Albert Steer

CHE'NİN MİRASI

Latin Amerika Gerilla Hareketi Üzerine Söyleşiler

Türkçesi : Tunçay Kulaoğlu

YAŞAM VE ANILAR

CHE'NİN MİRASI

Latin Amerika Devrim Hareketleri Üzerine Görüşler

Albert Sterr; 1960 doğumlu; 1982-1988 yılları arasında Erlangen'de siyasal bilimler, tarih ve sosyoloji öğrenimi gördü. Meksika Ulusal Özerk Üniversitesi'ndeki (UNAM) bir yıllık öğreniminden (1986/87) bu yana her yıl belli süreler Meksika, Orta Amerika ve Kolombiya'da bulunuyor. 1990-1992 yılları arasında Erlangen Üniversitesi'nde araştırmacı olarak çalıştı; 1987 yılından bu yana çeşitli gazete ve dergilerde bir çok röportaj, değerlendirme ve makaleler yayımladı; 1982'den beri **Nürnberg Latin-Amerika-Komitesi**'nde çalışıyor.

Albert Sterr, kitabının Türkçe basımı için özel bir önsöz yazması yanında, sürecin hızlı gelişmesi nedeniyle gerekli güncelleştirme ve eklemeleri yaptı. Yazarın ***"Latin Amerika Solu Analizler, Makaleler, Belgeler"*** adlı kitabı ise, önümüzdeki sonbaharda, Almanya ve Türkiye'de aynı anda basılacak.

BELGE YAYINLARI
Ülkeler ve Bölgeler

Che'nin Mirası
Albert Sterr

Orijinal adı
CHES ERBEN
Gisprache zur aktuellen Politik
der Guerilla in Lateinamerika
İlk baskı. Mayıs 1993, ISP Verlag, Köln

© Albert Sterr

Düzelti/Mizampaj
Mehmet Arif

Kapak Tasarım
Adım Grafik

İç/Kapak Baskı
Gülen Ofset

Cilt
Güven Ciltevi

Baskı Tarihi
Ağustos 1997

BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK
Divanyolu Caddesi Binbirdirek İşhanı No: 15/4-409
Tel/Faks: (0212) 517 44 53/638 34 58
Sultanahmet/İSTANBUL

Albert Sterr

Che'nin Mirası

Latin Amerika Gerilla Hareketleri Üzerine Söyleşiler

Orada ve buradaki,
bütün Compañero ve
Compañera'larıma,
ayrıca anne ve babama...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ....9
TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ....13

GİRİŞ
I. metropoliten halet-i ruhiveye karşı....18
II. çıkış noktası: küba; ideal: che guevara....23
III. latin amerika kurtuluş hareketlerinin önemi ve kapsamı....25
IV. at gözlüğü takmadan uzun soluklu koşabilmek....32

GUATEMALA *Askerler Maya'ların Torunlarına Karşı*....35
Pablo Monsanto (FAR)Bir timsah avcısı dünyayla olan tek bağımızdı....42
sierra de las minas dağlarında....50
Rolando Morán (EGP)Gerilla diyalogtan yana....57
Rolando Morán (EGP)Guatemala'nın çehresi bir Guipil gibi olmalıdır..67
Pablo Monsanto (FAR) Yeni bir dinamik....77
I. gerilla, hükümet ve ordu arasındaki pazarlıklar....78
II. URNG'nin yeni eylem programı: 'Adil ve demokratik barış"....82
III. Guatemala'daki güçler dengesinin kimi boyutları....87
IV. Uluslararası güçler dengesi....90
Gaspar Ilom (ORPA) Halk kapılarını bize yine açtı....94
Rolando Morán (EGP) Dersimizi aldık....103
Gaspar Ilom (ORPA) Ulusal barış herkese af mı demek?....108

EL SALVADOR *Geçiş Sürecinde El Salvador*....111
bunalım savaş ve diyalog....112
ön sözleşme ve barış anlaşması....114
barış anlaşmasından barışa mı?....116
Jesús Rojas (FPL) Askeri çatışma sona erdirilmeli....119
I. gerilla ve halk ayaklanması....120
II. ARENA ve Hristiyan demokrasi....123
III. FMLN ve yığın hareketleri....126
IV. FMLN ve ARENA hükümeti arasındaki pazarlıklar....129
V. ABD ve SSCB....134
VI. El Salvador'da bundan sonra ne olacak?....136
Leonel González (FPL) Varolan sistemin değişmesi için savaşıyoruz....142
Gerson Martínez (FPL) Olumsuzlamanın olumsuzlanması....149
Juan Ramón Medrano (ERP)Savaştan sonra
birinci yılda FMLN içinde bir konum....156

I. barış sürecinin durumu ve ara bilançosu....158
II. Farabundo Martí kurtuluş harekiti'nin durumu üzerine....167
III. "Devrimci Halk Ordusu' nun yeni çizgisi üzerine....171
FMLN Nasıl Bölündü? Savaş ve Sonrası....179
Joaquin Villalobos [ERP-Sosyal Demokrat Eğilim]....179
Orlando Quinteros [FPL-Düzen Karşıtı Eğilim]....184
Şefik Jorge Handal [KP-Komünist Eğilim]....187

NİKARAGUA *Postsandinist Nikaragua*....191
Neoliberal yapısal uyum politikası ve sandinizm....193
Tómas Borge (FSLN) Nikaragua, ne Grenada ne de Portekiz'dir....196
Tómas Borge (FSLN) Kundakçı değiliz, ama itfaiyeci de değiliz....201
I. iç politikada güçler dengesi....201
II. doğu avrupa'da değişimler ve orta amerika devrimcilerine etkileri...204

KOLOMBİYA *Kolombiya Gerilla Hareketlerinin Politikası Üzerine*..209
ilk kuşak....210
ikinci kuşak....212
pazarlıklar, ateşkes anlaşması ve silahların bırakılması....213
Asdrúbal Jimenez (EPL) Ülkemizde gerilla grupları oluşturmak sendika kurmaktan daha kolay....216
I. kişiliği üzerine....216
II. gerillanın belli kesimlerinin silah bırakması....219
III. "simon bolívar gerilla koordinasyonu'nun hükümetle pazarlıkları....223
IV. halk kurtuluş ordusunun politikası....230
Hector ve Ariel (UC-ELN) İktidar, hükümet olmaktan öte birşeydir..234
simón bolívar gerilla koordinasyonunun iç sorunları....238

URUGUAY *Halk Oylamaları ve Neoliberal Şok Politikası*....243
Eleuterio Fernández Huidobro (MLN-T)
Her aşamanın kendine özgü mücadele biçimleri var....249
MLN-tupamaro'ların kuruluşu, güçlü ve zayıf yönleri....250
darbe ve tupamaroların yenilgisi....255
tupamaroların güncel politikası....259
tupamaroların ve güney amerika solunun perspektifi....268
Eleuterio Fernández Huidobro (MLN-T) Eski ve yeni filmler....270
reel sosyalizmin çökmesi....283
sao paulo forumu....284
reform ve/veya devrim....285
yeni bir enternasyonal mi?....287

KAYNAKÇA....288

Juan Ramón Medrano (ERP)
Savaştan sonra birinci yılda FMLN içinde bir konum
Joaquín Villalobos, Orlando Quinteros,
Şefik Jorge Handal
Savaş ve Sonrası

NİKARAGUA
Postsandinist Nikaragua

Tómas Borge (FSLN)
Nikaragua, ne Grenada ne de Portekiz'dir
Tomas Borge (FSLN)
Kundakçı değiliz, ama itfaiyeci de değiliz

KOLOMBİYA
Kolombiya Gerilla Hareketlerinin
Politikası Üzerine

Asdrubal Jimenez (EPL)
Ülkemizde gerilla grupları oluşturmak
sendika kurmaktan daha kolay
Hector ve Ariel (UC-ELN)
İktidar, hükümet olmaktan öte birşeydir

URUGUAY
Halk Oylamaları ve Neoliberal Şok Politikası

Eleuterio Fernandez Huidobro (MLN-T)
Her aşamanın kendine özgü mücadele biçimleri var
Eleuterio Fernández Huidobro (MLN-T)
Eski ve yeni filmler

ÖNSÖZ

El salvador, Guatemala, Kolombiya, Nikaragua ve Uruguay'daki bağımsızlık hareketlerinin üyeleriyle yaptığım görüşmelerde, uzun yıllardan beri sürdürdükleri (yeraltı) mücadelenin temelinde nelerin yattığını ortaya çıkarmak istedim. Amacım, sözkonusu politik hareketlerin başarılarını ve yenilgilerini olduğu kadar, günümüz koşullarında sahip oldukları önemi de değerlendirmekti. Sürdürdükleri mücadeleyi nasıl bir çerçeveye oturttuklarını ve geleceğin kurulmasına ilişkin ne gibi önerilere sahip olduklarını öğrenmek istiyordum.

Söyleşiler son üç yıl içinde kısmen Almanya'da, kısmen de Orta ve Güney Amerika'da gerçekleştirildi. Konuşmaların ses kaydını ve çevirisini bizzat kendim yaparak yayıma hazırladım. Söyleşilerin bir bölümü daha önce özet halinde değişik yerlerde yayımlandı. Görüşmeleri en verimli şekilde değerlendirmek ve politik tartışmaları en iyi şekilde verebilmek amacıyla her söyleşiyi önceden özenle hazırladım, uzun soru katalogları oluşturdum. Aralarda yönelttiğim eleştirel sorularla, sözkonusu hareketlerin tarihinde karanlıkta kalmış noktaları aydınlatmayı, tabu konulara değinmeyi ve mücadelelerini ulusal ve uluslararası çerçevelerde değerlendirmeyi hedefledim. Sorular aynı zamanda somut bilgiler de içeriyor. Bunun nedeni, söyleşiyi yaptığım insanların bu bilgilerden haberdar olmamaları değildi kuşkusuz. Latin Amerika hakkında ayrıntılı bilgilere sahip olmayan okuyucuların görüşmeleri daha iyi anlayabilmeleri ve değerlendirebilmeleri için bir çerçeve kurmak istedim.

Umarım söyleşilerde, ukalaca ders veriyormuş veya kendileriyle söyleşilen insanları soyutluyormuş gibi yanlış anlamalara yol açacak bir yer yoktur. Yaşamlarının yarısını yeraltında geçiren, sayısız yoklukla ve tehlikeyle karşı karşıya kalan bu insanların büyük bir saygıyı hakettikleri bence tartışma götürmez. Söyleşilerin dilinde yanlış anlaşılmalara yol açabilecek veya yersiz kaçabilecek ahbapça bir tonun önünü almak için, görüştüğüm insanların bazılarına, eğer söyleşiden önce tanışma ve konuşma fırsatımız olmamışsa, bizim ilerici çevrelerde alışılmış olmayan "Siz" ile hitap ettim.

Benim için kimi konulara değinilmesi tabudur. Bunların başında güvenlikle ilgili sorular ve bağımsızlık hareketlerinin, başarıya ulaşması belli bir gizliliği gerektiren politik taktiklerine ilişkin sorunlar gelmektedir. Böylesi "sansasyonlar" ancak, haberciliğe sadece profesyonelce yaklaşan gazeteciler tarafından ortaya çıkarılabilir. Örneğin bu nedenden dolayı, Salvador FMLN'sinin militaristleştiği ve yasal kitle hareketleri içinde çok zayıf bir desteğe sahip olduğu yolunda çok çeşitli kesimlerden yöneltilen, bence özünde doğru olmayan suçlamalar üzerine yıllar boyu gereken önem ve özenle görüş bildirmemedim. Hükümetin ve ordunun, kitle hareketlerini, "şer güçleri" tarafından yönlendirildikleri gerekçesiyle baskı altında tuttuğu Kolombiya örneği için bu yaklaşım hâlâ geçerlidir.

Yine de bazı durumlarda fazla ileriye gittiğim izlenimine kapıldım. Buna örnek olarak Guatemalalı Pablo Monsanto (URNG-FAR) ile yaptığım söyleşi sırasında geçen olayı aktarmak istiyorum. 1963 yılında, 17 yaşındayken "İsyancı Birlikler"e (FAR) katılan bu kumandanı daha önceden tanımıyordum. Bu sefer niyetim onunla gerilla hareketinin Guatemala'da yaşadığı en acı anlar üzerinde konuşmaktı. Söyleşi yavaş yavaş istediğim noktaya doğru gelişiyordu. Ordu, 1967'de gruplarının bulunduğu kampı bulmuş ve saldırmaya başlamıştı. Pablo'nun sesi gittikçe kısılmaya başlıyor, neredeyse hiç duyulmuyor. Tıkanıyor. Gözlerinin içine bakıyorum. Ağlıyor. Yüzü kireç gibi olmuş; bıyıkları ve seyrek saçlarının kapadığı başında ter damlaları birikmiş. Kıvranıyor. Ellerini kasarak kenetliyor; sanki o gün olduğu gibi bugün de tutunabileceği tek yer kendisiymiş gibi. Pablo'nun elliden fazla

Compañeros ve Compañeras'ının yaşamına malolan sözkonusu o kıyımdan sağ kurtulan birkaç kişiden biri olduğunu daha önceden biliyordum. Tam anlamıyla emin değildim ama belki o kıyımdan sağ kurtulabilen tek insandı. Kendisine asıl sormak istediğim olay ise, ozan Otto René Castillo ve eşi Nora Paiz'in 19 Mart 1967'deki tutuklanmalarıydı. Askeri birliklerce izlerinin nasıl bulunduğunu, nasıl yaralandıklarını öğrenmek istiyordum. Her ikisi de daha sonra askerlerce korkunç bir işkenceden geçirildiler, vücutları parçalandı ve sonunda canlı canlı yakıldılar. Ne var ki Pablo Monsanto susmuştu. Ben de sustum. Teyp dönmeye devam etti.

Pablo'ya ve söyleşi yaptığım diğer insanların hepsine sorularımı yanıtlarken gösterdikleri sabır ve istekten dolayı teşekkür etmek istiyorum. Aynı şekilde, Federal Almanya ve Latin Amerika'da benim için kurdukları ilişkiler, sağladıkları bilgi ve yardımlarla söyleşilerin gerçekleşmesine olanak sağlayan herkese de teşekkür borçluyum. Birçok kesimden gelen teknik yardım olmasaydı, bu kitap bu haliyle yayımlanamazdı.

Görüşmeler, uluslararası bir perspektife yeni bir yön çizmek ve yeniden yapılandırmak için katkı olabilir; bu vesileyle kendi kendimize ucuz yollu ağlaşmalardan ve cam tatlı metropoliten yılgınlığımızdan da kurtulabiliriz belki.

Nürnberg 15 Şubat 1993

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitabın ilk baskısı 1993'te "Che'nin Mirasçıları" adı altında Almanya'da yayınlandığından bu yana, Latin Amerika'da ve dünyada çok, birçok şey değişti. Latin Amerika kıtasında olaylar adeta birbirini kovaladı. Tüm bu yeni olgulara kitabın Türkçe baskısı için hazırlanan önsöz kapsamında değinmek çok zor; ancak yine de kitapta ele alınan konular açısından önem taşıyan kimi gelişmelerin altını çizmek gerekiyor.

Bu kitabın hazırlanmasının nedenlerinden biri, kurtuluş ve gerilla hareketleri üzerine doksanlı yılların başından itibaren burjuva-demokratik kamuoyundan tutun, solun belli kesimlerine kadar yürütülen tartışmaların beni son derece rahatsız etmesidir. Çünkü ciddi bir tartışmadan daha çok adeta iman savaşı veriliyordu. Yaşanan gerçekliği dikkate alan argümanlar ve tezler öne sürmek, bunları kabul ya da reddetmek yerine, dogmalarla boğuşuluyordu. Tartışmanın sonu, silahlı mücadeleden yana ya da ona karşı alınan tutuma göre, başlamadan biliniyordu. Bu yaklaşımın ne marksist ya da diyalektik yöntemle ne de ampirik ya da olgucu analizle bir ilgisi olmadığını aslında herkes kabul ediyor. Buna rağmen her yerde tek boyutlu ve sonuçları itibarıyla tamamen yetersiz kalan çalışmalar hüküm sürüyordu. Sözkonusu tartışma biçimi kısmen bugün bile yaygın. Oysa sorunlara bu şekilde yaklaşmak, çelişkileri algılamayı ve verili şemalara uymayan bilgileri değerlendirmeyi engelliyor. Bu da gerçekliğin soğukkanlı bir analizinin önünü tıkadığından, yanlış değerlendirmelere ve politik hatalara yol açıyor. Ayrıca

sözkonusu yaklaşım her iki taraf için de geçerli. Dile getirdiğim bu düşüncelerin doğruluğunu sınamak amacıyla, Latin Amerika'da 1989'dan bu yana değişen koşulların kimi boyutlarını ele alalım.

1989'da Berlin Duvarının yıkılmasından, 1990'da Sandinistlerin seçimleri kaybetmesinden ve 1992'de El Salvador'da barış antlaşmasının imzalanmasından sonra, Latin Amerika'daki, hatta dünyadaki silahlı mücadeleler miadını doldurmuş modeller olarak görülmeye başlandı. Seksenli yılların en güçlü ve önemli gerilla hareketlerinden olan FSLN (Nikaragua), FMLN (El Salvador) ve URNG (Guatemala) düşmanlarıyla pazarlığa oturunca, birçok kişi, hatta birçok solcu da, bundan, silahlı mücadelenin tamamen bittiği sonucunu çıkardı. Gerilla Kolombiya'da da masaya oturduktan ve Peru'da ağır darbeler yemeye başladıktan sonra hemen hemen bütün gözlemciler, kurtuluş hareketlerinin artık geleceği olmadığı kanısına vardılar. Tanınmış Meksikalı aydın Jorge Castaneda bu bakışı açısını özlü bir biçimde dile getirdi. 1993 yılında "Silahsız Ütopya" (La Utopia Desarmada) başlığıyla yayınladığı reformist tartışma yazısı bütün Latin Amerika ve ABD'de büyük yankılar uyandırdı. Ana düşünce şuydu: Silahlı mücadele hiçbir başarı şansına sahip olmayan yanlış bir yoldur. Koşullar elvermediği için gelecekte Latin Amerika'da devrimci hareketler doğmayacak, sadece reformist hareketler varolacak. Bu aceleci tezlerin yanlışlığını kanıtlama görevini tarihin bizzat kendisi üstlendi.

1 Ocak 1994'te Chiapas'da Zapatist başkaldırı; ardından 1996 haziranında Meksika'nın güneyindeki birden fazla eyalette ortaya çıkan "Devrimci Halk Ordusu" (EPR), öldü denilen "silahlı mücadele"yi tekrar gündeme soktu. Kolombiya'daki diyalog 1992'de başarısızlıkla sonuçlandı ve savaş o tarihten bu yana giderek yayılıyor. Peru'da bitti denilen gerilla grubu MRTA 17.12.1996'da başladığı büyükelçilik işgaliyle dört ay boyunca dünyaya nefes aldırmazken, 1992'ye kadar önü alınmaz şekilde büyüdüğü izlenimi veren "Sendero Luminoso" ordudan ağır darbeler yedi. Özellikle Zapatistaların başkaldırısı tartışmaya bambaşka bir yön verdi. Bu başkaldırı - bu kitabın Almanca baskısında ortaya çıkarmaya çalıştığım bir

olguyu- silahlı direnişin hâlâ olanaklı olduğunu ve özgürlükçü ve sol bakış açılarından değerlendirildiğinde hâlâ anlamlı olabileceğini gözler önüne serdi. Sözkonusu olgu aynı zamanda Latin Amerika gerilla hareketlerinin, ABD'nin 1989'a kadar sandığı gibi, Moskova'nın kuklası olmadığını kanıtladı. İlk post sosyalist gerilla olan Zapatistalar, yeni koşullara uyum sağlayan ve politik, diplomatik/uluslararası ve askeri unsurları barındıran rafine "kombine stratejiler" geliştirebilen hareketlerin olduğunu gösteren en çok tanınan kanıttır. Hareketin stratejisi bu unsurların sürekli yer değiştirdiği bir ilişki içinde gelişiyor. Daha önce Orta Amerika kurtuluş hareketlerinin başardığı gibi Zapatistalar da toprak reformu ve Maya yerlilerine yapılan ayrımcı muamele gibi tabu konuları gündeme getirmeyi bildiler. EZLN, devlet partisi PRI'nin egemenlik düzenini ciddi biçimde tehdit eden politik bir dinamiği harekete geçirmeyi de başardı. Aynen Orta Amerika'da olduğu gibi, demokratik kesimler, silahlı hareket ve uluslararası kamuoyu arasında sürekli değişen dinamik etkileşim sayesinde Meksika'nın demokratikleşmesini dayatan bir güçler odağı oluştu. EZLN için silah, devlet ordusu tarafından susturulmamayı ya da kıyıma uğramamayı sağlayan bir garanti. Diğer yandan isyan hareketi genel süreci yönlendiremiyor. Sürecin önemli bir unsuru olarak kalıyor, daha fazla değil. Avrupa dayanışma hareketi içinde, Zapatistlere olduğundan daha önemli ve hatta belirleyici bir rol biçenler, Meksika'daki güçler dengesini tamamen göz ardı ediyorlar. Benzer bir durum Orta Amerika'da yaşandı ve yaşanıyor; çok önemli birkaç farka rağmen benzer bir durum Kolombiya'da da mevcut. Bu ülkelerde etkin olan kurtuluş hareketleri, ister Orta Amerika'da olduğu gibi artık legal olsunlar isterse Meksika ve Kolombiya örneklerinde olduğu gibi illegal, büyük çelişkilerin yaşandığı, istikrarlı olmayan, tam aksine oldukça istikrarsız bir güçler yumağı içinde hareket ediyorlar. Kurtuluş hareketlerinin yaptıkları her hata büyük bedellere maloluyor ve yıllar boyu fedakârca yapılan çalışmaların sonuçlarını mahvedebilir. Attıkları her adım kamuoyu önünde yapılan polemiklere konu oluyor ve bu yüzden politik olarak haklı bir konumdan yola çıkmalı. Eğer bu başarılamazsa, yapılan eylemler çok iyi niyetli olsa bile, kendi kalelerine gol atmış

olacaklar. Silahlı güç istediği kadar tabandan gelsin, eğer geniş halk yığınlarının gözünde meşru olmadıkça politik bir değeri de olmayacak, çünkü devlet aygıtının sorunu kolayca askeri alana sıkıştırıp orada bitirmeye çalışmasına yol açacak. Farklılıkları ve ayrımları görmeye hazır olan bir gözlemci, gerilla hareketlerinin bugün Latin Amerika'da genel eğilimler göstermediğini kolayca görebilir. Varolan durumu, çelişkiler ve ortaya aniden çıkan olgular belirliyor. Gerilla hareketlerinin eylem biçimleri, yaklaşımları ve ideolojik temelleri farklılaştı ve kısmen ciddi değişimlere uğradı. Aşağıdaki söyleşiler, sözkonusu bu dinamiği ve içinde barındırdığı politik çıkış noktalarını kavrama yolunda bir deneme olarak anlaşılmalıdır.

Görüşmeler derlenirken, Almanca orjinal baskıdan farklı olarak güncelleştirildi. Kitap Almanca olarak yayınlandıktan sonra yaptığım görüşmeleri bu baskıya alma şansım oldu. El Salvador ve Guatemala'daki barış görüşmelerini konu alan kimi söyleşiler güncelliğini yitirdiği için Türkçe baskıya alınmadı. Ayrıca Türkçe baskı için gerekli görülen dipnotlar, (*) ile işaretlendi. Giriş bölümü değişmeden kaldı. Ülkelere ilişkin verilen temel bilgiler 1997 yılındaki tartışmalarının son durumunu yansıtmaktadır. Latin Amerika hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmayan okurlar için görüşmelerin daha iyi anlaşılması açısından yönlendirici ve bilgilendirici işlev görmeleri amaçlandı. Kurtuluş ve gerilla hareketleri içinde ve bunlar arasında yürütülen tartışmalara ilgi gösterenlerin, görüşmeler sayesinde, normalde bu genişlikte ve zenginlikte bulunması çok zor olan özgün kaynaklara sahip olduklarını düşünüyorum.

Albert Sterr
Nürnberg, Haziran 1997

GİRİŞ

'Gerçekçi olalım,
imkânsızı isteyelim'
Ernesto Che Guevara,
1928-1967

Önce bir uyarı: Elinizde bulunan çalışma ne "bağımsızlık hareketleri efsanesi"nin polemik bir reddi ne de "insanlık için yeni bir devrimci umut" arayışına bir kılavuzdur. Politik reçeteler ve kullanma kılavuzu beklentisi olanların umutları boşunadır. Federal Almanya'nın usandırıcı günlük yaşamından kaçabilmek için kafalarını görülenle değil de görmek istedikleri şeylerle dolduran aktivistlere sık sık yöneltilen eleştirileri de -ki birçok doğruluk payı vardır bunlarda- bir kenara koymak istiyorum. Bu eleştirileri başka yerlerde okumak zaten olanaklı; üstelik bunlar, Latin Amerika'daki silahlı örgütlenmelerden doğan aktif ulusal bağımsızlık hareketlerinin veya politik parti ve örgütlerinin gerçeğe en yakın bir biçimde değerlendirilmesinde işe yarar yaklaşımlar da sunmuyor.

Bosna-Hersek, Hırvatistan ve eski Sovyetler Birliği toprakları üzerinde "ulusal bağımsızlık" ve "halkların kendi kaderlerini tayin hakkı" gibi kavramlarla gündemi belirleyen vahşet, etnik temizlik ve şiddete dayalı yayılmacı politikaların yüzbinlerce insanın yaşamına malolduğu ve milyonlarca insanı yerinden yurdundan ettiği gözönünde bulundurulursa, Latin Amerika bağlamında da kullanılan bu kavramların içeriğini anlık tepkilere yolaçmaması için tekrar gözden geçirmek gerekmektedir. Guatemalalı kumandan Gaspar Ilom'un deyişiyle:

"Hareketimizin gelişme çizgisi ülkemiz için yıkımın değil, kurtuluşun ve toplumsal dönüşümün yolunu açmıştır. Bu nedenle ulusal kurtuluş konsepti bizim için geçerliliğini hâlâ ko-

rumaktadır. Ne şovenist ne de yabancı düşmanı bir içeriğe sahiptir. Dar görüşlü bir milliyetçiliğin sözcülüğünü yapmıyoruz. Dünyayı algılayışımız ve bağlaşıklarımızı ararken izlediğimiz yol bizce mümkün olan en geniş perspektiften hareket etmektedir. Bu durum Doğu Avrupa ile karşılaştırılamaz. Sözkonusu olan farklı tarihsel koşullara sahip, birbirinden tamamen farklı şeylerdir."

I. METROPOLİTEN HALET-İ RUHİYEYE KARŞI

Bizim memlekette pireyi yorganla birlikte yakmak yaygındır. Altmışlı ve yetmişli yıllarda Latin Amerika, Afrika ve Asya'daki kurtuluş hareketleri çoğu kez "yeni insan"ın oluşumunun bir garantörü olarak ülküleştirildi; "zafer" zaten "kaçınılmaz"dı ve "sosyalizm" elle tutulacak kadar yakındı. O kuşağın üyeleri bugün yine benzer şemalara ve salt ilkelere dayanan, somut incelemelerin olabildiğince ötesinde, ama aynı ateşlilikle, bir zamanlar göklere çıkardıkları gerilla hareketlerinin bu sefer sonunun geldiğini bağırıyorlar. Bu hareketleri herşeye rağmen destekleyenler sık sık, ideolojik olarak kemikleşmiş bir "enternasyonalizm efsanesi"ne saplanıp kalmakla suçlanıyorlar. Gerçi bu tartışmalarda farklı politik tutumlar da mevcut; ne var ki gerekli medya bağlantılarına sahip birçok eski 68'linin solun tarihini en fazla para verene satarak geçindiğini de gözardı edemeyiz. Hans Christoph Buch* gibi bir dönek, "koyu derili insanlar"a olan derin bağlılığını vurgulamak için geçenlerde yaptığı gibi kendini "beyaz zenci" olarak nitelendirme gibi aptallıklardan geri kalmazken, "68'li" etiketini kullanarak, *ta-*

* Hans Christoph Buch, yazar. 60'lı yıllarda üçüncü dünyada silahlı mücadeleden yana tavır alan Buch, 80'lere gelindiğinde silahlı mücadeleyi karalamak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. Aynı şekilde Hans Magnus Enzensberger de ***"İç Savaş Olasılığı"*** (1993) başlıklı makalesinde, 60'lı ve 70'li yıllardan farklı olarak bugün bütün gerilla hareketlerinin "soygun, cinayet, yağmalama"dan başka birşey düşünmediklerini öne sürüyor. Enzensberger saldırgan bir tavırla, gerillanın "bütün inançlarını" yitirdiğini ve "şereflerinin korkaklıktan" ibaret olduğunu söylüyor.

geszeitung sayfalarında döktüğü, polemikten başka hiçbir şey ifade etmeyen incilerle, silahlı mücadele stratejisinin tükendiğini ilan edebiliyor (bkz. "Der Guerillero als europische Kultfigur", *taz*, 21.5.1991). Diğerleri ise daha da ileri giderek "Üçüncü Dünya"yı toptan reddediyorlar. Bu camianın öncü düşünürlerinden Pascal Bruckner, özellikle Avrupa merkezci bir bakış açısını savunurken, "aptal Üçüncü Dünya masohizmi"nin sonunu hazırlamak istiyor (s.193). Geçmişte de oldukça şematik ve can sıkıcı olan, ama hiç olmazsa emperyalist statükoyu eleştiren konumlarından vazgeçen ve burjuva *mainstream*'e uyum sağlayan bu insanlar, bugün "özgünlük" adına el üstünde tutuluyorlar. "Sol tabular"ı kırmakta büyük hizmetleri geçiyormuş. Geçmişteki dogmatizmin aşılması için çalıştıkları iddia ediliyor; oysa asıl yaptıkları, köklü muhalefete sırtlarını dönüp, yerine her zaman geçerli akçe olan, bildik "yeni" ilkeleri koyuyorlar.

Altmışlı ve yetmişli yılların coşkulu havası Sovyet tipi sosyalizmin çöküşünden çok önceleri uçup gitmişti. Bizim coğrafyamızın solcuları arasında "Alman Sonbaharı"ndan* sonra

* 1977 yılı sonbaharında meydana gelen olaylar: 30 Temmuz: Dresdner Bank Yönetim Kurulu Başkanı Jürgen Ponto evinin önünde öldürülür. 5 Eylül: RAF'ın "Siegfried Hausner" komandosu İşveren Sendikaları Başkanı Hanns-Martin Schleyer'i kaçırır. Olayda Schleyer'in şoförü ve üç polis memuru öldürülür. Komando, RAF'lı tutukluların serbest bırakılmasını talep eder. 7 Eylül: 72 tutuklu toplu yekûn tecrite alınır. Bu uygulama ancak 29 Eylül'de, parlamentodan sadece üç gün gibi kısa bir sürede geçen bir yasayla legalleştirilir. 24 Eylül: Kalkar'da düzenlenen uluslararası nükleer karşıtı gösteriye 50 bin kişi katılır. 13 Ekim-18 Ekim: Bir Filistin komandosu bir Lufthansa uçağını kaçırır. Talepleri RAF'ın lider kadrosunun salıverilmesidir. Uçak Aden'e indiğinde yakıt almayı zorlamak için kaptan pilot öldürülür. GSG 9 timleri Mogadişu'da uçağa baskın düzenler. Komando grubundan üç kişi öldürülür. 18 Ekim: RAF'ın lider kadrosundan Jan-Carl Raspe, Gudrun Ensslin ve Andreas Baader, Stuttgart yakınlarındaki Stammheim hapishanesinde boğazları kesilmiş şekilde bulunurlar. 19 Ekim: Hanns-Martin Schleyer bir arabanın bagajında ölü olarak bulunur. 12 Kasım: RAF militanı Ingrid Schubert Stadelheim'daki hücresinde asılmış olarak bulunur. 13 Kasım: Brokdorf'daki nükleer santrale karşı kitlesel gösteri düzenlenir.

politik bir yılgınlık başgösterdi. Buna ek olarak Çin'in sağa kayması, Çin ve Vietnam arasındaki savaş, Kızıl Kmerlerin yaptığı soykırım, Vietnam ordusunun Kamboçya'ya girmesi ve Afrika'da iktidarda bulunan bazı kurtuluş hareketlerinin açıkça ekonomik çöküşe uğraması, uluslararası dayanışma alanında uzun süredir faal olan bir kuşağın çoğunluğu itibarıyla geri çekilmesine yol açtı. Yapılan hataların ve kazanılan deneyimlerin özeleştirel ve bilinçli bir değerlendirmesi ise istisnai durumlarda oldu.

Sandinist Nikaragua'da ve El Salvador'daki kurtuluş hareketine verilen destek ise genç ve yeni bir kuşaktan geldi. Tüm yeni toplumsal hareketler gibi Orta Amerika ile dayanışma hareketi de, geçmişte olduğu gibi bugün de politik konjonktüre bağımlı ve birçok eksiği ve çocukluk hastalığını içinde taşıdı ve taşıyor. Başıboş bir koşturmacaya savrulan pragmatizm ne kadar bu harekete özgüyse, son derece somut verilerle beslenen zengin birikimler de o derece tipiktir. Dayanışma gruplarının tüm iniş-çıkışlara rağmen on yılı aşkın bir süredir belli bir başarıyla kesintisiz çalışmaları dikkate değer bir gelişmedir. Vietnam dayanışmasının aksine, binlerce insan Nikaragua'yı kendi deneyimleriyle yaşadı, oradaki günlük yaşamın içine girdi ve FSLN'nin önde gelen temsilcileriyle sık sık, doğrudan ve kemikleşmiş protokoller olmadan tartışabildi. Bugün yokluğu hissedilen şey ise, 68'lerin uluslararası dayanışmasının güçlü ayağını oluşturan kuramsal tartışmalardır. Sandinistlerin seçim yenilgisi ve El Salvador ve Guatemala'da kurtuluş hareketlerinin ilk bakışta anlaşılamayan pazarlık stratejileri birçok aktivisti hayal kırıklığına uğrattı ve Orta Amerika dayanışma çalışmalarının zayıflamasına neden oldu. Nikaragua'da ve belki El Salvador'da da toplumsal dönüşümlerin olanaklı kılınabileceği, ama sosyalist bir sistemin yaşama geçirilmesinin gündemde olmadığı giderek açık bir şekilde görülmeye başlanınca, birçok aktivist geriye çekildi. Latin Amerika'da özellikle son onyıl içinde giderek yoğunlaşan ekonomik çöküş, her türlü ilerici ve sol politika seçeneğinin koşullarını da oldukça güçleştirdi. Günümüzde, uygulanabilir gözüken, denenmiş alternatif modeller henüz mevcut değil. Kurtuluş hareketleri ve diğer özgürlükçü hareketlerle yapılan dayanışma çalışmalarının durumu, sayılan

bu unsurların etkilemesi nedeniyle o kadar parlak değil. Üstelik Batı Avrupa "yeni solu"nun çöküşü, Çin ve ABD'nin dış politikada yakınlaşmaları ve Moskova çizgisindeki "dünya komünist hareketi"nin yıkılmasından sonra sözkonusu hareketlerin kuramsal konumları ve stratejik önemleri, eskisine oranla daha karmaşık bir hale geldi. Oldukça karmaşık, ve sol politikalar için son derece elverişsiz genel durum çerçevesinde, içine girilen karanlık tünelde gri tonları yakalamak da kuşkusuz güçleşiyor.

Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinin neredeyse hepsinin üstüne serpildiği iddia edilen ölü toprağı aslında verimli. Bu inatçı bir diretme olarak değil, gerçekçi bir durum saptaması olarak algılanmalıdır. Metropoliten halet-i ruhiyeden bağımsız olarak bugün Latin Amerika'da yukarıda savılan sorunlara rağmen, demokratik hareketlerin ve partilerin yanında hâlâ -veya vine- politik ağırlığa sahip sol güçler de mevcut. Eylem biçimleri kafa karıştıracak bir zenginliğe sahip. Ne bütünsel politik bir kavrama sahipler ne de pratikleri özdeş. 1990 yılında Brezilya İşçi Partisi'nin (PT) Latin Amerika ve Karibik'lerden sayısız sol parti ve örgütü São Paulo'ya, bir deneyim alışverişine davet etmesinden bu yana açılan geniş kapsamlı tartışmalar, 1991 Mexico*, 1992 Managua, 1993 Havana, 1995 Montevideo ve 1996 San Salvador toplantılarıyla devam etti. Latin Amerika solunun "Foro de São Paulo" adı altında gelişmekte olan tartışma sürecinde FMLN (El Salvador), URNG (Guatemala), FSLN (Nikaragua), CGSB (Kolombiya) ve "Frente Amplio"nun bir parçası olarak MLN-Tupamaro'lar (Uruguay), rol oynuyorlar.

Avrupa perspektifinden bakıldığında, reel sosyalist sistemin çökmesinden sonra sözü edilen devrimci hareketlerin özü itibarıyla ciddi bir güç kaybına uğramamaları önce şaşırtsa da, asıl bu gerçeğin arkasında yatan iki önemli unsura dikkat çekmek gerekiyor.

* Meksika'nın başkenti Mexico City, aynı zamanda Mexico DF (Federal Merkez) olarak da adlandırılıyor. Kitapta başkent sözkonusu olduğunda sadece özgün yazım biçimi olan "Mexico" kullanılacak.

Birincisi, Latin Amerika'da yıkılan "sosyalizm", daha doğrusu Sovyet veya Çin kökenli sosyalist modeller değil, "hür batı" tarafından bildik bileli ve çoğu kez askeri şiddetle dayatılan "bağımlı kapitalizm"dir. Seksenli yıllarda birçok batılı entelektüel tarafından ciddi ciddi tartışılan ve propagandası yapılan "tarihin sonu" tezi gibi son derece tarihsel olmayan bir düşünceye, Latin Amerika'da olsa olsa orta sınıf gettolarında yaşayan ahmaklar inanabilirdi. Evrensel geçerliliğini bir kenara koyarsak, bu kavram en fazla batılı merkez ülkelerin geçtiği sosyo-ekonomik bir süreci tanımlayabilir. Kavramla bütünleştirilmek istenen geleceğe dönük tahminlerin ise "dünya metropolleri" için geçerli olamayacağı en geç 1989'dan sonra ortaya çıktı. Sözkonusu evrensel geçerlilik çevre ülkelerin gerçekliğiyle hiçbir zaman örtüşmedi. Buralarda son on yıl içinde derin toplumsal çelişkiler görüntü itibarıyla bile yumuşamadığı gibi, bölüşüm mücadeleleri de bir an duraksamadı.

İkincisi, ABD tarafından, ortaya çıkmalarından beri Moskova'nın dünyayı ele geçirme stratejisinin parçası sayılan Latin Amerika kurtuluş hareketlerinin *gerçekte*, Jean Ziegler'in belirttiği gibi "yeni radikal toplumsal oluşumlar" olduğu olgu olarak kanıtlandı (s. 325). İsyanla mücadele stratejilerinin temel direğini oluşturan kukla tezi, sözü edilen hareketlerin gerçek özünü tanınmayacak ölçüde çarpıtmıştı. Kukla oyuncularının sahneden çekildiği günümüzde ise silahlı hareketlerin ortaya çıkmalarının ve yayılmalarının özgül iç toplumsal nedenleri ve gelişim süreçleri olduğunu görmemek elde değil. Bu hareketler, oluşum nedenleri ortadan kalkmadığı için, Doğu Avrupa'daki toplumsal düzen tamamen dağıldıktan sonra bile varolmaya devam ediyorlar. Ulusal hareketlerin sahip oldukları ya da olmadıkları perspektifler her durumda dış faktörler gözönünde tutularak, her örnek kendi başına olmak üzere, ülke ülke incelenmelidir. Gerçekçi genel bir değerlendirmeye ulaşmak ancak bu şekilde olanaklı gözüküyor. Birtakım manifestolarda yeralan konuşmalar ve/veya radikal istemlerle yetinmek olmuyor. (Eski) gerilla hareketlerinin politik konumlarını sorguluyorum; programları üzerinde yargıya varırken, halk kitlelerinin gerçek yaşamlarında özgürlükçü alanlar yaratıp yaratamayacağına bakıyorum. Bütün deneyimlerin bize

gösterdiği şudur ki, bir kurtuluş hareketinin zaferinin tamamen kendisince belirlenen bir sürecin başarısı, hatta geniş anlamda bir "kurtuluş" ile özdeş olduğu düşüncesi sadece bir hayalden ibarettir ve değerlendirmede ölçü olarak alınamaz.

II. ÇIKIŞ NOKTASI: KÜBA; İDEAL: CHE GUEVARA

Küba Devrimi Latin Amerika için dönüm noktasıydı. Devrim, komünist partilerin barışçıl legalizminden, kentlerde ve kırsal alanlarda sayıca az ücretli işçiye dayanan politikalarından, aşamalı devrim düşüncesinden kaynaklanarak burjuvaziyi izleyen anlayıştan ve Latin Amerika solunun Moskova'nın emirlerine uymasından kopuş anlamına geliyordu. Küba, sömürge baskısını silkeleyip atan Latin Amerika, Asya ve Afrika'daki ülkelerin dünya devrimci sürecinde sadece birer nesne olmadıklarını kanıtladı. Öznel güçler tarih yapabileceklerini gösterdiler. Cephe gerisinden hareket eden gerilla savaşının başarılı yöntemi sayesinde, ABD'nin desteklediği Batista rejiminin yıkılıp iktidarın ele geçirildi. Köylerden çıkarak kentleri kuşatmak ve ele geçirmek olanaklıydı. Fidel Castro ve Che Guevara liderliğindeki devrim hükümetinin 1961'den sonra ulaşılması gereken hedef olarak propagandasını yaptıkları "sosyalist devrim"in vazgeçilmez koşulu buydu. SBKP ile ÇKP arasında altmışlı yıllarda patlak veren "uluslararası komünist hareketin genel çizgisi üzerine polemik" Küba Devrimine özel bir önem kazandırıyordu. Devrim, uluslararası sınıf savaşımında Çin'in onayladığı yol için başarılı bir örnek oluşturuyordu. Bu çerçevede Küba Devriminin Latin Amerika üzerindeki etkilerini burada ayrıntılarıyla ele almak uygun olmaz. Bu konuya ve Küba deneyiminin mutlaklaştırılması üzerine Gaby Weber, Richard Gott, Robert F. Lamberg, James Kohl ve John Litt ve Adolfo Gilly gibi -çok farklı- yazarların kitabın sonunda yer alan kaynakçadaki çalışmalarına dikkat çekmek istiyorum.

Burada sadece şunun altını çizmekle yetinelim: Küba, Latin Amerika solu için, SSCB ve Çin'in dışında yeni bir çekim merkezi haline geldi. Güney Amerika'nın kimi ülkelerinde -kısmen Küba'nın doğrudan desteğiyle- oluşan Küba yanlısı gerilla hareketleri, Moskova'ya sadık KP'lerin çoğunlukla karşı çık-

malarına rağmen Küba örneğini tekrarlamak istediler. Bolivya örneğindeki hareket (Ulusal Kurtuluş Ordusu, ELN) bizzat Che Guevara'nın önderliğindeydi. Bu grupların üyeleri genelde radikalleşmiş kent orta sınıflarından geliyordu. Belirleyici olarak görülen askeri savaşı orduya karşı yürütebilmek için gerilla birimleri kuruyorlardı. Eylemlerinin yaratacağı propagandanın etkisine güveniyorlardı. Geniş halk kitlelerinin sistematik politik örgütlenmelerine fazla önem vermezken, burjuvazinin belli kesimleriyle bağlaşıklıklar kurmayı daha da az önemsiyorlardı. Che Guevara'nın tezlerinden etkilenerek kıta çapında devrim için savaşan bu gruplar soyutlandılar ve güçlü ordular karşısında eridiler ya da tamamen yokedildiler. Askeri anlamda çok az bir öneme sahiptiler. Pablo Monsanto'nun altmışlı yıllarda Guatemala gerillası ("Bir timsah avcısı dış dünyayla olan tek bağımızdı") örneğinde açıkladığı gibi iç politikada ise tamamen soyutlanmışlardı. Tüm bunlarla çelişen asıl nokta ise uluslararası alanda gördükleri büyük itibardı. Anlatılan öykülerin odak merkezinde grupların gerçek güçleri değil, eylemlerinin sözümona geleceğe dönük niteliği ve devrimin nesnel koşullarının bulunduğu sanılan toplumlar için yaratabileceği *potansiyel şans* görülüyordu. Bu gruplarm önemi gereğinden çok fazla abartıldı. 1966 ve 1967 yıllarında Havana'da yapılan Trikontinental Konferans ve Latin Amerika Dayanışma Konferansı bu etkiyi daha da güçlendirdi. Bu konferanslar, Küba Devriminin propagandasını yaptığı "Latin Amerika'nın And'larını Sierra Maestra'ya dönüştürme" hedefi doğrultusunda önemli birer adım kabul ediliyordu. Che Guevara'nın 8/9 Ekim 1967 tarihinde yakalanması ve öldürülmesi bu stratejinin de sonu anlamına geliyordu

İşin garip tarafı Che'nin yenilgisi ve Bolivya'da ölümü popüleritesini azaltmadı, aksine yükseltti. "Gerilla Savaşı-Bir Yöntem" başlıklı kitabı geniş ilgi gördü. Fidel Castro'ya yazdığı veda mektubu Latin Amerika'da büyük olay yarattı. Örnek bir devrimci sayılıyordu: soğukkanlı, kahraman ve davası için ölmeye hazır. Ölümüyle birlikte saf, dokunulmaz bir üst-insan haline geldi. Efsane, metropollerde de kabul gördü. Bu yüceleştirmeyi tabii ki reddetmek gerekiyor. Küba yönetimi bunu günümüzde bilinçli olarak birlik-beraberlik ve ahlaksal baskı

aracı kullanarak, giderek büyüyen bunalım yüzünden zayıflamakta olan kitle desteğine tekrar istikrar kazandırmaya çalışıyor. Ama Che'nin bütün bir kuşak için neden ideal oluşturduğu sorusu hâlâ merak konusudur. Birkaç örnekle açıklamak gerekirse, halen aktif olan ve bu kitabın ileriki sayfalarında daha yakından incelenecek olan Guatemala'da önce FAR sonra EGP, Kolombiya'da ELN ya da Nikaragua'da FSLN için Che dayandıkları bir temeldi. Neden Che Latin Amerika'da bugün bile hala bir ideal? Niçin yoldaşlarına ve kendisini izleyenlere büyük saygı duyuluyor? Ve Federal Almanya'da -şaşırtıcı da olsa- genç insanların bugün bile hâlâ Che gerçeğiyle olumlu ilişki kurabilmeleri nasıl açıklanabilir? Otuz yıldır illegal aşayan ve URNG'nin dört kişiden oluşan lider kadrosunun bir üyesi olan Guatemalalı Rolando Morán, onu 1954'de, daha Küba gerillasının saflarına katılmadan önce tanımıştı. Rolando Morán bu Arjantinliyle yıllarca dost kaldı. Kendisiyle tartışmak için onu birçok kez Küba'da ziyaret etti. Gerillanın altmışlı yıllarda uğradığı ve Che Guevara'nın yanısıra Guatemalalı Yon Sosa ve Turcios Lima ya da Kolombiyalı rahip ve gerilla Camilo Torres'in de yaşamlarına malolan ağır yenilgileri yaşadı. Kendisine, örgütü "Yoksulların Gerilla Ordusu"nun (EGP) ambleminde neden Che'nin resminin bulunduğunu sorduğumda şöyle yanıt verdi:

"Bize göre Che, devrimciler için yaşamsal öneme sahip değerleri ifade ediyor: kendini fedakârca davaya adaması; alçakgönüllülüğü ve mütevaziliği; enternasyonalizmi ve ayrıca bize diktatörlük baskısı altında belli anlarda silahlı mücadeleden başka bir olanak olmadığını göstermesi."

III. LATİN AMERİKA KURTULUŞ HAREKETLERİNİN ÖNEMİ VE KAPSAMI

Bu kitapta tanıtılan gerilla hareketlerinde yer alan insanlar çeşitli etnik köken, sınıf ve tabakadan geliyorlar. Farklı güçlerin - radikal reformistler, marksist-leninistler ve sosyaldevrimciler- örgütsel özerkliklerini korudukları, ortak bir kumandanlığın önderliğindeki heterojen kurtuluş cepheleri içinde yeralıyorlar. Cepheler de burjuva-liberal kesimde bağlaşıklık kurabilecekleri

daha farklı güçler arıyorlar. Sözkonusu kurtuluş cepheleri hem örgütsel hem de içeriksel anlamda yekpare bir parti olmanın tam tersine, bilinçli olarak "çeşitlilik içinde birlik" ilkesine göre oluşturulmuş cephelerdir. Bunların etkin oldukları ülkeler, 170 yıldan daha uzun bir süre önce biçimsel anlamda bağımsızlıklarını kazanmış devletlerdir. Yeni sömürgeci bağımlılığa, emperyalist müdahaleye ve halkın çoğunluğunun vahşice sömürüsüne karşı mücadele vermektedirler. Bunun da ötesinde, politik baskıyı sona erdirmek ve demokratik yapıları oluşturmak istemektedirler. Altmışlı ve yetmişli yıllara göre bugün "sosyalizmin kuruluşu" artık gündemde değildir. Yine de insanın insanı sömürmediği bir toplum projesinden vazgeçmiş değillerdir. Metropollerdeki eski hayranlarının aksine kapitalist sistemle de barışmamışlardır. Ne var ki tarihsel somut bir sosyalist modelin yaşama geçirilebilmesi için gerekli koşulların kendi ülkelerinde henüz oluşmadığını görmektedirler. Görüştüğüm herkes bu noktada aynı görüşü paylaşmaktadır.

Ele alınan beş kurtuluş hareketinden dördü (FSLN, FMLN, URNG ve MLN-Tupamaro'lar) silahları bıraktı, diğeri (CGSB) ülkesinde otuz yıldan beri süren silahlı çatışmayı politik araçlarla sona erdirmek için hükümet ve orduyla görüşmektedir. Bu olgu, silahlı hareketlerin söyleyecek sözleri kalmadığını mı gösteriyor? Başarılı olamadığından ötürü gerilla savaşı dosyası kapanmak zorunda mı?

Jean Ziegler seksenli yılların başında Afrika ve Latin Amerika'ya ilişkin şunları yazmıştı: "İnsanlığın devrimci umudu günümüzde Üçüncü Dünya'nın kurtuluş hareketlerinde somutlaşıyor." (s.13) Bu ifade o zamanlarda da somut verilere dayanan bir analiz olmaktan daha çok bir inancın dile getirilmesiydi. Başka bir yerde ise solcuların altmışlı yıllardan bu yana hep savundukları temel bir düşünceyi yazıyordu: "Sosyalist devrim olmadan süreğen ulusal bağımsızlık olamaz. Sömürünün sona ermesi ve yabancı güçlerin gitmesi için sömürge devletin sosyal yapısı ve bundan doğan burjuva toplum ortadan kaldırılmalıdır." (s.35) Bugün böylesi bir şeyi dile getirmek modası geçmiş, hattâ çatlak ses olarak algılansa da, bu düşüncenin hâlâ doğru olduğu gerçeğini değiştirmez. Ancak asıl sorun şudur: yukarıdaki ilkeye göre ciddi adımların atıldığı birçok örnekte, sa-

dece sömürge sonrası ya da yeni sömürgeci burjuva toplumu yıkılmakla kalmadı, onunla beraber ekonominin işlerliği de ortadan kaldırıldı. Gerçi insanlar artık ücretli işlerde sömürülmüyorlardı; ama durumları eskisine oranla daha da kötüydü. Üstelik insanların yararlanamadığı kaynaklarla sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik temelini kurmak da olanaklı olmamıştı. "Kalkınmakta olan sosyalist eğilimli ülkeler", SSCB ve COMECON üyesi ülkelerden gelen yardımlara rağmen, birkaç istisna dışında, ekonomik kalkınmayı sağlayacak taşınabilir bir model oluşturmaktan çok uzaktılar. Vietnam, Etyopya ve Mozambik'teki açlık felaketleri, bu toplumların bazılarının ekonomik olarak Sovyet rejiminin çöküşünden çok önceleri tükendiğine açıkça işaret etmekteydi. Ekonomik çöküşün nedenlerinden birisi de batının desteklediği paralı askerler, içsavaşlar ve ekonomik ambargoydu ve bunlar bunalımı daha da derinleştirdi. Belirleyici dış etkenlerin yanısıra gözardı edilemeyecek diğer unsurları da dikkate almak gerek. Rejimin merkezileştirilmesi, tarım ve ekonominin çok hızlı devletleştirilmesi, ekonomi ve politikada bürokrasinin ve demokratik olmayan komando sisteminin aşırıya kaçması gibi olgular da ekonomik çöküşün yolunu açtı. Sonuç olarak iktidardaki kurtuluş hareketlerine, yokluğu ve sefaleti elden geldiğince adil bir şekilde dağıtmak kaldı. Çoğu kez bürokratların sahip oldukları ayrıcalıklar yüzünden bu bile başarılamıyordu. Tüm bunların umut vadeden gelecek perspektifiyle ve hedeflenen sosyalist toplumla bir ilgisi yoktu. Latin Amerika kurtuluş hareketleri seksenli yılların ikinci yarısında Küba'da ama özellikle Nikaragua'da kazanılan deneyimleri değerlendirdiklerinde bu açmazın farkına vardılar. Sorunlara temel oluşturan çelişkilerin çözümü doğrultusunda yeni yaklaşım bugün bile henüz oluşabilmiş değil. Bu gerçek eski Nikaragua İçişleri Bakanı Tómas Borge ile yapılan görüşmelerde açık bir şekilde günışığına çıkıyor. İster silahlı ister silahsız olsun, Latin Amerika (Asya ve Afrika dahil) devrimci ve sol hareketlerinin asıl zayıf noktaları burada yatmaktadır. Çoğu, bu gerçeği gördükten sonra, sosyalist tasarımların artık gündemde yeralamayacağı politik sonucunu çıkardılar. Bunu izleyen diğer adımda, dağıtımı sonra yapılabilecek malların üretilebilmesi için burjuvazinin modernizasyondan yana güçleriyle ittifakı he-

deflediler. Görüştüğüm herkes ilkesel olarak benzer düşünceleri taşıyorlar. Ancak vermeye hazır oldukları tavizlerin niteliği ülkeye, kendi güçlerine ve politik kökenlerine göre farklılıklar gösteriyor. Bu hareketlerin politikası, sınıf savaşımı ve burjuvazinin değişik kesimleriyle yapılan işbirliği arasında sürekli gidip gelen bir ilişkiden oluşuyor. Bunun sosyalist cennete giden yol olmadığını bildiğimizden kolayca elimizin tersiyle itebiliriz -peki ama ne işe yarar bu? O zaman yapılması gereken asıl şey, kurtuluş hareketlerinin içinde bulundukları durumu elimizden geldiği oranda kavramak olmalıdır. Ancak o zaman bir yargıya varabiliriz: gerçekten varolan koşulları en iyi şekilde değerlendirip, özgürlükçü alanlar yaratıyorlar mı, yoksa kapitalist sisteme uyum sağlayarak, bu ülkelerdeki geniş halk yığınlarını azalan ücretlere, kayıtdışı ekonomiye, hastalıklara, cehalete mahkum edip, zaten çok geniş olmayan orta sınıfı yoksullaştırırken, dar bir kesimi ticaret ve finans manipülasyonlarıy-la zenginleştiriyorlar mı?

Latin Amerika'da, ahlaksal ya da ekolojik nedenlerden dolayı istensin ya da istenmesin, bugün sürdürülebilir bir kalkınmayı garanti altına alacak ve gelişmiş kapitalist ülkelerle arası son on yılda iyice açılan uçurumu kapatacak uygulanabilir bir konsept -burjuvazi dahil- yok. Bazı ülkelerde ulusal servetin çarçur edilmesiyle sağlanan yavaş ekonomik büyümeler de bu gerçeğin üstünü örtemez. Dünya Bankası'nın verilerine göre, seksenli yıllarda 420 milyon olan kıta nüfusunun 70 milyonu "yoksul"du; hatta BM Latin Amerika ve Karibik Komisyonu giderek yükselen bu sayıyı 164 milyon (nüfusun %38'i) olarak veriyor. 1983 yılından bu yana günden güne yoksullaşan Latin Amerika'dan doymuş kuzeye doğru kâr ve giderek artan dış borçların faiz ödemelerinden oluşan bir net kaynak transferi akıyor. BM verilerine göre bu rakam 1985'den bu yana yılda 20 milyar dolar düzeyinde seyrediyor. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve OECD ülkeleri tarafından kontrol edilen diğer kurumlar kredi verme koşulları sayesinde birçok Latin Amerika hükümetinin ekonomi ve sosyal politikasını (birlikte) belirliyor. Başka bir deyişle: Kıta gittikçe büyüyen iç kutuplaşmasına paralel biçimde kan kaybediyor. Bu gidişi durdurmak için dış borçların silinmesi gerekli bir adımdır, ancak yeterli değildir. Oysa bu henüz gündemde değil. Kabaca söy-

lersek, Latin Amerika'da sol politikaların dikkate almak zorunda olduğu reel ekonomik koşullar, bu XY genel kumandanlığının veya ilerici YZ parti başkanının hoşuna gitsin veya gitmesin, son derece kötü bir noktada. Koşullar yakın zamanda iyileşmeyecek, hatta daha da kötüleşecek.

Latin Amerika, hasta "bağımlı kapitalizm"in yanısıra ulusal egemenliğin altını oyan sürekli müdahalelerin altında da eziliyor. Burada ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik müdahalelerinin, darbelerin ve içişlerine karıştığı diğer biçimlerin uzun tarihini anlatmaya kalksam giriş bölümünün çerçevesini aşmam gerekir. Bu konuya ilişkin birçok çalışma var. Şu kadarını söylemek istiyorum: müdahaleler askeri yoldan ve doğrudan "big stick"* ile, ya da "Kalkınma İçin Birlik"** çerçevesinde "tatlısert" bir biçimde; seksenli yılların ortalarından itibaren ise "düşük yoğunluklu çatışma" kisvesi altında gerçekleştirildi. Kullanılan araçlar değişti ama bütün Amerika kıtası üzerinde politik egemenlik kurma hedefi hep kaldı. Eklemek gerekiyor ki, her kurtuluş hareketinin, sadece iktidarı ele geçirme stratejisine değil, ABD'nin politik ve askeri baskısına karşı koyabilecek iktidarı koruma stratejisine de gereksinimi vardır.

Silahlı mücadelenin artık ne gibi bir önemi kaldı? Kurtuluş hareketleri politik varlık gerekçelerini yitirdiler mi? Buraya kadar dile getirdiğim düşüncelerden, mücadele biçiminin amaç *değil*, içeriği tanımlanması gereken politik hedefe giden yolda *bir araç* olması gerektiğinin anlaşılması gerekiyor. Kanımca amaç bütün araçları haklı kılmaz. Hedefsiz terör, işkence, sivil halkın ve tutsakların ayrımsız yokedilmesi, örgüt içi tartışmalarda şiddet kullanılması vb. toplumsal kurtuluş için verilen mücadelede ***savunulacak araçlar değildir***. Her hareketin özellikle dikkat etmesi gereken nokta, yukarıda sayılanları her zaman ve sistematik şekilde kullanan düşmana karşı verilen sert ve acımasız savaşta ona benzememektir. Aşırı du-

* "big stick" (ing.): büyük cop.

** 1959 yılında Küba devriminin başarıya ulaşmasından sonra, batı yarıküresindeki olası devrimlerin önünü almak amacıyla Başkan Kennedy tarafından 1961 yılında uygulamaya konan kalkınma programı. Yapılan propagandada, ABD sermayesiyle desteklenmesi öngörülen "umudun barışçıl devrimi"nden sözediliyordu. Proje, 60'lı yılların sonuna doğru sessiz sedasız kapandı.

rumların olması her an olasıdır, ancak bunlar cezalandırılmalıdır. Bu kitapta incelenen hareketler buna uygun davranmaktadırlar.

Özgürlükçü hedeflere ulaşmada şiddet kullanılmasının uygun ya da gerekli olup olmadığı, ilkesel ve genelgeçer şekilde değil, ancak tarihsel-somut bağlamda "doğru" olarak yanıtlanabilir. İlkelere körükörüne bağlanmak toplumsal koşulların gözardı edilmesi tehlikesini doğurur. Bazı gerilla hareketleri silahlı mücadele yerine yasal yoldan mücadeleyi daha anlamlı buldularsa, bu değişen koşullara işaret etmektedir. Silahları bırakıp pazarlık masasına oturma gerçeği bütün hareketler için aynı derecede geçerli değil. Başka örneklerde (Peru, Panama) silahlı çatışmanın giderek şiddetlendiğini görmek gerekiyor. Burada incelenen (eski) gerilla hareketleri, politik iktidarın, bir ülkenin hükümeti demek olmadığını ve köklü toplumsal dönüşümler için ***conditio sine qua non**** olduğunu çok iyi biliyorlar. Bu gerekli ama yeterli olmayan bir önkoşuldur. Görüşme muhataplarım, toplumsal iktidarın farklı boyutları üzerine ilginç görüşler sundular (bkz. Kolombiya'dan Ariel ve Hector; El Salvador'dan Juan Ramón Medrano). Bu hareketleri sol reformist akımlardan ayıran noktalar, uzlaşmaz toplumsal çelişkilerin sonuç itibarıyla zorla çözüleceğini bilmeleri ve eğer kaçınılmazsa, bu mücadelede ezilenlerin ve sömürülenlerin yanında yer almalarıdır. Reformist ve popülist akımlar seksenli yıllarda büyük beklentiler ve dış ülkelerin çeşitli yardımlarıyla iktidara geldikten sonra, toplumsal zenginliğin aşırı derecede haksız bölüşümüne dokunmadan üretimi arttırarak, bu yolla daha da büyüyen pastadan birkaç parça daha fazla dağıtmayı strateji olarak önlerine koydular ve hezimete uğradılar. Vardıkları nokta, yönetimin içine düştüğü kaos, yolsuzluk bataklığı, büyümeyen ekonomi ve daha da artan kitlesel yoksulluk. İnsan hakları ihlalleri de devam etmekte ve kısmen bu hükümetlerce göz yumulmakta ve üzeri örtülmektedir.

Toplumun bütününe yönelik alternatifler formüle edebilen ve bunların yaşama geçirilmesi için adımlar atabilen kurtuluş hareketleri Latin Amerika'nın sadece birkaç ülkesinde mevcut. Brezilya (İşçi Partisi, PT) ya da Haiti ("Lavalas" hareketi) gibi ülkelerde farklı köklere sahip bu güçler, yasal politik partilerin veya

* conditio sine qua non (lat.): gerekli önkoşul.

hareketlerin içinde yer alıyorlardı ve hâlâ almaktalar. Ve bütün bu örgütler "Foro de São Paulo"da biraraya gelip değişik deneyimlerin değerlendirmesini yapıyorlar. FSLN, FMLN ve URNG, onlarca yıldan beri koltuklarında sıkı sıkı oturan Orta Amerika'daki askeri diktatörlükleri alaşağı ettiler. Bu tartışmasız onların eseridir. Ve onlar özgür demokratik alanların açılması ve korunmasının garantörleridir. Baskıları sayesinde özellikle kırsal kesimde (sınırlı) sosyal reformlar gerçekleştirildi. Kuzeyin imparatorluğu karşısında ülkelerinin egemenliğini savunma mücadelesinde önemli mevziler kazandılar. Ezilenlerin onurunu korumada gösterdikleri örnek savunma Latin Amerika'da yeni düşünsel çekim merkezleri oluşturuyor ve kendilerine ahlaksal bir otorite sağlıyor. Sahip oldukları örgüt içi çoğulculuk, farklı mücadele biçimlerini birarada kullanma yeteneği ve geniş ufuklu bağlaşıklık politikaları gösteriyor ki, bu hareketler bir zamanlar Küba Devrimi'yle kısmen gerçekleştirilmiş, ama sonradan unutulmuş olan şeyi, yani aslen ülke koşullarını dikkate alan devrimci politikaları gerçekleştirebiliyorlar. Bütün kurtuluş hareketlerinin, ister yasal yollardan ister yeraltında kurdukları birçok yasal örgüt toplumun köklü bir dönüşümünü sağlayacak hedefleri güdüyorlar. Başarılı olup olmadıkları, süreç içerisinde geniş halk kitlelerini toplumu dönüştürecek bir program ekseninde örgütleyip örgütleyemediklerine bakıp anlaşılacaktır. Bu hareketler son derece yüksek yenilenme, katılım ve örgütlenme potansiyeline sahipler. Sözkonusu bu örgütler veya onlara bağlaşık sosyal hareketler ve Kurtuluş Teolojisi'nden* esinlenen gruplar, kentlerin yoksul mahallerine yığılıp kalmış insanları genel toplumsal perspektifler için kazanıp mücadelenin içine çekemeyecekse başka kim çekebilir ki?

* Yaklaşık 20 yıl önce Latin Amerika'da kilisenin bazı kesimleri gecekondularda yaşayan yoksul insanlara ve her türlü haktan mahrum köylülere yönelik çalışmalara başladı. Kilisenin alışılmış uygulamalarının aksine sadaka dağıtmayıp, insanların kendi sorunlarına sahip çıkıp çözümler üretmelerini sağlamak için 'taban cemaati' adını taşıyan merkezi bir yapılanmayı oluşturdular. 'Kurtuluş Teolojisi' hristiyan ahlak ve kilise stratejisi çerçevesinde baskıya ve haksızlığa karşı koyma hakkını savunuyor. Latin Amerika gerilla örgütlenmeleri içinde kiliseden, cemaat çalışmasından gelen birçok insan bulunuyor.

IV. AT GÖZLÜĞÜ TAKMADAN UZUN SOLUKLU KOŞABİLMEK

Çok uzaklardaki Avrupa'da yaşayan bizlerin tüm bunlarla ne ilgisi olabilir? Detlev Claussen bu soruya yanıt vermiş (*Kursbuch*, No. 57, s. 172). Marks'tan yola çıkarak, uzak gerçekliklerle ilgilenmenin kendi toplumunu daha iyi kavramaya yardım edeceğini haklı olarak vurguluyor. "Burjuvazinin sahip olduğu derin ikiyüzlülüğü ve bundan ayrı düşünülemeyecek barbarlığı görmek için, yüzümüzü, uygarlıklarının saygın biçimde sahneye konduğu o ülkelerden, bunların bütün çıplaklığıyla yaşandığı sömürgelere çevirmemiz yeter." ('Die künftigen Ergebnisse der britischen Herrschaft in Indien', 22.7.1853, in: MEW, Bd. 9, s. 225.) Bu gerçeği kendi ülkemizde toplumu değiştirecek çalışmalar için kullanabilmek gerekiyor. Örneğin iltica, göç ve içi neredeyse tamamen boşaltılan anayasal iltica hakkı ekseninde yürütülen tartışmalarda iltica nedenleri gündeme getirilebilir. Sosyalizm sonrası kalelerin kurulduğu bir çağda açık sınırlardan yana olmak ya da Federal Alman Ordusu'nun dış ülkelere gönderilmesini reddetmek olası diğer çalışma alanlarını oluşturabilir. Günümüzde bu eskisinden daha fazla önem kazanmakta, çünkü metropoller, acımasız uluslararası kapitalist işbölümünün Afrika'nın birçok bölgesinde yolaçtığı parçalanmış toplumsal yapıları, humanizm bayrağı altında yeni bir sömürgecilikle ele geçirme çığırtkanlığına başladılar bile. Toplumu dönüştürecek üretimin kuramsal ve pratik yeniden yapılandırılması, yayılması ve kök salması uluslararası ilişkilerle örülmezse başarısızlığa mahkûmdur. Eleuterio Fernández Huidobro (MLN-Tupamaro'lar) uluslararası eksene oturtulmuş politikaların stratejik önemini şöyle vurguluyor: "Kapitalizm bugün uluslarötesi çapta, dünya çapında hareket ediyor. Bu sadece uluslarötesi işletmeler biçimiyle değil, teknolojik devrimle, modern kitle iletişim araçlarıyla da sağlanıyor. Devrimciler olarak bu kategorilerde de düşünmek zorundayız. Küçük ve yoksul ülkelerimizin ulusal sınırları içinde kalan devrimler üzerinde kafa yoramayız. Yeni bir enternasyonalist mücadele konsepti geliştirmeliyiz. Burjuvazi de işletmeleriyle sadece kendi ülke sınırları içinde faal değil; kıta ve dünya çapında çalışıyorlar. Sol olarak bu mekanizma ve örgütlere, kısıtlamaların uluslararasılaştırılmasına

karşı yine aynen uluslararası yanıtlar vermeliyiz. Bu kısıtlamaları, emperyalist kapitalizmin kollarını tek başımıza parçalayamayız."

Sunulan söyleşiler özgün tartışma materyalidir. Burada tek tek insanların bireysel düşünceleri sözkonusudur. Ama bu insanlar aynı zamanda son derece önemli konumlara sahip olduklarından, söyleşiler büyük önem kazanmaktadır. Beni en çok ilgilendiren konu geçmişin ayrıntılı muhasebesi değildi. Güncel sorunların, özellikle çok şiddetli tartışılan pazarlık politikalarının, tartışmalarımız açısından yararlı olacağını düşündüm. Süreç çok hızlı işlediğinden kimi soruların veya yanıtların eskimesi kaçınılmazdı. İlkesel sorunlara yönelik görüş almanın da ötesinde, bunları somut biçimde tartışarak yaşamla doldurmayı uygun gördüm. Öldürülen Jesus Rojas dışında söyleştiğim herkes hâlâ aktiftir. Onlar Latin Amerika solunun gelecekteki politikasına yön verecek insanlar arasında bulunuyor.

Maddi nedenlerden dolayı (yüksek harcamalar) bütün akımlarla konuşamadım. Bu nedenden dolayı, belli bir güce sahip ve burada incelenen diğer hareketlerle benzer çizgiye sahip Peru "Devrimci Tupac Amaru Hareketi" (MRTA) ile söyleşiler yapamadım. Daha güçlü olan Peru gerilla hareketi "Sendero Luminoso" ise, kendini komünist gerilla hareketi olarak görse ve gerilla taktikleri kullansa da, dayandığı şiddet felsefesi ve sola ve yasal taban hareketlerine karşı da yoğun bir biçimde kullandıkları terörist uygulamaları nedeniyle sorunun çözümüne ait bir parça olarak düşünülemezler. Latin Amerika solu içinde de dışlanan "Aydınlık Yol", kanımca özgürlükçü politikanın önünde duran ciddi bir engeldir. Bu örgütün burada yer almaması içeriksel nedenlerden dolayıdır. Diğer küçük Güney Amerikalı gerilla gruplarının yer almamasının nedeni ise çok zayıf bir güce sahip olmalarıdır.

Güvenlik nedenleri sözkonusu olmadığı sürece söyleşide bulunduğum insanlar kısa biyografi ve fotoğraflarıyla tanıtıldılar. Ülkelere ve tarih sırasına göre düzenlenen görüşmeler açıklayıcı bir girişle başlıyor. Girişleri rahat okunur kılmak için bilimsel alıntılara gerek görmedim. Kitabın sonuna bölümlere göre ayrılmış bir kaynakça aldım.

Albert Sterr, 19 Şubat 1993

GUATEMALA

Askerler Maya'ların
torunlarına karşı

İçinde yaşadığımız ülkede kamuoyunun geniş bir kesimi Guatemala'yı sadece tatil ülkesi olarak tanır. Maya-Quiché yerlilerinden 33 yaşındaki Rigoberta Menchu Tum'a verilen Nobel Barış Ödülü bile, kitle iletişim araçlarının Orta Amerika'nın bu en zengin kaynaklara sahip, 109 000 km^2 ile üçüncü büyüklükteki ve 10,9 milyonluk nüfusuyla aynı zamanda en kalabalık ülkesine olan ilgisizliği ancak kısa bir süre için giderebildi. Az sayıdaki Guatemala dayanışma gruplarını saymazsak, bu ülke solun da gündeminde değil.

Oysa buradaki çatışma potansiyeli özünde komşu ülkeler El Salvador ve Nikaragua'yla karşılaştırılabilir. Kabaca söylersek, Orta Amerika'nın bu üç ülkesinde bulunan kurtuluş hareketleri (FMLN, FSLN, URNG) halkın büyük çoğunluğunun desteğiyle, büyük toprak sahiplerinin ve uluslararası sermayenin ekonomik çıkarlarını ve ABD'nin politik-stratejik çıkarlarını savunan rejimlere karşı mücadele verdiler. Tarımın yaygın olduğu her Orta Amerika ülkesinde olduğu gibi Guatemala'da da mülkiyet son derece haksız biçimde dağılmış. Toprak sahiplerinin yüzde 2,6'sı toprağın yüzde 65'ine sahipken, küçük çiftçiler (%78,4) tarıma elverişli alanların ancak yüzde 10,4'ünü işleyebiliyorlar. Büyük toprak sahiplerinin verimli tarımsal alanlarında, modern ziraî teknoloji ve ucuz sezonluk işçiler sayesinde en başta ihracata yönelik kahve, şeker ve muz üretiliyor. Son derece yoksul olan Campesinos'lar, küçük, verimsiz tarlalarında kendi gereksinimlerini karşılamak üzere mısır ve fa-

sulye yetiştiriyorlar. Rekoltenin düşük olması nedeniyle her yıl aylarca büyük toprak sahiplerinin tarlalarında yevmiyeci olarak çalışmak zorunda kalıyorlar.

Komşu ülkeler Nikaragua ve El Salvador'da olduğu gibi Guatemala da onyıllar boyu diktatörlüklerce yönetildi. Muhalif taban örgütleri acımasızca takip edildi; defalarca darbe yediler. Kısıtlı demokratik alanlar yüzünden ortaya çıkan silahlı kurtuluş hareketleri, önlerine, politik ve ekonomik yapıların devrimci dönüşümünü koydular. Oligarşi ve askerler, yetmişli yıllarda güçlenen yığın hareketlerini ve gerilla gruplarını yeniden bastırmak için her üç ülkede de yoğun terör uyguladılar. ABD, seksenli yıllarda yeniden formüle edilen bölgesel müdahale stratejileri çerçevesinde, solun dışlandığı biçimsel seçimlerle anti-gerilla mücadelesini sürdürecek sivil hükümetler kurmaya başlayınca, bu süreç El Salvador ve Guatemala'da aynı şemaya göre işledi. Almanya'da CDU'ya* yakın Konrad-Adenauer-Vakfi'nın (KAS) çeşitli yardımlarıyla teşvik edilen ve uluslararası sosyal demokrasinin politik desteğini alan Hristiyan demokrat partiler serpilip geliştikten sonra parlamento ve devlet başkanlığı seçimlerini kazandılar. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin (FAC), SPD'nin de** onayıyla verdiği kalkınma yardımları (ülke başına her yıl 50-60 milyon Mark), El Salvador ve Guatemala'nın Hristiyan demokrat hükümetleri için seksenli yılların ikinci yarısında önemli mali kaynaklardı. Federal Hükümet 1986 yılında bütün protestolara rağmen yardımların 10,5 milyon Markın Guatemala Ulusal Polis'inin (PN) araç-gereç ve eğitiminde kullanılmasını kararlaştırdı. Hristiyan demokrat Napoleón Duarte (El Salvador) ve Vinicio Cerezo (Guatemala) yoğun dış desteğe rağmen başarısızlığa uğradılar. Gerillaya karşı verilen mücadelede başarı sağlanamaması, ekonomi politikasındaki acizlik, yönetim tıkanıklığı ve aşırı yolsuzluklar, Hristiyan demokrasinin seksenli yılların sonunda her iki örnekte de büyük itibar kaybına uğramasına yol açtı. Ardından yaşanan ağır seçim yenilgilerinden tutucu ve aşırı sağcılar kazançlı çıktı.

* CDU (Christlich-demokratische Union): Hristiyan Demokrat Birlik (Almanya).

** SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands): Almanya Sosyal Demokrat Partisi

Diğer ülkelerle gösterdiği benzerliklere rağmen Guatemala'daki devrimci mücadele kendine özgü koşullara sahip:

◀ 9 milyonluk nüfusun yüzde 65'i doğrudan Maya yerlilerinin köklerinden geliyor. Özellikle dağlık bölgelerde yaşayan yerliler 22 farklı etnik kökene sahip ve birçok farklı dil ailesinde yer alan dilleri konuşuyorlar. Yüzde 90'ı okuma-yazma bilmiyor; çoğu resmi dil İspanyolcayı konuşamıyor. Yerlileri devrimci sürece katan URNG, onların bu kültürel çeşitliliğin yanısıra coğrafi yalıtılmışlıkları nedeniyle de son derece esnek hareket etmek durumunda kalıyor. Guatemala'da sınıf mücadelesinin ötesinde -komşu ülkeler El Salvador ve Nikaragua'dakine benzer cepheler burada da mevcut-, halkın çoğunluğunu oluşturan yerlilere karşı yüzyıllardır uygulanan, toplumun derinliklerine işlemiş ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı verilen mücadele özel bir rol oynuyor.

◀ Guatemala Meksika'yla uzun bir orman sınırına sahip. Bu sınır aynı zamanda, ABD, Kanada ve Meksika hükümetlerinin 1992 Ağustos'unda imzaladıkları NAFTA ekonomik antlaşmasının güney sınırı. Güney Meksika'daki Chiapas eyaletinde, Guetamala'daki Maya kökenli yerlilerle kültürel akrabalığı bulunan, benzer kötü yaşam koşulları altında yaşayan ve 1 Ocak 1994'te bir ayaklanma başlatan yerliler yaşıyor. NAFTA üyesi ülkeler, Guatemala'daki devrimci mücadelenin çekim merkezi haline gelmesini önlemek, çatışmalarla çalkalanan Orta Amerika'yı durultmak ve ek anlaşmalarla yeni ekonomik birliğe bağlamak istiyorlar.

◀ Uluslararası sermayenin gözünde ekonomik açıdan Orta Amerika'daki en ilginç ülke Guatemala. Geleneksel tarımsal ihracat ürünlerinin yanısıra (kahve, şeker, muz, pamuk, et) zengin maden cevherleri, petrol kaynakları ve değerli tropikal ormanlar var. Güney Kore ve Tayvan sermayesiyle serbest ticaret bölgelerinde kurulan giyim sanayisi son yıllarda hızla büyüyor. Guatemala ABD'ye yönelik kokain ihracatında transit geçiş ülkesi olarak da anahtar bir rol oynamaya başladı.

◀ Ülke 1954-1986 yılları arasında neredeyse aralıksız şekilde askeri diktatörlüklerce yönetildi. Ordu, Orta Amerika'nın en güçlüsü ve en acımasızı olarak biliniyor. Gerilla hareketleri-

nin bastırılmasında otuz yıllık deneyime sahip. İsyanla mücadelede kendine özgü bir yöntem geliştirerek, ABD'ye bağlı kalmadan, Tayvan, Güney Kore ve İsrail gibi ülkelerin danışmanları ve silah yardımlarıyla gerilla hareketlerini dönem dönem geriye püskürttü. Ayrıca ordu, büyük toprak sahiplerinden ve uluslararası sermayeden gözle görülür biçimde farklı ekonomik çıkarlar gözetiyor.

◀ Ülkenin yayıldığı alan çok küçük olmasına rağmen, iklim, bitki örtüsü ve fauna bakımından son derece farklı coğrafi bölgeler var. Ulaşım olanaklarının çok kısıtlı olması, gerillanın ülkenin içine, ıssız bölgelere geri çekilmesini sağlıyor.

◀ Muhalif örgütler, onlarca yıl süren askeri rejim nedeniyle son derece gizli yöntemler geliştirmek zorunda kaldılar. Yaşamsal öneme sahip gizlilik, eksik olan açık ve keskin tartışma kültürü ve kültürel alanda kendilerini son derece dışlayan yerliler gibi olgular, yabancıların devrimci güçlerin hareketini çok zor anlamalarına neden oluyor.

◀ Kasım 1995'te, henüz savaş koşulları altında yapılan genel seçimlere sol 1950'den sonra ilk kez açık biçimde katıldı. Yeni kurulan "Yeni Guatemala Demokratik Cephesi" (FDNG) özellikle çeşitli legal yasal taban hareketleri tarafından desteklendi. URNG, FDNG'ye oy verme çağrısında bulundu. Sadece 100 günlük bir seçim kampanyasından sonra cephe, oyların yüzde 7'sini, toplam 80 parlamento sandalyesinin 6'sını kazandı. Bu başarılı sonuç FDNG'yi ikinci büyük parti konumuna getirdi. Seçimleri tutucu milliyetçi PAN (43 sandalye) kazandı; bunu eski askeri diktatör Rios Montt'un otoriter sağ "Cumhuriyetçi Cephe"si (FRG) izledi (21 sandalye).

◀ Hükümet ve gerilla yıllar süren pazarlıklardan sonra 29.12.1997'de barış antlaşması imzaladı. Antlaşma ülkenin demokratikleştirilmesini, militarizmden arındırılmasını ve anayasa değişikliğini öngörüyor. Guatemala gelecekte "çok kültürlü ve çok dilli bir ulus" biçiminde tanımlanacak. Barış antlaşmasında öngörülen çeşitli önlemlerle, çoğunluğu oluşturan yerli halka yüzyıllardır yapılan ayrımcı muamelenin sona erdirilmesi kararlaştırıldı. Sosyo-ekonomik sorunları içeren kısmi bir sözleşme de imzalandı. Ancak bu, köklü reformları, özellikle toprak reformunu öngörmüyor. URNG Mayıs 1997'ye

kadar yaklaşık 3000 gerillayı terhis etti. Halen, içinde URNG'ye üye dört örgütün yer aldığı legal bir partiye dönüşme aşamasında bulunuyor. Örgüt eski ismini kullanmaya devam edecek.

Aşağıda "Guatemala Ulusal Devrimci Hareketi" (URNG) genel kumandanlığının dört üyesinden üçüyle yapılan görüşmeler Guatemala gerillasının tarihine, bugününe ve gelecek planlarına ilişkin bir fikir edinmemizi sağlıyor.

17 yaşında gerillaya katılan Pablo Monsanto; Eylül 1992, Mexico

Comandante Pablo Monsanto
[URNG-FAR]

BİR TİMSAH AVCISI DIŞ DÜNYAYLA OLAN TEK BAĞIMIZDI

Mexico'nun güneyinde özel şahsa ait bir evde buluştuk. Jorge Ismael Soto García'nın "İsyancı Birlikler"in (FAR) tarihiyle içiçe olan öyküsü üzerine uzun uzun sohbet ettik. Onyedi yaşındayken nasıl gerillaya katıldığını; Rolando Moran'la nasıl ilk kez dağa çıktığını anlattı. Kişisel deneyimlerini, somut, abartmadan ve acı bir gerçeklikle aktardı. İlk gerilla gruplarının kurulmasında yapılan hataları ve bunda üstüne düşen payı saklamadan anlattı. Pablo Monsanto birkaç saat içinde Guatemala gerillasının 60'lı yıllardaki kapsamlı bir tablosunu çizdi. Gerilla o yıllarda dünya çapında üne sahipti; aslında azıcık deneyim ve eksik donanımla sosyalizm için yola çıkmış sadece bir avuç inançlı insandan oluşuyordu. Onun öyküsü, Guatemala devrimcilerinin son yıllarda kaydettiği önemli adımları gerçekçi bir şekilde değerlendirmek için yardımcı olabilir.

4 Eylül 1992'de Mexico'da kaydedilmiş ve bugüne kadar yayımlanmamış bir görüşmeden bölümler aktarıyorum:

Comandante Monsanto, Jorge Soto kimdir?

Annem babam sıradan insanlardı. Gerçi babam varlıklı bir ailedendi -babası toprak sahibi İspanyollardan geliyordu, annesi İtalyandı-, ama kendisi işçiydi. Annem bir Campesino ailesindendi ve kendi de Campesina idi. Hep yoksulduk. Üç kız ve iki oğlan kardeşim var. Ben ikinci çocuğum.

Kardeşlerinizle hâlâ ilişkiniz var mı ?

Evet, bazılarıyla. Annem babam öldü. Kardeşlerimin bazıları devrimci mücadele içinde yer alıyor. Diğerleri ülke dışında yaşıyor. Gitmek zorunda kaldılar, çünkü son yıllarda bütün aile üzerinde baskı vardı.

Pablo, hangi okulu bitirdiniz?

İlköğrenimimi Guatemala kentindeki bir katolik okulunda yaptım. Altı yıl rahip ve rahibelerden ders aldım. Liseyi yine başkentte devlet okulunda okudum. Tam merkezdeydi; 9. ve 10. Avenida ile 9. ve 10. Sokak arasında, hâlâ anımsıyorum. Okul tam parlamentonun karşısındadır ve hâlâ eskiden olduğu gibi militandır. Üç yıl sonra, o zaman dokuzuncu sınıftaydım, öğrenci sözcüsü oldum. Böyle başladım.

Hangi yılda?

1961 yılında. Öğrenci hareketinde aktif olarak çalışmaya başladığımda 15 yaşındaydım Örneğin eğitim koşullarının iyileştirilmesi için boykotlar düzenliyorduk. Bize okulumuzda gizli bir komünist gençlik grubu kurma görevi verilmişti.

PGT'nin bir gençlik grubu mu?

Evet, Guatemala İşçi Partisi'nin (PGT). Bizde komünist partinin ismi böyle. Bir Companero ile olan sıkı dostluğum sayesinde PGT'nin merkez komitesi ve politik bürosuyla sürekli ilişki içindeydik. Bu yoldaş, Eduardo Coronado, daha sonra öldürüldü. Onun ailesi sayesinde ülkemizin komünistleriyle ilişki kurduk. Bizi politik olarak yönlendirdiler ve bize orada partinin bir gençlik grubunu kurma görevini verdiler, üstelik okul o zamanlar, 1961'de, parti gençlik grubunun olmadığı tek ortaokuldu. Ertesi yılın mart ve nisan aylarında Ydígoras Fuentes diktatörlüğüne karşı isyan boyutlarına varan geniş bir hareket oluştu. Liselilerin yanısıra üniversite öğrencileri ve bazı sendikalar da katıldılar buna. Toplumsal protesto hareketi rejim tarafından sert biçimde bastırıldı. Hareket bundan sonra politize oldu ve başkanın istifasını istedi.

Ne gibi protesto biçimleri uygulandı?

Hareket şiddet kullanmadan başladı, ama yaklaşık bir ay sonra şiddet içeren direniş biçimleri de uygulanmaya başlandı, çünkü baskıcı güçlerle çok sert çatışmalar yapılıyordu. Ko-

münist gençlikte örgütlü olan bizler KP gençlik örgütüne bağlı paramiliter gruplar kurmaya başladık. Ateşli silahlar kullanmayı öğrendik. Hem parti hem de gençlik içinde yavaş yavaş silahlı mücadeleye başlanması gerektiği düşüncesi oluşuyordu. Çünkü Guatemala'da barışçıl ve yasal yollardan demokratik bir hükümet kurulamayacaktı. Bu kanıya varmamızın nedeni, her gün hükümetin uyguladığı şiddete maruz kalmamızdı. Diğer yandan Rus Ekim Devriminin mirası sayılabilecek belli itkilerden de yararlandık. Buna örnek olarak Guatemala halkının bilinçli biçimde özellikle o deneyime dayandırdığı örgüt ve mücadele biçimleri sayılabilir. Unutulmamalı ki, Guatemala'nın o dönem içinde bulunduğu durum demokratik Arbenz hükümetinin düşürülmesinden kaynaklanıyordu. ABD hükümeti ve CIA ve yaltakçıları bilindiği gibi 1954'de gerçekleştirdikleri işgalden sonra baskıcı, anti-demokratik ve ABD'ye bağlı bir rejim kurmuşlardı.

PGT yönetimi o dönem, silahlı mücadele biçimlerinin de gerekli olduğu görüşüne katılıyor muydu?

Parti üçüncü kongresinde (1960 ortaları) silahlı mücadeleden yana bir karar almıştı. Buna göre başarılı bir devrim için bu tek yoldu. Barışçıl yoldan iktidara gelmenin artık olanaklı olmadığı söyleniyordu. Tarihsel değerlendirme açısından bunun doğru olduğunu teslim etmek gerekiyor. Ama gerçeği söylemek gerekirse, parti içinde silahlı mücadeleye karşı çıkan bir eğilim de vardı. Bu eğilim Guatemala tarihinin belirleyici dönemlerinde çoğunluğu arkasında toplayabilmiştir. Silahlı mücadeleden yana olan eğilim parti içinde çoğu kez azınlıktaydı.

Komünist gençlik, baskılardan kaynaklanan deneyimlerden aldığı güçle parti içinde silahlı mücadele yönünde baskı yapıyor muydu?

Sözde güvenlik güçleriyle girilen çatışmalar gençliği radikalleştirdi. Bu sadece örgütlü komünistler için değil, bütün gençlik için geçerliydi. KP gençlik örgütüne üye olmayan ama bu noktadan sonra demokratik Guatemala için mücadele etmeye başlayan çok insan vardı. Çoğu sonra gerillaya katıldı. Daha sonra kurulan "İsyancı Birlikler"in (FAR) birçok militanı ve lider kadrosu benim de üyesi olduğum bu kuşaktan gelmektedir.

FAR'ın kuruluşuna gelelim.

Tabii, ama önce başka bir noktaya değinmek istiyorum. Bu dönemde, 1962'de, öğrenci temsilcisi olarak Küba üzerinden Helsinki'ye gittim ve orada sekizinci Dünya Gençlik Festivali'ne (Festival Mundial de la Juventud) katıldım. Bu benim için çok önemli bir deneyimdi.

Siz de mi Pablo? Bu gerçekten çok ilginç. Birkaç gün Gaspar Ilom ile görüştüğümde, bana 1956'da Moskova'da yapılan Dünya Gençlik Festivali'ne katıldığını söylemişti. Bunun kendisi için çok önemli bir deneyim olduğunu vurgulamıştı. Orada kendisi gibi festivale gelen Rolando Morán'la buluşmuş.

Helsinki'de program sona erdikten sonra ilk kez Sovyetler Birliği'ne gittim. Minsk'i, Riga'yı, Moskova'yı ve Leningrad'ı gezdim. Benim için gerçekten çok önemli şeyler yaşadım.

Neler örneğin?

Gençlik ve işçi örgütleri, anaokulları, genç öncüler.* Bu izlenimler daha sonra yaşamımı kesinlikle devrime adamak istediğimi anladığımda verdiğim kararı derinden etkilemiştir. "Grusia" isimli bir Rus gemisiyle seyahat ettik. Gemide bütün Latin Amerika'dan gelen delegasyonların yanısıra 400 de Kübalı vardı. Küba Devrimi daha üç yaşındaydı ve birlikte seyahat eden Kübalılar gerçekten inanılmaz derecede mücadeleciydiler. Devrim gençti ve ayrıca Kübalılara özgü o havadan, müzikten, Karibik'e özgü yaşam duygusundan, Che, Fidel, Camilo'dan edindikleri taze izlenimlerle doluydu. Bu isimler bizim için kendimizi özdeşleştirmeye başladığımız idollerdi o dönem.

"Bizim için" derken kimleri kastediyorsun?

O yıllarda öğrenci, üniversiteli veya parti örgütlerinde, KP gençliği gibi örgütlenen Guatemala gençliğini kastediyorum. Küba, Finlandiya ve SSCB'ye yaptığımız gezi bize ve ailelerimize pahalıya maloldu. Guatemala'ya döndüğümüzde tutuklandık. "Demir Perde" denilen ülkelere seyahat etmek o yıllarda ülkemizde suç unsuru oluşturuyordu. Gelecekte yapacağımız olası politik çalışmalarımızdan ailemizin sorumlu tutulacağını içeren belgeler imzalamak zorunda kaldık. Daha

*genç öncüler: KP çocuk örgütü.

reşit olmadığımızdan bizi cezalandıramıyorlardı. Ondan sonra gizli polis tarafından izlenmeye başladım. Küba'dan geri geldiğimizde, basın orada gerilla olarak eğitildiğimizi ve Fidel Castro'nun bizi, devrimi Latin Amerika'ya ihraç etmek için kurbanlık olarak kullandığını yazdı.

Guatemala'dan kaç kişi katılmıştı?

Dördü kadın sekizi erkek toplam oniki yoldaştık. Altısı liseliydi, gerisi üniversite öğrencisi.

Herkes parti gençlik örgütünde miydi?

Hayır. Kısmen PGT'den, kısmen komünist gençlikten kısmen de PUR gibi diğer ilerici partilerden geliyorlardı. Döndükten sonra legal yaşayamaz hale geldik, özellikle de ben. Çünkü sırf bu gezi yüzünden gizli servisin sürekli takibi altındaydık.

Gezi ne kadar sürdü?

Ülkeyi Haziran 1962'de terkettim ve Şubat 1963'te geri döndüm. Bu süre içinde toplam dört ay Küba'da kaldım. Oradayken, Ekim 1962'de, füze bunalımını yaşadım. Bu benim için büyük önemi olan başka bir deneyimdi. içinde bulunduğumuz o haftalar çok tehlikeliydi, ne de olsa sonuçta adanın saldırıya uğrayabileceği ya da yokedilebileceği nükleer bir çatışmanın eşiğindeydik, ama aynı zamanda çok güzel günlerdi de. Çünkü Küba halkının yüksek moralini ve her an mücadeleye hazır oluşunu tam anlamıyla yaşadık. Bu bizi müthiş etkiledi.

Diğer gelenler de Küba'da kaldılar m?

Bazıları kaldı, bazıları tekrar Guatemala'ya geri döndü. Bizler -bundan bu deneyimi benimle beraber yaşamış ama çoktan kavgada ölen Companeros'ları da kastediyorum- bu deneyimle biçimlendik. Yaşananlar daha sonraki Guatemala devrimci hareketini de etkiledi. Ülkeye döndükten ve polis gözetimi altında tekrar okula başladıktan sonra parti, KP gençliğinin askeri eğitim sorumluluğunu bana vermeyi kararlaştırdı.

Burada tekrar araya girmek zorundayım. Bunun görev için gereken bilgileri nerede edinmiştiniz, Pablo?

Tabii aslında Guatemala'dayken eğitime başlamıştım zaten, sonra da Küba'da bir kursa katıldım, ama çok belirleyici değildi

bu. İlk askeri deneyimlerimi özellikle Küba'da katıldığım anti-gerilla savaşında kazandım. Escambray bölgesinde subay olarak kontra çetelerine karşı yürütülen operasyonları yönetiyordum. Küba'nın o zamanlar doğru dürüst ordusu yoktu. Çoğunlukla içinde yer aldığımız milisler vardı. Döndükten sonra şubattan temmuz 1963'e kadar KP gençliğini eğittim.

Neden devam etmediniz?

Temmuz ayında, o zamanlar PGT merkez komitesi üyesi ve partinin askeri komisyonu sorumlusu Rolando Morán geldi. Askeri komisyona bağlı bir alt organa alındım. Burada, "13 Kasım Hareketi"ni yöneten ve 7 Şubat 1963'te "İsyancı Birlikler"in (FAR) kuruluşunda yeralan Turcios Lima'yla tanıştım. FAR başta PGT, PGT gençliği, "13 Kasım Hareketi" ve üniversite öğrencilerinin "12 Nisan Hareketi"nden oluşuyordu. FAR'ın ilk kumandanı, daha önce ordu içinde çıkan ve yine bizzat ordu yönetimi tarafından bastırılan bir ayaklanmaya önayak olan eski teğmen Marco Antonio Yon Sosa idi. 1963 yılının temmuzunda keşif amacıyla Sierra de las Minas'a gönderildim.

İlk kez mi dağa çıkıyordunuz?

Evet, iki kişiydik. Ricardo Miranda'yla birlikte gittik. Ancak bizden önce keşif yapmaya gönderilen devriye ile ilişki sağlayamadık. Araziyi tam anlamıyla inceleyip gerilla kampları kurmaya uygun en elverişli ve güvenli yerleri tespit etmek istiyorduk. Tam bu sırada Gutemala'da parti ve gençlik örgütü arşivinin bulunduğu bir ev ortaya çıkarıldı. Bütün arşiv! O zamanlar yeraltına inmiş olan PGT'nin bütün üyelerinin adı, soyadı, anne-baba adı ve gelir durumları, adresleri, kısacası herşeyleriyle yeraldığı bir liste vardı.

Böylece PGT bütün örgüt yapısıyla baskı mekanizmasının eline düşmüştü?

Gerçekten herşeyi öğrenmişlerdi. Bütün eylem planlarımızı kartlara not etmiştik. Sonuçta Sierra de las Minas'a birlikler gönderdiler. Ordu ilk katliamlarını o dönem gerçekleştirdi. Teculután yerleşim birimine bağlı Las Galeras mezrasını yerle bir ettiler. Zacapa ilindeki Río Chiquito gibi diğer mezralar da yokedildi. Erkeklerin hepsi, toplam kırk-elli kişi kadarlardı, öl-

dürüldü. Hepsinin ismi listede çıkmıştı. Kısacası Sierra'da daha gerilla kurulmadan önce, kurulacak gerillaya destek verecek insanların tümü ortadan kaldırılmıştı. Biz Sierra de las Minas'ta daha gerillayı oluşturmadan ordu saldırıyordu. Bu nedenle Compañerom ile birlikte Sierra'yı terkettik. Başkente geldiğimde, daha 18'imde bile değilim, parti saklanmamı bildirdi bana, nerede olursa olsun. Daha fazla legal hareket edemezdim, çünkü bana ait bilgiler de polisin eline geçmişti. O zaman yeraltı yaşamım başladı. Bir kimliğim bile yoktu. Kimlik 18 yaşına girilince veriliyordu. Bu yüzden bütün yaşamım boyunca bir kez bile olsun yasal bir kimliğe sahip olmadım.

Ya pasaportunuz?

SSCB ve Küba'ya giderken kullandığım pasaportuma döndükten sonra el koymuşlardı. İkinci pasaportumu bundan üç yıl önce alabildim. Onu da görüşmeler sırasında Meksika'da yasal kalabileyim diye hükümet çıkardı. Beş yıl geçerli. 28 yıl sonra tekrar yasal belgelere sahip oldum. Ondan önceki yıllar hep kendimizin yaptığı sahte kimliklerle dolaştım. Bunlar sayesinde Avrupa'yı gördüm, o zamanlar sosyalist bloka ait ülkelere gittim, birçok kez Küba'da, Güney ve Orta Amerika'nın birçok ülkesinde bulundum. Hatta Kuzey Amerika'ya bile gittim. Orada bize vize vermedikleri için başka ülkelerin pasaportlarını yapmak zorunda kaldık. Böyle illegal neredeyse bütün dünyayı dolaştık.

Tabii gerilla kurma denemesi askeri operasyon yüzünden başarısızlığa uğramıştı.

İlk deneme başarısız oldu. Aynı yılın ekim ayında ikinci denemeye giriştik. Rolando Morán ve Turcios Lima yine geldiler. Benimle konuşup, artık toplumsal tabanı olmasa da, Sierra de las Minas'ta gerillayı tekrar kurma görevini verdiler.

Bunun arkasında ne gibi düşünceler yatıyordu? Aynı bölgede kısa süre içinde ikinci bir denemeye girişmek kuşkusuz çok tehlikeliydi.

Tabii ki çok tehlikeliydi. Ayrıca insanlar yoğun baskılar yüzünden korkuyordu. Beni Panzos'a, Alta Verapaz iline gönderdiler. Panzos'ta bizimle birlikte çalışan birkaç insanımız vardı. PGT üyesiydiler. Bunların da timsah avcısı bir arkadaşları

vardı. Polochic nehrinde ve Izabal gölünde avladığı timsah ve kaymanların derisini yüzüp satıyordu. Yaşamını bundan kazanıyordu. Bir de balık avlıyordu. Kurutup, özellikle paskalya yortusuna gelen haftada yöredeki pazarlarda satıyordu. Kendisiyle Sierra Minas'ta buluştuğumuzda, bizi teknesiyle Panzos'tan belli bir yere kadar taşımasını istedim. Oradan da dağa çıkmak istiyorduk. Olur dedi, ama iyi bir motoru yokmuş. Eğer kendisine motoru satın alırsak, her sefer için 100 Quetzels, o zaman 100 dolar ediyordu, alacağını söyledi. Kabul ettim.

Taşıyacağı insanların kim olduğunu biliyor muydu?

Hem evet hem hayır. Sierra'da çalışmak isteyen bir grup olduğumuzu inandırmaya çalıştım onu. Bana dedi ki: "Size inanmıyorum. Sizin niyetiniz devrim yapmak." Birşeyler bildiği açıktı. Haklı olduğunu itiraf ettim. Gururla yanıt verdi: "Ben de bir devrime katılmıştım. Tüfeğim hâlâ duruyor." Hangi devrime katıldığını sordum. "Arbenz'e karşı yapılan devrime katıldım, 1954'de." Gidip tüfeğini aldı. Gerçekten de CIA'nın Arbenz hükümetini düşüren paralı askerlere dağıttığı silahlardandı. Tüfeği ondan satın aldım. O günden sonra bütün grubu, toplam 21 kişi, dağlara taşıdık.

Aralarında kadınlar var mıydı?

Hepsi erkekti. Beşi Achı yerlisiydi. Güneyden parti üyesi beş Campesino, birkaç işçi ve üniversite öğrencisi. Hepsi Turcios Lima'nın komutası altındaydı. Aslında beni yanlarına almak istemiyorlardı. Çünkü Turcios bana altyapıyı koruma görevi vermişti. Ona bir mektup yazıp, asıl belirleyici olanın gerilla savaşı olduğuna inandığım için FAR'a katıldığımı vurguladım. Savaşmak istiyordum. Rolando Morán Panzos'a geldiğinde, dağa çıkan en son oydu, kendisiyle konuştum. Eğer beni gerillaya almazsa Guatemala kentine geri dönüp öğrenimime devam etmek istediğimi bildirdim. Kararını verdi ve olur gidelim dedi. Böylece o gün Rolando ve ben Sierra de las Minas'a çıkan son kişiler olduk. Tam tarihini bilmiyorum ama Kennedy'nin öldürülmesinden üç gün sonraydı. Gerilla dağlarda kamp kurdu. Çevreyi tanımıyorduk ve hiçbir şekilde toplumsal bir tabana sahip değildik.

Gerilla grubu halktan saklanıyor muydu?

Timsah avcısı dış dünyayla olan tek ilişkimizdi. Düşünün, sadece bir kişi, karşı devrimcinin biri teknesiyle ihtiyaçlarımızı karşılıyordu. Haftada bir geliyordu. Sierra'nın bu bölgesinde hava çok nemli ve bitki örtüsü tropiktir. Izabal tarafına doğru çok sıcak olur. Daha yukarılarda hava serinler. Bu durum karşısında çok zorlanıyorduk. Hiç deneyimimiz yoktu, hastalandık, aç kaldık. Kısacası korkunçtu. Ne de olsa partide herşeve "bilimsel" yaklaşıldığından gerillanın erzakı da "bilimsel ölçütlerle" saptanmıştı. Her gün iki yemek kaşığı fasulye, bir kaşık yağ, bir kaşık şeker ve bir çay kaşığı tuz ile yetineceğimizi sanıyorlardı. Aradan bir ay geçmeden, buna karar veren yoldaşın kampa gelip, ne kadar haksız olduğunu kendi gözleriyle görmesini istedik. Bütün gerillalar çok kızmıştı. Bilirsin, Guatemala mutfağı Meksika'nınkine benzer: mısır temel gıdadır; tortilla yemeğe alışkındık. Hepimiz daha çok gençtik. Ben en gençleriydim. Onsekizime daha yeni girmiştim. Maymun avlamaya başladık. Gerilla kamplarına önce araziye özgü isimler verdik, sonra da o sıralar yediğimiz hayvanların adlarını. İlk kampın ismi "Las Peñas", Yamaçlar, idi; ikincisini artık anımsamıyorum ama üçüncüsü "Las Calaveras", Kurukafalar'dı.

Bu arada "bilimsel sosyalizmin partisi" sizi bir kaşık şekerle dağlara göndermek niyetindeydi...

Boş mideyle adım atamıyorsun, inan bana. Cehennem azabı çektik, hele ilk üç ay. Becerebildiğimiz kadar gizleniyorduk. Birilerinin bizi görmesini engellemek istiyorduk. Çünkü önce araziyi tanıyıp, sonra halkla çalışmaya başlamak istiyorduk. Baştan böyle düşündük. Sonra bir kauçuk toplayıcısıyla ilişki kurduk. Kauçuk Toplayıcıları Sendikası, Guatemala'da 1944 Ekim Devrimi'nin başarıya ulaşmasında belirleyici katkıyı sağlamıştı. Ülkemiz daha önceleri özellikle Avrupa'ya büyük miktarlarda kauçuk ihraç ediyordu. O bölgede kauçuk ağaçları bulunduğundan, kauçuk toplayıcıların birkaç kampı da oradaydı. Politik çalışmamıza orada başladık. Kauçuk toplayıcıları kooperatifi kurduk. Gerillanın ihtiyaçlarını bu kooperatif üzerinden karşılamaya başladık. Böylece ilk ayların zorluklarını aştık. "Las

Calaveras" kampında ikmal yavaş yavaş düzelmeye başladı. Ondan sonra kamplara yediğimiz şeylerin adı yerine, "Las Palmas", Palmiyeler gibi bitki ve çiçek adları vermeye başladık. Kuzeyde Izabal gölü, güneyde Doña María yerleşim merkezi arasında kalan o bölgede dokuz ay dolaştık.

Grubun donanımı nasıldı?

Deneyimsizlikten o bölge için hiç elverişli olmayan bir donanıma sahiptik başlangıçta. Hamaklarımız geniş ağlı ve çok ağırdı, Ponchos, yani yağmurdan korunduğumuz ve geceleri örtündüğümüz kaplarımız da kalın ve kurşun gibi ağırdı. Sadece yatak malzememizin ağırlığı sekiz-on kilo tutuyordu. Mendoza marka Meksika yapımı tüfeklerimiz vardı; o kadar kötüydüler ki doğru dürüst ateş bile etmiyorlardı. Bu tüfekler acayip ağırdı, her biri yaklaşık altı kilo geliyordu. O dönem bir çatışmaya girsek kimbilir başımıza neler gelirdi. Hemen herkesin silahı çok kötüydü. Birkaç Kuzey Amerikan M-1 karabinamız ve Comet tüfeğimiz vardı. Bunlar o dönem daha deneme aşamasındaydı ve seri üretime geçilmemişti. Bir de timsah avcısından satın aldığım çifteli vardı. Bunlarla başladık. Her birimizin 300 mermisi vardı. Onlar da iki üç kilo geliyordu. Toplam donanımımız yaklaşık 50 Libras, yani 25 kilo tutuyordu. Buna erzağımız dahil değil. Malzemelerimizi adım adım değiştirdik. Ağırlığı azalttık ve ayakkabılarımızı yeniledik. Başlangıçta o çamurlu bölge için elverişsiz deri çizmeler giyiyorduk. Kauçuk toplayıcılarından gördük ki kauçuk çizmeler daha iyi.

Genç gerilla sadece çevre koşullarıyla mı boğuşuyordu yoksa düşmanla da savaşıyor muydu?

Dokuz ay boyunca çatışmaya girmeye cesaret edemedik. Bir sürü derdimiz vardı. Kumandanımız Turcios, yerleşmek istediğimiz bölgeye önce bir keşif grubu gönderdi. Bu bölgede yerleşim daha yoğundu, ve ordunun katliamına rağmen oradaki tabanımızdan arta kalan insanlar vardı. Sierra'nın kuzeyinden güneye doğru geçmeye çalışıyorduk.

Ordu çevrede gerilla grubu olduğunu biliyor muydu?

Henüz bilmiyordu. Turcios Lima, Doña María yöresine ilk öncü grubu göndermeye karar verdiğinde öğrendiler. Birliğimiz bir Campesino ailesinin yaşadığı bir mezraya geldi. En yaşlıları

olan bir Kazike*, biz geri çekildikten sonra ordu birliklerine haber vermiş. Bunun üzerine ilk operasyonlarını yaptılar. Ancak bu o kadar başarısız oldu ki, operasyon yapılırken farkına bile varmadık. Turcios Lima, Rolando Morán, Cesar Montes ve Ríu yoldaş yönetimdeydi. Dördü birlikte gerillanın stratejisini belirlemişlerdi. Buna göre Rıo Hondo yerleşim birimine bakan yüksek yamaçlara konuşlanacaktık. Böylece Kekchı yerlilerinin oturduğu Alta Verapaz iline bağlı köylere inebilirdik. Çünkü Polochic nehrinin bulunduğu kuzey Sierra, Kekchi ve Pocom yerlilerinin bulunduğu dağ sırasına paralel bulunuyor. O bölgede büyük toprak sahiplerine ait çok geniş alanlar var. 500 ilâ 600 Caballerías** genişliğinde Haziendas'lar ve Fincas'lar bulunuyor. Bu arada bunlar bugün çok modern üretim araçlarıyla donatılmış durumdalar.

Bu karar durumunuzu iyileştirdi mi?

Hâlâ çok boktan bir durumdaydık. Bir birliğimizi kaybettik, iki yoldaşımız açlıktan delirdi vs. Bu yüzden içimizden çoğu, gerilla başarısızlığa uğradı diye düşündü. Farklı görüşler oluştu. Hattâ bazıları acizliği yüzünden yönetimi azletmeyi önerdi. Bu durumdayken Turcios beş yoldaştan oluşan küçük bir grupla Zacapa'ya kadar ilerleyip gerillanın ilk eylemini gerçekleştirdi. Río Hondo daki askeri karakolu ve Ulusal Polis karakolunu ele geçirdiler.

Río Hondo'da asker ve polis sayısı kaçtı?

Yedi asker ve üç polis vardı. Daha sonra dağların kuzeyini terkedip orta kısmına geçtik. Grup bu süre içinde gerilla kimliğini kazanmaya başladı. İlk savaş deneyimimizi yaşamıştık; neredeyse bir yıldır dağlarda kalmayı başarmıştık; halkla ilişki kurmuştuk ve ordu bizi söküp atamamıştı. Gerillanın ilk adımını atıp, yerleştiği ve tutunmaya başladığı bu ilk aşamayı geride bıraktığı kanısındaydık. Ama bu sefer de, kaynağı gerilla grubunun dışında da olsa iç yaşamımızı derinden etkileyen başka sorunlarla karşılaşmaya başladık. Troçkistler ve ortodoks komünistler arasındaki ideolojik çatışmaları kastediyorum.

* ***Kazike:*** Bir tür kö ağası.

** ***Caballerías:*** Bir alan ölçüsü birimi, ***Hazienda***: büyük tarım mülkiyeti; ***finca:*** çiftlik.

Bu akımlar hangi görüşleri savunuyorlardı?

Troçkistler sürekli devrimden, Sovyetler ve konsey kurmaktan sözediyorlardı. Rus deneyimini şematik ve mekanik biçimde uygulamak istiyorlardı. Örneğin asker ve denizci konseyleri kurmayı talep ediyorlardı, her yerde Sovyetler olacaktı, ama bu Guatemala'da olanaksızdı. Durum 1917 Rusya'sıyla karşılaştırılamazdı.

Onlara göre gerilla nasıl olmalıydı?

Troçkistler gerilla konusunda da çok özel bir tasarıma sahiplerdi. Geniş kitleleri uyarmak için gerilla bir araçtı. Gerilla eylemleri halkın kendi başına örgütlenebilmesine örnek olmalıydı.

Gerilla Río Hondo'da askeri karargâha saldırınca halk, tamam şimdi örgütlenelim diyecek. Gerilla gidip başka bir kampı basacak, insanlar da çok güzel, bu sinyali uzun zamandır bekliyordık diyecekler ve bu böyle sürüp gidecek?

Hemen hemen böyle. Troçkistler insanların kendiliğinden örgütlenmelerini bekliyorlar. Ama bunun gerçeklikle uzaktan yakından bir ilişkisi yoktu. Bunu her gün yaşıyorduk. Diğer yandan troçkistler hemen şimdi sosyalist devrim talebinde bulunuyorlardı. Çok radikallerdi. PGT programatik olarak bir burjuva-demokratik devrim istiyordu. Burjuvazi, işçiler ve Campesinos'lar arasında birlik propagandası yapıyordu. Devrimci iktidar bu birliğin ifadesi olmalıydı. Bu ideolojik ayrılıklar sonunda "İsyancı Birlikler"in (FAR) parçalanmasına neden oldu. "13 Kasım Hareketi" troçkistleri destekliyordu ve ayrıldı. FAR'da sadece parti ve PGT gençliği kaldı. "12 Nisan Hareketi" zaten daha önce örgütlü yapısını büyük ölçüde çözmüştü. Kumandanımız Turcios Lima "13 Kasım Hareketi" üyesiydi, biz İşçi Partisi'nin üyeleriydik.

Bir ara soru: tüm bunlar gerilla içinde de tartışıldı mı?

Hem de nasıl! Gerilla içinde de iki eğilim vardı. Bunlardan birisi ne troçkistlerden ne de PGT'den yana olan tavırdı. Biz kendimizi daha çok Che Guevara'ya yakın görüyorduk.

Kimler bu gruba aitti?

Rolando Morán, César Montes ve partinin askeri kadrosundan bizler. Diğer yanda ise en başta Turcios Lima ve Achí

halkından Compañeros'lar vardı. Gerilla dağılmak üzereydi. Yeraltı yaşamının getirdiği özel nedenlerden dolayı bir gene! toplantıda, hem "13 Kasım Hareketi"ni hem de partiyi davet ederek, görüşlerini aktarmalarını karar altına aldık. Bu sırada "Edgar Ibarra Gerillasının Mektubu" (GEI) adıyla bir belge yayınlandı. Edgar Ibarra büyük saygınlık gören bir öğrenci lideriydi. Guatemala kentinde dağa çıkmadan bir gün önce öldürülmüştü. Böylece bu ideolojik tartışmada ilk kez üçüncü bir çizgi, gerillanın kendi çizgisı oluşuyordu. Böylece yığınların kendiliğinden ayaklanmasını umut eden troçkistlere karşı çıkıyorduk. Ama PGT'nin de çizgisini mahkûm ediyorduk. Partiyi ayrıca bizi dağa çıkardıktan sonra unuttuğu için suçluyorduk. PGT, pratiğinde, gerilla savaşıyla bütünleşememişti. Sadece Sierra'daki askeri kadrolarına güveniyordu. Biz ise parti görevinden bambaşka şeyler anlıyorduk. Onu temsilen savaşa girmek istemiyorduk. PGT örgütünün kendini bu amaçla özdeşleştirmesini bekliyorduk. O dönem ve hatta sonrasındaki yıllarda da yabancı deneyimleri mekanik biçimde Guatemala'ya uygulamak isteyen tasarımlarını reddediyorduk. Yani Küba, Sovyet, Çin ve Vietnam örneklerini. Neredeyse hiç kuramsal düşünce yoktu. Parti üç aşamalı savaştan sözediyordu: buna göre stratejik savunma ilk aşamaydı. Gerilla halkla ilişkiye geçer ve tek tük çatışmalara girer; sonra yavaş yavaş büyür ve büyük bir askeri güç haline gelir. Sonra, askeri anlamda, güçler dengesinin bulunduğu hareketli çatışma aşamasına geçilirdi (aşama 2). Üçüncü aşama: düşmanı yıkacak güce sahip stratejik saldırı. Biz bu aşamalı modelin Çin ve Vietnam koşulları açısından doğru olduğunu söylüyorduk. Ama bunlar onların deneyimleriydi. Oysa biz gerilla savaşına daha yeni başlıyorduk ve ülkemizde neler olacağını henüz bilmiyorduk, ama bu şemaya göre hareket ediyorduk. Ayrıca -düşün bir ne kadar idealisttik- savaşın zaten en çok iki yıl süreceğine inanıyorduk. Bazılarımız Kübalıların deneyimlerini daha yakından tanıyordu. İnsanların gerillanın varlığından ve savaştığından haberleri olur olmaz dağa çıkıp bize katılacaklarına kesinkes inanıyorduk. Bu, Küba'da, Sierra Maestra'da gerçekten de olmuştu. Orada Campesinos'lar Fidel Castro'yu aramak için gerçekten dağa çıkmıştı. Hattâ Fidel onlara eğer silahınız varsa gelin, katılın diyecek

lükse bile sahip olmuştu. Ama bizim gerçekliğimiz bambaşkaydı. Bir yıl önce 21 kişiyle dağa çıkmıştık ve şimdi 17 kişiydik. "13 Kasım Hareketi" ile PGT arasındaki kopuştan, ideolojik sorunları halletmek için kente inen Turcios Lima'nın ayrılmasından ve Sierra'nın kuzeyinde yitirdiğimiz birliğimizden sonra sadece beş, altı gerilla kalmıştık.

Kimler dağda kaldı?

César Montes, güneyden "Büyükbaba" (El Abuelo) lakaplı Campesino Pachanga, gerçek ismi Luis olan Emilio diye çağırdığımız bir Campesino, René adında Rabinal'den gelen bir Achi yerlisi ve ben. O gruptan şu an hayatta kalan sadece Luis ve benim. Bir yılın sonunda bırakın halktan katılan yeni yoldaşlarla büyümüş olmayı, sayımız üçte birin de altına düşmüştü. Dağlara çıkma, orada tutunma, büyüme ve büyük bir gerilla ordusu kurma ve zaferi kazanma düşüncemiz çökmüştü. Gerçek durumumuz çok farklıydı. Halkın bilincini ve mücadele gücünü yükseltmek için önümüzde kotarılacak daha çok iş vardı, belki yıllarca uğraşacaktık. Gerçekliğimiz bunu bize gösteriyordu.

Rolando Morán (ortada), Rigoberta Menchu'ya verilen Nobel Barış Ödülünün töreninde; Aralık 1992, Oslo

Comandante Rolando Morán
[URNG-EGP]

GERİLLA DİYALOGTAN YANA

Rolando Morán Guatemala Kurtuluş Hareketi URNG'nin dört kişiden oluşan genel kumandanlığında yer alıyor ve aynı zamanda "Yoksulların Gerilla Ordusu" (EGP) lideri.

1932 yılında doğan, asıl adı Ricardo Ramirez de León olan Rolando Morán'ın yaşamı Guatemala devrimci hareketi tarihiyle iç içe geçmiş durumda. Morán 1952 yılında Guatemala İşçi Partisi'ne (PGT) katıldı. 1954 yılında Arbenz hükümetinin düşürülmesinden sonra (paralı askerlerin CIA ve Somoza'nın yardımıyla gerçekleştirilen işgali) öğrenci lideri olması nedeniyle sürgüne gitmek zorunda kaldı. Sürgün yıllarını birçok ülkede geçirdi. Uzun yıllar Çekoslovakya'da yaşadı. 1959'da yaklaşık bir yıl kaldığı Küba'dan ülkeye döndü. Komünist PGT'nin askeri komisyonunun yöneticiliğini üstlendi. 1962 yılından itibaren de Guatemala'nın ilk gerillası olan FAR'ın yönetiminde yer aldı. Geçirdiği ağır verem hastalığı nedeniyle 1965'de dağları terkederek, tedavi olmak için kente indi. Rolando Morán sık sık uzun süreler kaldığı Küba'ya gitti. Ernesto Che Guevara ile çok yakın dostlukları vardı. Che'nin resmi bugün bile EGP'nin bayrağında yer almaktadır. Rolando Morán'ın Castro kardeşlerle çok yakın ilişkileri olduğu söylenir. 1972 yılından itibaren ülkenin kuzeybatısındaki dağlarda mücadeleye başlayan "Yoksulların Gerilla Ordusu"nun (EGP) kurucuları arasındaydı. EGP'nin etkin olduğu bölgede özellikle Quiche, Kekchi, Ixil ve Mam yerlileri yaşamaktadır. EGP gerillalarının yüzde 60-80'i yerlilerden oluşmaktadır. Nobel Barış Ödülü sa-

hibi Rigoberta Menchû'nun iki kızkardeşi de bu örgüte katılmıştır. EGP, ORPA, FAR ve PGT 7 Şubat 1982'de URNG (Unidad Revolucionaria Nacional Gualtemateca) adı altında birleşti. Rolando Morán o zamandan beri örgütün yönetimindedir.

Rolando Morán, gerilla ve hükümet arasındaki görüşmelerin ön hazırlıklarını gerçekleştirmek amacıyla gizli tutulan birtakım görüşmelere katılmak için Federal Almanya Cumhuriyeti'nde bulundu. 17 Mart 1990'da Bonn'da yaptığımız görüşmede, Orta Amerika'daki gelişmeler, Sandinistlerin seçim yenilgisinin anlamı, ABD'nin politikası ve Guatemala'daki çelişkilerin seyri üzerine konuştuk.

Sandinistler Nikaragua'da seçimleri kaybettiler. Politikacı Kontralar, yani UNO, sürpriz yaparak çoğunluğu sağladı. Bu sonucu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bunun, ABD'nin Nikaragua'ya uyguladığı on yıllık yıldırma savaşının bir sonucu olduğunu düşünüyoruz. Kiralık kontra çetelerle ülkeye kan kaybettirdiler. Bu aynı zamanda inanılmaz boyutlara varan ekonomik ambargonun da bir sonucu. ABD gibi büyük bir gücün, Nikaragua gibi bu denli küçük ve yoksul bir ülkedeki devrimi yoketmek için bu kadar çaba harcadığı örnek pek azdır.

Fakat bu sadece Nikaragua'nın sorunu değil. Aslında Angola, Mozambik ve iktidarda olan diğer birçok kurtuluş hareketi aynı sorunla karşı karşıya. Gerçi silahlı mücadeleyle iktidarı kazandılar ama halk, en azından halkın çoğunluğu, ekonomik kuşatmaya ve karşı devrimci teröre uzun süre dayanamadı. Nikaragua örneğinde çoğunluk, ABD'ye karşı olmaktansa onunla birlikte hareket etmenin kendileri için daha iyi olacağını düşündü.

Ben farklı düşünüyorum. Ambargo ve diğer tüm kısıtlamalar etkisini, halkın politik bakımdan en geri kesiminde gösterdi. Kafaları karıştı. Fakat bu kesimler ABD'den yardım beklemiyorlar, çünkü bu bilinçli yapılan bir seçim olurdu. UNO'nun kazandığı çoğunluğun geçici olduğunu düşünüyoruz. Çünkü burada 14 ayrı parti biraraya gelmiş ve bunlar da çok az politik bilince sahipler. UNO'nun adayı Violeta Chamarro bir programa sahip değil. Buna karşın Sandinistleri seçen yüzde

41'lik kesim çok bilinçli oy kullandı. FSLN net ve oturmuş bir programa sahip ve iyi örgütlü. Sandinist devrim ne yenildi ne de yokedildi. Burada devrimin yeni bir aşaması sözkonusudur. Örgüt çok sağlam bir tabana sahip ve önemli başarılar elde etti. Bu kazanımların yokedilmesi olanaklı değil, çünkü yeni hükümet tutarlı bir program sunamayacak. Nikaragua'daki bunalım sürmeye devam edecek. Üstelik hem ABD hem de kontraların tavizsiz tutumları yüzünden yeni çatışmalar da yaşanabilir. Hattâ demokratik süreç kesintiye bile uğrayabilir.

Yani bilinçli ve örgütlü azınlığın tekrar çoğunluğu kazanabileceğini düşünüyorsunuz?

Buna eminim.

ABD 1989'da, Panama'yı işgal etti. Bu müdahaleye hem ABD'de hem de uluslararası alanda çok az tepki gösterildi. Bu aynı zamanda Orta Amerika'daki devrimci hareketlere yönelik bir güç gösterisi olarak algılanmak zorundadır.

Bu kuşkusuz doğru. Panamá'ya yapılan müdahale uluslararası hukuk ilkelerini ve normlarını açıkça çiğnemesine ve bu yüzden aslında mahkûm edilmek zorunda olmasına rağmen, tepki ya hiç gösterilmedi ya da çok zayıf kaldı. Sonuçta bu ABD'nin Orta ve Latin Amerika ülkelerine karşı takındığı tutumu perçinledi. Gelecekte tutumları saldırganlaşabilir.

Doğrudan askeri müdahale tehlikesi şimdi daha mı yüksek?

Evet. Tehlikenin boyutları da çeşitlendi. Çünkü Panamá'ya girildikten sonra ABD uçak gemisi Kennedy uyuşturucu ticaretine karşı koyma bahanesiyle Kolombiya karasularına girdi. Diğer yandan ABD Yüksek Mahkemesi, ülke sınırları dışında bulunan ABD güvenlik güçlerine, ABD vatandaşı olmayan kişileri aramasına ya da gözaltına almasına olanak tanıyan bir yasayı kabul etti. Bu ABD'nin zor kullanmaya hazır olduğunu gösteriyor. Bugün uyuşturucu ticareti örneğinde olduğu gibi belki sadece bahaneler farklı olacak.

ABD'nin yeniden Latin Amerika'da jandarma rolüne soyunduğu açıkça belli oluyor. Üstelik bu Gorbaçov'un uluslararası diyalog ve işbirliğinden bahsettiği bir dönemde yapılıyor. Doğu Avrupa'daki gelişmeler ABD'nin Orta Amerika'da yine istediği gibi hareket etmesini mi getirecek?

ABD ordusunun Orta Amerika'ya olası bir müdahalesini hiç dışlamadık. Guatemala örneğinde bu zaten yapılıyor ve günden güne artıyor. Askeri danışmanlarının sayısını arttırdılar ve orduyu güçlendirmek için Panama'daki altyapılarını Guatemala'ya kaydırıyorlar. Askeri yardım resmen kararlaştırılmıyor, yani kongreden geçmiyor, ama Pentagon'un özel fonları gibi olanaklarla müdahelc etme şansları var.

Bu bağlamda Contadora ve Esquipulas II adı altında bilinen barış görüşmeleri büyük bir rol oynuyor. Contadora dosyası, özellikle ABD gibi bölge dışı güçlerin müdahale olasılığını azaltıp, bölgenin içişlerine karışılma şansını en aza indirmeyi, dolayısıyla savaş tehlikesini düşürmeyi hedefliyordu. Ancak bu niyet ABD ve onun müttefiklerinin direnişiyle karşılaştı. Esquipulas II bundan ders alarak, ABD'nin Orta Amerika'daki varlığını görüşmelerin gündeminden çıkararak, barışı, bölgede burjuva-demokratik sistemler yerleştirerek sağlayacak bir gelişmeyi amaçlıyordu. Buna göre Esquipulas II'nin ana ekseni içişlerine müdahale üzerine oturtulmuştu ama Sandinist hükümet meşru sayılmış ve kontra yollu ABD müdahalesi mahkûm edilmişti. Ancak bu aynı zamanda Guatemala ve El Salvador'daki isyancıların meşruluğunun reddi anlamına da geliyordu.

Sürece ilişkin kimi endişelerimiz olsa da diyalog ve iç silahlı çatışmanın barışçıl çözümünü Esquipulas II çerçevesinde görüyoruz. Kontrayı ve devrimci kurtuluş hareketlerini aynı kefeye koyan bazı boyutların olduğu söylenebilir. Yine de Esquipulas II yeni bir durumu, görüşmelerin başladığı yeni bir aşamayı getirdi. Nikaragua seçimlerinden ve Salvador kurtuluş hareketi FMLN'nin Cristiani hükümetiyle yaptığı görüşmelerden sonra bugün artık yeni bir aşama başlıyor. Contadora kapandı; Esquipulas II anlaşmaları yeni bir çerçeve oluşturuyorlar ama onlar da aşılacak ve farklı perspektiflere açık yeni bir dönem başlayacak. Kendi gelişim sürecimizi ve geleceğimizi yaşadığımız bu değişikliklere göre ayarlıyoruz. Belirli bir tarihsel dönemde belli bir çerçeve rolü gören bu anlaşmalar gelecekte aynı işlevi artık sürdüremezler.

Sandinistler Nikaragua'da yönetimdeyken FSLN son derece büyük tavizler vermek zorunda kaldı. Örneğin 1989'da Costa Rica'da yapılan San Isidro de Coronado antlaşmasında Daniel

Ortega El Salvador'daki aşırı sağcı hükümetin demokratik anlamda meşru olduğunu imzalamak zorunda kaldı. Sandinistlerin ödediği bedel giderek artarken karşılığında aldığı giderek azalıyordu.

URNG, San Isidro de Coronado anlaşmalarının bazı noktalarını kabul etmediğini belirtti. Ama kontraların dağıtılması ve Cristiani hükümetiyle FMLN arasında görüşme talebini içeren diğer noktaları onayladı. Devrimci güçlerin ödediği politik bedele gelince, bu yolun nereye açılacağına bakmak gerek. Kendimizle ilgili olarak söylemek gerekirse, demokratik güçlerin geniş bir birliği tarafından desteklenen diyalog önerimizin kurumsal değişimlere yol açacağına inanıyoruz. Çatışmaya politik bir çözüm bulup ülkemizde demokrasiye giden yolu açacak koşullar böylelikle oluşturulabilecektir.

Bu sizin Esquipulas II'den daha çok Guatemala'daki durumu mu dikkate aldığınızı gösteriyor?

Devlet başkanlarının belki bundan sonra da devam edecek buluşmaları URNG için hiçbir zaman en önemli şey olmadı. Dayandığımız asıl temel ülkemizin koşullarıdır.

Guatemala'daki duruma gelelim. Guatemala bilindiği gibi ekonomisi geleneksel tarım ürünlerinin ihracına dayalı Latin Amerika'nın en yoksul ülkelerinden biri. Son derece haksız bir gelir ve toprak dağılımı var. Hristiyan demokrat Cerezo hükümeti işbaşına geldikten sonra halkın çoğunluğunun durumu neden daha da kötüye gitmeye başladı?

Cerezo 1986'da iktidara geldiğinde ülke ekonomisinin tükenmiş olduğunu kendisi söyledi. Ama Hristiyan demokrat hükümetin ülke kalkınmasına ilişkin programı yoktu. Sahte çözümler sunuyordu. Bir noktayı açıkça belirtmek gerek: URNG, daha ordu iktidarı Hristiyan demokratlara devretmeden önce, bunun ülkenin gerçekten demokrasiye geçtiği anlamına gelmediğini açıklamıştı. Bu, isyanla mücadele stratejisi çerçevesinde yapılan bir manevradan başka birşey değildi. Ülkemizdeki asıl iktidar partilerüstü işlev gören ordudur. Bu yolla baskıların, uluslararası alandaki itibar kaybının ve ekonomik bunalımın sorumluluğundan sıyrılmak istedi. Cerezo hükümetine gerek ülke içinde gerekse uluslararası alanda bağlanan umutlara rağmen hiç-

bir ekonomik iyileşme sağlanamadı. Cerezo, hükümetine sözde bir istikrar kazandırmak amacıyla, alabileceği en fazla hibe ve krediyi koparmaya çalıştı. Ne devlet yatırımlarına ne de ekonomideki yapısal değişikliklere yönelik bir programı vardı. Buna yolsuzluklar, yanlış yatırımlar ve borçlanma eklenince ekonomik çöküşün hızlanması kaçınılmazdı. Bunun da ötesinde, bütçenin yüzde 45'i güvenliğe ve gerillaya karşı savaşa ayrılmış durumda.

Quetzal'ın devalüasyonu, temel ihtiyaç maddelerine yapılan zamlar Cerezo'nun sorumluluğundan daha çok adil olmayan dünya ekonomik düzeninin bir sonucu değil mi?

Hayır. Bunlar hükümetin ekonomi politikasında gösterdiği acizliğin sonuçlarıdır. Tabii ki dünya ekonomisinin faktörleri de rol oynuyor. Ama yanlış politikalar bu faktörleri hızlandırdı.

Guatemala'nın ekonomik kalkınmasının önündeki en büyük engel haksız toprak dağılımında yatıyor. Toprak reformu Hristiyan demokrat hükümetin gözünde niçin bir numaralı tabu konu?

Hristiyan demokrasi ekonomik program sunmamakla katolik sosyal öğretiye dayanan köklerini inkâr etti. Askeri diktatörlük döneminde yapılan anayasa, bundan önce geçerli olan diğer dört anayasadan daha geri konumda ve toprak reformunu engelliyor. Hristiyan demokrasi belirleyici ekonomik güç olan oligarşiye meydan okumaya cesaret edemedi. Askerlerle yapılan anlaşmaların esiri oldu.

Bu Hristiyan demokrasinin başka bir seçeneği olmadığı mı yoksa olanaklarını mı kullanmadığı anlamına geliyor?

Cerezo gerçek bir demokrat olsaydı, sırtını demokratik ve devrimci güçlere dayasaydı, ekonomik reformları gerçekleştirebilir ve demokrasiye geçiş sürecini işletebilirdi.

Buna göre Cerezo sadece oligarşi ve ordunun rehini değil, isyanla mücadele programının da aktif bir parçası?

Cerezo, hükümeti hangi koşullar altında devraldığını başından beri biliyordu. Oligarşi ve ordunun kendisinden neler beklediğini de biliyordu. Bu yüzden büyük bir sorumluluğu var; URNG bunu vurguladı.

Guatemala'daki geniş halk yığınlarının sosyal konumunun kısaca bir tablosunu çizebilir misiniz?

Uluslararası kuruluşların istatistiklerine göre Guatemala yirmi yıl öncesinin düzeyine denk gelen bir konuma getirildi. Cerezo para politikasında istikrar sözü vermesine rağmen, bir dolar 2,78 Quetzal iken 4:1 oranında devalüasyona uğradı. Cerezo sağlanan kredi ve hibelere dayanarak fiyatların istikrara kavuşacağı sözünü vermesine rağmen enflasyon yüzde 65'e çıktı. Aynı şey günlük ihtiyaç maddeleri için de geçerli. Açık işsizlik yüzde 50 gibi bir düzeyde seyrederken buna istihdam eksikliği de ekleniyor. Verimlilik hissedilir ölçüde geriledi; yüksek sayıda Guatemalalı işgücü göçmek zorunda kalıyor. Bu yüzden Cerezo bugün herhalde Guatemala'nın en sevilmeyen kişisi. Kendisine belli umutlar bağlayanların desteğini kaybetti. Özellikle geçtiğimiz ve içinde bulunduğumuz yıl ülke tarihinde eşi benzeri olmayan grevler yapıldı. Geçen yıl ülkedeki bütün öğretmenler, 60 000 kişi, üç ay boyunca grevdeydiler. 1990 Ocak ayı sonunda 60 000 tarım işçisi daha yüksek ücretler için greve gitti.

Seksenli yılların başında terör ve katliamlarla bastırılan yasal kitle hareketlerinin yeniden örgütlenmesi acaba bu ağır sosyal koşullara verilen bir yanıt mı?

Asıl ivme kuşkusuz bu çaresiz durumdan kaynaklanıyor. Ama toplumsal sınıfların ileri sürdükleri taleplerde bilinçli bir mücadele sözkonusu. Demokratik hedefler de çok önemli. İnsan haklarının savunulması da kitle hareketlerinin yeniden örgütlenmesine önemli ivme kazandırıyor.

Hemen bütün toplumsal kesimlerin yarattığı örgütler "Sendika ve Kitle Hareketleri Birliği"nde (UASP) biraraya gelmiş durumdalar. Örgütlenmenin önündeki en büyük engeller neler?

Öncelikle baskılar, kurumsal güvencelerin eksikliği ve terör sayılabilir. Ordu ve hükümetin bilinçli biçimde uyguladığı bu politika sonucunda, talepleriyle belli sınırları zorlayan her kişi ya da örgüt baskı altına alınıyor. Terör ve dökülen kan, halk hareketinin özgürce gelişmesini engelliyor.

Yani baskılar sık sık iddia edildiği gibi hükümetin denetimi dışındaki aygıtlardan kaynaklanmıyor?

Hayır. Ülkemizde baskıların uzun ve karanlık bir tarihi vardır. 1954'de demokratik seçimle işbaşına gelen Arbenz hükümetinin ABD destekli paralı askerlerin müdahalesi sonucu

düşürülmesiyle başladı. Bugün ise Hristiyan demokrat hükümet kisvesi altında devam ediyor.

Hükümet ve ordu, GAM ve CERJ gibi insan hakları gruplarının gerilla tarafından kurulmuş naylon örgütler olduğu suçlamasını getiriyor?

Baskıları bu yolla meşrulaştırmak istiyorlar. Ama örneğin GAM başkanı Nineth de García'yı uzun süredir gerilla üyesi olmakla suçlamalarına rağmen, faaliyetleri durdurmayı başaramadılar. Aynı şey sendika konfederasyonu UNSITRAGUA, çiftçi örgütü CUC ve diğerleri için de geçerli. Bu suçlamalar asılsız. Halk hareketinin kendine ait iç dinamiği, kimliği, talepleri, yapısı var ve politikasını bağımsız biçimde belirliyor. Örgütler kendi alanlarını ve sınıflarını, ihtiyaçlarını ve umutlarını temsil ediyorlar. Hükümetten URNG ile diyaloga girmesini talep eden örgütler arasında örneğin bizzat Hristiyan demokratlarca kurulan CGTG sendikası da var.

Bu işin bir yanı. Diğer yanı ise URNG'yi oluşturan EGP, ORPA, FAR ve PGT gibi politik-askeri örgütler. Buradan sözkonusu örgütlerin sadece askeri alanda mücadele etmedikleri, politik faaliyetlerde de bulundukları sonucu çıkarılabilir.

URNG öneriler sunup, hükümetten halkın haklarını talep ederek politika yapıyor. Bu, halk hareketlerinin büyük saygınlığını kazanıyor.

Ama URNG'nin legal halk hareketleri içinde çalışan politik kadroları olup olmadığı da bir soru?

Politik-askeri bir örgüt olan URNG'nin demokratik mücadelenin bütün alanlarını içine alan politik boyutları var. Aynı şekilde diplomatik alanda etkiniz. Bu politik-askeri karakter Guatemala'da askeri diktatörlüklere ve demokratik alanları tıkayan önlemlere karşı bir gereklilikten kaynaklandı.

URNG Cerezo hükümetini birçok kez diyaloğa çağırdı. Amaçlanan nedir?

Yaptığımız Avrupa gezisi, kamuoyunun geniş kesimlerini ve politikayı etkileyerek, bunların Cerezo hükümeti ve URNG arasında diyaloğun başlatılması yönünde harekete geçmelerini sağlamayı amaçlıyor. Aynı şeyi en geniş kesimlerle Guatemala'da

da yapıyoruz; kiliseler, halk hareketi, işverenler ve değişik demokratik partilerle. Politik ilişkiler üzerinden geniş bir ittifak hedefliyoruz. URNG bunu ülkenin kuruluşundan bu yana oluşturulan en geniş ittifak olarak adlandırıyor. Bu ittifakla birlikte hazırlamak istediğimiz program önerisi, kimi kurumsal değişimleri sağlayarak Guatemala'da demokratik geçiş sürecini başlatacak koşulların hazırlanmasını amaçlıyor. Bu yolla silahlı iç çatışmanın politik çözümü bulunabilir.

URNG'nin bu çabaları ne gibi sonuçlar veriyor?

Yıllardan beri hükümeti ve orduyu zorluyoruz; şu ana kadar başarılı olamadık. Şubatta hükümeti tekrar diyaloğa çağırdık ve süre verdik. Son olarak Cerezo'nun URNG delegasyonuyla önce resmi olmayan bir görüşmeye hazır olduğu haberini aldık. Bu, hükümetinin itibar kaybı, bu yönde birçok kesimden gelen talepler ve elverişsiz askeri durum sayesinde olanaklı oldu. Uluslararası desteği sağladığımız anda diyaloğa açılmasını umduğumuz süreci başlatacak hazırlık görüşmeleri sözkonusudur burada.

Guatemala egemen güçleri Nikaragua seçimlerinden sonra takındıkları sert tavrın doğruluğuna iyice inanmaya başladılar. Bu yönde değişik açıklamalar yapıldı. Belki görüşmelere hazırlar ama görüldüğü kadarıyla bundan anladıkları gerillanın silahları nasıl teslim edeceğine ilişkin ayrıntıları tartışmak. Sanıyorum URNG'nin niyeti bu değil.

Kesinlikle değil. Hazırlık görüşmeleri özel bir karaktere sahip. Hükümet ve ordu ilk kez, görüşmelerin gerçekleşmesi için önkoşul ileriye sürmediler.

URNG de aynı şekilde koşulsuz mu katılıyor?

Hayır, sadece önkoşul koymuyoruz. Diyalog sürecinde, büyük beklentilerle formüle ettiğimiz amaçlarımıza ulaşabilmek için gerekli atmosferi yaratacak koşulların tartışılması gerektiğini düşünüyoruz.

Yani demokratik talepler, insan haklarına saygı vb. diyalog konusu olacak?

Evet, buna benzer şeyler. Ayrıca güvenlik aygıtlarının denetim dışında kalmasını engelleyecek koşulların da oluşturulması gerekiyor.

Kumandan Joaquin Villalobos'un benzer bir durumda El Salvador gerillası için önerdiği gibi, URNG de bu koşullar altında ülkenin politik yaşamında tekrar yeralmaya hazır mı?

Guatemala ve El Salvador'daki süreçler arasında ortak yönler bulunmasına rağmen büyük farklılıklar sözkonusu. Kumandan Villalobos'un açıklamaları El Salvador'da çeşitli görüşmeler gerçekleştirildikten sonra yapıldı. Guatemala'da daha yeni başlıyoruz.

1. Basım: ***analyse und kritik***, No. 317, 2.4.1990

Comandante Rolando Morán
[URNG-EGP]

GUATEMALA'NIN ÇEHRESİ BİR GUİPİL* GİBİ OLMALIDIR

Sayın Morán, Oslo'ya neden geldiniz?

Hükümet, ordu, Ulusal Barış Komisyonu (CNR) ve biz, URNG, Guatemalalı bir yerliye verilecek Nobel Barış Ödülü nedeniyle davet edildik. Ama ne hükümet ne de ordu maalesef törende bulunmadılar. Sadece arabulucu piskopos Rodolfo Quezada Toruño ve URNG temsilcisi katıldı.

Hükümetin görüşmelerdeki temsilcisi Manuel Conde Orellana ve ordu temsilcisi Mario Rene Enriquez'in bizzat Rigoberta Menchú tarafından davet edilmelerine rağmen katılmamaları sizin için ne anlam taşıyor?

Burada birkaç noktaya dikkat etmek gerekiyor: Hükümet ve ordu bu ödülün Guatemalalı bir yerliye verilmesine zaten sıcak bakmıyorlardı. Üstelik ödülü alan kişi insan hakları, barış ve ulusal uzlaşmadan yana olan birisi. Nobel komitesinin kararı belli olduğunda hükümetin ama özellikle ordunun olumsuz tepki gösterdiği biliniyor. Ülkesinin itibarına zarar verdiği için Rigoberta'nın bu ödülü haketmediği görüşündeydiler. Oysa Rigoberta sadece gerçeği söyledi.

Haberin birçok ülkede uyandırdığı olumlu tepkinin aksi bir durum bu. Haber Latin Amerika'da yerlilere karşı yerine getirilen adaletin bir ifadesi olarak kutlandı.

* ***Guipil:*** Yerli kadınların giydiği rengârenk bluzlar.

Resmi Guatemala'nın önemli temsilcilerinin katılmamalarıyla diplomatik bir girişim de başarısızlığa uğramış gözüküyor: Norveç hükümeti bütün tarafları davet etmişti; herkesi SAS oteline yerleştirip olumlu bir sonuca ulaşmaya çalışıyorlardı.

Bu gerçekten denendi. Resmi olmayan ilişkiler ve görüşmeler için koşullar hazırlanmak istendi. Böylece tıkanan görüşmelerin önü tekrar açılacaktı. Bu yüzden Bay Conde Orellana ve general Enriquez'in katılmamalarını sadece Rigoberta Menchú'ya gösterdikleri tepkinin ifadesi olarak değil, aynı zamanda görüşme sürecini torpilleyen ve gelecek görüşmeleri engelleyen bir tutum olarak da değerlendiriyoruz.

Oslo'da herşeye rağmen "resmi" Guatemala'nın temsilcileri vardı: Çalışma Bakanı Solórzano, Politik Faaliyetler Bakanı ve Guatemala İsveç Büyükelçisi.

Gerçi Mario Solórzano bakan, ama buraya hükümetin temsilcisi olarak değil, partisi PSD'nin üyesi olduğu Sosyalist Enternasyonal'i temsilen geldi. Diğerleri hükümeti temsil etmiyorlardı; sadece hükümetin tamamen uzak kalmadığını gösteren diplomatik bir sinyaldi.

İlişki kuruldu mu?

Selamlaşıp tanıştık. Hepsi buydu. Hiçbir politik ilişki kurulmadı, çünkü muhatap değillerdi. Bu asıl Bay Conde'nin başında bulunduğu ve ordu temsilcilerinin de yeraldığı hükümet komisyonunun işi. Biz nasıl URNG genel kumandanlığı içinde sorumlu saptıyorsak bu komisyon da barış görüşmelerine hükümet adına katılıyor. Piskopos Qeuzada Toruño konumu gereği görüşme sürecine arabulucu olarak katıldı. Öngörülen gayriresmi görüşmelere katılmak için geldi, ancak hükümet tarafının bilinçli tavrı nedeniyle bu gerçekleşmedi.

Görüşme konularına ilişkin olarak: Barış görüşmelerinin gündemi üzerinde Nisan 1991'de anlaşma sağlandı. Temmuz 1991'de gerekli demokratikleşme süreci üzerine çerçeve sözleşme yapıldı ve uzun süren tartışmalar sonucunda Ağustos 1992'de paramiliter Sivil Devriyeler (PAC) üzerine nihayet anlaşma imzalandı. Geçmişteki tutumundan farklı olarak URNG bu belgeyle sözkonusu paramiliter birliklerin varlığını, her ne kadar katılım gönüllülük ilkesine dayandırılsa da, kabul ediyordu.

İnsan haklarına ilişkin genel bir sözleşmede yer alması gereken on bir alan var. Bu alanlardan birisi Paramiliter Devriyeleri (PAC) içeriyor. Bir noktayı hemen belirtmek gerek: Ağutosta sözleşme imzalamadık; daha çok taraflar birbirine yakınlaştı. İleride formüle edilmesi gereken bir anlaşma için bunu çıkış noktası kabul ettik. Hükümet bu kapsamda daha fazla sivil devriye örgütlememeye hazır olduğunu tek yanlı olarak açıkladı. Ayrıca halen varolan paramiliter birliklerdeki gönüllük ilkesi bugüne kadar olduğu gibi askerlerce değil sivil otoriteler tarafından denetlenecek. Görüşmeleri genel anlamda tekrar hızlandırmak için PAC konusunda esnek davrandık.

Ama Guatemala'da sivil otoritelerin somut uygulamada çok zayıf olduğunu siz de benim kadar biliyorsunuz. Özellikle kırsal alanda halkı baskı altına alıp Sivil Devriyelere katılmaya zorlayacak gizli ama etkili çok çeşitli araçlar mevcut.

Bunu tabii biliyoruz. Sözleşmeyle sivil otoriteleri güçlendirecek temeli oluşturmak istiyoruz.

Tüm esnekliğine rağmen gerilla bir noktada son derece sert Comandante. Geniş kapsamlı insan hakları sözleşmesinin biran önce yürürlüğe girmesinde diretiyorsunuz. Bu konuda hükümetle anlaşmazlık var. Onlar sözleşmeyi daha ileri bir tarihte yürürlüğe sokmaktan yanalar.

Bu yeterince esnek olmadığımız anlamına gelmiyor. İnsan hakları alanında mantıklı ve kapsamlı bir anlayışımız var. Bu nokta önemli ahlaksal değerleri içeriyor ve hukuksal bağlamda da etkili. Eğer sözkonusu anlaşmalar hemen geçerlilik kazanmazsa ülkede insan hakları ihlalleri nasıl önlenecek? İleri bir tarihte işlerlik kazanacak olursa, insan haklarının ayaklar altına alınmaya devam edileceğine kesin gözüyle bakılabilir. Bu gayet anlaşılır birşey. O yüzden biran önce uygulanmasında diretiyoruz. Bu bizce ilkesel bir sorun. Devlet, insan haklarını gözetme garantisini vermekle yükümlüdür. Bizce insan hakları tartışma konusu olamaz. Bunun kesin bir ifadeyle yeraldığı bir sözleşme talep ediyoruz.

URNG, hükümetten farklı olarak, antlaşmanın uluslararası topluluk önünde imzalanmasını talep ediyor.

Birleşmiş Milletlerin genel koordinasyonu üstlenmesi gerektiğini birçok defalar vurguladık. Guatemala'daki kurumların uğradığı kan kaybı ve çöküş nedeniyle ne örgütsel ne de hukuksal ve ahlaksal nedenlerden dolayı bu görevi üstlenmesi olanaklıdır. Örneğin Prof. Tomuschat gibi uluslararası tanıklara ihtiyacımız var. Kendisi BM uzmanı sıfatıyla paramiliter PAC'nin dağıtılmasını istedi ve ordu ve devleti sayısız insan hakları ihlali yüzünden mahkûm etti.

Geçmişteki insan hakları ihlalleri konusunda da derin görüş ayrılıkları var.

Silahlı çatışmanın başladığı günden bu yana geçen otuz yıl içinde olan bütün insan hakları ihlallerinin dökümünü yapacak bir komisyonun kurulması öngörülüyor. Sadece saptayacak, mahkûm etmeyecek! Bu cezai bir makam olmayacak. Tek tek ihlallerin sorumlularını da ortaya çıkarmayacak; sadece suçları...

...suçları, ama suçluları değil?

...suçları ortaya çıkaracak, suçluları değil. Bu sayede ülkemizde benzer şeylerin bir daha hiç olmaması için temel oluşturulmalı. Halkın tekrar güven duyabilmesi için uluslararası katılımı öneriyoruz. Sonuçta bu hükümeti bile güçlendirecek, çünkü bu yolla şu an içeride ve dışarıda eksikliğini duyduğu inandırıcılığını perçinleyebilir. Komisyonun derhal kurulmasını talep ediyoruz. Önceleri hemen çalışmaya başlamasını da istiyorduk. Ama hükümet tarafından yaratılan birçok engel yüzünden arabulucu Quezada Toruño'nun, komisyonun hemen kurulması ama faaliyetine daha sonra başlaması yönündeki önerisini kabul edecek kadar esneklik gösterdik. Ama araştırmaların barış sürecinin sonunda başlamasını öngören hükümet talebine tamamen karşıyız. Arabulucunun önerisi doğrultusunda genel sözleşme imzalanana dek insan hakları konusunda bekleyebiliriz.

Gerek ahlaksal nedenler gerekse halkın tamamen kaybettiği güven bizim önerimizi haklı kılıyor. Birçok insan sözleşmeye uyulmayacağından ya da sadece kağıt üzerinde kalacağından yola çıkıyor. Bu nedenle somut birşeyler ortaya koymalıyız. Soyut ve kuramsal konumlarla bir yere varamayız.

Nobel Barış Ödülünün verilmesiyle birlikte sivil toplumun barış görüşmelerine katılımı neredeyse kendiliğinden gündeme geldi. Bu konuda URNG'nin tavrı nedir?

Ödülün verilmesi bu yönde atılan büyük bir adım anlamına geliyor, ama sivil kesimler zaten uzun süredir görüşme sürecinde yer alma talebini yükseltiyorlardı. Bunu destekliyoruz. Ülkemizde toplumun geleceğini belirleme isteği giderek artıyor ve yayılıyor. Guatemala'nın değişmesini isteyen kesimler halk içinde giderek genişliyor. İçinde bulunduğumuz son yüzyıldan kalma durum hep böyle süremez.

Sizce bu ödül barış sürecini hızlandıracak mı?

Kesinlikle. Özellikle Rigoberta'nın tutumunu gözönünde tuttuğumuzda. Yaptığı teşekkür konuşmasında ödülü kişisel onur nedeni olarak değil, mücadele aracı olarak gördüğünü söyledi. Nobel ödülü onun elinde insan hakları, barış ve ulusal uzlaşma yönünde kullanılacak.

Savaşın sonuna ilişkin olarak yakın gelecekte, önümüzdeki aylarda, önemli adımlar atılacak mı yoksa henüz kesin ve net olan birşey yok mu?

Dünyanın birçok bölgesindeki gelişmeleri doğru tahmin edebilmek son dönemde olanaksız gözüküyor. Birçok altüst oluş birkaç gün, hafta ya da ay içinde gerçekleşebiliyor. Dünyanın başdöndürücü hızla hareket ettiği tarihsel bir dönemde yaşıyoruz. Değişimler çoğu kez inanılmaz bir hızla oluyor ve ön tahminde bulunmak çok zor.

Bazı değişimler ise yerinde sayıyor, ya da kışkırtıcı bir yavaşlılıkla ilerliyor!

Başka süreçler neredeyse hiç ilerlemiyor, bu doğru. Ama genel karakteri oluşturan bu hızlı değişimlerdir.

YERLİ TOPLULUKLARIN GERİLLAYA KATILIMI

Örgütünüz "Yoksulların Gerilla Ordusu"nda (EGP) üyelerin büyük çoğunluğu yerli kökenli. Yerlilerin gerillaya katılması ne gibi özellikleri beraberinde getiriyor?

Sadece EGP'de değil, bütün gerilla hareketinde üyelerin ço-

ğunluğu yerlilerden oluşuyor. Sadece gerillada savaşmıyorlar aynı zamanda politik aktivistlerimizin büyük çoğunluğu da yerli. "Guatemala Ulusal Devrimci Birliği"nin (URNG) belkemiğini oluşturuyorlar. Bunun nedeni yerlilerin ülkenin genel nüfusu içinde yüzde 60 gibi bir oranda yer almalarından kaynaklanıyor. Ayrıca yerliler en çok ayrımcılığa uğrayan, sömürülen, baskı gören ve toplum dışına itilen kesime aitler. İnanılmaz derecede yoksullar. İsyanın en saf haliyle onların içinden çıkması gayet doğal.

Guatemala'da bayraklarına toplumsal yenilenmeyi, dönüşümü, isyanı ve devrimi yazan hareketlerin yerlilerin içinden çıkması bence mantıklı bir sonuçtur. URNG'de biraraya gelen politik-askeri örgütler de onların içinde doğmuştur.

Yerlilerin katılımında özel olan şey nedir?

Bilindiği gibi Guatemala'nın dönüşümünü hedefleyen 1944-1954 yılları arasındaki demokratik devrim, ABD destekli işgalle sona erdirildi. Ama bu hareket, bizim Mestiz* olarak adlandırdığımız Ladinos'lardan çıkmıştır. Ladinos'lar bizde azınlıktadırlar. Eğer bugün bütün değişim girişimleri nüfusun çoğunluğunu oluşturan yerlilerden çıkıyorsa, bu, onlarca yıl süren mücadelenin sonucudur.

Yerliler pratikte nasıl bir rol oynuyorlar?

Çok önemli bir role sahipler. Guatemala'yı yakından tanıyan Norveçli bir kadın dün bana, Avrupa'nın yerlilerden çok şey öğrenebileceğini söyledi. Örneğin kozmovizyonlarından; herşeyi birbiriyle ilişkilendiren özelliklerinden. Toplumlarında hiyerarşik ve bireysel yapılar yok; daha çok topluluklar düzeyinde düzenlenmiş. Bu nedenle yapıları oldukça demokratik.

Avrupa'daki gibi alanlara bölünmüş ve yüksek derecede bireyselleşmiş toplumlar bu örnekten çok şey öğrenebilirler. Bunun ötesinde yerliler doğayla karşılıklı bir ilişki içindeler; doğayı, ele geçirilebilecek meta ya da nesne olarak görmüyorlar. Kendilerini doğanın efendisi değil, onun bir parçası olarak algılıyorlar.

* *Mestiz:* Melez; Ladino kavramı, Guatemala'ya özgü bir şekilde sadece melezleri değil, yerli olmayan herkesi kapsıyor ve ulusal olmaktan daha çok kültürel bir içeriğe sahip.

Bunun mutlaka yerli olmakla bir ilgisi var mı, bilemiyorum. Sanayileşmiş tarımda çalışanlar hariç, toprakla haşır neşir olan insanların, kent kökenli işçilerden ya da hizmetlilerden farklı olarak doğayla farklı bir ilişki içinde olduklarını sanıyorum. Böyle olmalarının asıl nedeni, doğaya ihtiyaç duymaları ve bunu her gün doğrudan yaşamaları.

Sanmıyorum. Çünkü kent merkezlerinde yaşayan işçi yerliler de özel mentalitelerini ve felsefelerini korudular. Kendilerini toprağa ve doğaya karşı yükümlü hissediyorlar. Bu vizyon 500 yıl süren baskı ve kültürel etkileşimin getirdiği davranış biçimlerinden korunabildi. Bu sahip oldukları kozmovizyonun gerçekten çok derinlerde yattığını gösteriyor. Doğayı her an ele geçirebilecekleri ölü bir nesne olarak değil, canlı bir şey olarak algılıyorlar.

URNG içinde yerlilerin oranı ne kadar?

Yüzde 60 ile 80 arasında.

22 farklı etnik kökenin kaç tanesi URNG içinde aktif?

Çok aktif olan sekiz, dokuz etnik köken var. Diğerleri zaten çok küçük ya da URNG'nin olmadığı bölgelerde yaşıyorlar.

Örneğin hangileri?

Örneğin ülkenin batısında yaşayan Chortí'ler. URNG o bölgede henüz operasyon yapmıyor. Daha çok Quiché, Mam, Ixil, Kaqchikel, Kekchı ve Tzutuhil yerlilerinin bölgelerinde varlığımız mevcut.

Sadece erkekler mi katılıyor yoksa kadınlar da var mı?

Kadınların önemini ne kadar vurgulasak az. Yerliler toplumsal dönüşümler için mücadeleye başladıklarından beri kadınların oranı hep çok yüksekti. Bugün Guatemala'daki politik liderlere bakınca, dört kadının son derece önemli rol oynadığını kolayca görürüz: "Köylü Birliği Komitesi" (CUC) üyesi Rigoberta Menchu ve Dul Kadınlar Birliği'nden (CONAVIGUA) Rosalina Tuyuc. İkisi de yerli. Asya kökenli Helen Mack Chang ve Nineth Montenegro ise diğer ikisi. Birçok kadın aktif biçimde yönetimlerde de görev alıyorlar; ilerici yapıya sahipler ve mücadelenin ön saflarında bulunuyorlar.

Bu gerilla için de geçerli mi?

Erkekler ve kadınlar gerilla içinde de eşit haklara sahipler.

Kadınların oranı ne kadar?

Gerillada kadınların sayısı erkeklerden daha az, yaklaşık yüzde 30-40 kadar.

Yönetime geliyorlar mı? Kadın kumandanlar var mı?

Kadın kumandanlarımız yok ama subaylarımız var.

Kamuoyu önüne çıkan sekiz, dokuz URNG üyesi var: Dört kumandan ve politik-diplomatik komisyonun üyesi dört ya da beş kişi daha. Bunların içinde sadece bir kadın var ve yerli hiç yok.

URNG'nin lider kadrosu için bu doğru. Ama arkamızda, yani bir bakıma hemen ikinci sırada başka Compañeros'lar ve Compañeras'lar var. Bunların içinde ileride bizim yerimizi alacak birçok yerli var.

Yerlilerin de hepsi eşit değil. Çoğunluk gerçi çok yoksul ama küçük zengin bir yerli tabakası var. Bunun politikanıza etkisi oluyor mu?

Kimi durumlarda evet. Belli bir etnik kökene ait olma anlayışının çok güçlü olduğunu, hattâ çoğu durumlarda sınıfsal aidiyeti bile aştığı görüşündeyiz. Benzer olgular Avrupa'da da var.

Evet ama farklı politik görüntüler altında.

Bu olgu Avrupa'da olumsuz değerlendirilse de yine de var.

Örgütünüz "Yoksulların Gerilla Ordusu"nun (EGP) ambleminde "Che" Guevara'nın resmi bulunuyor. Niçin?

Bu bizim için geçerli, ama kurtuluş hareketlerinin bütünsel birliği için geçerli değil. Bize göre "Che", devrimciler için yaşamsal öneme sahip değerleri ifade ediyor: kendini fedakârca davaya adaması; alçakgönüllülüğü ve mütevaziliği; enternasyonalizmi ve ayrıca bize diktatörlük baskısı altında belli anlarda silahlı mücadeleden başka bir olanak olmadığını göstermesi.

"Che"nin sahip olduğu bu önem ya da örneğin EGP'nin bir cephesine Vietnamlı kurtuluş savaşçısı Ho Şi Minh'in adını vermesi, örgütünüzün enternasyonalistlik iddiasını ifade ediyor. Ancak sizce

bu, sizin de belirttiğiniz gibi çoğunluğu yerlilerden oluşan ve büyük bir olasılıkla çoğunun köyü ya da kasabası dışına bile çıkmadığı EGP tabanıyla nasıl uyuşuyor?

Onların kozmovizyonu son derece yüksek bir duyarlılıkla bezenmiştir. Enternasyonalizm bir bakıma onların mentalitesinde. Başka bir örnekle açıklamaya çalışayım: Rigoberta Menchu sadece bir Quiche yerlisi ya da Guatemala yerlilerinin önderi değil, o aynı zamanda Latin Amerika hattâ Avrupa ve Asya'daki yerliler için de semboldür. Yerliler uluslararası işbirliğinin gerekli olduğu konusunda duvarlılar. Yüzyıllardan beri uğradıkları ayrımcılık ve inanılmaz boyutlardaki sömürü nedeniyle bu duyarlılık daha da güçleniyor.

Bir örgüt içinde, bir yanda sözünü ettiğiniz yerli kozmovizyonu diğer yanda marksist ya da leninist düşüncelerin birlikte varolmaları Avrupa'da yaşayan bizler için çok güç anlaşılır şeyler?

Bak, bunun nedeni marksizmin çoğu kez yanlış anlaşılmasından kaynaklanıyor. Marksizmde tüm bu farklı görüşler için yer vardır; tahmin edilenden çok daha zengindir. Marksizm ve leninizmin dogmatikleştirilmesi sonucu marksizm kendini dışa kapattı. Onu tekrar açmaya çalışıyoruz. Sorunları marksçı yöntemle çözme biçimi hep vardı. Diğerleri nasıl elektriği bulduysa Marx da belirli ekonomik ve toplumsal olguları keşfetti. Demek istediğim, sözkonusu olgular, bilimsel olarak keşfedilmeden önce de vardı. Ben marksizmden bunu anlıyorum. Bence bu anlamda Kopernikus da marksistti. Tüm bunların yanında soyut kavramların pek önemi yok. Sözkonusu olan gerçeğe olan yaklaşım ve bunu değiştirme çabasıdır. Sadece felsefe düzleminde tartışırsak, Maya'ların düşünce dünyasında da marksist olarak niteleyebileceğimiz unsurların olduğunu görürüz.

Sayın Morán, yerliler bugün Avrupa'da moda. 500 yıl kampanyası ve Rigoberta Menchú'ya gösterilen olumlu geniş tepki ve BM Yerli Halklar Yılı buna işaret ediyor. Etnisizmin sizin ülkenizde bile güçlendiğini farkettim. Sizce uzun süre tamamen küçümsenen şeyin şimdi abartılma tehlikesi yok mu?

Kimi noktaların abartıldığı doğru olabilir. Ama senin etnisizm dalgası dediğin şey gerçekte yüzlerce yıl süren baskının

bir sonucu. Sarkaç şimdi ters yöne doğru sallanıyor. Uzun baskı döneminden sonra belki gerçekte hakettiğinden fazla bir yere sahip. Ama denge bulunacaktır.

Son sorum: Hükümet, yerli örgütlerinin ve kurtuluş hareketinin Guatemala devletini yoketmek ve ülkeyi etnik bölgelere ayırmak istediğini iddia ediyor. Hedefiniz bu mu?

Kesin olarak hayır! Rigoberta Menchu dün bu konuya haklı olarak değindi. İstenen çeşitlilik içinde birliktir. Konuşmasının sonunda şunu dedi: "Guatemala'nın çehresi bir Guipil gibi olmalıdır." Yerli kadınların giydiği rengarenk Guipil'lerin nasıl alacalı, süslü olduğunu bilirsin. Bütün renkleri kullanırlar. Yine de örnekler hiçbir zaman tuhaf kaçmaz, sırıtmaz, birbiriyle çelişmez. Bu Guatemala'nın geleceğine ilişkin son derece diyalektik bir vizyondur.

Comandante Pablo Monsanto
[URNG-FAR]

YENİ BİR DİNAMİK

Kumandan Pablo Monsanto Guatemala Kurtuluş Hareketinin dört kişiden oluşan yönetiminde yer alıyor. Monsanto "İsyancı Birlikler"in (FAR) başkanı.

Asıl adı Jorge Soto olan Pablo Monsanto'nun politize olması öğrencilik yıllarına rastlar. Okulunda komünist gençlik örgütünün grubunu kurdu. Helsinki'de yapılan sekizinci Dünya Gençlik Festivali'ne katıldı ve hemen ardından SSCB'ye geçti. Guatemala'ya döndükten sonra polis takibine maruz kaldı. Sovyetler Birliği dönüşü uğradığı Küba'da, 1962 füze bunalımına tanık oldu. Olası bir ABD saldırısına karşı katıldığı savunma hazırlıklarında askeri eğitim gördü. Pablo Monsanto 1963 yılında 17 yaşındayken Rolando Morán ile birlikte yeni kurulan gerilla grubu FAR'a (İsyancı Birlikler) katıldı. O tarihten beri illegal yaşamaktadır. Ordunun 1967 yılında Guatemala'nın doğusunda yokettiği bir gerilla kampından sağ kurtulan tek kişiydi. Sonraki yıllarda gerilladan geriye kalan küçük gruplarla ülkeyi dolaşarak yeni cepheler kurmaya çalıştı. Denemeler başarısızlığa uğradı. Bunun üzerine Monsanto Guatemala kentindeki yığın hareketlerinin yeniden kurulması için mücadele verdi. Burada yetmişli yılların sonunda tesadüfen Rolando Morán ile karşılaştı. Kiralık bir eve bakarken, henüz içeride oturan kiracının Morán olduğunu gördü. Morán kendisini önce tanımadı. Bu buluşma, daha sonra URNG'nin kurulmasıyla noktalanan eylem birliğinin çıkış noktasını oluşturdu.

Kendisiyle 4 Temmuz 1992'de Bonn'da, diyalog süreci, ulusal ve uluslararası güçler dengesi hakkındaki görüşleri ve gerillanın yeni eylem programı üzerine konuştum.

I. GERİLLA, HÜKÜMET VE ORDU ARASINDAKİ PAZARLIKLAR

Guatemala hükümeti ve URNG Mexico'da yapılan ilk tur görüşmelerden sonra Nisan 1991'de on bir maddelik bir gündem belirlediler. Her iki taraf Temmuz 1991'de Querétaro'da (Meksika), Guatemala'yı demokratikleştirmenin gerekliliğini soyut biçimde vurgulayan bir belge imzaladılar. Aradan geçen bir yıldan sonra anlaşmalar bugün ne gibi bir öneme sahipler?

Mexico'da ulaşılan görüşme sonuçları bizim açımızdan çok önemli, çünkü burada görüşme sürecine ilişkin normlar saptandı. Ayrıca pazarlık masasında yapılacak tartışmaların temelini oluşturacak konular belirlendi. Konuların yelpazesi Guatemala toplumu açısından belirleyici olan bütün sorunları kapsıyor. Bu konuların ele alınmasının ulusal bunalımın çözümüne ve silahlı çatışmanın sonuçlandırılmasına temel hazırlayacak anlaşmaları sağlayabileceğini düşünüyoruz.

Ya Queretaro sözleşmesi?

O da bizim için çok önemli. Bu çerçeve antlaşmada Guatemala'da işlerlik kazanmış ve katılımcı demokrasinin kurulması için gerekli olan bütün temel noktalar saptandı.

Ama bugün göründüğü kadarıyla Mexico'da bağlanan gündem tekrar tartışmaya açılmış durumda. "Demokratikleşme" konusuna gelince, orada imzalanan şey oldukça soyut. Kanımca sözleşmelerin kağıt üzerinde kalma tehlikesi var. Benzeri bir durum örneğin Guatemala'daki diğer birçok yasa, anayasa vb. için geçerli.

Bu tehlike gerçekten mevcut. Sözleşmelerin yaşama geçirilmesi için halkın çoğunluğunun örgütlü biçimde mücadele vereceği bir hareket yaratılmazsa bu tehlike ortaya çıkabilir.

Queretaro'da bir yıl önce bitirilen demokrasi tartışmalarına oranla, Guatemala'da gerçekten varolan demokratik hareket alanlarının bugün daha da daraldığı doğru mu?

Geçen yıla oranla kimi alanlar daraldı, bu doğru. Örneğin basın sürekli tehdit altında, aynı şekilde sendika ve meslek örgütleri de. Birçok kurum -örneğin adalet sistemi- doğrudan tehdit ediliyor ya da baskı altına alınıyor. Böylece örneğin insan hakları ihlallerinden sorumlu olanların cezalandırılmaları olanaklı olmuyor. Daha önceden kazanılan hareket alanlarının daraltılması URNG'nin önerdiği değişimlere karşı çıkmamn bir biçimi.

Hükümetin, imzalanan anlaşmaların ruhuna ve içeriğine bütünüyle ters düşen somut politikasını, uluslararası alanda daha iyi satabilmek için, anlaşmaları sadece bir maske olarak kullanabileceği tehlikesini görüyor musunuz?

Hükümet bizimle belki anlaşma imzalar, ama gerçekte başka hedefleri amaçlayabilir. Bu rizikoya bilinçli olarak giriyoruz. Gündemde URNG'nin politik entegrasyonunu konu alan maddeler var. Oysa güvenliğimiz gibi temel noktalar henüz açıkta. Bu gerçekten gerçekleşmesine tartışılmak zorundadır, bunda diretiyoruz.

El Salvador'da hükümet ve gerilla arasında imzalanan anlaşmadan altı ay sonra URNG'nin nasıl bir değerlendirmeye sahip olduğunu öğrenmek isterdim. Önce içeriğinden başlayalım.

Salvadorluların ulaştıkları anlaşmanın bütünü, uygulandığı zaman Salvador toplumunu temelden değiştirebilecek unsurlara sahip. Ancak anlaşmaların gerçekten yaşama geçirilmesini sağlayacak çok az garanti olduğunu görüyoruz. Bunun tek garantisi Salvadorluların verecekleri mücadele olabilir. Bu mücadele anlaşma imzalandıktan, silahlar sustuktan ve FMLN gerillası çözüldükten sonra geliştirilecek yeni biçimlerde olacaktır.

El Salvador gerçeğine bir bakalım: Anlaşmaların yerine getirilmesi konusunda hükümetle FMLN arasında bitmez tükenmez bir kavga başladı. Ulusal Polis ya da Gümrük Polisi örneğin: anlaşma metni kesin şekilde her ikisinin de dağıtılmasını öngörüyor. Hükümet ise bunlara yeni isimler -"Askeri Polis" ve "Sınır Polisi"- vermek istiyor. Benim çıkarsamam şöyle: görüşme masasında az ya da çok olumlu bir sözleşme imzalanabilir. Ama gerçek bambaşka olabilir.

El Salvador'daki anlaşmaları tanıdığımız kadarıyla bazı adımların çoktan atılmış olması gerekiyordu. Bunlar kısmen planlanandan daha farklı ya da daha geç gerçekleştirildi. Eğer FMLN taraftarları ve halk anlaşmaların yaşama geçirilmesi yönünde baskı yaparsa öngörülmeyen bir durum oluşabilir. El Salvador örneği kağıt üzerindeki imzaların yetmeyeceğini gösterdi. Anlaşmalara uyulmasını garantileyecek mücadele ve iktidar araçlarına ihtiyacımız var.

Guatemala'ya dönelim. Eylül ve Ekim 1991'de Mexico'da "İnsan Hakları" konulu dördüncü ve beşinci tur görüşmeler yapıldı. Görüşmeler, bir numaralı gündem maddesinin ikinci bölümünü oluşturuyordu. Bu konuyla ilgili tartışmalar o zamandan beri bir türlü ilerleme sağlayamadı. Neden?

İnsan hakları konusu Guatemala için son derece önemli, çünkü bu doğrudan orduyla ilgili. Ordu otuz yıldır sadece tek belirleyici güç değildi, aynı zamanda isyanla mücadele önlemleri kapsamında halk hareketini bastıran da onlardı. Bu süre içinde yoğun ihlaller yaşandı ve insan haklarının ayaklar altına alındığı ağır suçlar işlendi. Sonuçta birçok insan bunun kurbanı oldu. Bunun sorumlusu en başta ordudur. İnsan hakları konusu ve özellikle temel hukuk ilkelerinin uygulanması bu yüzden ordunun büyük direnişiyle karşılaşıyor.

Bundan birkaç ay önce genel kumandanlığın diğer bir üyesi Gaspar Ilom'la görüştüğümde, URNG ile hükümet arasında insan hakları sözleşmesinin uluslararası denetimi ve hemen yürürlüğe konması konusunda farklı görüşler vardı. Bu farklılıklar giderildi mi?

Anlaşmanın hemen yürürlüğe girmesi noktasında birbirimize oldukça yaklaştık. Uluslararası topluluk tarafından yapılacak denetim noktasında ise, hükümet ve ordunun Birleşmiş Milletler'in varlığını zayıf tutma yolundaki bütün girişimlerine rağmen bir önanlaşma sağladık.

İnsan hakları konusunda sert tartışmalara yolaçan üç nokta daha var: Paramiliter Sivil Devriyeler (PAC), uluslararası humaniter hukuğun uygulanması ve insan hakları ihlalleri araştırma komisyonu. Arabulucu piskopos Quezada Toruño "Sivil Devriyeler" konusunda hükümetin kabul ettiği ama URNG'nin yanaşmadığı bir öneri hazırladı. Niçin?

Asgari koşulların yerine gelmediği bir çözümü kabul edemezdik. Bizim görüşümüze göre, Sivil Devriyelerin (PAC) gerçekten gönüllülerden kurulacağı kanıtlanmalıdır. İkincisi PAC saflarında insan hakları ihlallerinden sorumlu olan herkesin mahkeme önüne çıkarılması gerekiyor.

URNG bugüne kadar "Sivil Devriyeler" konusunda daha sert bir tutuma sahipti. Askerlerin, halkı denetleme ve isyanla mücadele amacıyla kurdukları PAC'nin dağıtılmasını talep ediyordu. URNG bu noktada eski konumundan son derece büyük tavizler vermek zorunda kaldı.

Ben buna konuların ele alınmasında çok esnek davrandık diyorum. PAC bağlamında, insan hakları konusundaki tıkanıklığı aşmak ve pazarlık sürecine yeni bir dinamik kazandırmak istedik.

URNG, ordunun, ülkenin güneyinde ve doğusunda Sivil Devriyelerin yeniden kurulmasıyla ilgili açıkladığı planları kabul etmeye hazır mı?

Kesinlikle hayır. Ordunun Ocak 1992'den itibaren tek bir Sivil Devriye bile kurmasını istemiyoruz. Halen varolan PAC'nin dağıtılması "seferberliğin kaldırılması" kapsamında açıklığa kavuşturulmalıdır.

Aylarca süren durgunluktan sonra son dönemde insan hakları konusunda belli yakınlaşmaların sağlandığı gözleniyor. Yeni bir görüşme turundan bahsediliyor, doğru bir yanı var mı?

Yakın zamanda yeni tur görüşmelerin olması olanaklıdır. İnsan hakları konusunda yapılacak anlaşmanın hemen ardından BM'in rolü üzerinde görüşülmeli. Guatemala toplumunun bütün kesimlerinin görüşme sürecine katılması diğer bir nokta. Biz onların gözlemci olarak katılmalarını öneriyoruz. Hükümet ve URNG, görüşmelere paralel olarak bu kesimlerle biraraya gelerek, görüşme masasında ele alınan önerilerin genişletilmesini ya da düzeltilmesini sağlamalılar.

Kısa süre önce devlet başkanı çok eski bir talebi yeniden gündeme getirdi. Buna göre gerilla silahları bırakıp legal bir parti kurmalı. Hükümet -güçlü işveren birliği CACIF'in de baskısıyla- görüşme politikasında tutum mu değiştiriyor?

Devlet Başkanı Serrano'nun önerisinin geriye doğru atılan

bir adım olduğu açık. Bunun arkasında sadece CACIF'in baskısı yok, ordunun tutumundaki sertleşme de var. Orada "şahinler"in egemenliği sözkonusu. URNG'nin silahları bırakması ve parti olarak legalleşme önerisi, 1990'da Oslo'da bağlanan görüşme sürecinin temellerinin terkedilmesi anlamına geliyor.

II. URNG'NİN YENİ EYLEM PROGRAMI: "ADİL VE DEMOKRATİK BARIŞ"

URNG 15 Mayıs'ta görüşmeleri hızlandırma amacıyla kapsamlı bir program önerisi sundu. Belge, URNG açısından, politik çözüm için kaçınılmaz görülen reformlar içeriyor. Benim dikkatimi çeken, URNG'nin bu belgede ilk etapta hatta tamamen, sömürülen ve baskı altında tutulan geniş yığınların çıkarlarını dile getirip taleplerde bulunmadığıdır. URNG daha çok ülkenin kalkınmasına yönelik sınıflarüstü bir program sunuyor. Neden?

Ülkede onlarca yıldır süren bunalımı bitirecek bir çözümün bulunması gerektiği kanısındayız. Ülkenin kalkınmasını engelleyen ekonomik boyutlar var. Guatemala modern dünyanın gelişimine ayak uyduramadı. Ekonomimiz halkın en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumda. Bu nedenle ülkenin bütünü için bir öneri hazırladık. URNG, ülkeyi geri kalmışlıktan ve genel bunalımdan çıkaracak bir ekonomiye gerek olduğunu düşünüyor. Ama istediğimiz sadece ekonomik büyüme değil, sosyal adalet de istiyoruz.

Ama bence önemli olan nokta, URNG'nin önerisinin merkezine yoksulların meşru çıkarlarını koymadan kendini merkezci, bütünleyici bir güç olarak görmesi.

Guatemala özelinde URNG aslında ekonomik gücü elinde bulunduranlardan gelmesi gereken öneriler de sunmak zorundadır. Ama onlar bugüne değin ülkenin kalkınması yolunda tek bir adım dahi atmadılar. Diğer yandan URNG halkın en yoksul kesimlerinin de taleplerini üstlendi. Bunların içinde en önemlisi, Guatemala'yı içinde bulunduğu ekonomik bunalımdan kurtaracak politikanın yaratılmasıdır. Ülkenin kalkınması için gereken temelleri atarsak sosyal adalet için de daha geniş bir altyapı hazırlamış oluruz.

Sözkonusu öneride insan hakları konusunda anlaşma sağlandıktan sonra diğer konulara eğilinmesi gerektiği söyleniyor. İnsan hakları konusunda hemen yürürlüğe girecek genel anlaşma URNG için neden bu kadar önemli?

Bunun iki nedeni var. Birincisi, Guatemala halkı onlarca yıldır olduğu gibi temel haklarının dikkate alınmamasına artık daha fazla müsamaha gösteremez. Bu garantiler anlaşma imzalandıktan sonra değil, hemen şimdi verilmelidir. İkincisi, genel bir anlaşma istiyoruz, çünkü bunun kapsamı farklı alanları barmdıran sözleşmeleri içerecek şekilde olacak. Ve bunların tümü haklara saygı gösterileceğini garantileyecekler. Sadece belli noktaları ele alan bir anlaşma pazarlık sürecinin bundan sonraki inandırıcılığı açısından avantajlı olmaz.

El Salvador'da bu konuda genel bir anlaşma yapılmadı. Tek tek yapılan sözleşmeler de Chapultepec anlaşması imzalandıktan sonra yürürlüğe girdi. URNG Salvador kurtuluş hareketi FMLN'nin hatalarından ders mi çıkardı?

(URNG'nin yakınımızda bulunan Avrupa temsilcisi gülerek Monsanto'nun kulağına fısıldıyor: "Yorum yok." Ben biraz yüksek sesle konuşmasını rica edince tekrarlıyor: "Yorum yok, ama zaten bana sormadınız.")

El Salvador sürecinden dersler çıkarıyoruz, bunda kuşku yok. Bu sadece "insan hakları" konusunu değil, bütün barış anlaşmasını kapsıyor.

Yeni olan iki nokta var: sivil kesimlerin katılımı konusuna değinmiştik. Diğeri için şöyle deniyor: "Gizlilik ilkesi gözden geçirilmelidir." Bana öyle geliyor ki bu ilke URNG'yi hep mağdur durumda bıraktı.

Gizlilik ilkesi 1991 Nisan'ında Meksika'da bağlandı. URNG'yi mağdur durumda bırakmıyordu. Aslen bilgilendirmeye kısıtlama getiriyor, muhatap kesimlerle tartışmayı engelliyor ve böylece öncelikle toplumun katılımını sınırlıyordu.

İçeriği oluşturan beş maddeye gelelim: 9 milyon nüfusun bir milyonuna yakın bir bölümünü oluşturan savaş göçmenlerinin yeniden iskânının, URNG için öncelikler listesinin en başında olduğu açık.

Bunun iki nedeni var. Halkın bu kesimi çok zor durumda yaşıyor. Yurtlarını terketmek zorunda kalmış olmaları, yaşamda kalabilmeleri için yıllardır özel çaba sarfetmelerine neden oluyor. Bu insanların sorunlarına ivedi çözümler getirilmesi gerek. Guatemala hükümeti bu konudan politik çıkar sağlamaya çalışarak sözkonusu kesimlerin mücadelelerini zayıflatmaya çalıştı.

URNG'nin hangi somut talepleri var?

Bu konuda mültecilerin yurtlarına geri dönmelerini garanti edecek genel bir anlaşma sağlanmalıdır. Yurtlarında sürekli tehdit altında bulunmadan barış içinde yaşayabilmelidirler.

Bu anlaşmaya kimler imza atacak?

Öncelikle göçmenlerin temsilcileri ve hükümet. Ama bu anlaşma hükümet ve URNG arasındaki genel sözleşmenin bir parçası olmalı. Çünkü mülteci sorunu silahlı çatışmaların bir sonucu.

İkinci noktaya, "sivil iktidar ve demokratik katılım" konusuna gelelim. Burjuva demokrasilerinden tanınan taleplerin yanısıra (güçlerin ayrımı, bireysel haklar vb.) URNG "sivil toplum örgütlerine uygun mekanizmalarla" daha büyük bir rol tanınmasını istiyor. Bu üstü kapalı olarak URNG'nin geleneksel partilere pek önem vermediği anlamına mı geliyor?

Politik partilerin oynaması gereken rolden bağımsız olarak düşünülürse, halkın içinde partiler tarafından temsil edildiklerine inanmayan kesimlerin olduğunu görürüz. Bunlar partileri demokratik katılım aracı olarak kullanamıyorlar. Bu nedenle olanaklı olan en geniş demokratik katılımı sağlamak için başka mekanizmalar yaratılması gerektiği görüşündeyiz. Bu halen varolan partilerin dışlanması demek değildir.

Polis konusuna gelince: Gerçi URNG Askeri Polisin (PMA) dağıtılması talebinde bulunuyor, ama Ulusal Polisin (PN) ve Mali Polisin (PH) dağıtılmasını istemiyor. Neden?

Anayasa reformuna ilişkin yaptığımız önerilerde Ulusal Polisin rolünün yeniden tanımlanması gerektiğini söylüyoruz. "Yeni bir Ulusal Polis"ten bahsediyoruz, bu şimdikinin kalkması demektir.

Ya Mali Polis?

Onun kalkmasını istemiyoruz, sadece sivil toplumun güçlendirilmesi çerçevesinde yasal görevini yerine getirmesini, yani devlet çıkarlarını gerçekten korumasını istiyoruz.

Orduya gelecek olursak: URNG sayısı azaltılmış, demokratikleştirilmiş ve siviller tarafından yönetilen bir ordu istiyor. Bu bağlamda ordunun temizlenmesi ve insan hakları ihlallerinden sorumlu olanların cezalandırılması talebi neden açıkça dile getirilmiyor?

Ordunun demokratikleştirilmesinden sözederken, temizliğin olması gerektiğini ve ordunun demokratik karakterine ters düşen askerlerin gitmeleri gerektiğini düşünüyoruz.

URNG "ülkenin askersizleştirilmesini" de öngörmüyor. Bu nokta sonuçta başarılı olmadıysa da FMLN tarafından sürekli gündeme getirilmişti.

Bu konuyu "sivil toplumun güçlendirilmesi" ve "demokrasi" noktaları içine kattık. Militaristleştirilmiş bir ülkede demokrasiyi kurmanın olanaksız olduğunu açıkça belirtiyoruz.

URNG onca katliamın sorumlusu olan gizli servis G-2'nin dağıtılmasını neden talep etmiyor? Askerlerin kendi kendilerini affettikleri 8-86 no'lu genelgenin kaldırılmasını URNG Eylül 1991'de henüz istiyordu. Yeni programda bu da yok.

Affa uğrayan askerleri mahkeme önüne çıkarmanın içinde bulunduğumuz koşullarda olanaklı olmadığını düşündüğümüz için bu talebi öne sürmüyoruz. Politik anlamda haklılığını korumasına rağmen bu istemi ülkenin sahip olduğu hukuksal temelde yerine getirmek olanaksız. Bu nedenle talep artık eskidi.

Ama söylediklerin çok yasal bir argümanı çağrıştırıyor. URNG başka konularda hükümeti haklı olarak hukuksal sorunları yapay olarak abartmakla suçluyordu.

Buna eklenmesi gereken birşey, "insan hakları" bölümünde suçluların cezasız kalmamasına yönelik somut noktalar olduğudur. Ayrıca gelecekte 8-86 no'lu genelge benzeri şeylerin olmayacağı yükümlülüğü de var.

URNG 22 yerli etnik kökenin (genel nüfusun yaklaşık yüzde 0.5'i) "meşru temsilcilerinin" katılımını istiyor. Bundan somut olarak neyi kastediyorsunuz?

Kurulan bir dizi yasal Maya örgütü görüşme sürecinde yer almak istiyor. Bu sağlanmalıdır. Ayrıca devrimci örgütleri oluşturan yoldaşların büyük bir bölümü yerli. URNG delegasyonu içinde temsil edilecekler.

URNG ekonomiyi yeniden düzenlemek istediğini söylerken bunun "kopuşa yol açmadan" olması gerektiğini belirtiyor. "Toprak reformu" konusu da açıkça dile getirilmiyor.

Kırsal alanda varolan sorunları çözecek önlemler paketinden sözediyoruz. "Toprak reformu" talebinden vazgeçmiyoruz; buna yönelik önlemlerin alınması gerektiği açık. Adını öyle koymasak da bir şekilde bütünsel bir tarım reformu yapılacak.

Belirsiz de olsa toprak reformuna ilişkin şeyler söyleniyor. Ama bankaların, topraklarını işlemeyen büyük toprak sahiplerinin rolünden ya da Peten bölgesindeki tropikal ormanların zenginliklerden bahsedilmiyor.

Bazı noktalara değiniliyor, örneğin toprağın meşru sahiplerine geri verilmesi. İşlenmeyen toprakların verimli kullanımını da talep ediyoruz. Peten bölgesine ilişkin olarak ise, "Franja Transversal del Norte" ve Peten bölgelerindeki toprak dağılımını düzenleyen yasaların tekrar gözden geçirilmesini istiyoruz. Askerler o bölgeyi aralarında bölüşmüşler. Kısacası tam anlamıyla ifade etmesek de bu konuya ilişkin görüşlerimiz mevcut.

Özet olarak URNG eylem programı çok ılımlı, uyuma yönelik ve son derece dikkatli formüle edilmiş olarak nitelenebilir. Toplumsal devrimden bahsedilmiyor. Buna rağmen işveren birliği CACIF programı reddetti. CACIF, ordu, hükümet ve partilerin belli kesimleri, diyalog sürecini frenleyecck ve savaşı yoğunlaştıracak güce sahipler mi?

CACIF içinde, pazarlık sürecini belki geçici olarak durduracak kadar baskı gücüne sahip kesimler var. Rollerini küçümsemiyoruz. Geçmişte orduyu darbe yapmak için kullandılar. Ordu buna eskiden olduğu gibi hâlâ yatkın. Özellikle de şimdi, çünkü ordu içindeki konumlar kutuplaşıyor. Bir yanda URNG'nin askeri yenilgisini isteyen "sert çizgi", diğer yanda URNG'yi görüşme masasında dize getirmek isteyen çizgi.

III. GUATEMALA'DAKİ GÜÇLER DENGESİNİN KİMİ BOYUTLARI

Baskılarla ilgili olarak: Guatemala kentinde mart ayından bu yana Ulusal Polis (PN) ve Askeri Polise (PMA) bağlı bin-ikibin görevli devriye geziyor. Binden fazla karakola terhis olmuş askerlerin yerleştirileceği söyleniyor. Ülkenin daha yoğun biçimde militaristleştirilmesi mi gündemde?

Başkentteki askeri birlikleri geri çekerek, halk hareketinin gözünde uzlaşmaya yanaşıyormuş gibi bir tavır sergilemek istediler. Ordunun belli güçlerinin de içinde yer aldığı söylediğiniz o kuvvetleri ortaya sürerek yığın hareketlerinin tamamen kontrollerinden çıkmasını engellemek istiyorlar. Bu tabii ki ülkenin hangi derecede militaristleştirildiğine bir işarettir, ama yeni düzeyde bir çatışma değildir.

Hunapúh özel timlerinin kurulması bu bağlamda hangi öneme sahip?

Çeşitli merkezî polis ve ordu güçlerinden toplanan bu timlerin özel görevleri var. Hunapuh'nun görev alanı kentler. Ülkenin diğer yörelerinde kurulan ve oralarda özel görevler üstlenen özel timler de var.

Federal Almanya'dan 10,6 milyon Mark polis yardımı alan; üstelik doğrudan Başkomiser Hugo Christen'in yönetiminde "hukuk devleti kapsamındaki görevleri için demokratikleştirilmesi" sözkonusu olan Ulusal Polis böylece giderek ordunun denetimine girmiyor mu?

Ordu komuta yetkisini merkezileştirip devletin bütün baskı güçleri üzerinde denetim sağlıyor.

FAC, 1991'de öngörülen polis yardımının son bir milyon Mark'lık bölümünü resmen dondurdu. Çalışmalar şu an Şili'li Carabineros'lar tarafından sürdürülüyor...

Carabiñeros'lar özellikle Ulusal Polisin eğitiminde görev yapıyorlar. Polis, halk hareketlerine karşı şiddet kullanabilecek bir güç haline sokuluyor. Gösterileri bastırma görevini ordu yerine artık polis getirecek.

Ocak ayında Öğrenci Birliği AEU'nun merkezine bomba

atıldı; aylardan beri üniversitelileri hedef alan bir cinayet dalgası var. Bununla hedeflenen nedir?

Üniversite her zaman mücadelenin en önünde yeraldı. Üniversitenin böylesi araçlarla sindirilmek istenmesi yeni değil. Bu yolla halk hareketinin bütününü zayıflatmak istiyorlar.

Gazeteciler de ciddi sorunlarla karşı karşıyalar. Geçtiğimiz günlerde büyük burjuva Prensa Libre gazetesinin çalışanlarından Nestor Hernández aldığı ölüm tehditleri yüzünden ülkeyi terketmek zorunda kaldı. Devlet Başkanı bütün önemli medya temsilcilerini çağırarak hükümeti hakkında o kadar olumsuz yayın yapmamalarını istedi.

Medya bu tehditlerle otosansüre zorlanmak isteniyor. Buna Devlet Başkanının kişisel karakteri de ekleniyor. Hiçbir eleştiriyi kabul etmiyor.

Baskının başka bir hedefi katolik kilisesi. Son dönemlerde binalarına yönelik saldırı ve tahribatlarla kışkırtılmak isteniyor sanki.

Şiddetin başka bir boyutu bu. Son yıllarda Guatemala'da önem kazanan kökten-protestancı eğilimlerle katolik kilisesi arasında gerçekten dinsel bir çatışma mevcut. Kökten-protestancılar dış ülkelerden destek ve para yardımı alıyorlar. Katolik kilisesini kışkırtma amacıyla bir dizi eylem gerçekleştirdiler.

Gerek Devlet Başkanı Serrano gerekse çevresindeki yüksek düzeydeki bürokratların bazıları kökten-protestancı bir tarikat üyesi. Hükümet tarikatların çoğalmasını teşvik ediyor mu?

Hem hükümette hem de ordu subayları içinde birçok köktendinci tarikat üyesi var. Politik ve askeri gücün önemli bir kısmı bunların elinde. İktidarlarını tarikatlarının çıkarları doğrultusunda kullanıyorlar.

Katolik kilisesini bu tarikatlarla bir "din savaşı"na sokarak, daha çok olumlu olan potansiyelini -örneğin pazarlık sürecindeki rolü- zayıflatmak isteyen güçler var mı?

Ülkedeki bu tehlikeye dikkat çekildi. Gerçekten de böylesi bir gelişmeyi isteyen kesimler var gözüküyor.

Bu saldırılar, son derece büyük toplumsal bir güce sahip olan ve hükümet/ordu ve URNG arasında olası bir arabulucu olarak hizmet edebilecek kiliseyi zayıf düşürüyor.

Piskopos Quezada Toruño Oslo'daki (Mart 1990) görüşme sürecine arabulucu seçilirken kilisenin temsilcisi değil, birey olarak vardı. Hükümetin ve ordunun onu artık bu rolde görmek istemediği açık. Katolik kilisesi son yıllarda Guatemala'da ilerici bir rol oynadı. Baskıya karşı çıktı, insan haklarından ve toprak reformundan yana tavır aldı. Çatışmanın politik yollardan çözülmesini istiyor.

Şiddetin belirlediği atmosferi daha da keskinleştiren bir diğer unsur uyuşturucu ticareti. Guatemala bu aralar ABD'ye giden uyuşturucu yolunda köprü haline geldi. Önemli politikacılar, yüksek rütbeli askerler ve büyük toprak sahipleri uyuşturucu ticaretinin içindeler. Kolombiya'da olduğu gibi Guatemala da bir uyuşturucu savaşıyla karşı karşıya mı?

Buraya varacağını sanmıyoruz. Çünkü uyuşturucu ticaretini en yoğun yapanlar bizzat ordu üyeleri. Kendi aralarında çatışma çıkmaz. Ne var ki ABD ile iyi geçinmek zorunda olduklarından ve ABD'nin baskısı nedeniyle buna karşı birşeyler yapmak zorunda kalabilirler. Ancak bu bağlamda önemli olan bir nokta var: Guatemala'nın uyuşturucu ticaretinde transit ülke olmasından hükümet kazançlı çıkıyor, çünkü uyuşturucu paraları ülkede yıkanıyor.

Birçok uyuşturucu çetesiyle ordu ve polis arasında kanlı çatışmaların olduğu ve başkentteki bir dizi suikast ve bombalama eyleminden çetelerin sorumlu olduğu doğru mu?

Bizim görüşümüze göre bombalama eylemlerinden uyuşturucu mafyasından daha çok ordu içindeki bazı kesimler sorumlu.

ABD uyuşturucu dairesi DEA'nın Guatemala'da, sözde uyuşturucu tarlalarını tahrip etmek için yıllardır glifosfatla püskürtmeler yaptığı söyleniyor. Bu doğru mu, yoksa gerillaya karşı savaşmak için bir propaganda mı?

Gerçeği söylemek gerekirse bu eylemler şu ana kadar URNG'ye yönelik değildi. Guatemala hükümeti ve ordu, URNG-uyuşturucu bağlantısı kurmak için birkaç deneme yaptı, ama bu ABD kurumlarından gelmedi.

Gerillanın uyuşturucu konusundaki tutumu nedir?

İlke olarak uyuşturucu üretimine ve tüketimine karşıyız. Hele içinde bulunduğumuz durumda tamamen karşısındayız, çünkü devrimci harekete karşı kullanılıyor. Uyuşturucu tüccarlarıyla hiçbir ilişkimiz yok.

IV. ULUSLARARASI GÜÇLER DENGESİ

Onbinlerce Salvadorlu, San Salvador'da uluslararası delegasyonlarla birlikte barış anlaşmasını kutlarken, El Salvador'dan tanıdık bir yoldaş "URNG yokluğuyla göz kamaştırıyor" şeklinde yorum yapmıştı. Guatemala gerillası kutlamalarda neden yoktu?

Gerçek şudur ki, o an oraya katılmayı olanaklı görmedik. Ne politik koşulların uygun olduğu ne de güvenliğimizin garanti altına alınabileceği kanısındaydık. URNG'nin önde gelen liderlerinden birisine karşı gizli servisin bir operasyon düzenleyebileceğim düşündük. Politik bağlamda ise El Salvador'a gitmemizin, ordu içindeki sertlik yanlılarını radikalleştireceği ve ülkemizde ters etkilere yol açabileceği kanısındaydık.

Sorun daha derinlerde yatmıyor mu? Elimde FMLN'ye üye örgütlerden birisine ait bir belge var. Burada URNG'yle koordinasyondaki eksikliğin "endişe verici" olduğu belirtiliyor.

FMLN ile aramızda sürekli politik bir iletişim vardı. Ne var ki her iki hareketin sahip olduğu özgül nitelikler dolayısıyla politik ve askeri eylemleri koordine etmek çok zordu. Bunun hem FMLN'yi hem de URNG'yi düşündürdüğü gerçektir.

Bunun arkasında yatan nedenler daha çok pratik mi yoksa politik mi?

Daha çok pratik. URNG tarafında, FMLN ile birlikte çalışmama yönünde bir girişim yok. FMLN'nin de böylesi bir tutuma sahip olduğunu sanmıyoruz.

Diğer bir bağlaşığınız olan Küba'nın büyük ekonomik sorunları var. Bunlar URNG'ye nasıl yansıyor?

Bunun bizim için ekonomik bir etkisi yok, çünkü hiçbir zaman Küba devletine ekonomik anlamda bağımlı değildik. Po-

litik boyutuna gelince; karşıtlarımızın propagandasına bakılırsa bu devrimci bir projenin başarısızlığına örnek oluşturuyor. Ama ülkemizde durum yığınlar için o denli kritik ki, oradaki durumun hiçbir politik etkisi yok.

URNG'ye uluslararası düzeyde geriye hangi bağlaşıklar kaldı?

Dünyada varolan bütün demokratik ve ilerici güçler olası bağlaşıklarımızdır. Bunlara, tamamen ortadan kalkmayan devrimci güçler ekleniyor.

Ama örneğin Avrupa Birliği ya da Sosyalist Enternasyonal savaşın görüşmeler yoluyla bitmesine taraftar olsa bile URNG'nin köklü reform tasarımlarını reddetmiyor mu?

Bizim önerdiğimiz reformları destekleyebilirler. Çünkü bu reformlar Guatemala için ileriye dönük olsalar bile, onların toplumsal-politik ilkelerine ters düşen sosyalist ya da marksist-leninist önlemler değiller.

ABD'nin bugün Guatemala'da istediği nedir? Çelişkili sinyaller veriliyor: ABD büyükelçiliği insan hakları ihlallerini sert biçimde eleştirdi, askeri yardımı dondurdular. Aynı zamanda ödemelerin tekrar başlaması yönünde tartışmalar yapılıyor. ABD çatışmayı yatıştırmak mı yoksa alevlendirmek mi istiyor?

Anlayabildiğimiz kadarıyla askersizleştirmeyi, demokratikleşmeyi ve insan haklarına saygı duyan bir rejimin oturmasını istiyorlar. Orta Amerika'nın ekonomik entegrasyonunu hedefleyen projeleri ve Meksika, Kanada ve ABD arasındaki serbest ekonomik bölge için barışçı bir Guatemala istiyorlar.

ABD'nin askeri müdahale tehlikesi artık yok mu?

Şu an askeri müdahalede bulunmalarına gerek yok.

Zaten IMF, Dünya Bankası vb. kurumların yardımıyla duruma hakim oldukları için mi?

Sermayelerinin şu an silahlı yardıma ihtiyacı yok.

Comandante, dayanışma gruplarıyla düzenlenen buluşmanın (4.7.1992) sonunda, zamanın hükümetten değil gerçeklerden yana işlediğini söylediniz. Kendi kendime acaba zaman her iki tarafın da aleyhine işlemiyor mu diye soruyorum. Ni-

karagua ve El Salvador'da savaş sona erdi ve en azından ülkelerin yeniden kurulmasına başlandı. Oysa Guatemala ekonomisinin çöküşü devam ediyor.

Ekonomik gelişme açısından bu söylediklerıniz tabii ki doğru. Ancak politik ve askeri açıdan bakıldığında zaman lehimize işliyor, çünkü her iki alanda da gücümüz artıyor.

İlk basım (bölümler): *blaetter des izw*, no. 184, Eylul/Ekim 1992

Gaspar Ilom Mexico'da söyleşi sırasında; Ağustos 1992, Mexico

Comandante Gaspar Ilom
[URNG-ORPA]

HALK KAPILARINI BİZE YİNE AÇTI

"Aman tanrım, soru kataloğunu yine hazırlamışsın!" Gaspar Ilom gülerek protestoya başlıyor. "Bu sefer son Bonn görüşmemizden de beter olacağa benziyor! Ne kadar sürer? Üç, dört saat zamanım var. Sorgulama için yeter mi?" Sonuçta öğleden önce saat 10'dan, neredeyse akşamüstü saat 16'ya kadar tartıştık. Ele avuca sığmaz söyleşi muhatabım bu süre içinde bir paket Marlboro'yu bitirdi, örgüt içi değerlendirmede kullanmak üzere görüşmemizi kaydetmek istediği küçük bir diktafon aletini haşat etti; ses kayıt aygıtımı kapattığımda ise artık fıkra anlatmaya başlamıştı.

Dolambaçsız konuşan, açık yürekli ve kahkahayı kovuvermek için en küçük fırsatı değerlendiren birisi o. Kişisel geçmişimini, "Halkın Silahlı Devrimci Örgütü"nün (ORPA) nasıl kurulduğunu ve nasıl bir yapıya sahip olduğunu -bunları yerimiz olmadığı için okuyucularımıza burada aktaramıyoruz- anlattı ve oradan da gerillanın politikasındaki değişikliklere geçti. Aşağıda aktaracaklarımız bunlar olacak.

Sözkonusu olan, 28 Ağustos 1992'de Mexico'da yaptığım ve bugüne kadar yayımlanmamış bir görüşmeden bölümlerdir.

Federal Almanya'da bugüne kadar belki de en az anlaşılan şey, Orta Amerika devrimci hareketlerinin son yıllarda kendilerine çizdikleri yol. On yıl kadar önce birçok insanı Orta Amerika kurtuluş hareketlerini desteklemeye iten olgu, "iktidara gelme opsiyonu" ve kesinlikle reformist olmayan yoldu. Sözkonusu

hareketler düşmanlarıyla pazarlık masasına oturmaya başladıkları andan itibaren ise herşey karıştı. Birçok insan kuşku duymaya başladı. Kanımca politikalarda gerçekten yeni bir çizgi sözkonusu. Bu, açıklamalardaki formülasyonlardan öteye giden yeni stratejik bir yönelim. Önce başa dönüp iktidara silahla gelme denemesini görüşelim.

İktidarın nasıl ve hangi araçlarla alınacağını derinliğine irdelemek belirleyicidir. Bunun da ötesinde, iktidar değişimi için gerekli olan programatik temeli dikkate almak zorundayız. Sorulara sadece URNG adına yanıt verebilirim, diğer kurtuluş hareketleri için konuşamam. URNG seksenli yılların başında yurtsever, demokratik, devrimci ve halktan yana bir hükümetin kurulmasını savunuyordu. O zamanki tanımımıza göre bu hükümet o güne dek Guatemala'da ulaşılan en geniş ittifakla kurulmalıydı. Bu programatik profildi. Son on yılda pozisyonumuzu tabii ki daha da geliştirdik. Ancak projeyi uygulamaya başladığımız seksenli yılların başında bir sürü yanlış yapıldı. Projeyi o dönem gerçekleştirememizin belki de önemli nedenlerinden birisi buydu.

Hangi eksikliklerden sözediyorsun, Gaspar?

Bağlaşıklar politikamızdaki hatalardan. Devrimci hareket ittifak kurma gerekliliğini hissetmesine rağmen somut uygulamaya sekterlik damga vuruyordu. Bazı kesimler fiilen dışlandı. Bu kuşkusuz bağlaşıklık politikasındaki geleneksel bakış açısından da kaynaklanıyordu.

Buna göre örneğin orta tabakalar tali güçler olarak görülüyor ve vurgu özellikle işçi sınıfıyla Campesinos'lar arasındaki ittifaka yapılıyordu?

Geleneksel olarak işçi sınıfıyla köylülük arasındaki bağlaşıklık savunuluyordu. Birçok Compañero için bu "büyük ittifak" idi. Orta tabakaların, küçük burjuvazinin ve -politik alanda- toplumun demokratik kesimlerinin rolü görülmedi ya da bunlara olduğundan daha az değer verildi. Gerçi URNG demokratik kesimlerin rolünü tamamen gözardı etmedi, ama onları kapsayan bütünsel politikamız yoktu. O dönem gerçek anlamda bağlaşıklık politikası uygulamaktan daha çok bu kesimlerin koopsiyonuna yönelik bir politika izliyorduk.

URNG, ittifakı soyut olarak talep ediyor ama somutta uygulamıyordu yani?

Sonradan devrimci hareket içinde bile sorunlara volaçan ağır hatalar yaptık. Büyük zarar gördük ve sonuçta herşey bölünme eğilimiyle noktalandı. Daha sonra EGP'den (Yoksulların Gerilla Ordusu) ihraç edilen, tamamıyla dayatmacı bir politika uygulayan ve URNG'nin bağlaşıklık politikasına ters düşen bir grup vardı. Tutumları ve sekterce yaklaşımları URNG'nin bütünleşmesinin önünde engel oluşturuyordu. Sekter politika önce her zaman iç birliği güçleştiriyor ve sonra da bağlaşıklık politikasını olanaksız kılıyor.

Bu kesimler EGP'den ihraç edildikten sonra ne yaptılar?

Sonuçta çok küçük bir grupçuk olarak kaldılar.

Burada, Meksika'da, bir dergi çıkarıyorlar, değil mi?

Bir dergi basıyorlar, açıklamalar yayınlıyorlar. Bugün geldikleri noktada geçmişte savunduklarının tam tersini söylüyorlar. Başlangıçta çok radikal konumları savunuyor, URNG'ye çok oportünist diye saldırıyorlardı. Bugünse ülkede yasal politik güç haline gelebilmek için uğraşıyorlar. Bunun için ne koşulların olup olmadığına bakıyorlar ne de öncesinde reformlara gerek duyulup duyulmadığına.

Seksenli yılların başında askeri bir zaferin olanaklı olabileceğine inanıyor muydunuz?

Bu noktada "askeri zafer"den ne anladığımızı açıklamak gerekir. Kavram çoğu kez "salt askeri" anlamda kullanılıyor. Kanımca bu hiçbir devrimde olmadı. Sadece askeri temele dayanan bir zafer olanaklı değildir. Ayrıca bize bugün yöneltilen suçlama budur. Günümüzde belli akımlar gerekli koşullarm artık varolmadığını öne sürerek bizi askeri zafer kazanmanın olanaklı olmadığını söyleyerek uyarıyorlar. Bunu söyleyenler aslında zaten baştan beri silahlı mücadeleye karşı olan insanlar. Bunlara göre silahlı mücadele koşulları hiçbir zaman varolmamıştı. Salt askeri zaferi biz zaten gerçekte hiç hedeflemedik. Her zaman bütün mücadele biçimlerinin kullanılmasından yanaydık. Sözkonusu olan, temelde politik bir mücadele olduğundan, kazanmak da ilkesel olarak olanaklıdır. Ama küçük gerilla grupları sadece askeri araçlarla büyük or-

duları venemezler. Biz silahların gücüyle değil, farklı mücadele biçimlerinden kaynaklanan güç sayesinde yeniyoruz.

...ve düşmanın zayıflığı, sonuç itibarıyla da onun politik dışlanmışlığı sayesinde.

Çok doğru. Tabii politik zayıflığı sonuçta askeri zayıflığına da yol açıyor, salt teknik anlamda değil, ne de olsa ne tüfekleri ne cephanelikleri ne de uçakları eksik, ama tüm bunları kullanması beklenen askerler bir zaman sonra savaşmak istemiyorlar. Yenilgileri aynı zamanda ahlaksal bir yenilgidir.

Seksenli yılların başında düşmanda böylesi bir moral çöküşü bekliyor muydunuz?

Evet, tabii. Hattâ düşman, devrimci hareketin asıl fırsatı 1980 yılında yakaladığını ileri sürdü. Ama URNG içinde buna ilişkin farklı görüşler vardı. Açık yüreklilikle söyleyeyim ki o yıl zafere ulaşabileceğimizi kesinlikle düşünmüyordum. O dönem hareketimizi güçlendirmek, güçlerimizi çoğaltmak için büyük bir fırsat olduğunu düşünüyordum. Bu bizim (ORPA, A. Sterr) sahip olduğumuz tasarımdı. Bana göre devrimci harekete asıl gereken şey bağdaşıklıktı. 1980 yılındaki elverişli ortamı kullanamadık.

Gerilla ne Guatemala'da ne de El Salvador da bunu yapabilecek durumdaydı!

Birlik vizyonumuz yoktu, asıl sorunumuz buydu.

Devrimci hareket içinde o yıl belirleyici atakları yapmanın zamanının geldiğini söyleyen kesimlerin olduğu doğru mu?

Hareket içinde yeralan bazı Compañeros'lar Sandinistlerin Nikaragua'daki zaferinin Orta Amerika'daki diğer hareketlere bütün kapıları açtığını söylüyorlardı. Onlara göre, belli reçeteler kullandıktan sonra bu olanaklıydı; daha yoğun ve gözüpek eylemlerle zafer kazanılabilirdi. Samimi olarak belirteyim, biz bu görüşe bir an olsun katılmadık. Bu mekanik konsepte inanmıyorduk. Çok kısa erimli başarılara dayanan bu vizyonu benimsemiyorduk.

Bu görüş özellikle EGP içinde yaygındı.

Hızlı bir ayaklanmaya dayanan bu konsept hiç hazırlıklı olmadığımız koşulları dayatıyordu.

Farklı görüşler yığın çalışmasında da farklı yaklaşımlara neden oldu mu? Örgütünüz ORPA'nın operasyon düzenlediği bölgelerde neden korucu köyleri olmadığını ve ordunun kırsal kesimde yaşayan halkı neden tamamen militaristleştirilmiş "gelişme merkezleri"ne tıkıştırmadığını hep sormuşumdur kendime. EGP'nin çok güçlü olduğu Quiché, Alta Verapaz ve Huehuetenango gibi bölgelerde ordu bu köyleri kurarak EGP'nin toplumsal tabanını kontrol altına alabildi. Bunun nedeni farklı örgütsel çalışmalardan mı kaynaklanıyor?

Bizim bölgelerimizde "gelişme merkezleri"nin olmadığı doğru. Bunun başka nedenleri de var, örneğin nüfus yoğunluğu ve ekonomik yapı yüzünden o kadar kolay değil. Ama politik çalışmanın biçimi de bir rol oynadı.

O dönem gerillaya girip sonra ayrılan birçok insanla konuşma fırsatı buldum. Çoğu gerillaya katılmak, eline silah alıp savaşmak zorunda olduklarını besbelli biliyordu, hattâ belki ölebilirlerdi bile ama en azından birkaç ay içinde zafer kazanacaklarına inanıyorlardı. Gerillaya kitlesel biçimde katılımların olduğu köyler ordunun başlattığı korkunç karşı saldırıya hazırlıklı değillerdi.

Askeri gelişme ile yığın hareketinin örgütlenmesi arasında doğru bir denge kurulamadığını düşünüyorum. Guatemala gibi çok derin ve açık toplumsal çelişkilerin yaşandığı bir ülkede küçük bir kıvılcım büyük yangınlara yol açabilir. Bugünden bakarak çözümlersek, o sözü çok edilen "nesnel koşullar"ın o dönem varolduğunu ve halen varolmaya devam ettiğini kesinlikle söyleyebiliriz. Hattâ durum daha da keskinleşti ve halkın çoğunluğu için dramatik boyutlara ulaştı. Bunda kuşku yok. Bu nedenle onyıllardan beri savaşılıyor. Sorun "nesnel koşullar"ın "öznel koşullar" tarafından tamamlanmaması. Bu "öznel faktör"ü oluşturabilmek için farklı zaman boyutlarına ihtiyaç var. Bir örgütün kurulması -hele baskı ve illegal çalışmanın olduğu, askerlerin halkı denetim altında tuttuğu Guatemala koşullarında- çok zaman alıyor. Sonuçta bu, gerekli örgütsel önkoşullar tamamlanmadan, uygun görülen anlık durumlardan sık sık yararlanmayı getirdi.

Devrimci hareketin geneli, iktidarı kısa sürede ele geçiremeyeceğini ne zaman anladı?

Durum, sorunda dile getirdiğinden daha karmaşık. Kısa erimli konseptle mücadele eden tek bir eğilim vardı. Örgüt bile değildi. Bu eğilim fiili durum yaratarak, kendi örgütünü ve diğer örgütleri savundukları çizgide yer almaya zorladı. Birkaç ay içinde biten kısa soluklu bir olguydu. Ama dev bir baskı mekanizmasının devreye girmesine yetti. Kısa soluklu böylesi bir politikanın nelere malolacağını biz baştan itibaren kestirebiliyorduk. Sonuçta konsept, onu savunanlar da içinde olmak üzere herkese zarar verdi. Ülkenin politik ve toplumsal konumunu değiştirdi. URNG 1982/83 yıllarında yeniden yapılanma sürecine girdi.

"Öznel faktör"den söz açılmışken, benzeri görülmemiş bu baskı dalgasına değinmek istiyorum önce. Sözkonusu dalga, geniş kitlelerin öznel olarak toplumsal devrim için mücadeleye hazır olmalarını felce uğrattı.

Bazı bölgelerde, her yerde değil. Derece farklılıkları vardı. Gerçi bazı bölgelerde halk gerillaya sırt çevirmedi ama insanlar ne olacak diye beklemeye başladılar. Birliklerimiz ordunun üç yıl önce korkunç bir kıyım gerçekleştirdiği ülkenin orta kesimlerindeki dağlık bölgelere geldiler. Halk silahlı güçlerimizin disiplinini görünce -devrimci bir güçte öyle de olması gerekiyor- kapılarını tekrar açtı. Ama bu kez çok daha dikkatliydiler. Artık büyük gruplarla coşkulu askeri eğitimler yapılmıyordu. Şimdi sıkı güvenlik önlemleri alınıyor. Bu sayede bugün bu bölgelerde operasyonlar yapabiliyoruz.

Ben de geniş kesimlerin gerillaya sırt çevirdiğini iddia edemem. Vurgulamak istediğim gerçek, yasal taban örgütlerinin yıllarca etkisini gösterecek felç durumuna sokulmuş olmaları.

Yoğun terörün arttırdığı baskı ortamında insanlar yaşamlarından endişe duyuyorlardı. Sonuç: yüzbinlerce mülteci, ülke içinde yerinden yurdundan edilenler ve gizli direniş köylerinin (CPR) kurulması. Böylece bunalıma demokratik çözüm yolu bulma şansı kapanmıştı.

Yığın hareketinin bastırılmasından ve "öznel faktör"ün askeri olarak kuşatılmasından sonra URNG tekrar 1980'deki güce erişmek için yılların geçmesi gerektiğini anlamış olmalı. Kısa

erimli ayaklanma konseptinin en geç 1982/83 yıllarında artık gerçekçi bir temeli yoktu.

Bunu hepimiz biliyorduk. Çabuk yollu zafer kazanma konsepti güç toplamamızı erteledi. Hızlı bir şekilde iki yıl daha güç toplayabilseydik bugünkü güçler dengesi bambaşka olurdu. Geniş seferberlikleri içeren, patlama noktasına yakın toplumsal bir durumla karşı karşıyaydık. Bu devrime destek anlamına geliyordu. Ne var ki elverişli koşullardan yararlanacak askeri kapasiteye sahip değildik. Yeterli silaha ve askeri altyapıya sahip olsaydık, ordu teröründen Meksika'ya kaçan 100 bin insanın, örneğin 20 bini silahlanıp ayaklanabilirdi. Bu ülkemizdeki durumu tabii ki köklü biçimde değiştirirdi. Yine de bu gibi öngörülerde dikkatli olmak gerek, sonuçta hepsi bir varsayım. Hızlı bir şekilde ayaklanmaya çalışan solun, ordunun yaptığı soykırımından sorumlu olduğu tezini de öne sürmek istemiyorum. "Topyekûn yıkım politikası" zaten üzerinde düşünülmüş ve daha önce de fırsat bulunduğunda uygulanmıştı.

ABD bölgede her yere -özellikle Nikaragua ve El Salvador- karışıyor. Verdikleri sinyal şu: Orta Amerika'da başka bir devrime izin vermeyeceğiz ve Nikaragua'dakini yokedeceğiz. Bu Orta Amerika'daki bütün hareketlerin koşullarını kökten değiştiren bir unsurdu.

ABD'nin tutumu 1980'den sonra iki nedenden dolayı sertleşti. Birincisi, bloklararası "soğuk savaş". İkincisi, Reagan'ın, Nikaragua ve Orta Amerika'da büyük tehlikelerin tetikte beklediğine şartlanmış olması. Hiçbir çıkarımız olmadığı halde bunun bedelini biz ödedik. Daha somut ifade edeyim: Biz, Orta Amerika Kurtuluş Hareketleri, doğu-batı çatışmasının, süper güçlerin kavgalarının içine çekiliyoruz. Onlar ise politikalarını doğal olarak kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde yapıyorlar.

Hareketlerinizin bunu etkileme şansı yok tabii...

Bırakın etkilemeyi, bundan yararlanamadık bile. Çünkü doğu-batı çatışmasına gerçekten katılsavdık, en azından süper güçlerden politik, askeri ve maddi destek alırdık. Kuramsal bakarsak, bundan güç de kazanırdık. Yanlış anlaşılmasın diye vurgulayayım: böyle birşeyin gerçekten seçenek olabileceğini hiç düşünmüş değilim. Altını çizmek istediğim, bizi hiçbir il-

gimizin olmadığı bir çatışmanın içine -Afganistan'a karşı Orta Amerika- çekmiş olmaları. Her birinin arka bahçesi dokunulmaz ilân edilmişti. Her biri bu bölgelerde olan herşeyin diğer yerleri etkilemesinden korkuyordu. Bunları söylerken ne demek istiyorum? Bu, Reagan için ABD müdahalelerine mazeret oluşturuyordu. Sonuçta bu olgu, Orta Amerika'daki devrimci hareketilerin ne olduğu ve ne istediği konusunda son derece yanlış değerlendirmelere yolaçmıştı. Bunu izleyen akıldışı saldırılara karşı koyacak güçte birşeye sahip değildik. Nikaragua'nın hep insanüstü bir çaba verdiğini düşünmüşümdür.

Reel sosyalist cephenin Nikaragua'ya verdiği desteği nasıl değerlendiriyordunuz?

Öncelikle şunu söylemek gerekir ki, her ulusal kurtuluş hareketi için herhangi bir yerden gelen yardım olumludur. Yardımların ne gibi sonuçlara yolaçtığı yakından incelendiğinde -ki hangi koşullarda yapıldığına ve nasıl kullanıldığına bağlı- bunların hareketi deforme edebileceğini görürüz. Yardım feci sonuçlara yolaçabilir. Şu veya bu biçimde bir bağımlılık ilişkisine girer ve yardıma bağımlı olursan, bunu kestikleri gün ortada kalırsın.

Bunu somut bir tehlike olarak gördünüz mü?

Unutma ki dağlarda bulunduğumuz ve bambaşka sorunlarla boğuştuğumuz bir dönemden sözediyoruz. Şöyle diyelim: bağımsızlığımızı koruyacak vizyona sahiptik. Lojistik bağımsızlığımızı garanti altına alacak stratejik planı 1980'den çok önceleri geliştirmiştik. Bunda politik, coğrafi ve operatif unsurlar belirleyici oldu.

Ama reel sosyalist cephenin Nikaragua'ya yaptığı yardımla Küba'ya yaptığı yardımın, belki istemediği belki gücü yetmediği için, aynı derecede olmadığını gördünüz değil mi? Kontralara karşı verilen mücadelede önemli olan silahı gerçi gönderiyorlardı, ama gerekli ekonomik yardımı yapmıyorlardı.

Tabii, aradan zaman geçtikten sonra ayrıntılardan haberdar olduğumuzdan konuyu tartışmak daha kolay. Kanımca o dönem, süreç içinde önceden kestirilemeyecek belli dönemeçler vardı. Bir Çin atasözünün önerdiği gibi, insanlara balık hediye etmektense onlara avlanmayı öğretmek tabii ki her zaman doğru olan birşey. Yani burada sözü edilen yardım, doğrudan sorunları çözmeye değil, gelişmenin önünü açmaya yaramalıydı.

Bizim durumumuzu ele alalım: eğer onca sorunun altından kalkmasını öğrenmeseydik, bugün sahip olduğumuz lojistik güce hiçbir zaman erişemezdik. Ya da iki yıl önce çökmüştük.

SSCB'nin desteklediği kapitalist olmayan kalkınma modellerinin hemen hepsinin ekonomik olarak tükenmiş olduğu sizce açık mıydı?

Hep kendi modelimizi geliştirmek için çaba sarfettik. Bu modeli çeşitli yeniliklerle zenginleştirdik ve ülke koşullarına uydurmaya çalışıyoruz. Ama daha baştan katı bir çerçeveye oturtmamak için "model" bile koymadık adını. Buna daha çok "çözüm arayışları" diyoruz. 1986'da uluslarötesi tekellere ilişkin yayınladığımız belgede dedik ki, ilke olarak yabancı sermayenin petrol üretimine katılmasını kabul ediyoruz, çünkü bu alanda varolan sorunların altından ne ulusal sermaye ne de devlet kalkabilir. Koşulumuz: her iki taraf da kazanmalı.

Guatemala devrimci hareketi daha seksenli yılların ortasında sözü edilen unsurları dikkate alarak günümüz Küba'sından ya da dönemin Doğu Avrupa'sından farklı olan bir ekonomi politikası geliştirmek istiyordu diyebilir misiniz?

Koşullarımızın farklı olduğunun çok iyi bilincindeydik. İstesek bile bunun olamayacağını biliyorduk. Buna rağmen kendi çözüm yollarımızı çizerken içimizde hep bir huzursuzluk vardı. URNG olarak daha 1981 yılında demokratik bir hükümet önerisi yaptık. 1987'de ya da 1989'da çizgimizi değiştirmek zorunda kalmış olsaydık, bu derin yaralar açan bir adım olmazdı. Tam da bu noktada sorduğun soruların asıl çıkış noktasına gelip dayanıyoruz. Nedir aslında "devrimci" olan? Gerçekten çok önemli bir soru. Devrimci olan, soyut ilkeleri içeren belirli bir modelin kullanılması olsaydı, o zaman onu kullanmayanların hepsi sapkın olurdu. Biz böyle olmadığını düşünüyoruz. Bizim için devrimci olan, gerçekte de uygulanabilir olan toplumsal dönüşümleri sağlayabilmektir. Toplumu değiştirebilmek ve iyileştirebilmek için. Temel olan nokta, halkın refahını ve mutluluğunu amaçlamaktır. Bunun için mücadele ediyoruz. Şu ya da bu modelden yana tavır almıyoruz. Dayandığımız başka kaynaklar var. Bu yüzden de daha yirmi yıl öncesinde tutucu marksizmle ideolojik çatışmaya girdik.

Comandante Rolando Morán
[URNG-EGP]

DERSİMİZİ ALDIK

Guatemala gerilla kumandanlarıyla haftalar öncesi kararlaştırılan görüşmelerin nerede yapılacağından son ana kadar haberim olmadı. Kesin olan bir şey vardı: yersiz zamanda yöneltilen meraklı sorular bütün projemi mahvedebilirdi. Guatemala'nın örgütlü muhalefetiyle bağı olan kişilerle -yasal ya da gizli- bir biçimde kurulan ilişkilerdeki en önemli kural, sözkonusu kişilerin gizliliğe verdikleri büyük öneme saygı göstermektir. Kişisel yaşamlarına ya da nereden gelip nereye gittiklerine ilişkin meraklı soruları sormamak en iyisidir.

Şansım yaver gitmişti. Gerillanın politik-diplomatik komisyonunun bir üyesi, Luz Mendez, benim için görüşmeleri bağladı. Buluşmadan çok kısa bir süre önce telefon açıp yerini bildiriyordu. Genel kumandanlığın toplam dört üyesinin üçüyle ve URNG'nin ikinci derecede önemli karar organı olan politik-diplomatik komisyonundan da üç üyeyle Mexico'da bu yolla buluştum.

Yaşam öykülerini ayrıntılarıyla anlattılar. Bunların içinde bugüne kadar hiçbir yerde yayınlanmamış birçok şey vardı. Dört kişiden oluşan genel kumandanlığın en yaşlı üyesi olan Rolando Morán ile ayrıca, gerillanın yeni programatik önerilerinin tarihsel bağlamda nereye konması gerektiği konusu ele aldık. Burada kısaltılarak verilen görüşme 27 Ağustos 1992 tarihinde Mexico'da gerçekleştirildi.

***

Comandante, Guatemala devrimci sürecinin geleceği üzerine konuşmak istiyorum. "Demokratik ve adil barış - Yeni görüşmeler için platform" başlıklı belgenizi okuduktan sonra, bunun görüşme sürecine ilişkin düşüncelerin de ötesinde bir belge olduğu izlenimi edindim. Bana göre bu belge, 1954 yılında paralı askerlerin işgaliyle zorla sona erdirilen demokratik sürecin tarihsel izini tekrar sürmeye başlayan programatik bir gelecek tasarısı.

Sözkonusu olan tam budur. Latin Amerika ve dünyadaki yeni koşulları titizlikle gözönünde bulunduruyoruz. Önerimiz tarihsel sürekliliği dikkate almaya çalışıyor. Ama hedeflenen, bu sürekliliği kuramsal bir şema ya da soyut ve ütopik bir planla devam ettirmek değil. Ülkemizde halen varolan çerçeve koşulların elverdiği hedefleri görmek için çaba sarfettik. Hangi önerinin olanaklı en çok toplumsal gücü biraraya toplayabileceği sorusunu kendimize sorduk. Çok büyük itirazların olmayacağı bir platform geliştirmeye çalıştık. Bu platform Guatemala'daki bütün toplumsal kesimlerin kendilerini görebilecekleri unsurlar barındırmalıdır. Tam anlamıyla bir ulusal birlik programı olmalıdır. Ülkeyi bugüne kadar yönetenlere meydan okuyacak koşulları bu yolla yaratmak istiyoruz. Platformumuzla, onların etkisini azaltıp güçler dengesini tersine çevirmek istiyoruz.

Guatemala'da devleti ve kapitalizmi modernleştirmeyi hedefleyen bu önerinin temel düşüncelerinin, 1944-1954 yılları arasındaki reform döneminin düşünceleriyle benzeştiğini görüyorum: Sınırlı toprak reformu, üretim ilişkilerinin yeni iş yasalarıyla modernleştirilmesi, devlet aygıtının reformu vs.

Bu da doğru. Ama ülkenizde de doğru anlaşılabilmesi için bunu biraz açalım. Genel politik açıdan bakarsak, platformun öne sürdüğü taleplerle yetinmek istemiyoruz. Bu talepler gerçekleştirilmiş olsa, ülkemiz şimdikinden çok daha farklı olurdu. O zaman tabii yeni gereksinimler doğar ve bunlar platformumuzun daha ileri adımlar atmasını gerektirirdi. Nisan 1992'de kamuoyuna sunduğumuz öneri, geleceğe dönük politikalar geliştirebilmek için çıkış noktası ve sıçrama tahtası oluşturuyor.

Tekrar 1954 ile yapılan karşılaştırmaya dönmek istiyorum. Guatemala'da o dönem benzeri bir reform projesi başarısızlığa uğradı. ABD'deki McCarthy yanlıları "soğuk savaş"ın Avrupa ve Kore'de doruk noktasına çıktığı bir dönemde komünist

PGT'nin katılımını tahrik olarak değerlendirdiler. Ayrıca bazı reformlar, özellikle toprak reformu doğrudan ABD'nin çıkarlarını ilgilendiriyordu. Orta Amerika'da zamanın diktatörleri de reform projesine doğal olarak sıcak bakmıyorlardı. Modernleşme projesinin şiddet yoluyla kesintiye uğramasından başta dış faktörlerin sorumlu olduğu söylenebilir mi?

Birçok güç etkileşim halindeydi: iç ve dış faktörler. Dış güçler, reformlar yüzünden geri adım atmak zorunda kalan iç gruplarla birleştiler. Hiç kuşkusuz, soruda kısaca değinilen güçler dengesi, soğuk savaş ve bununla ilintili diğer şeyler olmadan Guatemala'da darbe olanaklı olamazdı. Çünkü devrimciler iç politikada elverişli mevzilere sahiptiler. O dönem olaylara aktif olarak katıldım ve söylemek zorundayım ki, Guatemala halkı kadar devrimi birlik içinde savunan başka bir halkı bir daha hiç yaşamadım. Ama dış güçler istediklerini yaptılar. Ayrıca devrimi savunmak için biraraya gelen çeşitli partilerden oluşan hükümet ve "Ulusal Cephe" içindeki dayanışma çöktü. Dışarıdan gelen büyük baskıya dayanamadı. Bu ülkemizin toplumsal yapısı ve özgül gelişimiyle yakından ilintili. Kapitalizmi modernleştirmek isteyen kesimler -bunlara başka yerde ulusal burjuvazi deniyor- o denli zayıf ve ürkektiler ki, dış ülkeler tarafından sindirildiler.

Dış güçler dengesi bana bugün 1954'e göre daha elverişli gibi geliyor. Reel sosyalist bloğun dağılması sonucu soğuk savaş sona erdi; Orta Amerika'da askeri maceralara girecek diktatör kalmadı. Buna rağmen, ulusal bir modernleşme programı için ekonomik genel durum 1954'e oranla çok daha elverişsiz. Tarihsel bağlamda ele alacak olursak, günümüzün reform projelerinin bazı düzlemlerde daha iyi ama bazı düzlemlerde daha kötü koşullara sahip olduğunu söyleyebilir miyiz?

Bir noktayı gözönünde bulundurmak gerek: politik arenada bloklar çatışmasının ve "soğuk savaş"ın sona erdiği doğru, ancak ekonomik ve mali düzlemlerde yeni büyük bloklar oluşuyor. Buna büyük bir dezavantaj daha ekleniyor: ABD'de, bütün Latin Amerika'yı kesin ABD egemenliği altında görmek isteyen anlayış bugün eskisinden daha güçlü. Artık egemenliklerini geçmişte kullandıkları araçlarla, diktatörlük vs. değil, yeni politik ve ekonomik projelerle sağlamak istiyorlar. Bu, durumu daha karmaşık hale getiriyor. Adı demokratik

rejim olan araçlarla kıtaya damgalarını vurmak istiyorlar. Bu, Latin Amerika'da daha özgür bir gelişmenin ve tek tek ülkelerdeki ileriye dönük projelerin önünde ciddi engel oluşturuyor. Bunu şu an en iyi Küba örneğinde görüyoruz.

Toplumsal statükodan kopma mücadelesi vermek amacıyla kurulan URNG, FMLN gibi kimi kurtuluş hareketleri ya da Sandinistler, bugün "ulusal uzlaşma" tezinin propagandasını yapıyorlar. Duruşlardaki bu köklü değişim nereden kaynaklanıyor?

Uzun yıllar süren mücadelemizde kazandığımız deneyimlerden, keşfettiğimiz ve denediğimiz farklı yolların hepsinin olumlu sonuçlar getirmediğini gördük. Açık bir sınamayanılma yoluyla ders aldık diyebiliriz. Öğrendiklerimiz son derece önemliydi: Guatemala'da durumu köklü biçimde değiştirecek gücü tek başımıza oluşturma şansına sahip değiliz. Bu dersten hareketle kuramsal ve ideolojik çıkarsamalara vardık.

Guatemala, El Salvador ve diğer Latin Amerika ülkelerindeki kurtuluş hareketlerinin bugün önünde duran ödevler nelerdir? Yoksulluk, hastalık ve açlığı engellemek ve dünyaya egemen kapitalist sistem tarafından sıyrılan geniş halk yığınlarını felaketten kurtarmak mı?

Hissedilmeye başlanan bunalımın, bizi şu an sömüren sanayileşmiş merkezlere de sıçrayacağına kesin gözüyle bakıyoruz. Çok ağır bir ekonomik bunalım yaşanacağını düşünüyoruz. Bunun bir iki yıl içinde olacağını iddia etmiyoruz. Ama tarihsel analizden yola çıkarak, bunun gelmekte olduğunu söylüyoruz. Tarihe sığınan kaderciler değiliz, ama bu çerçeve içinde, tarihsel sonuçlara yol açacak rol oynayacağımızı düşünüyoruz.

Bugün varolan somut koşullar çerçevesinde Guatemala'da sosyalist bir projenin yaşam bulması olanaklı değil mi?

Maalesef reel sosyalist denen ülkelerin içinde bulunduğu ideolojik bir hatayı biz de yaptık. Hepimiz anti-emperyalist savaşın doruğunda olduğumuzu ve bu tarihsel yol ayrımında seçeneklerin kaçınılmaz biçimde ve doğrudan önümüze çıkacağına inandık. Samimice belirteyim, seçeneklerin tarihsel süreç içinde oluşacağını düşünüyoruz, ama maalesef bu süreç daha uzun bir zamanı alacak.

URNG ve diğer Latin Amerika devrimci hareketlerinin en büyük zayıflığının, varolan bütünsel ekonomik çerçeve kapsamında a)halkın çoğunluğunun temel ihtiyaçlarını karşılamak, b)ülkenin ulusal zenginliğini çoğaltmak ve c)dünya pazarlarında rekabet gücünü arttırmak gibi üç önemli koşulu yerine getirecek ekonomik bir konsepte sahip olmadıkları doğru mu?

Bu kuşkusuz bir zayıflıktı. Eksik tasarımlarımızın bir parçası, dünya gerçeğinden bağımsız hale gelebileceğimize inanmış olmaktı. Sanki birbiriyle rekabet halinde olan iki dünya pazarı varmış gibi davrandık. Hattâ belli bir süre bu sanki doğruymuş gibi gözüktü. Sovyetler Birliği bazı ülkelere yardım paketleri gönderiyor, krediler veriyordu. Hattâ o duruma gelindi ki dünya pazarından bağımsız kendi yollarını çizsinler diye birçok devletin ulusal burjuvazisine bile yardım edildi. Maalesef tüm bunlar ekonomik gerçeklik karşısında dutunamadı.

Bu deney reel sosyalist devlet sisteminin çökmesinden yıllar önce başarısızlığa uğradı. Angola, Mozambik ya da Vietnam'da olan bitene bakarsak bunun bir felaket olduğunu görürüz. Ekonomik çöküş 1990'dan çok önce yaşandı. Sözü edilen ülkelere dışarıdan gelen saldırılar da bunu açıklamaya yetmiyor.

Değerlendirebildiğim kadarıyla buna ben de katılıyorum.

Son sorum: URNG'nin yeni platformu kapsamında tasarlanan demokratik mücadeleyle sosyalist bir açılım arasındaki diyalektik ilişkiyi nasıl görüyorsunuz?

Bizim önerdiğimiz şekliyle demokrasi mücadelesinin ülkemizin bazı yapısal unsurlarının dönüşümünü sağlayacağını düşünüyoruz. Bu kapitalizmin çözüm sunamayacağı yeni değişiklikleri beraberinde getirecektir. Sonuçta sosyalist niteliklere sahip yeni yolların aranmasına başlanacak.

Comandante Gaspar Ilom
[URNG-ORPA]

ULUSAL BARIŞ HERKESE AF MI DEMEK?

Guatemala iç savaşı son 36 yıl içinde 150 000 insanın yaşamına maloldu. 45 000 kişi halen kayıp. Bu suçlar cezasız mı kalacak? 29 Aralık 1996'da Devlet Başkanı Arzú hükümeti ve "Guatemala Ulusal Devrim Birliği" (URNG) arasında imzalanan antlaşma ulusal barışı öngörüyor. Bu en çok ordunun ve onun paramiliter gizli örgütü G-2'nin işine geliyor. 1992'de komşu El Salvador'da da Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğuyla aynı ilkeye göre -cezai takip yerine uzlaşma- hareket edilecekti. Bugüne kadar gerçekleşen bir şey yok.

Uzun süreden beri devam eden barış görüşmelerinin apar topar sonuçlandırılmasının nedeni, bir yıldır iktidarda olan Arzú hükümetinin, Guatemala'yı dünya pazarına hazırlamak için gerek duyduğu barıştan mı kaynaklanıyor?

İktidar partisi PAN, kendi içinde tutarlı bir programa sahip. Çatışmayı mutlaka bitirmek istemesi bana çok önemli geliyor. Bu bağlamda Devlet Başkanı Arzú olumlu bir rol oynadı. Hükümeti, sosyo-ekonomik sorunları, sivil toplumun güçlendirilmesini ve demokratik bir rejimde ordunun sahip olması gereken rolü içeren sözleşmeler imzaladı. Bir yıl önce bunu düşünmek bile olanaksızdı.

URNG'nin geri adım atmak zorunda kaldığı talepler oldu mu?

Hayır. Belli temel ilkeler ve anahtar sorunlar üzerinde yoğunlaştık. Görüşmelerin hızlandırılması bizi kimi konumlarımızı terketmeye zorlamadı.

Hareket esnekliğiniz, hükümetin gösterdiği açıklığa bir yanıt mıydı?

Devlet Başkanı Arzú ülkenin modernleştirilmesini istiyor. Guatemala'ya ezelden beri egemen olan ve gerekli dönüşümleri reddeden güçlere karşı koyuyor.

Hükümetin görüşmelerdeki eski temsilcisi Hèctor Rosada barış anlaşmasının ülkenin gerek duyduğu değişimleri ön görmediğini eleştiriyor. Doğru mu bu?

Bu görüşe katılmıyorum. İster barış anlaşmasının bütününe bakalım ister tek tek sözleşmeleri inceleyelim, ülkemizin büyük sorunlarına yanıtlar verildiğini görürüz.

İnsan Haklarını Koruma (1994) ve Yerli Halkın Hakları (1995) sözleşmeleri uzun süre önce imzalandı. Bunların günlük yaşamda hissedilir etkileri görülüyor mu?

Yapısal koşullar değişmemiş olmalarına rağmen bu belgeler özellikle Maya halklarının konumunu güçlendirdi. 29 Aralık'ta yürürlüğe girecek takvim bir dizi başka düzenlemeyi öngörüyor. İnsan hakları ihlallerinin kesinkes durdurulacağını ümit ediyoruz...

...ama gerçek başka türlü gözüküyor. Sadece 1996 yılının ilk yarısında 182 yargısız infaz gerçekleştirildi...

Bir yandan insan hakları ihlallerine neden olan yapıların hâlâ işlediğini görüyoruz. Diğer yandan politik durum zaman zaman kontrolden çıktı. Geçmişe oranla devlet bugün artık baskı politikası uygulamıyor. Hükümet insan haklarına saygıyı teşvik ediyor. Ceza takipsizliğine son veren, yeni güvenlik organları ve yeni Ulusal Polisi oluşturan ve devlet başkanına bağlı genelkurmayı dağıtan sivil topluma ilişkin sözleşme yürürlüğe girdikten sonra insan haklarına tam saygı artık ulaşılamayacak bir hedef olmaktan çıkacak.

Bu bağlamda karaünlü gizli askeri servis G-2'nin arşivleri ne olacak?

Bilmiyoruz. İlke olarak bütün arşivler İçişleri Bakanlığına bağlanacak, yani sivillerin kontrolünde olacak ve ordu denetimindeki gizli arşiv niteliğini yitirecekler.

Eski gerilla savaşçılarının legalleşmesine karşılık üniformalı suçluların affa uğrama tehlikesi olduğundan korkuluyor?

"Ulusal Barış Üzerine Yasa" URNG'yi legalleştiriyor. Ama soykırım, vargısız infaz ve onbinlerce kayıptan sorumlu olanların affedilmelerini engelleyen bir dizi istisna belirlendi.

Elit kesim içinde Guatemala'nın değişmesine hâlâ karşı çıkan güçlü bir azınlık var. Barış anlaşmasının yaşama geçmesinin ancak geniş bir halk hareketini kurduğumuz zaman olanaklı olabileceğini düşünüyoruz. Uluslararası desteğin sürmesi de çok önemli. Aksi taktirde görüşme hedeflerine ulaşmak olanaklı olmaz.

URNG legal yaşama nasıl uyum sağlıyor? İsmi ne olacak?

İsmi hâlâ URNG, Guatemala Devrimci Ulusal Birliği. Halen URNG'yi oluşturan dört örgüt, EGP, FAR, ORPA ve PGT bir partide birleşecekler.

Devrimci hareketi güçlendirmek için onun kimliğine sahip çıkmamız gerekiyor. Bizim istediğimiz sadece yeni bir parti kurmak değil. URNG geniş tabana yayılan bir bağlaşıklık politikasını geliştirmek için araç olmalı.

EL SALVADOR

Gecis Sürecinde
El Salvador

12 yıl süren savaştan sonra "Farabundo Martí" Kurtuluş Hareketi (FMLN) 15 Aralık 1992'de son gerilla gruplarını da çözdü. Böylelikle savaş kesin biçimde sona erdi. Aşırı sağcı ARENA hükümeti, ordu ve "Farabundo Martí" Kurtuluş Hareketi (FMLN) 16 Ocak 1992'de 95 sayfalık barış antlaşmasına imza attılar ve 1 Şubat 1992'den bu yana ateşkese uyuyorlar. İki yıllık geçiş sürecinin sonunda Mart 1994'te yapılan seçimleri aşırı sağcı hükümet partisi ARENA'nın yeniden kazanmasının asıl nedeni, kendini barışın partisi olarak sunabilmesiydi. Büyük umutlarla ilk kez seçimlere katılan FMLN, parlamento seçimlerinde yüzde 25 ve devlet başkanlığı seçimlerinin ikinci turunda yüzde 35 gibi kayda değer oranlarda oy topladı. FMLN bu başarılı sonuçlara rağmen hayal kırıklığına uğradı, çünkü beklentileri daha fazlaydı. FMLN, Mart 1997'de yapılan yerel ve genel seçimlerde daha iyi sonuçlar elde etti. Oy oranını yüzde 35'e (parlamento seçimleri) yükseltti ve toplam 262 yerleşim biriminin 50'sinden fazlasında belediye başkanlıklarını aldı. Başkent San Salvador'da belediye başkanlığını kazanmaları ayrı bir önem taşıyor. Artık başkentte solcu bir belediye başkanı var ve sol, belediye meclisinde denetimi elinde tutuyor.

BUNALIM, SAVAŞ VE DİYALOG

El Salvador'daki toplumsal bunalım ilk olarak 15 Ekim 1979'da doruğa ulaştı. Sandinistlerin Nikaragua'daki zaferinden üç ay

sonra ABD himayesindeki "genç subaylar" darbeyle iktidara geldiler. Darbeciler, zamanı çoktan gelmiş toplumsal reformları gerçekleştirme ve yasal ve aktif taban hareketlerine karşı yönelen kanlı baskıları durdurma sözü verdiler. Bu nedenle "genç subaylar" Hristiyan ve sosyal demokrat ve komünist parti tarafından önce desteklendi. Ama taban hareketleri mesafeli durdular, çünkü darbenin arkasında ABD'nin, hareketi önce bölmek sonra da yok etmeye yönelik bir manevrası olabileceğini tahmin ediyorlardı. Ordu ve ölüm mangaları sadece 1980 yılı içinde 13 000'den fazla sivili katletti. Darbecilerin, giderek artan ABD yardımıyla, sol muhalefeti tam anlamıyla dize getirerek "ikinci Nikaragua"yı engellemek istedikleri açıkça ortaya çıktı. Böylece 1980 yılında -Hristiyan demokratların Napoleón Duarte liderliğindeki sağ kanadı dışında- Hristiyan ve sosyal demokratlarla birlikte KP de muhalefete geçti.

1980 yılı ekim ayında beş örgüt -"Farabundo Martí Halk Kurtuluş Güçleri" (FPL), "Devrimci Halk Ordusu" (ERP), "Ulusal Direniş" (RN), "El Salvador Komünist Partisi" (PCS) ve "Orta Amerika Devrimci İşçi Partisi" (PRTC)- "Farabundo Martí" Kurtuluş Hareketi (FMLN) içinde biraraya geldiler. FMLN yasal mücadele alanının neredeyse hiç kalmadığı bir dönemde, 10 Ocak 1981'de, ilk askeri genel taarruza girişti. Hedef, Sandinistlerin yaptığı gibi halk ayaklanmasına giderek askerleri iktidardan alaşağı etmekti. Deneme başarısızlıkla sonuçlandı. O tarihten sonra savaş giderek yayılmaya başladı. 1982-1984 yılları arasında askeri olarak güçlenen gerillaya karşı ordunun verdiği yanıt, sivil halka karşı girişilen katliamlar (1980-1984: 40 bin'den fazla ölü) ve yasal muhalefeti dağıtmak oldu. ABD ekonomik ve askeri yardımı yoğun biçimde arttırdı (1980: 64,5 milyon dolar; 1981: 149,5 milyon dolar; 1984: 531,2 milyon dolar) ve 1985 yılından sonra (473,1 milyon dolar) daha yüksek bir düzeyde tuttu.* Karşılaştırmak ge-

*1990'dan bu yana yardım ortalama 300 milyon dolar düzeyinde kaldı. ABD'nin 1985-1994 yılları arasında Orta Amerika'va yaptığı kalkınma yardımı toplam 9,7 milyar dolar tutuyor (1985: 1,2 milar dolar; 1990: 1 milyar dolar; 1994: 0,98 milyar dolar).

rekirse, ABD'nin El Salvador'a 1950 ile 1979 yılları arasında yaptığı askeri yardım toplam 16,7 milyon dolardı. Pentagon bunun da ötesinde düzinelerce askeri danışman gönderdi, seçme birlikleri eğitti ve hava kuvvetlerini donattı.

El Salvador'daki çatışmanın ana unsurunu 1984/85 yıllarından itibaren Reagan hükümetinin politikası oluşturdu. Devrimci hareket askeri bakımdan çok güçlü olmasına rağmen orduya ve oligarşiye karşı verdiği savaşı kazanamazdı. Çünkü onlar neredeyse sonsuz kaynaklara ve ABD ve bağlaşıklarının desteğine sahiplerdi. Bu yüzden FMLN 1984'den itibaren "Salvadorlular arasında politik çözüm" yolunda bir dizi eylem geliştirdi. Politik anlamda esnek davranarak, Hristiyan demokrat devlet başkanı Duarte ile diyalog yolunu aradı. O ise yıllarca ciddi bir şekilde görüşmeye yanaşmadan, ABD hükümetleriyle görüş birliği içinde, uluslararası arenada büyük ölçüde yalnız kalan kurtuluş hareketine karşı zafer kazanmak için mücadele etti.

Contadora grubunun bölgesel barış ve yumuşama çabaları ve Esquipulas anlaşması ciddi görüşmelerin önünü açtı. Zaten ordu da, gücü giderek artan gerillaya son darbeyi vuramıyor ve yeni kurulan taban hareketleri savaşın sona ermesini talep ediyorlardı. 1989 ve 1990 yıllarının kasım aylarında yürütülen gerilla saldırıları sonucunda her iki taraf da yenişemeyeceklerini kesinkes anladı. Zaten ABD hükümeti FMLN'nin varlığını artık ulusal güvenliğine karşı yöneltilen bir tehdit olarak görmüyordu. Çünkü bu arada sosyalist blok çökmüştü. Bu da pazarlık yoluyla çözüm kapısını dış politika açısından kesin biçimde açıyordu. Cenevre (Nisan 1990) ve Caracas (Mayıs 1990) görüşmelerinde taraflar sonraki görüşmelerin gündemi ve takvimi konusunda anlaşmışlardı.

ÖN SÖZLEŞME VE BARIŞ ANLAŞMASI

16.1.1992 tarihli barış anlaşmasının girişinde belirtilen üç sözleşme, genel anlaşmayla bütünlük oluşturuyor.

◄ "San Jose Sözleşmesi"nde (26 Temmuz 1990) insan haklarına uyulacağı ve medeni hakların garanti altına alındığı saptandı.

◀ "Mexico Sözleşmesi" (27 Nisan 1991) anayasa değişikliklerini, hukuk ve seçim yasası reformlarını ve 1980 sonrasını kapsayan insan hakları ihlallerini rapor edecek üç üyeli bir "Gerçek Komisyonu" kurulmasını içeriyordu.

◀ "New York Sözleşmesi"nde (25 Eylül 1991), gelecekteki ordu ve polis yapısının önemli temelleri saptandı ve on üyeden oluşacak bir "Barışın ıstikrarı için Ulusal Komisyon" (COPAZ) oluşturulacağı duyuruldu.

◀ Chapultepec/Mexico'da imzalanan barış anlaşmasıyla (16.1.1992) "silahlı çatışmayı olanaklı en kısa zaman içinde politik çözüme kavuşturma, ülkenin demokratikleşmesini hızlandırma, insan haklarına sınırsız saygı garantisini verme ve Salvador toplumunun tekrar birliğini sağlama" konusunda her iki taraf da kendini yükümlü kılıyordu.

Anlaşma önemli tartışma noktalarını sekiz bölümde düzenliyor (Silahlı kuvvetler, Ulusal Polis, hukuk sistemi, seçim sistemi, ekonomik ve sosyal sorunlar, ülkenin demokratikleşmesini hızlandırma, FMLN'nin politik katılımı, ateşkes, BM onayı ve sözleşmelerin uygulanmasına ilişkin takvim.) Ordu gelecekte sivil makamlara bağlanıyor. Artık "iç düşman"lara karşı değil, ülke savunması için harekete geçecek. "İç barışın, huzur ve düzenin sağlanması silahlı kuvvetlerin olağan görevlerinin dışındadır." Asker sayısı yarıya indiriliyor, gerillayla mücadele eden özel birlikler kaldırılıyor. Gizli servis (DNI), paramiliter Sivil Devriyeler, Ulusal Muhafız Kıtası ve Mali Polis dağıtılıyor, zorunlu askerlik hizmeti derhal kaldırılıyor. Bu anlaşmalar - aylarca sürüncemede kaldıktan sonra- büyük ölçüde yaşama geçirildi. Subaylar içindeki temizlik henüz başlangıç aşamasında.

Yeni bir "Sivil Ulusal Polis" militaristleştirilmiş "Ulusal Polis"in yerini alıyor ve BM denetimi altında yeniden kuruluyor. Bunun için iki yıl içinde 5700 olağan devriye memuru ve 240 yönetici kadrosu eğitilecek. Yeni kurulan "Kamu Güvenliği Akademisi" altı aylık sürüncemeden sonra 1992 yılı eylül ayından itibaren yeni polis güçlerinin eğitimine başladı. Bunların arasında çok sayıda eski gerilla da var.

Hükümet, Hristiyan demokratlarca yarıda bırakılan toprak reformunu tamamlamayı, çatışma bölgelerindeki mülkiyet ilişkilerine saygı göstermeyi ve ülkenin yeniden kuruluşunda kur-

tuluş hareketine söz hakkı vermeyi taahhüt ediyor. Kısmen belirsiz bir şekilde formüle edilen sözleşme maddelerinin yaşama geçirilmesindeki en büyük anlaşmazlıklar bu noktalarda başgösterdi. Eski gerillalar ve Campesinos'lar hâlâ söz verilen toprağın dağıtılmasını bekliyorlar.

Aylarca süren artık bildik çekişmelerden sonra FMLN Aralık 1992'de legal hale getirildi ve politik parti olarak tanındı. Yüzde yüz uyulan ateşkes 1 Şubat'ta başladı ve -BM gözlemcisi Marrack Goulding'in önayak olduğu birkaç yeni görüşmeden sonra- 15 Aralık 1992'de FMLN birliklerinin tamamının dağıtılmasıyla sona erdi.

BARIŞ ANLAŞMASINDAN BARIŞA MI?

El Salvador'a 1981'den beri damgasını vuran savaş kesin bir galibi olmadan sona erdirildi. Aynı güce sahip, birbiriyle çelişen iki güç var. Bunu hem barış anlaşmasında hem de uygulanmasında yaşanan çelişkili süreçte görmek mümkün. Ülkede devrimci dönüşümü hedefleyerek yola çıkan FMLN, savaşın yıkımına uğramış, küçük ve yoksul beş milyon nüfuslu bir ülkede, ulusal burjuvaziye ve ABD emperyalizmine karşı köklü toplumsal bir seçeneğin -Salvador sosyalizmi- gerçekleştirilemeyeceğini görmek zorunda kaldı. Sandinist Nikaragua'ya karşı yürütülen ve ülkeyi tüketen yıldırma savaşı uyarıcı bir örnek olarak gözlerinin önündeydi. FMLN'nin, ABD tarafından inanılmaz biçimde silahlandırılan bir orduya karşı sadece direnmekle kalmayıp, onun karşısında güç de kazanması, devrimci politikanın hâla olanaklı olduğunu gösteren cesaret verici bir örnek olarak bütün Latin Amerika'yı etkiledi. Örgütün tüm baskılara karşın politik hedeflerinden çark etmeden kendine yeni bir yön çizmesi, hangi gelişme potansiyeline sahip olduğunu gösteriyor.

Azalan dış baskı ve zaten önceden de varolan görüş ayrılıkları, 1994 Mart'ında yapılan ilk serbest seçimlerden birkaç ay önce kendini hissettirmeye başladı. Seçim stratejisi, uygun adaylar ve genel çizgiye ilişkin farklı görüşler seçim gününe kadar giderilebildi. Hemen ardından, seçilen FMLN fraksiyonunun daha ilk toplantısında, kopuş gerçekleşti. Hristiyan

demokrasinin genç bir taraftarıyken radikalleşen ve sonra FMLN'nin askeri stratejisyenlerinden biri olan Joaquin Villalobos, ayrılmak istiyordu. Örgütü ERP ve "Ulusal Direniş"in (RN) yönetimi sosyal demokrasi ve merkez partilerin konumuna doğru kayıyorlardı. FMLN'nin çoğunluk kesimiyle aralarına kesin bir sınır çekerek, onlara "sosyalist dinazorlar" suçlamasını yönelttiler. ERP ve RN yönetimleri, Aralık 1994'te FMLN'den ayrılarak Mayıs 1995'te "Demokratik Parti"yi (DP) kurdular. DP geçen süre içinde, bir zaman karşıtı olduğu ARENA partisiyle koşulsuz işbirliği yönünde çark etti. FMLN üyesi diğer örgütler, kendilerini yeniden kurulan birlik partisi FMLN lehine feshederek, halkın kaybedilen güvenini tekrar kazandılar. Mart 1997 seçimlerinde FMLN başarılı sonuçlar elde ederken, ayrılan "Demokratik Parti" (DP), zayıf Hristiyan demokrasiden arta kalan güçlere dayanarak tamamen yokolmaktan ancak kurtuldu. FMLN, silahların bırakılmasından beş yıl sonra bugün El Salvador'daki en önemli muhalif güç. Gelecek devlet başkanlığı seçimlerinde ARENA'yı hükümetten düşürme şansına gerçekten sahip.

Bütün dünyanın, metropollerin çıkarları doğrultusunda acımasızca sömürüldüğü koşullarda, iktidardaki ARENA Partisi gibi FMLN'nin de bugün somut olarak uygulanabilecek, El Salvador'da yığınsal yoksullukla mücadele edecek ve buna paralel olarak ekonomik kalkınma dinamiğini harekete geçirecek konsepti yok. Bu onun en zayıf noktası. Halkın çoğunluğunun kentleri saran yoksul mahallelerde yaşam kavgası verdiği koşullarda ülkede demokratikleşme sürecini derinleştirmek ve toplumu militarizmden arındırmak uzun erimde neredeyse olanaksız gözüküyor. FMLN'nin bu ikilemi aşabilecek gerçekçi bir seçeneği yaratıp yaratamayacağı bugün henüz açık.

Jesús Rojas Nisan 1991'de El Salvador'da öldürüldü; Haziran 1990, Mexico

Comandante Jesús Rojas
[FMLN-FPL]

ASKERİ ÇATIŞMA SONA ERDİRİLMELİ

Gerçek adı Antonio Cardenal olan Jesús Rojas FPL yönetimindeydi ve ölümüne kadar FMLN politik-diplomatik komisyonu üyesiydi.

Antonio Cardenal 1949'da, zengin, "yüzde yüz Nikaragua'lı burjuva bir aile"nin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ernesto Cardenal'in Hristiyan taban cemaati Solentiname'de ilk kez devrimci literatürle tanıştı. ABD'deki mühendislik öğrenimini yarıda bıraktıktan sonra 'Nikaragua'da durumu en kötü olanlarla çalışmaya" karar verdi. 1970 yılında komşu ülke El Salvador'daki Cizvit Üniversitesinde (UCA) rahiplik derslerine girmeye başladı. Felsefe ve ekonomi okudu. 1973 yılında, henüz 24 yaşındayken FPL'ye (Fuerzas Populares de Liberación-Farabundo Martı Halk Kurtuluş Güçleri) katıldı ve önee tarım işçileri ve köylülerle çalışmaya başladı. Rahiplik derslerini bıraktı. 1977'de yeraltına inerek halk milislerinin kurulmasında yeraldı. 1981 taarruzunda FPL gerillalarının Chalatenango'daki 4. ordu tugayının kışlasına yaptığı saldırıyı yönetti. Burası, Morazán'ın yanısıra FMLN'nin en önemli cephesiydi. "Sanki dünmüş gibi hiç unutamıyorum. Harekete geçtiğimizde bütün radyolar Chalatenango'ya saldırmış olduğumuz haberini geçmişti bile. Birliklerimiz kışlaya ulaştığında, askerler projektörlerini ve otomatik tüfeklerini kurmuş, panzerleri sokaklara salmıştı." FPL politik komisyonu üyesiydi ve komisyonun yurtdışı faaliyetlerinden sorumluydu.

Jesús Rojas 11 Nisan 1991'de El Zapote (Chalatenango)

yakınlarında oniki yoldaşıyla beraber tuzağa düşürüldü, yaralandı ve ardından yakın mesafeden sıkılan dört kurşunla katledildi. Nikaragua'da, Somoza'ya karşı savaşta düşen kardeşinin yanında gömülüdür.

Ölümünden birkaç ay önce, 15.7.1990 tarihinde Frankfurt'ta yapılan görüşmede, FMLN'nin ayaklanma stratejisi ve pazarlık politikası, COMECON'un çöküşünün yarattığı etkiler, yığın ve bağlaşıklık politikası ve Salvador kurtuluş savaşının perspektifleri üzerine görüşlerini aktardı.

I. GERİLLA VE HALK AYAKLANMASI

FMLN'nin Kasım 1989'da gerçekleştirdiği taarruz El Salvador'daki durumu değiştirdi. FMLN bu büyük harekatla neyi amaçlıyordu? Bir halk ayaklanması başlatma planı var mıydı, yoksa taarruz hükümetle ciddi görüşmeleri olanaklı kılacak azamı bir askeri güç denemesi miydi?

Savaşı politik yoldan çözüme kavuşturmak için güçler dengesini belirleyici biçimde lehimize çevirmek istiyorduk taarruzla. Bizce iktidarı almak sonuçta politik bir eylem. Bu nedenle politik ve askeri unsurları birleştiriyoruz. Ama ordunun stratejik bir yenilgiye uğrayıp dağılabileceğini gözardı etmedik. Böylesi bir durumda bile iktidara silahların gölgesinde gelmez, geçici bir çözüme hizmet edecek politik uzlaşma ararduk.

Ama taarruz süresince Avrupa'da edinilen izlenim, FMLN'nin operasyonu hızlı bir şekilde kendi lehine sonuçlandırmak istediği yönündeydi. Özellikle 16 Kasım tarihli FMLN açıklaması sonrasında ("Mevzileri koruyup genişletmek") bu izlenim kuvvet kazandı.

O anda birliklerimize ve Salvador halkına orduyu daha da geriletmek için çaba sarfetmeleri çağrısında bulunduk. Ama halk ayaklanması için gereken koşulların varolduğunu düşünmüyorduk.

FMLN, ordunun sonradan acımasız bir baskı dalgasını başlatacağını tahmin etti mi? Buna ilişkin özellikle kentlerin bombalanması ve altı cizvit rahibinin öldürülmesi aklıma geliyor.

Bu noktada durumu yanlış değerlendirdik. Ordunun bu denli gaddarca tepki göstereceğini sanmıyorduk. Gerçi kentlerde büyük hasarlara yolaçan helikopterleri kullanmalarını bekliyorduk ama yerleşim bölgelerine topçu ateşi açabileceklerini, 125 kiloluk bombalar atabileceklerini tahmin etmiyorduk. Hükümetin ne topçu ateşi ne de hava kuvvetlerini kullanacağını sanıyorduk. Bunları kullandığı taktirde hükümetin düşeceğini tahmin ediyorduk, çünkü uluslararası kamuoyu böylesi bir kıyıma tahammül etmezdi. Her iki beklentimiz de boş çıktı. Ordu bu silahları kullandı ve uluslararası kamuoyu buna karşı açık bir itirazda bulunmadı.

Ya cizvitlerin katledilmesi?

Genelkurmay herşeyi kaybetmemek için gerilla taarruzunu durdurabilmek amacıyla elindeki bütün araçları kullanmaya karar verdi. Aym zamanda sivil muhalefeti de ortadan kaldırmak istedi. Bu da cizvit papazlarının katledilmesine yolaçtı.

Taarruz, FMLN'nin ordunun sandığı gibi zayıf değil, güçlü olduğunu gösterdi. Ama bununla birlikte asıl ortaya çıkan gerçek, halk, FMLN yanında olsa bile ayaklanmaya hazır değil.

On yıl savaştan sonra birçok insanın FMLN'den yana ya da ona karşı olmak dışında pek başka seçeneği kalmıyor.

Yine de ne kurtuluş hareketinden yana ne de ona karşı tutum takınmak isteyen birçok insan vardı, çünkü bu yaşamlarına malolabilirdi. Burada yaşamda kalma isteğinin belirlediği bir tarafsızlık oluşuyor. Orduyu gerçekten köşeye sıkıştırabilsek halk ayaklanmasının yolu da açılabilir. Ama bu şu an bizim için gündemde değil. Halk ayaklanmasını kışkırtabilecek diğer bir unsur toplumsal sefalet. Ama bu sefalet de ABD yardımıyla ve insanların ABD'de yaşayan yakınlarının gönderdiği dövizlerle yumuşatılıyor.

*Kumandan Villalobos'un Mart 1989'da formüle ettiği tez artık geçerli değil mi? Kumandan, önemli bir makalesinde,**

* Joaquin Villalobos: Perspectiva de victoria y modelo revolucionario, (El Salvador): Ediciones Sistema Radio Venceremeos, Aralık 1988; ilk bölümü: "Perspectiva de victoria v modelo revolucionario", Estudios Centroamerikanos, San Salvador, No. 483/484, Ocak/Şubat 1989, S. 11-52

güçler dengesinin ne halk ayaklanmasıyla ne de pazarlıklarla FMLN'nin lehine değiştirilebileceğinden yola çıkıyordu.

FMLN'de 1988 sonu ve 1989 başında yaptığımız analizin özeleştirisini yaptık. Yığın hareketinin örgütlü ve radikal kesimlerinin gücünü abartmıştık; halkın örgütlü olmayan kesimlerinin önemini küçümsedik. Halk ayaklanmasını sağlayacak kapasitemizi olduğundan büyük gördük. FMLN'nin nüfusun yoğun olduğu bir bölgede gerçekleştireceği askeri güç denemesinin halk ayaklanmasını başlatacağı varsayımından yola çıktık. Bunun ne kadar doğru ne kadar yanlış olduğunu ancak pratik kanıtlayabildi.

Bu FMLN'nin stratejisi için ne anlama geliyordu?

Planları yaparken kumandan Villalobos da düşüncelerinin kesin doğrular olduğundan yola çıkmıyordu. Operasyon planının değişik varyasyonları vardı ama kesin bir ayaklanmaya bel bağlamıyorduk.

Yani ayaklanma olasılığını gördünüz ama bu olmazsa geri çekilmeye de hazırdınız?

Evet. Ama Mart 1989 ile Kasım 1989 arasında değerlendirmelerimizde belli değişiklikler oldu. Hemen belirtelim, bunun öncesinde de bütün üyeler durumu aynı şekilde değerlendirmiyorlardı. Eylemleri planlarken kendimize sorduğumuz soru şu oluyor: en iyi, en kötü ve en olası sonuç ne olabilir? Kasım taarruzunda, en kötü durumda saldırı sadece bir gün sürer, sert çatışmalar olur ve ertesi gece geri çekiliriz diyorduk. Bu durumda bile denemeye değerdi. Hiç kimse yenilebileceğimizi, ordunun güçlerimizin yarısını yokedebileceğini ve geri kalanını da dağıtabileceğini düşünmüyordu. Bu da tartışılmalıdır. Sonuçta seçenek olarak sadece ya tam zaferin ya da yenilginin olduğu intihar eylemleri planlamıyoruz. Hesaptaki en iyi olasılık, iktidarı ele geçirmek değildi. Ordu birliklerine geniş ölçüde kayıp verdirtmeyi, ülkenin doğusunda bir kışlayı ya da vilayet başkentini ele geçirmeyi düşünüyorduk. En olası varyasyon ve önümüze koyduğumuz hedef ise, San Salvador'da üç gün kalmayı öngörüyordu. Sonuçta tahminimizden çok daha fazlasına ulaştık. Bu anlamda taarruz, öznel beklentilerimizden kaynaklanan halk ayaklanmasına bağlı bir macera değildi.

Ama olaylar Federal Almanya'da senin anlattığın kadar açık seçik görülmedi.

FMLN yönetimi zafer sarhoşluğu içinde değildi. Planlarımızın iletilmesinde ve taarruz üzerine tutulan raporlarda hatalar yapıldı. Bunlara bazı abartılmış başarılar katıldı; FMLN içindeki örgütlerin kimi bunu daha fazla yaptı kimi daha az. Tabii ki herkes savaşın bitmesini istiyordu; ama şu ya da bu şekilde bitmemelivdi, halkımızın zaferiyle sona ermeliydi.

Özellikle değişen uluslararası koşulları gözönünde tutarsak, bugün bir halk ayaklanması olanaklı mı? FMLN bugün ya da yakın gelecekte böyle bir şeye bel bağlıyor mu?

Toplumsal ve politik kutuplaşmanın ulaştığı keskinliğe, ARENA'nın ve ordunun sahip olduğu yüksek örgütlülük derecesine ve takındıkları reddedici tutuma bakarsak, FMLN olarak ayaklanmayı tamamen dışlayamıyoruz, aksi taktirde sorumsuzca davranmış oluruz. Ama bütün gücümüzü de bu yöne kanalize etmiyoruz, çünkü başka yollar var.

II. ARENA VE HRİSTİYAN DEMOKRASİ

Ekonomiye gelelim. ARENA bir "Ulusal Kurtuluş Planı" sundu. Oligarşi yine bütün ekonomik egemenliği ele mi geçiriyor?

ARENA ekonomik planını büyük ölçüde gerçekleştiremedi. Bunun nedeni sadece araya giren taarruz değildi. Sonuçta büyük iç çelişkiler yaşadılar. İçlerinden çıkan bir akım, savaş devam ettiği sürece neoliberal programlarının uygulanabilir olmadığını söylüyor ve bu yüzden belli tavizler vermeye hazır.

En önemli Hristiyan demokrat reformlara bir bakıp (bankaların devletleştirilmesi, toprak reformu, dış ticaretin devletleştirilmesi) bu örnekler temelinde çelişkileri açalım.

ARENA toprak reformunu kaldırmak istiyor. Ama açıkça değil, kapalı biçimde. Bu noktada, bir yanda D'Aubuisson ve onun hükümet ve parti içindeki adamlarından oluşan faşist ARENA akımıyla diğer yanda kooperatif üyeleri arasında büyük bir kavga var. D'Aubuisson taraftarları toprak reformunu yaşama geçirmek amacıyla kurulan bütün kurumları (Tarım Bakanlığı, Tarım Bankası vs.) denetimleri altında tutuyorlar. Hris-

tiyan demokratlar tarafından izin verilen kooperatiflerin parsellere bölünmesini ve özelleştirilmesini teşvik ediyorlar. Borçlanan köylülerin mülkleri böylelikle kapitalist pazar yasalarına göre ellerinden daha kolay alınıyor.

Devletleştirilen bankalar ne durumda? Planlandığı gibi özelleştirilecekler mi?

Özelleştirme bankaların yüksek düzeydeki borçları nedeniyle frenlendi. Bankalar alıcılar için çok çekici değil. Hükümet buna paralel ikinci bir özel banka ağı kurarak, kârlı dış ticaret işlemlerini bunlar üzerinden yürütüyor. Devletleştirilmiş bankalar bu yolla iflasa sürüklenmek isteniyor. Öte yandan iflaslardan bu bankalara borcu olan büyük toprak sahipleri kârlı çıkacak. ARENA bu yüzden devlet bankalarının özelleştirilmesini istemiyor. Devlet kapsamındaki dış ticaret için de benzer bir durum sözkonusu.

ARENA içinde belli değişimlere hazır olan işverenlerden sözettin. Bunu biraz daha açar mısın?

Bunlar, savaş koşullarında ne ekonomiyi canlandırmanın ne de Orta Amerika Pazarını (MCCA) yeniden hareketlendirmenin olanaklı olabileceğini düşünüyorlar. Bu işverenler geleceğin yatırımları üzerine, bugün Avrupa, Japonya ve ABD'de karar verildiğini söylüyorlar. Doğu Avrupa'daki dönüşümlerden sonra Orta Amerikalı kapitalistler çözüm üretemezlerse, yatırım yapmalarını istedikleri uluslararası sermaye ülkeye gelmeyecek. Bunda kuşkusuz haklılar. O yüzden politik çözümden yanalar ve ekonomik tavizlere hazırlar.

Bu kesim gerçek bir toprak reformunu kabul eder mi?

Evet. Kasım taarruzundan, Doğu Avrupa'daki değişimlerden, Nikaragua'da FSLN'nin seçim yenilgisinden sonra böylesi bir azınlık kanadı oluştu. Kapitalistler artık devrimcilerle de anlaşma yapılabileceğini görüyorlar.

FMLN, bir ekonomik ve sosyal anlaşmanın gerekliliğinden sözediyor. ARENA geniş halk yığınlarının çıkarlarına karşı ekonomi politikası izliyorsa böylesi bir anlaşma sağlamak olanaklı mı?

Şu an varolan modelle işbirliği olanağı yok. Biz de zaten belli bir ekonomi politikası saptamak istemiyoruz; istediğimiz

sosyal adaleti olanaklı kılacak genel bir çerçeve. Bizim için tartışma konusu olmayacak bir nokta gerekli olan toprak reformu. Duarte'nin çıkardığı toprak reformu yasalarının Campesinos'ların çıkarı doğrultusunda uygulanmasını talep ediyoruz. Bu toplumsal dönüşüm için iyi bir çıkış noktası olabilir.

Hristiyan demokratlar Duarte döneminde FMLN'nin baş düşmanlarıydı. Bugün partinin önünde üç olanak var: ya emperyalizm yanlısı çizgisini terkedip kendini muhalefette yenileyecek, ya ARENA'nın arkasına takılıp gidecek ya da her iki olasılık arasında ip üstünde cambazlık yapacak. Hangisini yapıyor?

Partinin tabanı ve yönetimi arasında fark görüyoruz. Tabanda ARENA ile artan çatışma, radikalleşme ve sola yakın duran kitle örgütleriyle işbirliği süreci var. Bu tüm alanlarda oluyor ve yeni örgütsel birliklerin oluşmasına yolaçıyor. Örneğin Campesinos'lar Eylül 1989'da "Demokratik Köylü Birliği"(ADC)ni kurdular. Burada sol taban Hristiyan demokratlarla birlikte toprak reformunun gerçekleştirilmesi yönünde mücadele veriyor. ADC bugün en büyük ve en önemli yığın örgütü. Aynı şey öğretmenler "Frente Magisterial"ı ve işçiler "Interestatal"i kurarken de yaşandı. Diğer alanlarda da solcuların ve Hristiyan demokratların ARENA'ya karşı birleştikleri benzer gelişmeler var. Hattâ öyle bir noktaya gelindi ki, son dönemde Hristiyan demokrat tabanın kimi kesimleri gelip bizden askeri eğitim ve silah istediler; FMLN'ye girmek istediklerinden değil, ama Hristiyan demokrat olarak toprak reformunu ARENA'ya karşı bütün araçlarla savunmaya hazırlar.

Hristiyan demokrasinin liderleri nasıl bir tutum içindeler?

ARENA'ya karşı mesafe koyuyorlar. Senin deyiminle onun arkasına takılmadılar, ne var ki açık çatışmayı da göze almadılar. Parti yönetimi politikasında son derece yalpaladı. Hristiyan demokrasi varolan kutuplaşma çerçevesinde nasıl davranacağına henüz karar vermedi. Ama sağa, ARENA'ya doğru da kaymadı, bu da bizim için olumlu bir işaret.

Uluslararası Hristiyan demokrasi, özellikle Federal Almanya'daki CDU, onların politikaları üzerinde ciddi etkiye sahip. Ama uluslararası Hristiyan demokrasinin solcularla ittifaka yanaşacağını ben hiç sanmıyorum.

Bunu biliyoruz. Ama Salvador Hristiyan demokratlarının politikası büyük ölçüde iç güçler dengesi tarafından belirleniyor. Hristiyan demokratlarla işbirliğini, onların yaklaşımları ya da istekleri -solun zayıflamasını istiyorlar- hoşumuza gittiği için değil, nesnel koşullar buna elverdiği için istiyoruz. Varolan gücümüzle Hristiyan demokrasiyle işbirliğini kaldırabiliriz. Bu partiye yakınlaşmamızın politik bedeli var, çünkü halk partiyi reddediyor. Tabanımız bize soruyor: Niye Hristiyan demokratlara yakınlaşıyorsunuz, halk için ne yaptılar ki? Ama projenin bütünü açısından bu sorunları göze alıyoruz.

Bu yakınlaşmanın solu zayıflatabileceği tehlikesini görmüyor musunuz? Şili'de olan buydu.

Şili'de sol parçalanmış durumda; fraksiyonlara ayrılmış. Yenilgilerinin nedeni bu oldu. Sol bölünmüş ve zayıfsa Hristiyan demokrasi egemenliği kazanabilir. Hristiyan demokrasiye yakınlaşmaktan korkmuyoruz, çünkü zengin deneyimlere, olgunluğa sahibiz ve politikalarımızı destekleyen geniş bir tabanımız var.

III. FMLN VE YIĞIN HAREKETLERİ

Yığın örgütlerine biraz daha yakından eğilelim. Hükümet yasal örgütlerin FMLN'nin aslında maske takmış hali olduğunu iddia ediyor.

(Gülüyor.) Eğer hükümet bunu öne sürüyorsa bize büyük bir iyilik ediyor. Çünkü o zaman bütün halk FMLN'li oluyor. Hükümet, piskoposları, işçi örgütlerini ve dernekleri, ARENA'ya muhalif olan herşeyi gerillanın maskesi olarak niteliyor.

Evet ama, bu başka bir anlam da taşıyor...

Hristiyan demokrasiyi, onların sendika konfederasyonu UNOC'u bile bize yardımcı olmakla itham ediyorlar. ARENA bu yolla bizim hiçbir etkimizin olmadığı örgütleri de tehdit ediyor.

FMLN'yi oluşturan örgütler yığın hareketleri içinde de etkinler. Özellikle senin de üyesi olduğun FPL çok geniş bir taban çalışması yapmakla tanınıyor.

Doğru. Ama yasal yığın örgütleri yine de FMLN'nin yan kuruluşları değil. Bu örgütlerde çalışıyor olmamız, etkimizin olduğu, üyelerinin ya da yönetimlerinin kendilerini örgütümüzle özdeşleştirmeleri ya da üyemiz olmaları gerçeği, onların özerk olmadıkları anlamına gelmiyor. Yasal halk hareketlerinin kendi talepleri ve hedefleri var. FMLN bu mücadeleyi destekliyor. Ama bu örgütler FMLN yönetimine bağlı değiller ve hükümetin iddia ettiği gibi FMLN tarafından istismar edilmiyorlar.

FPL'nin yetmişli yıllardaki güçlü yığın örgütü "Devrimci Halk Blok"u (BPR) kesin devrimci taleplerde bulunuyor, radikal eylem biçimleriyle mücadele ediyordu. Bugün ise sol sendika konfederasyonu UNTS daha ılımlı ve legalist hareket ediyor. Neden?

Bu değişen koşullarla ilgili olan birşey. Yetmişli yıllarda toplumda çok az politik-askeri örgüt mevcuttu. Politik tasarımlarımızı tanıtacak ifade aracımız neredeyse hiç yoktu. Bu nedenle yasal faaliyet gösteren sendikaların, köylü ve öğrenci örgütlerinin radikal ve devrimci taleplerde bulunmaları ve bunları savunmaları gerekliydi.

Güçlü devrimci örgütler olmadığı için yani...

Evet. Aslında bu taleplerin çoğunun güçlü devrimci bir parti tarafından öne sürülmesi gerekiyordu. Ne var ki o dönem böylesi bir örgütün varolması olanaklı değildi. Baskı nedeniyle yeraltına inip elimizde silah yaşamda kalma mücadelesi vermek zorundaydık. Örgütlenmeyi ve tartışmayı da sürdürüyorduk, ama kamuoyunda olan etkimiz büyük ölçüde gerilemişti.

Devrimci taleplere ve radikal eylemlere yığın örgütlerince yapılan özel vurgu -ki bu olgular dayanışma hareketi içinde çoğu kez abartılı övgülere yolaçar- devrimci örgütlerin organik zayıflıklarının bir dışa vurumuydu yani?

Kısmen politik-askeri örgütlerin gelişimlerinden kaynaklanan bir eksiklikti. Bugün yığınların radikalizmini ifade edebilecekleri birçok biçim var. Bu nedenle sendika hareketi bugün özgül görevleri üzerinde yoğunlaşabiliyor. BPR, FAPU ve LP-28 yetmişli yıllarda çok farklı unsurları içlerinde barındırıyorlardı; çok farklı görevleri aynı anda yerine getirmekle karşı karşıyaydılar: hem radikal kitle cephesi, hem sendika, hem

yurttaş girişimi hem de partiydiler. Bugün işbölümü var. Yığın hareketlerinin bugün sokakta polisle ya da Ulusal Muhafiz Kıtası'yla militanca çatışmalara girmesine gerek yok, çünkü bunun için milislerimiz var. Daha kararlı mücadele etmek isteyen, radikalleşmek isteyen birisi olursa bunun için araçlar mevcut.

Kısaca "Çift yüzlü örgütler" ("doble cara") konseptini açıklar mısın?

(Gülüyor.) Tabii ama burda küçük bir sorun var. Çünkü sözkonusu olan düşmanı faka bastırmaya yarayan bir model, onun için de...

...o zaman düşmanın zaten bildiği ama burada, Federal Amanya'da genelde bilinmeyen şeyler üzerine konuşalım. Ayrıntılar olmak zorunda değil.

Sözkonusu olan, yasal çerçeve içinde faaliyet gösteren, ama aslında devrimci görevleri yerine getirmeye hizmet eden örgütler. Bu örgütlerin ay gibi iki yüzü var: bir görünen, bir de hiç görünmeyen yüzleri. İkinci yüz görünmemesine rağmen mevcut. Bu modelle özellikle gerillanın çok güçlü olduğu yoğun çatışmalı bölgelerde çalışıyoruz. Gizli olan yüze konspiratif görevleri yerine getirmek için ihtiyacımız var. Legal yüz kesin belirlenmiş biçimlere sahip değil; koşullara uyum sağlıyor. Eğer bir bölgede kooperatifler yasalsa kooperatif kuruyoruz. Ordu kooperatifleri yasaklar ve sadece futbol takımlarına izin verirse, o zaman da futbol takımları oluşturuyoruz. Burada belirleyici olan yasal biçimden daha çok konspiratif çalışmanın güvence altına alınmasıdır.

Bu örgütlenme biçimi yeni mi? FMLN tarafından seksenli yıllarda hem askeri lojistiğin güvence altına alınması hem de taban gücünü çoğaltmak için mi geliştirildi?

(Gülüyor.) Hayır. Bütün devrimcilerin bu biçimde çalıştığını sanıyorum. Belki ismi yeni; asıl yeni olan bu örgütlenme biçiminin ulaştığı yaygınlık ve FMLN'nin bu yolla kazandığı sıkı denetim. FPL ve ERP yetmişli yılların başında kurulduklarında Hristiyan demokrasi büyük destek topluyordu. FPL ve ERP üyeleri Hristiyan demokratlara üye olarak yerel yönetimlerde ve devlet kurumlarında çalışmaya başladılar. Örneğin FPL başkan yardımcılarından olan ve kasım taarruzunda San Salvador'da ölen Comandante Dimas, FPL kent gerilla komandolarına üye olmasına

rağmen o dönem San Salvador belediyesinde çalışıyordu. Sosyal danışman olarak çalıştığı için birçok bilgiye ulaşabiliyordu ve dikkat çekmeden köyleri, mezraları ziyaret edebiliyordu. Yetmişli yıllarda bu gibi tek tük örnekler vardı. Bugün ise geniş bölgeler bu ilkeye göre örgütlenmiş durumda.

Yığın hareketleri kasım taarruzundan sonra geçici olarak geri çekildiler; baskıya karşı koyabilmek amacıyla yarı legal ya da illegal hale geldiler. FMLN geri çekildikten sonra kent halkı silahlı kuvvetlerin eline düşmüştü. Bu noktada yığın mücadelesiyle silahlı eylemler arasında bir çelişki doğuyor.

Burada gerçekten de bir çelişki olduğuna inanıyorum ama bu uzlaşmaz bir çelişki değil. Politik mücadele ile askeri eylemler arasında diyalektik bir ilişki var, dolayısıyla çelişkiler de mevcut. Kimi zamanlar askeri eylemler politik faaliyetleri engelleyebilir. Ancak sürecin bütünü gözönünde tutulduğunda bunlar birbirlerini tamamlamaktadırlar. Kasım taarruzu ve ordunun buna verdiği yanıt belli bir süre için politik mücadele alanını daralttı. Ama genel dinamiğe bakmak gerekir, tecrit halinde yaşanan belli zaman dilimlerine değil.

IV. FMLN VE ARENA HÜKÜMETİ ARASINDAKİ PAZARLIKLAR

FMLN 1984'den beri hükümetle görüşüyor. Göründüğü kadarıyla o zamandan bu yana görüşmeler giderek önem kazandı. Pazarlıklar 1984'de daha çok askeri çatışmaları tamamlayan birer olguydu. 1989 yılında Comandante Villalobos durumu halkın lehine çevirmek için iki olası seçenekten sözetti: Ayaklanma ya da pazarlık. Bana öyle geliyor ki bugün artık görüşmeler ön plana çıkmış durumda; silahlı eylemler ise görüşmeleri dayatan baskı aracı işlevini görüyor.*

Söylediğin şey belli bir anlamda doğru. Yoğun politik çabalarımızla bugün devrimci hedeflerimize yaklaştığımızı düşünüyoruz. Ayrıca düşünmek gerekir ki, geçmiş yıllarda ücra, dağlık ve nüfus yoğunluğu az, ekonomik önemi olmayan böl-

* Perspectiva de victoria y modelo revolucionario, agy.

gelerde savaştık. Bugün ise savaş ülkenin "canlı bölgelerinde" oluyor. Burada yoğun bir nüfus yaşıyor, kent yaşamı belirleyici ve her türlü sivil ve üretken altyapıya sahip. Geçmiş yıllarda sürdürdüğümüz biçimde bir savaşı bu bölgelerde yapamayız. Kasım taarruzu bunun nereye varacağını gösterdi.

O zaman ülke büyük ölçüde yıkıma uğrar.

Doğru. Bu bölgelerde yüksek düzeyde bir çatışmayı geçmişte olduğu gibi uzun bir süreye yayarak sürdürmek halkın yokedilmesi anlamına gelir. Birkaç gün, hafta, hattâ ay olabilir belki. Ama birkaç gün ya da haftada çatışmayı lehimize sonuçlandıracak güce sahip değiliz. Ancak dağlara çekilip silahlı mücadeleye orada devam etmek de aynı şekilde büyük bir hata olur. Bu FMLN'nin politik intiharı anlamına gelir. Kentlerde etkimizi çoğaltmak istiyorsak, iki ordu arasındaki savaşı değil, politik mücadeleyi yoğunlaştırmak gerekir. Askeri mücadele bundan sonra da olmaya devam edecek, ama ana ekseni politik çatışma oluşturacak. Silahlı mücadele kendi başına amaç değil, sadece mücadelenin bir aracı. Ondan devrimi ilerlettiği ölçüde yararlanıyoruz.

Silahlı mücadele şu an görüşmelerden sonra mı geliyor?

Görüşmeler bugün büyük öneme sahip. Bu anlamda askeri eylemler politik projelerimize destek olarak gerçekleştiriliyor.

Bu projeleriniz iktidara gelmenin de ötesini düşünen, Nikaragua'daki kontra savaşından ve ABD'nin ekonomik ambargosundan çıkan deneyimleri de hesaba katıyor mu?

Nikaragua örneği devrimci süreci daha gerçekçi değerlendirmemiz yolunda bize büyük yarar sağladı. On yıl önce bizden çok önceleri yaşanmış deneyimleri biliyorduk. Coğrafi olarak yakın olsa da, Küba bir anlamda çok uzakta, çok özgül. Nikaragua bizim için bir aynaydı. Bütün farklılıklara rağmen ortak birçok noktamız var. Devrimin, devrimcilerin kafalarına koydukları şey demek olmadığını anladık. Sırf iktidar sorununu belli bir anda silahla lehimize çözdük diye, konsept öyle kolay kolay gerçekleştirilmez. Toplumsal uzlaşma sağlamaya çalışmalıyız. Politik tartışmaya ihtiyacımız var; yığınları politik araçlarla kazanmalıyız. Başaramazsak belli toplumsal değişimler o zaman bekleyecekler.

FMLN bunları gerçekleştirecek askeri güce sahip olsada mı?

Evet. Askeri zaferi kazansak bile, bu, şu an içinde yürüdüğümüz görüşme yolunda olduğu gibi politik çözümü gerekli kılacaktır. Baskı aygıtlarını yokedebilsek kendimizi daha güvenli hissedeceğiz. Ama gelecekte devrimin önünü açık tutabilecek tek olanak bir ulusal uzlaşma projesidir.

FMLN yığınları kalıcı bir şekilde kazanmak mı istiyor?

Devrimciler geniş bir destekle iktidarı ele geçirseler bile, bu desteği sağlamlaştırıp örgütlemezlerse tabanlarını yine yitirebilirler. Sandinistlerin başına gelen buydu. Bugün hükümete gelmek için 1979'dan daha az desteğe sahip olsalar bile FSLN Nikaragua'daki en örgütlü güç.

ARENA ve ordu içinde FMLN ile gerçekten pazarlığa oturmak, yani tavizlerden yana olan kesimler var mı?

Olması gerekiyor. Şu an yoksa bile yaratmamız gerek. Ordu içinde gerçekten pazarlıktan yana olan akımlar var, bunu biliyoruz. Ama azınlıktalar. Onlarla kabul edilebilir anlaşmalar yapabilir ve belli bir ölçüde güvenebiliriz.

Ya ordunun çoğunluğu?

Onların söylediği şu: pazarlığa oturalım, yoksa gringos'lar askeri yardımı vermeyecekler. Ama önce FMLN'yi ve yasal halk hareketini elden geldiğince güçten düşürelim. Şu an izledikleri çizgi bu. Görüşme masasında olanaklı en asgari tavizlere yanaşıyorlar.

Ordu içinde hâlâ kesin askeri zaferi hesaba katan kesimler var mı?

Halen pazarlığı tamamen reddeden çok küçük, faşist bir azınlık kanadı var. Bunlar yakın zamanda ordudan dışlanacaklardır. Çoğunluk taviz vermeden pazarlıktan yana.

Mexico'da (Eylül 1989) ve San José/Costa Rica'da (Ekim 1989) görüşme turları ARENA taviz vermeye yanaşmadığından sonuçsuz kaldı. FMLN silahları bıraksın diyorlar, başka da birşey demiyorlardı.

Bu turların tamamen sonuçsuz kaldığını söyleyemem, çünkü bazı küçük sonuçlara ulaştık. Cılızdı, ama Cenevre ve Caracas'a hazırlık açısından önemliydi.

Nisan 1990'da yapılan Cenevre görüşmelerinde yeni olan neydi?

Gelecek tur görüşmelerin oyun kurallarını belirledik. Ayrıca görüşmelerin Cenevre'de, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Pérez de Cuellar'ın makamında olması da önemliydi. BM görüşme sürecini denetleyeceğini taahhüt etti. Cenevre'de gerçi asıl pazarlıklar başlamadı ama kapı aralandı.

Caracas'ta (Mayıs 1990) kapı açılmıştı...

Açık kapıdan içeriye ilk adımı attık. Orada sadece gündem ve asgari bir çerçeve süre belirlendi. Demek istediğim şu: kapıyı açmazsan içeriye giremezsin, o yüzden bu önemli. Ama şu ana kadar hâlâ birşey olmadı. Anlaşmazlıkların doğduğu asıl noktaların görüşülmesine daha başlanmadı, bunu bütün gözlemciler görüyor. Süreç çok ağır işliyor. Barış hemen köşebaşında beklemiyor; daha çok uzakta, maalesef.

Caracas'ta kısa süreli bir takvim belirlendi. FMLN de 15 Eylül 1990'a kadar ateşkes sağlanmasına imza attı. Bu şimdi söyiediklerinle nasıl uyuşuyor?

Eğer ortak açıklamada dile getirilen pazarlık konusu bir dizi sorunda politik anlaşma sağlanırsa, o zaman ateşkesi imzalayacağımızı kararlaştırdık. Bunun için öngörülen takvimin çok kısa süreli olduğunu, gerçekçi olmadığını düşünüyoruz. İmzaladık çünkü karşı taraf, onlar eylülde silahları bırakırken, bizi savaşı uzatan taraf olarak göstermeye çalıştı.

FMLN ve ARENA hükümeti şu an acil bir ateşkes konusunda tartışıyorlar. Sözkonusu olan nedir?

Hükümet en küçük bir karşılık vermeden hemen ateşkes talep ediyor. Biz ise, Cenevre ve Caracas'ta hükümetin de imzaladığı gibi, eğer önce saptanan konular üzerinde anlaşma sağlanırsa ateşkesi kabul edeceğimizi söylüyoruz. Bu en yakıcı sorun olan silahlı kuvvetler konusu için de geçerli. Eylüle kadar ortak bir görüşe kavuşacağımızı sanmıyorum.

Hükümet Cenevre ve Caracas'ta imzalanan anlaşmalara uymak istemiyor mu?

Cenevre ve Caracas ilerlediğimizi gösteriyor. Ancak şu ana kadar anlaşma kağıt üzerinde. Kağıt üzerinde kaldığı sürece de-

vamı olup olmayacağı bilinemez.

Haziranda Oaxtepec (Meksika) görüşmelerinden ne çıktı?

Oaxtepec'te bir adım daha attık. Birinci ve en zorlu gündem maddesi olan silahlı kuvvetler üzerinde konuşmaya başladık. Bu noktada anlaşmaya varılmazsa diğerleri tamamen anlamsız kalacak.

Oaxtepec'te ortak bir sonuç açıklaması bile yoktu.

Cenevre ve Caracas'ta üzerinde anlaşma sağlanması daha kolay olan biçimsel konuları ele aldık. Bu görüşmelerin hızlı ilerlediği izlenimini uyandırdı. Haziranda çelişkilerimizin köklerine indik. Gündemin ilk altı maddesini (silahlı kuvvetler, insan hakları, hukuk sistemi, ekonomik ve sosyal sözleşme, seçim sisteminin reformu, anayasa reformu) ele almaya başladık. Çelişkiler çok büyüktü. Her görüşme turundan somut sonuçlar bekleyemeyiz. Ateşkes ancak anlaşmazlık noktalarını oluşturan konular üzerinde genel bir anlaşma sağlanırsa olanaklı olacaktır. Bu ilk turda sağlanamaz. Belki iki, üç, dört ya da daha fazla görüşmeye gerek olacak.

Farklı konumları daha yakından göstermek için örneğin orduyu alalım.

Bizim için silahlı kuvvetler üzerine tartışmaya girmemiz bile ilerleme. Ama Devlet Başkanı Cristiani içinde bulunduğumuz günlerde ordunun kendisi için tartışma konusu olamayacağını açıkladı. Temmuz sonundaki gelecek görüşmede bu maddeyi gündemden çekerlerse başka görüşmelerin anlamı kalmayacak.

Ordu, 20 Haziran'da yayınladığı bir açıklamada, FMLN'nin, insan hakları ihlallerinden sorumlu olanların tasfiyesi ve cezalandırılması ve asker sayısının düşürülmesi konusundaki her türlü girişimini reddedeceğini açıkladı. Gerekli olanı ordu yapacakmış. Gerilla buna yanaşacak mı?

Kesinlikle hayır. Gerekli değişikler ordudan rica edilerek yapılmaz. Çünkü orada çok sert kanatlar, etkileri ancak şiddetle ortadan kaldırılabilecek görüşme muhatapları var. Bu konuda taviz verilmezse askeri eylemlerimizi yoğunlaştıracağız. Elimizdeki askeri olanakları görüşmelere destek olarak kullanacağız.

ARENA ve ordu pazarlığı sürdürmezlerse ikinci büyük bir taarruz olacak mı?

Kasım taarruzu politik çözüm lehine kimi gelişmeleri harekete geçirdi. Ama birçok insan taarruzun gerçekten gerekli olduğuna henüz kesin olarak inanmış değil. Maalesef sadece kaba güçten anlayan kesimler var. FMLN tıkanan görüşmelerin önünü açmak için gerekirse ikinci bir büyük taarruza başlayabilir.

FMLN karşı tarafın görüşme isteğini arttırmak için daha çok taviz vermeye hazır mı?

Bugün daha esnek konumlara sahibiz. Ama laf olsun diye taviz vermiyoruz; sorunların köküne inen çözümler arıyoruz. Hem Caracas'ta hem de Oaxtepec'te toplumun askersel yapılardan tamamen arındırılması talebinde bulunduk. Ordular kalkmalı. Geçen yıl (1989) ekim ayında Costa Rica'da orduların dağıtılmasını talep ederken 25 yıla yayılan bir zaman diliminden sözettik ve gerillanın çok önceden silahlarını teslim edebileceğini vurguladık. Ama kasım taarruzundan sonra askerlerin neleri yapabileceklerini gördük; cizvit papazlarının katillerini bile cezalandırmaktan aciz olduklarını anladık. Bunun üzerine talebimizi değiştirdik. Ordu varolduğu sürece silahlarımızı teslim etmeyiz, bu intihar olur. Kısaca bu noktada eskisinden fazlasını talep ediyoruz.

V. ABD ve SSCB

COMEÇON tükendi. SSCB dağılmak üzere. Ama FMLN hâlâ Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin yenilenmesinden sözediyor.

Sovyetler Birliği'nde kendi köklerine sahip sosyalizmle, diğer ülkelere Kızıl Ordu tarafından götürülen sosyalizm arasında fark görüyoruz. Sosyalist cephenin, ya da yaygın deyimle bloğun çözülmesi, bizim için toplumsal sistemlerin çöküşüne, diğer bir ifadeyle belirli bir modelin çökmesine işaret ediyordu. Bu model Stalin ve SBKP ile iç içe geçmişti. SSCB'de glasnost ve perestroyka diye tanınan ilk hedefler -yukarından da gelmiş olsa- bu toplumun içinden çıktı ve sosyalizmin yenilenmesine hizmet edecekti. FMLN'nin destekleyici içeriğe sahip açıklamaları, işte bu hedefleri kastediyordu.

Bu düşüncelerin şimdiki uygulanışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Glasnost, demokratikleşme ve bürokrasiye karşı mücadele bizim için ilginç çıkış noktaları. Ekonomi politikası son derece zayıf gözüküyor; gerçek bir konsepte sahip değil. Kısmen kapitalizme geri dönmek isteniyor. Ama ayrıntılı bilgilere sahip değiliz. Yine de teknolojik gerilik, ekonomik sorunlar vs. gibi sorunlara çözüm arayışları; tüm bunların bizce devrimci bir yanı var. Ama ne olursa olsun, perestroyka SSCB'nin işi. Biz çok başka bir süreçteyiz ve sorunlarımız farklı.

Nerede zayıflıklar görüyorsunuz?

Dünyaya, özellikle "üçüncü dünyaya" bakış açıları tutucu, hatta gerici.

Hangi anlamda? Sovyetler Birliği'nin bugünkü dış politikasının genelde "üçüncü dünya" özelde Orta Amerika üzerinde sizce ne gibi etkileri var?

"Üçüncü dünya"ya ilişkin özgün tasarımları yok. Hattâ kapitalist ülkelerle ve Kuzey Amerika emperyalizmiyle işbirliği yollarını arıyorlar. "Üçüncü dünya"nın sorunları dışlanıyor. SSCB bize bir anlamda sırtını dönüyor. Devrimci mücadeleleri ve ulusal kurtuluş hareketlerini süper güçler arasında anladıkları barışı tehdit eden unsurlar olarak görüyorlar. SSCB bu yolla devrimci ilkelerden, bir dönem yakın olduğu "üçüncü dünya"dan uzaklaşıyor.

Bu Orta Amerika'da devrim için alanların daralmasına yol açacak mı? Nikaragua, zamanında SSCB'den stratejik önemi olan mallar alabilmişti. El Salvador için bu sözkonusu olamaz artık.

EL Salvador'da Sovyet yardımına bağımlı ekonomik ve toplumsal bir model geliştirilemez. Doğu Avrupa'daki altüst oluşlar yaşanmamış olsaydı bile bu olanaklı olmazdı. Bilinen bu modeli uygulayacak alan kalmadı artık. Ama olanaklı olan başka modeller var. Devrimimizi yaptığımız koşulları kendimiz uyduramayız; bunlar verilidir. Soru şudur: bugünkü koşullar altında neler yapılabilir? SSCB'den ve COMECON'dan gelecek yardımlara bel bağlayamayız.

ABD ne yapıyor? Hâlâ devrimci hareketleri ortadan kaldırmayı deniyor mu, yoksa görüşmelerden, anlaşmalardan yana tutum mu alıyor? Panamá modeli mi Chamorro modeli mi?

Panamá modelini Nikaragua'da uygulama tehlikesi hâlâ var. Grevler yüzünden yine Nikaragua'ya asker göndermeyi tartıştılar. Eğer ABD yüksek politik bedeller ödemeden devrimci hareketleri bastırabileceğini bilse bunu bir saniye tereddüt etmeden yapar. Onlar için asıl sorun buna elverişli ortamın olup olmadığı. Bunun analizini yapmalıyız. Nikaragua'ya bir müdahaleyi tamamıyla dışlamadıklarını düşünüyorum. Ortam da şimdi elverişli; çünkü Sandinistler politik bir yenilgiye uğramışlar ve ABD kendini seçimle işbaşına gelmiş bir hükümetin koruyusucu olarak sunabilir.

Böylesi bir müdahale ne gibi sonuçlara açar?

Bu El Salvador'daki görüşme sürecinin sonu anlamına gelir ve bölgedeki savaşları daha da uzatır. Nikaragualılar kuşkusuz sessiz kalmazlar; ülkede Yankee'lere karşı bir halk savaşını uzun süre yürütebilecek yeterli araç var. Umarız ABD böyle bir adım atmaya kalkmaz.

VI. EL SALVADOR'DA BUNDAN SONRA NE OLACAK?

FMLN geniş bir cephenin gerekliliğinden sözediyor. Neden?

İki perspektifimiz var. Belirleyici olanı, bir ilâ dört yıl sürebilecek bir geçiş dönemi sonrasında askeri çatışmayı sona erdirmek ve hareket alanını genişleterek, hedeflerimiz için yeni koşullar altında politik araçlarla mücadele etmektir. Sol ile Hristiyan demokrasi arasında bir ittifakın oluşması kanımızca en iyisidir. Hristiyan demokrasi buna yanaşmazsa o zaman başka olanaklar sözkonusu; ancak en avantajlısı bu işbirliğinin olması. Diğer perspektif ki çok daha somuttur bu, yerel ve genel seçimlerin gelecek yıl (1990) yapılması. ARENA'nın parlamentoda ve yerel yönetimlerdeki çoğunluğunu kırmak istiyoruz.

FMLN gelecek seçimlerde Hristiyan demokrasiyle ittifaktan yana mı?

Mutlaka biçimsel anlamda bir ittifak olmak zorunda değil. Herhangi bir anlaşma biçimi olabilir. İttifak kavramı çoğu kez kesin tanımlı ve çok biçimsel olarak kullanılıyor. Bizim derdimiz bu değil. Birlikte ARENA'ya bir mağlubiyet tattırmanın

yollarını arıyoruz. Hristiyan demokrasinin ve solun yapacağı işbirliğiyle bunun olanaklı olacağını düşünüyoruz. Bunun yanısıra örneğin iki büyük ve bir küçük parti yaratan seçim sistemi gibi bir dizi politik ve pratik sorun var. Hristiyan demokrasi ortak listeler değil, solun kendi adaylarını çıkarmasını istiyor. Böylece onlara göre Hristiyan demokratların asıl önemli parti ve solcuların parlamentoda üçüncü küçük parti olduğu belli olacak. İttifakı bu temelde istiyorlar. Biz daha demokratik olan bir seçim sistemi istiyoruz.

Yani FMLN bu kez geçen sefer olduğu gibi seçimi boykot etmeyecek, seçmen kütüklerine kayıt olma ve FMLN'nin bağlaşıkları Rubén Zamora ve sosyal demokrat Guillermo Ungo'nun yeraldığı "Demokratik Birlik"e (CD) oy verme çağrısında bulunacak?

Herşey yolunda giderse evet. Ama büyük bir çatışma olasılığını da hesaba katıyoruz. Eğer Hristiyan demokrasi ve Demokratik Birlik seçimlere katılmama kararı alırlarsa bu olur. Ama her ikisi de katılma yönünde karar verir de, FMLN koşulların uygun olmadığı görüşüne varırsa -1989'da bu olmuştu- bu durumda kişi olarak FMLN'nin seçim boykotuna çağırmaması gerektiğini düşünüyorum. Gerçi bunun için şimdiden söz veremem, çünkü FMLN içinde buna henüz karar verilmedi, bu sadece benim görüşüm. Eğer seçimleri askeri yolla engellemeye kalkarsak sanıyorum politik olarak yeniliriz. Örneğin partilerin faaliyetlerini engellemeden ama orduya karşı eylemlerin de dışlanmadığı bir güvence verebiliriz.

Seçim sürecine bu şekilde müdahale edilmesi ne gibi yararlar sağlayacak?

Politik güçler dengesini değiştirmek ve ARENA hükümetiyle yapılan görüşmelerin koşullarını iyileştirmek istiyoruz. Seçimler diğer mücadele biçimlerini dışlamayacak ya da onların yerini almayacak. Yeni bir mücadele alanı açılıyor sadece. Bugüne kadar ulaşamadığımız toplumsal kesimlere ulaşabileceğimize inanıyoruz. Seçimler herhalde savaş, görüşmeler ve politik mücadelenin orta yerinde yapılacak.

Comandante Villalobos 1989 Şubat sonunda Marta Harnecker'le yaptığı bir söyleşide, FMLN'nin seçimleri kazanacağına

emin olduğu için katılmaya hazır olduğunu açıkladı. Hâlâ kendinizden o kadar emin misiniz?*

Bu o dönem için doğruydu. Sonuçta devlet başkam ve bütün hükümet seçildi. Ocak 1989'da sunduğumuz seçim önerimizle seçimleri gerçekten de kazanabileceğimize inanıyorduk, çünkü barış içeren gerçek bir seçenek sunuyorduk. Tam da bu yüzden önerimizi dikkate almadılar. Bugün durum farklı. 1991 seçimleri politik iktidarın köklü biçimde yeniden paylaşılması üzerinde karar vermeyecek. Kimi noktaları içeriyor, ama bunlar belirleyici değil. O yüzden doğrudan katılmamız büyük hata olur, hele gerekli hazırlıklar yokken.

FMLN seçim sürecini kendisi katılmadan mı etkilemek istiyor?

Kendi adaylarımızla kesinlikle katılmayacağız. Ama görüşme sürecine yarar getireceği kanısına varırsak süreci dolaylı olarak destekleyeceğiz.

FMLN gerçek bir demokratik, çoğulcu düzen talep ediyor. Demokrasi anlayışınızın sınırları nedir? Bu anlayışta yeri olmayan güçler var mı?

Kendi tarafımızdan kimseyi dışlamak istemeyiz. Ama kendi kendilerini dışlayan kesimler var. Uzlaşmacı çözüme karşı olanlar kendi kendilerini dışlıyorlar. Örneğin D'Aubuisson fraksiyonuyla yanyana gelemeyiz, çünkü bunlar kendilerini topluma şiddetle dayatmak istiyorlar. Konumlarını değiştirmedikleri sürece -ama görünüşte değil, gerçekten- yerleri yok.

Katiller, işkenceciler ve savaş suçluları ne olacak? Hepsi cezalandırılacak mı yoksa olan oldu, unutalım mı diyorsunuz?

Ne biri ne de diğeri. Ordu tam anlamıyla ceza muafiyeti istiyor. Bunu kabul edemeyiz. Ama suçlara ve cinayetlere karışan herkesi yargı önüne çıkarmaya çalışsak, bu toplumsal uzlaşmayı engelleyecektir. Bu savaş çok gaddarcaydı. Bütün suçlular ancak askeri bir zafer kazanıldığı taktirde cezalandırılabilir. Ayrıca

* Marta Harnecker: Der Vorschlag der FMLN. Eine Herauforderung an die Aufstandsbekämpfungsstrategie. Joaquin Villalobos ile görüşme (25.2.1989), Köln: Sistema Radio Venceremos, Mart 1989.

Sandinistlerin Somoza'nın Ulusal Muhafız Kıtası'nda yaptığı gibi 4000, 8000 ya da 12 000 askeri hapise atmanın ne gibi politik bir avantajı olur, tam bilemiyoruz.

Zaten Sandinistler Ulusal Muhafızları sonuçta serbest bırakmak zorunda kaldılar.

Bunun bedeli çok yüksek oldu, çünkü tabanları yapılandan hiç memnun değildi. Bu niyet ne gerçekçi ne de pratikte uygulanabilir. Politik anlamda akıllı bir adım olacağı konusunda da kuşku duyuyoruz. Ama "affet ve unut" seçeneğini de reddediyoruz, çünkü örnek davalar yaratmak istiyoruz.

Piskopos Romero, FENASTRAS üyesi sekiz sendikalı, sosyal demokrat Hector Oqueli ve UCA'lı altı cizvitin cinayetlerinden sorumlu olanların cezalandırılmasını bu yüzden mi talep ediyorsunuz?

Bu cinayetlerin sorumlularının cezalandırılmasını talep ediyoruz. Sadece katillerin değil, fikir sahiplerinin de. Hukusal açıdan yaklaşmıyoruz, halk mahkemesi gibi bir yaklaşımımız da yok. Öyle olsa, Río Sumpul katillerinin, El Mozote ve Las Hojas katliamlarının sorumlularının, binlerce kayıbın ve işkence kurbanın sorumlularının cezalandırmasını istemek zorunda kalırdık. İntikam almak ya da bu canileri hakediyor olsalar da hapislerde çürütmek niyetinde değiliz. Ama bundan toplumun ne kazancı, ne kaybı olacak? Ordu sözü edilen dört olayın sorumlularını reforme edilmiş bir adalet sistemine teslim etmelidir. Bu da, ezelden beri El Salvador'un efendisi ve tanrısı gibi hareket eden bu insanların mahkûm edilebileceğini topluma örnek olarak göstermelidir. Son üç olayı ve piskopos Romero olayını aldık, çünkü bunun özel bir önemi var ve hepimiz elebaşının D'Aubuisson olduğunu biliyoruz.

El Salvador'da yeni bir devrimci çizgi mi oluşuyor, yoksa FMLN sadece en kötüyü -savaş ve yığınsal sefalet- engellemeye mi çalışıyor?

Yeni koşullar altında politik araçlarla hedefimize ulaşabileceğimiz yeni politik bir proje için mücadele veriyoruz. Şu an bizim için sözkonusu olan belli bir ekonomi politikası, tek tek reformlar ya da şu veya bu noktayı gerçekleştirmek değil; aksine gelecekte politikanın yapılacağı koşulları tanımlamaya çalışıyoruz. Po-

litik çoğunluğu sağlayan herkes, baskı tehlikesi olmadan projesini uygulayabilmeli. Bu yüzden de toplumun askeri yapılardan arındırılması bizim için bu kadar önemli bir rol oynuyor.

FMLN sosyalist perspektifinden vazgeçti mi?

Politik olarak olgunlaştık. Bugün örneğin sosyalizm gibi belli hedeflerin gerçekleşebilmesi için belli koşulların varolması gerektiğini düşünüyoruz. Doğu Avrupa'da belli modellerin başarısızlığa uğramasına, yenilen darbelere rağmen bu hedefimizi ayakta tutuyoruz. Bu yönde çalışıyoruz. Ama El Salvador'da gerekli koşullar olmadığı için sosyalizmi yakın gelecekte gerçekleştiremeyeceğiz.

İlk basım: ***analyse und kritik***, No. 322, 17.9.1990

Leonel González örgütlenme uzmanı olarak tanınıyor; Ekim 1992; San Salvador

Comandante Leonel González
[FMLN-FPL]

VAROLAN SİSTEMİN DEĞİŞMESİ İÇİN SAVAŞIYORUZ

Beş kişiden oluşan FMLN genel kumandanlığının 1983'den 1992'ye kadar üyesi olan Leonel Gonzalez (aslen Salvador Sánchez Ceren), 1983'den bu yana "Halk Kurtuluş Güçleri - Farabundo Martí"nin (FPL-FM) başkanı.

1943 yılında marangoz bir babanın ve pazarcı bir annenin oğlu olarak dünyaya geldi. Yüksek öğrenim yıllarından sonra on üç yıl öğretmen olarak çalıştı; bunun sekiz yılını köylerde geçirdi. Öğrenciyken içinde bulunduğu faaliyetlerden sonra 1965'de öğretmenler sendikası ANDES'in kurulmasında yeraldı. 1973/74'den itibaren Melida Anaya Montes ile birlikte sendikanın yönetiminde yeraldı. Ondan bir yıl önce geniş tabanlı muhalefet cephesi UNO'nun seçim kampanyasına katıldı ve FPL ile ilk ilişkilerini kurdu. FPL, 1970 yılında "El Salvador Komünist Partisi" (PCS) eski genel sekreteri Salvador Cayetano Carpio'nun önayak olmasıyla KP'den ayrılan sol bir kanattı. Partinin legalist çizgisine karşın FPL "genişletilmiş halk savaşı" (guerra popular prolongada - GPP) konseptini savunuyordu. Dolayısıyla FPL yasal bir parti değil, gerilla savaşını hazırlayan bir politik-askeri yeraltı örgütüydü.

Leonel Gonzalez 1976'ya kadar hem ANDES yönetiminde yeraldı hem de -illegal- FPL üyesiydi. FPL'ye yakınlığıyla bilinen ve son derece güçlü bir yığın örgütü olan "Devrimci Halk Bloku"nun (BPR) kurulmasına katıldı. İkili yaşamını daha fazla sürdüremeyeceğini anlayınca 1978'de yeraltına inmek zorunda kaldı. Bunu izleyen 14 yılı kendisi "yaşamım tamamen FPL'ye adanmıştı" şeklinde ifade ediyor. 1979'dan itibaren FPL'yi

temsilen Cayetano Carpio (Marcial), Salvador Guerra ve Melida Anya Montes (Ana María) ile birlikte "Farabundo Martı Kurtuluş Cephesi"nin kuruluşunda çalıştı.

FPL başkan yardımcısı Melida Anaya Montes 1983 yılı nisan ayında Managua'da bir buz şişiyle vahşi biçimde öldürüldü. Olayın sorumlusu, FPL yönetiminin önce doğru olmayan bir şekilde iddia ettiği gibi CIA değildi. Suçlular örgüt içinden geliyorlardı ve "Üç Numara"nın emriyle hareket etmişlerdi. Gerekçe: örgüt içinde kurtuluş hareketinin geleceğine ilişkin -özellikle bağlaşıklık ve pazarlık politikaları üzerine- yapılan çizgi tartışmasında azınlıkta kalan fraksiyonun kendi lehinde sonuca ulaşmak istemesiydi. Olaydan birkaç gün sonra -Tomás Borge Nikaragua güvenlik görevlilerin ilk araştırma sonuçlarını açıklamıştı- 62 yaşındaki Marcial intihar etti. FPL önderi muhtemelen cinayet fikrinin sahibiydi. Lider üçlüsünden olan "Halk Kurtuluş Güçleri" derin politik bir krizin içine düştü. Leonel Gonzalez aradan iki ay geçtikten sonra FPL'nin "Devrimci Öneri"si çerçevesinde yeni başkan seçildi. O ana kadar uygulanan otoriter yönetim stilini değiştirdi; kolektif yönetime geçişi ve FPL'nin demokratikleşmesini sağladı. Örgütleşme uzmanı olarak bilinen Gonzalez kamuoyunun karşısına ancak kaçınılmaz durumlarda çıkıyor. Resmi buluşmalardan çoğunlukla kaçınıyor. Hem bu hem de kolektif yönetime yapılan bilinçli vurgu, Leonel González'in uluslararası kamuoyunda arkadaşları Şefik Handal ve da Joaquin Villalobos kadar tanınmamış olmasının nedeni olabilir.

Hem birbuçuk saat gibi sınırlı bir zamanımız olduğundan hem de muhatabımın Federal Almanya'daki yabancı düşmanı ve ırkçı saldırı dalgası üzerine tartışmak istemesinden dolayı, görüşmeyi 1 Şubat 1992'den yürürlükte olan "barış anlaşmasının gerçekleştirilmesi" kompleksiyle sınırlı tuttuk. 8 Ekim 1992'de FPL'nin San Salvador'da "El Bunker"* denilen eski ABD büyükelçiliğinden bir taş atımlık uzaktaki bürosunda gerçekleştirdik.

Barış anlaşmasının yürürlüğe girmesinden bu yana ordu, kendi verilerine göre 63 bin askerden 22 binini terhis ettiğini bildiriyor; çeşitli gecikmelerden sonra gerillayla mücadele eden iki

* ***Bunker:*** Sığınak

özel tabur da çözülmüş. Silahlı kuvvetler yükümlülüklerini yerine getiriyor mu?

Öncelikle FMLN olarak terhis edilen asker sayısını kontrol edemeyeceğimizi söylemeliyim. Bağımsız belgelere sahip değiliz. BM barış birlikleri ONUSAL da sonuçta ordunun hazırladığı listeleri alıyor. Bizce zaten asıl önemli olan terhis edilen askerlerin sayısı değil, ülkenin militarizmden arındırılması. Bunlar farklı şeyler. Ordu isterse zorunlu hizmet gören binlerce asker terhis etsin, bu ille de militarizmden kopma yönünde bir adım sayılamaz. Sayıyı hemen yine yükseltebilir. Belirleyici olan, ordu yönetimi, subaylar ve assubaylarla ne yapıldığıdır. Ancak ordu yapısı değiştirilir ve insan hakları ihlallerinden sorumlu olanlardan temizlenirse bu sorunun çözümü yönünde adım atmış oluruz. Bu arada suçlanan subayların bir listesi Devlet Başkam Cristiani ve BM genel sekreteri Boutros Boutros-Ghali'ye teslim edildi. Ancak ne listenin kapsamından ne de isimlerden haberimiz var. FMLN'nin bu şekilde dışlanması anlaşmanın ruhuna ters düşüyor.

Aylar süren ertelemeden sonra yeni "Sivil Ulusal Polis" (PNC) için 1 Eylül'den itibaren 600 polis eğitilmeye başlandı. Bu kilit sorun FMLN açısından böylece çözülmüş oldu mu?

Uzun süren çekişmelerden sonra yeni kurulan polis akademisinde yeni polislerin eğitimine başlandı. Ama akademi başkanı "Barışı İstikrara Kavuşturma Ulusal Komisyonu"nu (COPAZ) kararlaştırıldığı gibi bilgilendirmiyor. Eğitim elemanları tek yanlı seçilmişler. Buraya eski Ulusal Polis (PN) ve ordu mensuplarının yakınları sokulmaya çalışılıyor. FMLN'nin eski gerillaları sindirilerek dışlanmak isteniyorlar. Akademik eğitimde kısmen ayrımcı muamele görüyorlar. Eğitimde eksik olan çoğulculuk, anlaşmaların çarpıtılması anlamına geliyor. Bu şikâyetlerimizi BM'ye ilettik. BM'nin buna karşı harekete geçmesini talep ediyoruz. Bu noktada anlaşmalar tam anlamıyla yerine getirilmediğinden yeni bir takvime bağlandı.

Ekonomik ve sosyal sorunlara gelelim. Burada durum daha da zor. Önce "Ekonomik ve Sosyal Anlaşma Forum"u: Kapitalistler şu ana kadar hedeflenen "mutabık eylem"e katılmayı

reddediyorlar. Chapultepec sözleşmeleri bu bağlamda ne ölçüde gerçekleştirildi?

Bu forumda temsil edilen ülkemizin karşıt güçleri, ekonomik ve sosyal sorunları ele almak amacıyla verili bir gündem çerçevesinde biraraya geldiler. Forumda, emekçilerin çıkarlarını zedelemeden halkın çoğunluğunun temel sosyal ihtiyaçlarını nasıl karşılarız sorusuna çözüm yolları arıyoruz. Çalışmanın barışa mı yoksa uzlaşmaya mı hizmet etmesi gerektiği konusunda sert tartışmalar var. Bu forumun ülkemizde varolan ekonomik ve sosyal durumu değiştireceği düşüncesindeyiz. Çünkü anlaşmalar statükodan kopuşu içeriyorlar. Bunu işverenler de bildiklerinden forumun toplanmasına karşı direniyorlar. Örneğin eski gerillalara dağıtılacak toprak ARENA'nın neoliberal ekonomi politikasıyla çelişiyor. Ya da savaş kurbanları lehine önlemler içeren bir kalkınma planı karar altına alınırsa, bu da neoliberal ekonomi politikasını olumsuz yönde etkiler. Bu forumda hükümetin ekonomi politikasının [illegible]etleri tartışılmak ve bunların sonuçlarından etkilenenlerin sosyal haklarını güvence altına alan önlemler kararlaştırılmak zorundadır. Özelleştirme dalgasından etkilenen işçilere söz hakkı tanınması için mücadele ediyoruz. Çalışma yasaları çıkarma konusunda da düşünülmeli. Diğer tarafta işverenler, işçilerin tarafında uzlaşmacı tutumları teşvik etmeye çalışıyorlar. Ama bunu ülkemiz işçi sınıfından beklemeleri zor olacak; üstelik bu kesim ekonomik olarak marjinalleşmiş durumda.

Kötü ekonomik durum nedeniyle orta ya da uzun erimde "mutabık eylem" için reel olanaklar görüyor musunuz?

Anlaşmalar toplumsal iç barışı öngörüyor; fakat bu toplumsal değişimler temelinde olmalı. Silahlı çatışmaya yol açan nedenleri - sosyal adaletsizlik, adil olmayan toprak dağılımı, ciddi insan hakları ihlalleri- ortadan kaldırdığımız ölçüde tekrar barış sağlanabilir. Çatışmanın sona ermesi ve toplumsal iç barış ancak toplumun geleneksel hukuksal, politik, askeri ve sosyal düzeninin değişmesiyle sağlanabilir. Bu yüzden bu alandaki reformların bizim için önemi çok büyük. Bu yolla güçler dengesi değişecektir.

FMLN'nin "concertacion", yani devlet ve ekonomik gücü ellerinde bulunduranlarla "mutabık" işbirliği arayışı gerçekte varolan sisteme ilaç gibi gelmiyor mu?

Hayır, çünkü işçiler işbirliğine hazırlar, sınıfsal uzlaşmaya değil. Mücadelemiz düzenin değiştirilmesini hedef alıyor, ona istikrar kazandırmayı değil.

FMLN için eski gerillalara ve toprağı su an işleyenlere toprak dağıtılması açık ki büyük bir önem taşıyor. Bu konuda aylardan beri çok sert, kısmen polemiğe varan tartışmalar yürütülüyor. FMLN bu koşul yerine getirilmeden silahı bırakmayacağını söylüyor. Bu nokta neden bu kadar önemli, Leonel?

Aslında tartışmada önemli olan nokta şu: FMLN askeri güçlerini dağıtmadan önce barış anlaşmasının bütün maddelerinin yerine getirilmiş olması gerektiğini vurguluyor. Buna sosyal reformlar, hukuk ve seçim sistemi reformu dahil. Toprak sorununda, dağıtım ve reformun bütünüyle ilintili olan bütün hukuksal düzenlemeler sözkonusu. Gerilla savaşçılarımızın topluma yeniden uyum sağlamaları da gündemde. Sadece toprak dağıtımının güvence altına alınması yetmiyor; FMLN üyelerinin yeniden entegrasyonunu sağlayacak ekonomik önlemlerin alınması şart. Toplumsal üretime ancak bu şekilde uyum sağlayabilirler. Seferberlik halini anlaşmanın bütün maddeleri yaşama geçtikten sonra kaldıracağımızı açık biçimde söyledik.

Anlaşmanın yürürlüğe girmesinin üzerinden altı ay geçti. Hükümetle yapılan bütün bu sözleşmeler sizce bugün hangi öneme sahip?

Barış anlaşması, uygulandığı taktirde, ülkemizdeki askeri, ekonomik ve politik bütün dengeleri değiştirecek. Örnek vermek gerekirse, militarizmden arınma sivil toplumun güçlenmesine hizmet ettiğinden geleneksel devletin istikrarını bozacak. Ülkemizdeki politik iktidar bugüne değin askeri güce dayanıyordu. Toplumun militaristleştirilmesini geriletebilmek için devlet kurumlarının anlaşmanın ruhuna göre düzenlenmesi gerekiyor. Fakat sözleşmeler sadece militarizmden arınmayı değil, ülkemizin demokratikleştirilmesini de içeriyor. Demokratikleşmeyi ilerletebilmek için hukuk sistemini değiştirmek büyük önem taşıyor. Çünkü hukuk sistemi geçmişte insan hakları ihlallerinin üzerini örttü ve suçluların cezasız kalmalarını garantiledi. Seçim sisteminin reformu da çok önemli, aksi taktirde 1994 seçimleri üzerine konuşmaya gerek bile yok.

Son soruma geleyim. Barış anlaşması FMLN'nin gerçekleştirmek istediği "demokratik devrim"le özdeş mi?

Hayır, kesinlikle değil. Bununla demokratik devrimin temellerini attığımızı söyleyebilirim. Ama samimi olmak gerekirse, FMLN içinde anlaşmayı herkesin aynı şekilde değerlendirdiğini söyleyemem. Kimileri anlaşmanın demokratik devrimin başlangıcı olduğunu söylüyorlar, bazıları bunun da ötesinde bir değer biçiyorlar ve diğer başkaları ise, ki ben kendimi bunlardan sayıyorum, anlaşmanın yaşama geçmesiyle demokratik devrim için gerekli koşulların hazırlandığı düşüncesindeler.

Gerson Martinez FMLN'nin partileşme aşamasında önemli bir rol oynadı; Ekim 1992, San Salvador

Gerson Martínez
[FMLN-FPL]

OLUMSUZLAMANIN OLUMSUZLANMASI

Gerson Martínez onbeş kişiden oluşan FMLN politik komisyonu ve FPL politik komisyonu üyesi. Gerilla cephesinin politik partiye dönüşmesinden baş sorumlu olan kişi olarak biliniyor.

Birçok defalar ısrarlar karşın Gerson Martınez özel yaşamına ilişkin bilgi vermekten büyük ölçüde kaçındı. Yanıtları daha çok El Salvador'un yakın tarihine bir giriş niteliğini taşıyordu. İlgili literatürde de kendisi hakkında bilgi edinmek neredeyse çok güç. 35 yaşında olduğunu, köyde büyüdüğünü ve yüksek öğrenim görmediğini ağzından almak olanaklı oldu. Kurulmasından kısa bir süre sonra "Halk Kurtuluş Güçleri"ne (FPL) katıldı ve 1972'den bu yana gerillada savaştı. Bugün FPL yönetim kolektifi içinde yeralıyor. Gerson Martínez kod adı. Asıl adını söylemedi.

FMLN'nin bütün yönetici kadroları gibi Gerson Martínez de bir randevudan diğerine koşturuyor. Hemen her yere geç kalıyor. Benimle konuşmayı bir koşul altında kabul etti: zamanımızın bir bölümünü onun bana Doğu Avrupa ve LAC'deki güncel durum ile ilgili soracağı sorulara ayıracaktık. Kabul ettim. 7 Ekim 1992'de FMLN'nin San Salvador'daki binasında buluştuk ve barış anlaşmasının değerlendirilmesi ve FMLN'nin silahlı birliklerinin politik yapıya dönüşümünde çıkan sorunlar üzerinde tartıştık.

***

Şu günlerde El Salvador'da kurtuluş hareketinin askeri yapısının çözülmesi konusunda sert tartışmalar yürütülüyor. Gerson, birbirleriyle çelişen konumları kısaca açıklayabilir misin?

Bizim için barış anlaşmasının içeriği önceliğe sahip. Öngörülen takvimde yaşama geçip geçmeyeceği ikinci plandadır. Hükümet bunun tersini düşünüyor. FMLN'nin öngörülen tarihte güçlerini dağıtmasında diretiyor. Bunu kabul etmiyoruz. Ordu ve ARENA hükümeti bugüne değin sözleşmelerin 64 maddesini yerine getirmedi, biz ise sadece sözü edilen noktayı yerine getirmedik.

İyi ama FMLN sonuçta silahları teslim etmek zorunda kalacak. Buna imza attınız. Birkaç ay önce ya da sonra olması aslında önemli değil.

Silahları teslim etmiyoruz, tahrip ediyoruz. Bunlar bizce farklı şeyler. Yasallığa hem politik hem de ideolojik olarak hazırız. Hükümet anlaşma maddelerini uygulamayı erteliyor. Böylece bizi güçlerimizi bölmeye zorluyor. Bu nedenle şu an bütün gücümüzle yasal yapının kurulmasıyla ilgilenemiyoruz.

Gerson, sence barış anlaşmasının önemi nedir?

Ülkemizin geçmişte iki hastalığı vardı: militarizm ve sosyal adaletteki eksiklik. 1 Şubat'tan (1992) bu yana hastaya belli iğneler yapıldı, özellikle militarizmin geriletilmesi konusunda, ekonomide de ilk iğneler yapıldı. Yarattığımız yeni çerçeve koşullar kapsamında işçiler kapsamlı bir demokratikleşme mücadelesi verebilirler.

Gerek FMLN gerekse örgütün FPL politik duruşlarını bir adım geri çektiler. İktidarı ele geçirip sosyalizmi kurmak için yola çıkmıştınız, bugünse sadece ülkenin demokratikleşmesini ve kapitalist üretim biçimlerinin modernleştirilmesini talep ediyorsunuz.

Politik ve ideolojik olarak değiştik, çünkü ülkemizdeki gerçek değişti. Nüfusu ancak beş milyon olan çok küçük bir ülkede yaşıyoruz. Yoksul ve az gelişmiş. Ülkemiz politik olarak kutuplaşmış olduğu sürece politik ve ekonomik çöküş engellenemez. Yetmişli yıllarda ve seksenli yılların başında kutuplaşmaya yönelen politikalar güdüyorduk, çünkü ülkemizin

durumu her alanda oldukça keskinleşmişti. Buna ideolojik geçmişimiz de ekleniyordu tabii.

1970 yılında Komünist Parti'den (PCS) kopan sol bir kanat olarak FPL son derece tutucu ideolojisiyle tanınıyordu.

Tutucu gelenekten geliyoruz. Askerlere karşı bu geçmişle savaştık. Beni örnek alabilirsin. 1972'de gerillaya katıldım. Bu, silahlı mücadelede yirmi yıllık deneyim demek. Bana haklı olarak dargörüşlü, sekter ve belki de hayalci olduğum suçlaması yapılabilir. Değiştiğim için gurur duyuyorum.

Evet, ama yeni yönelime neden olarak gösterdiğin unsurlar aslına bakılırsa 1970'te de vardı.

Bir bakıma haklısın. Tutuculuğumuz yüzünden örneğin geniş ittifaklar kurmayı ve ulusal bir uzlaşmayı sağlamayı başaramadık. Sol bugün bu yeteneği kazandı. Uzlaşma olmadığı ve ülkemiz bölünmüş olduğu sürece dış güçlerin belirlemesinden kurtulamayız. Az gelişmişlik de ancak ortak çabayla aşılabilir.

Gerson, gerillada uzun yıllar "Devrim ya da ölüm. Zafer bizim olacak!" belgisi altında savaştınız. Bazı şeylere ulaştınız ama zafer kazanamadınız. Bugün FMLN 1994 seçimlerine hazırlanıyor. Bunun yine büyük bir zafer iyimserliğiyle yapılması dikkatimi çekiyor. Sandinistlerin başına gelen benzer şeylerle sizin de karşılaşabileceğinizden endişeleniyorum.

Geçmişte savaş için gereken zanaatı öğrendik. Bilinçli olarak "savaş sanatı" demiyorum, çünkü bu sanatla hiçbir ilgisi olmayan çok kanlı ve gaddarca bir olgu. Başlangıçta inancımızdan başka hiçbir şeyimiz yoktu! Bu yüzden birçok kesim bize çılgın dedi. Tarih ise bizim bir grup zavallı deliden daha fazla birşey olduğumuzu kanıtladı. Bugün seçim kampanyaları yürütmenin tekniklerini öğreniyoruz. Geçmişte olduğu gibi bugün de zafere inanıyoruz. Üstelik bu bütün güçle mücadele edebilmek için gerekli. Ayrıca zafer konusundaki iyimserliğimiz tereddütte olan birçok insanı çekiyor. Bu bizim çok önemli, çünkü bu sayede başka eksiklerimizi kapatıyoruz: para, araçgereç ve kitle iletişim araçlarındaki eksikler. Bütün bu iyiserliğe rağmen, kazanamayacağımız varsayımını da düşünüyor ve gereken önlemleri alıyoruz.

Bugün "zafer"den kastettiğin ne?

Barış anlaşmasının bütünüyle yaşama geçirilmesi.

Ya 1994 seçimleri için ne anlama geliyor?

Öncelikle politik ve toplumsal muhalefet hareketini istikrara kavuşturmamız gerek. Muhalefetten -ki buna FMLN'yi de sayıyorum-, "Demokratik Birlik" (CD), Hristiyan Demokrasi (PDC) ya da sosyal demokratların MNR'sinden birisi Devlet Başkanı olmalı. İkincisi, muhalefet yasamada çoğunluğu sağlamalı ve üçüncüsü mümkün olduğu kadar çok yerel yönetimde belediye başkanlıklarını kazanmalı ve buralarda bir özyönetim hareketi başlatmalıdır. FMLN seçimlerde en güçlü birinci ya da ikinci hareket olmalıdır. Son olarak, muhalefet güçleri bir ittifak ya da anlaşma kapsamında biraraya gelmedirler.

Bunun için FMLN'nin önünde uzun bir yol var. Kamuoyu araştırmalarına göre -bunlara tabii pek güvenmemek gerek- FMLN'nin şu an yaklaşık yüzde 10 desteği var.

Seçmenlerin duyduğu sempati açısından FMLN bugün ARENA'dan sonra en önemli ikinci güç. Ancak FMLN bugüne değin, sahip olduğu yaratıcı güçlerin ancak bir bölümünü partinin kurulmasına ayırabildi. Çünkü barış anlaşmasının pratiğe uygulamasında çok büyük çabaların sarfedilmesi gerekiyor. Yine de FMLN hızla büyüyor. Bu arada ülkenin bütün 14 vilayetinde örgütlendik ama her yerleşim biriminde değil. Daha da genişlemek ve hareket olarak seçimlerde başarı şansına sahip olmak için gereken hukuksal ve teknik yetenekleri kazanmak için dolu dolu bir yılımız var. İki şeyi unutmamalısın: birincisi seçmenlerin sempatisi otomatik olarak seçim başarısıyla bir tutulamaz. Bunun için taraftarların önce seçmen kütüklerine kaydedilmesi ve hattâ nasıl oy kullanacaklarını öğrenmeleri gerek. Çoğu okuma-yazma bilmeyen ve bu gibi konularda deneyimi olmayan insanlarımız için bu doğal birşey değil! İkincisi: sandıklarda çoğunluğu kazanmak yetmez. Ülkeyi yönetilebilir kılmalıyız!

"Muhalefetin birliği" konusunu deşmek istiyorum. Şu an durum hiç de iyi görünmüyor. Komünist Parti'nin geleneksel seçim partisi UDN, KP'den ayrıldı; sosyal demokrat MNR de "Demokratik Birlik"ten geri çekildi. FMLN'nin uzun süreden beri bağlaşığı olan Ruben Zamora (MPSC) için, muhalefetin

başkan adayı olma yolunda neredeyse her yolu deneyeceği söyleniyor. FMLN içindeki beş örgüt arasında yığınla sorun var. Dış baskı, ortak düşmana karşı verilen savaş sona erdiği için muhalefet çözülüyor mu?

Bizde bütün partiler bölünmüş durumda. Bu, ARENA, askerlerin eski partisi PCN ve Hristiyan demokrasi için de geçerli. Sonuncusunun iki ayrı kanadı arasında dağlar kadar fark var. Bütün politik güçler içinde bulunduğumuz dönemde yeniden gruplaşma ve yeni gerçekliğe uyum sağlama süreci içindeler. On yıl süren savaştan sonra bu normal.

Sol içindeki tartışmayı ele alalım!

Bence Komünist Parti, UDN'nin ayrılmasıyla birşey kaybetmedi, aksine kazandı. UDN'nin zaten çok az bir gücü var ve KP daha açık politika yapıyor. Sosyal demokrat MNR'nin "Demokratik Birlik"ten (CD) ayrılmasına gelince, bunu da çok olumsuz değerlendirmiyorum. MNR kendine çehre kazanmak istiyor, bu onun meşru hakkı. Bu ittifak içinde olanaklı değildi, çünkü orada Rubén Zamora'nın büyük ağırlığı var. Son oluşan durumdan sonra bu güçlerle yeniden konuşmalı, işbirliğinin gelecekteki biçim ve içeriği üzerine görüşmeliyiz.

FMLN içindeki tartışmaların ve yeni ideolojik yönelimin durumu nedir?

FMLN her zaman çeşitlilik içinde bir birlikti. Bildiğin gibi içinde Komünist Parti (PCS), daha çok tutucu ML akımdan gelen biz FPL ve daha iki ya da üç şu veya bu şekilde sosyal demokrat akım var. FMLN içindeki tartışma en açık şekilde barış anlaşmasının değerlendirilmesinde görülüyor. Aslında iki görüş var. Bunlardan birine göre sözleşmeler demokratik devrimle eş tutulabilir. Gelecekteki görev, bugünkü ekonomik düzenin daha verimli olmasına hizmet edecek modernleşmeyi sağlamak olmalıdır. Diğer görüş, örneğin ben de bunu savunuyorum, anlaşmaların demokratik devrimin sadece bir parçası olduğunu ve dönüşümlerin birçok alanda derinleştirilmesi gerektiğini savunuyor.

Gerson, son sorumu bilerek çok kişisel olarak formüle ediyorum. Yirmi yıl boyunca yeraltında savaştın, şimdi belli güvenlik önlemleri çerçevesinde San Salvador'da serbest hareket edi-

yorsun. Ama silahlarınız daha elinizde. Onları tahrip ettikten sonra ne olacak?

Demokrasi ve toplumsal değişim için verilen mücadele her zaman tehlikelidir. İster yasal alanda isterse silahlı mücadelede. Bu ülkede daha çok şey değişmek zorunda. Askerlerin cezai muafiyetine son verilmelidir, oligarşinin mafya benzeri bir kalesi olan hukuk sistemi reforme edilmelidir ve seçim hakkı demokratikleştiril-melidir. Sizin ülkenizde Berlin duvarı yıkıldı. Bizde yüzyıldan daha uzun bir süredir varolan korku ortadan kalkıyor. Bu çok yavaş oluyor. Bugün bu konuda adım atarken, yetmişli yıllarda silahlı mücadeleye başladığımız zamanki gibi hareket etmeliyiz. Silahlı mücadele solun o güne kadar yaptığı politikanın olumsuzlanmasıydı. Bugün de olumsuzlamanın olumsuzlanmasına çalışıyoruz.

Juan Ramón Medrano ERP'nin yeni çizgisini belirleyenlerden birisiydi, Ocak 1993, Nürnberg

Juan Ramón Medrano
[FMLN-ERP]

SAVAŞTAN SONRA BİRİNCİ YILDA FMLN İÇİNDE BİR KONUM

Juan Ramón Medrano (diğer adıyla Comandante Balta) "FMLN Politik Komisyonu" üyesi ve "Devrimci Halk Ordusu"nun (ERP) yönetiminde yeralıyor.

Juan Ramon Medrano 1950'de ülkenin üçüncü büyük kenti olan San Miguel'de doğdu. Annesi bir Campesina olan Medrano'nun babası "girmediği iş kalmayan tipik bir Salvadorluydu. Marangozluk, duvarcılık, ayakkabıcılık yaptı, belediyede, tarlalarda çalıştı; parasını her yerden çıkardı."

1970/71'de öğrenci birliği "Ulusal Üniversite" içinde politik faaliyete başladı ve 1972'de içinden daha sonra ERP'nin çıktığı grupla ilk ilişkilerini kurdu. 1972/73'te yeraltına indi, gerillada ilk deneyimlerini topladı ve 1979/80'e kadar başkentte devrimci faaliyetlerde bulundu. 1980'de politik bir görevle yurtdışına gitti ve bir yıl kaldı. Nikaragua, Avrupa ve Orta Doğu'da bulundu. "Avrupa solundan insanlar FKÖ'yle ilişki kurmamızı önerdiler. Bazı FKÖ temsilcileriyle görüştük, düşünce alışverişinde bulunduk. Beyrut'a gittim, İran'da da bulundum ve Humeyni ile görüştüm. Bu buluşma sadece politik bir görüş alışverişini içeriyordu, başka hiçbir sonuç getirmedi. Politik bir ilişki olmaktan öte daha çok benim için kişisel bir deneyim oldu."

1981'de ülkeye geri geldi ve 1983'e kadar San Miguel vilayetindeki Jucuarán bölgesinde bulunan ERP birliklerinin kumandanlığını yaptı. Daha sonra FMLN'nin, üyelerini politik,

ideolojik ve askeri olarak eğitmek amacıyla ülkenin doğusunda kurduğu "devrimci okul"da politik sorumlu olarak çalıştı. Ardından Usulután'da 1989 kasım taarruzunun hazırlıklarına katıldı. 1990'dan beri San Salvador'da bulunuyor. Önceleri FMLN'nin başkentteki politik faaliyetlerinden sorumlu olan "Politik Komite" içinde yeraldı. İsmi daha sonra "Politik Komisyon" şeklinde değiştirilen bu organ şu an 15 kişiden (FMLN içindeki beş örgütün her birinden üçer kişi) oluşmaktadır. Halen hem kendi örgütü ERP hem de FMLN içinde, FMLN'nin seçim politikalarından sorumludur. "Gerçek Komisyonu"nun 15 Mart 1993'de açıklanan raporunda,* yedi kişilik ERP yönetiminde insan hakları ihlallerinden sorumlu olarak gösterilmeyen tek kişidir.

Juan Ramon Medrano'nun annesiyle birlikte yurtdışında yaşayan onbeş yaşında bir kızı var. Üç yıldan beri başka bir Compañera ile birlikte yaşıyor.

Kendisiyle görüşmek için dolu dolu bir hafta sonu zamanım oldu. 23 Ocak 1993'de Nürnberg'de yapılan aşağıdaki görüşmede barış anlaşmasının uygulanması, FMLN'nin dağılan birliği ve örgütü "Devrimci Halk Ordusu"nun (ERP) sosyal demokrat konseptlere yaslanan yeni çizgisi üzerine görüşüldü.

Son iki noktayla ilgili olarak dayanışma hareketi içinde çoktandır dedikodular dolaşmakta. Juan Ramón Medrano ile bu noktaları nesnel ve açık biçimde tartışmak istedim. Bu sayede FMLN içinde oluşmaya başlayan sosyal demokrat bir akımın bu konulardaki asıl bakış açısını belgelemeye çalıştım.

* BM komisyonunun raporu kapsamlı ek belgere yer verilmeyen şekliyle 272 sayfadan oluşan bir kitap olarak yayımlandı: De la locura a la esperenza. La guerra doze años en El Salvador. Informe de la Comisión de la Cerdad para El Salvador, San Salvador: Editorial Arcoiris, Mart 1993; aynı başlık altından yayınlandığı yer: Estudios Centroamericanos, San Salvador, No. 533, Mart 1993, s. 153-326

Önce iki genel soru yöneltelim: Sence Chapultepec barış anlaşmasının bütünüyle yaşama geçmesi halinde FMLN'nin programatik hedefi olan "demokratik devrim"e ulaşılmış olacak mıdır?

Sanıyorum evet. Tam anlamıyla uygulanması bizim için demokratik bir devrim anlamına gelecektir. Ancak bu FMLN'nin bütün programatik ve stratejik hedeflerine ulaşıldığı anlamına gelmez. Bu atılan ilk adımdır. Ülkenin yapısal dönüşümünde önemli bir ilerlemedir. Ben 1972'de örgüte marksist-leninist konumlara sahip olduğum için değil, ülke son derece militaristleşmiş, baskıcı ve anti-demokratik olduğu ve sosyal adalet olmadığı için girdim. İş yoktu; ülke bir avuç insanın elindeydi ve seçim hileleri ve askerler engellediği için politik ifade alanları mevcut değildi. Barış sözleşmelerinde öngörülen militarizmden arınma, demokratik açılım ve toprak dağıtımı ile tam da bu eksiklerin giderilmesi hedefleniyor.

Aşırı sağcı ARENA hükümeti ve ordu anlaşmadan doğan yükümlülüklerini şu ana kadar yerine getirdiler mi?

Ateşkesin başlamasından bir yıl ve bunun sona ermesinden bir ay sonra, sözleşmeleri tüm boyutlarıyla uygulamaya sokacak bir süreç yaşanıyor. Anlaşmanın önemli maddeleri büyük bir oranda, yüzde 50 ya da 60 denebilir, gerçekleştirildi. Ordunun temizlenmesi ya da toprak dağıtımı gibi noktalarda ise oran daha düşük.

Sözleşmenin ayrıntılarına girelim. Yeni "Sivil Ulusal Polis"in (PNC) kurulma sürecinin -aylarca süren gecikmeyi saymazsak- öngörüldüğü gibi eski FMLN gerillalarının katılımıyla işlediği söylenebilir mi?

Bu sürecin itiş kakışla işlemesi anlaşılır bir durumdur. Biliyorsun anlaşmalar, her iki tarafın diğerini yenememe yeteneksizliğinden doğan bir sonuçtu. Her iki taraf da görüşmelerde güç dengesini kendi lehine çevirmek istedi. ARENA ve ordu anlaşmaları uygulamadan bizi silahsızlandırmaya çalıştı, biz ise değişen koşullar altında taze güç toplamaya çalışıyoruz. Bu koşullar altında ciddi ilerlemeler kaydettik. Yeni Sivil Ulusal Polisin ilk birliği şubatta göreve çıkıyor.

Baskı güçlerini oluşturan Ulusal Muhafız Kıtası (GN), Mali Polis (PH), Ulusal Polis (PN) ve Sivil Devriyelerin dağıtılmasıyla ilgili durum nedir?

Ulusal Muhafız Kıtası ve Mali Polis, birkaç pürüz dışında çözüldü; Ulusal Polis ve Sivil Devriyeler ise halen dağıtılmakta. Silahlı kuvvetlerin Ulusal Muhafız Kıtası üyelerini ve bütün Mali Polisi bugünde yarına sokağa koyması, çok daha büyük bir kriminaliteye yolaçardı, bunu gözden uzak tutmamak gerek. Bunlar hâlâ kışlalarda tutuluyorlar ve maddi olarak destekleniyorlar, bunu anlayışla karşılıyoruz.

FMLN bunun böyle olacağını anlaşmayı imzalarken de biliyor muydu?

En baskıcı güçleri oluşturan bu birliklerin dağıtılmalarının bütün ülke çin sosyal bir sorun yaratacağını bazılarımız önceden gördük. O ana kadar en yüksek otorite onlardı; bu konumlarını kötüye kullanmaya ve sorunları silah zoruyla çözmeye alışmışlardı. Bu yüzden de silahlı kuvvetler ve eski gerillalar için sosyal yardım talebinde bulunduk.

Ordunun temizlenmesi hangi aşamada? Devlet Başkanı Cristiani yılbaşında, BM'ye ağır insan hakları suçları işlemiş kişiler olarak isimleri verilen 102 subayı atmayı reddetti.

Öncelikle bir noktayı belirteyim. Ordunun artık sadece tek bir görevi var: sınırları korumak; eski anayasaya göre 14 ya da 15 görevi vardı. Ordu çeşitli kesimlerden gelen baskı sonucunda ciddi oranda küçültüldü. Gerillayla mücadele birlikleri çözüldü. Üst kademelerin temizlenmesine ilişkin sert tartışmalar yapıldı. Görünen o ki Cristiani bunların 87'sini tasfiye etmiş. Sorun yaratanlar 15 kişi ki bunların yedisini ülke dışına göndermiş. Geriye sekiz kişi kalıyor. Cristiani görev süresinin bittiği 1994'e kadar görevde kalmalarını istiyor, biz ise birkaç ay daha fazla kalabilirler ama sonra hepsi gitmeli diyoruz. Herşey hazirana (1993) kadar sekizinin de ayrılacağına işaret ediyor. Böylece Ad-Hoc-Komisyonunun önerdiği 102 kişinin hepsi de temizlenmiş olacak.

Ama onca gecikmeyle, bir yığın sorunla...

... sözleşmelerin uygulanmamasıyla, her iki tarafın baskısıyla gecikmeli de- olsa sonuçta uygulanıyorlar. ARENA ve ordu er-

teleme taktiğini bilinçli biçimde daha baştan uygulamaya başladılar. Ama onları yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlayan unsurlar da var: BM ve ABD tarafından yapılan baskı, FMLN'nin gerillalarını son anda dağıtması gibi. Karadan havaya atılan roketleri henüz elimizde tutuyoruz, tahrip etmedik. Ordu ve oligarşi içinde görüşmelerden yana olan kesimle -ön plandaki lideri Cristiani'dir- FMLN arasında her ikisinin de işine gelen bir tür politik bir anlaşma var.

FMLN içinde herkes bunun her iki tarafın da işine geleceğine inanıyor mu? Yoksa ordu ve ARENA'nın içindeki sadece bir kesim ve FMLN'de belli bir eğilim mi böyle düşünüyor?

FMLN içinde çoğunluğu oluşturan kesim böyle düşünüyor; ARENA ve ordu içinde de böyle bir kesim var ama çoğunluğu oluşturup oluşturmadıklarını bilemem. Görüşmelerden yana olan kesimlerin her iki tarafta da sorunlarla karşılaştığını senden saklamak istemiyorum. Aşırı sağcılar Cristiani'ye vatan haini diyorlar; FMLN içinde Chapultepec anlaşmasını yaşama geçirmek için görüşmelerin sürmesinden yana olanlar, sol radikal kesimler tarafından hain olarak niteleniyorlar. Her iki tarafta da görüşme yoluyla çözümden yana olanlarla buna karşı olanlar aynı yerde buluşuyorlar.

Ama "Demokratik Birlik" (CD) üyesi sosyal Hristiyan Ruben Zamora'ya sol radikal demek çok zor; oysa o da FMLN'den, Cristiani ile tasfiyeler konusunda yapılan görüşmelerin kesilmesini kesin bir dille talep etti. Görüşecek hiçbir şey yok, çünkü Cristiani anlaşma gereği zaten 102 subayı çıkarmakla yükümlü, dedi.

Hayır, hayır. Ruben'in temizlik konusunda eleştirdiği nokta, görüşmeleri niçin kendi partisinin yapmadığıydı. Hem kendisinin hem de Hristiyan demokrasinin bundan pragmatik seçim çıkarları olduğu açıkça görülüyor. Burada sözkonusu olan ilkeler değildir. Asıl dert bundan kimin çıkar sağlayıp sağlayamayacağıdır. Ruben bir yıl önce Hristiyan demokrat Chávez Mena ve ARENA'nın adamı Calderon Sol ile, FMLN'yi seferberliğe son vermeye çağıran bir kağıda imza atmaya hazırdı, üstelik daha o zaman barış anlaşması bile yoktu. Ruben Zamora şimdi kalkıp ilkelerin savunulması adına eleştiri getiremez.

Bu tartışmanın birçok insan açısından, hele çok politik olmayanlar için, çok kafa karıştırıcı olduğunu tahmin edebiliyorum.

O kadar değil. Sokaktaki insanı belirleyen iki özellik var: bir yanda antimilitaristler ve ülkenin militarizmden arınmasını istiyorlar. Diğer yanda çatışma olmamasına ve ülkenin yönetilebilirliğinin korunmasına büyük değer biçiyorlar. İstedikleri barış, iş, sağlık ve bir konut. Bunun ne reel sosyalist bir konseptle ne de savaşla olmayacağını biliyorlar.

Senin değerlendirmene göre ordunun toplum içindeki ağırlığının, militarizmin belkemiğinin kırıldığını söyleyebilir miyiz, yoksa bu olgu ülkede yeni başlayan demokratikleşmeyi tehdit etmeye devam ediyor mu?

Militarizmin belkemiğini kırmaya çalışıyoruz. Savaşı sürdürme perspektifi artık kalmadı. Askerler, işverenler ve ABD için anahtar rol işlevlerini yitirdiler. Herkes ordunun küçültülmesinden, görevlerinin sınırlanma-sından yana. Ülkede askeri aygıtın çözüldüğünü hissediyorsunuz. Ordu kışlada ve sahip olduğu aşırı gücü yitirdi.

Askerler kuşkusuz "zayıfladılar"; peki baskıcı mekanizmalarını kışlalarda koruyabildiler mi?

Asıl sorun burada. Çok baskıcı olan bir orduyu emrimiz altına almaya çalışıyoruz. Sivil yetkililere bağlanmasının, özellikle baskıcı subayların terhisinin, yeni askeri akademinin vs. orduyu temizleyeceğini sanıyorum. Militarizmi henüz aşamadık ama bu yönde önemli adımlar atmaktayız.

Demokratikleşmeye gelelim. İnsan hakları ihlalleri, bu açıkça görülüyor, sürmeye devam ediyor. Bununla birlikte solu susturmak için temel hakları sistematik biçimde ihlal eden bir hükümet politikası da sürüyor mu?

Ordu ve ARENA'nın bazı kesimleri eski ordu ve güvenlik kuvvetleri üyelerinden oluşan çeteler karşısında kıllarını kıpırdatmıyorlar. Çeteler sıradan yurttaşlara ve politik aktivistlere karşı yöneliyorlar. Ama savaş sırasında meydana gelen insan hakları ihlalleriyle bugünküler arasında büyük fark var. Örneğin artık tek bir katliam yaşanmadı; asker saldırıları sonucu işçi ya

da Campesinos'lar arasında ölen de yok. İnsan haklarını ihlal eden sistematik politika büyük ölçüde durduruldu.

Hâlâ münferit eylemler, hedefli saldırılar var mı?

Toplumsal hareketlerin üyelerine yönelik cinayet olayları var, ama bunların adi suçlar mı yoksa adi suç kisvesine büründürülmüş politik cinayetler mi olduğu pek açık değil. Ama FMLN yöneticilerine yönelen doğrudan bir suikast girişimi olmadı.

Denetim altında olan ya da olmayan baskıcı güçler paralel olarak yeniden bir örgütlenmeye mi gittiler yoksa eskileri devam mı ediyor?

Hükümet ve ordu tarafında, hükümet denetimi dışında kalmaya çalışan bazı aygıtların ya da çetelerin olması mümkün. Hükümet ve ordunun ya da FMLN'nin denetimi dışında az sayıda birkaç suçun işlenmiş olduğu düşünülebilir. Ama ne onlar ne de biz ülkeyi yönetilemez hale getirip El Salvador'u kaosa sürüklemeye çalışmıyoruz.

Halk ezelden beri hakkını aramaktan korkuyordu. Bunu kırabildi mi?

Bu korku yavaş yavaş azalıyor. Tabii bu, her yerde yeni örgütlenme ve aktif katılım biçimleri oluşuyor anlamına gelmiyor. 1994 seçim kampanyası bu bağlamda büyük öneme sahip. Kampanya bize, geri dönülmez bir demokratikleşme sürecine mi girdiğimizi, yoksa militarist artıkların hâlâ süreci geri döndürecek kadar güçlü mü olduğunu gösterecek bir ölçüt olacak.

Bana artık tükenmiş gibi gelen, toplumsal hareketlerin yeniden canlanması sözkonusu mu?

Haklısın, bu noktada büyük sorunlarla karşı karşıyayız. Sivil toplum yeniden örgütlenmeli. Sadece bildik sendika, meslek ve Campesino örgütlerinde değil, yeni, daha doğrudan biçimlerde de olmalıdır bu. Bunların mahallelerden, kooperatiflerden ve Hristiyan gruplardan çıkacağına güveniyoruz. Toplumsal hareketlerin yeniden kurulmasının, yeni grupların toplumsal süreçlere ve kararlara özerk ve doğrudan katılımıyla olanaklı olabileceğini düşünüyoruz. Bu ne FMLN himayesi altında ne de

eski yığın örgütlerinin büyük ölçüde tükenen radikal örgüt yapıları altında olmalıdır. FMLN, örgütlü halk hareketi ve yeni gruplar arasında yatay ilişkilere ihtiyacımız var.

Neden yeni bir halk hareketi yaratmak gerekiyor? Neden varolanın yenilenmesi ve canlandırılması gerektiğini düşünmüyorsun?

Çünkü bunların bir sürü kötü özelliği var: FMLN'nin dikey yapısı bu örgütler tarafından üstlenildi ve daha radikal biçimlerde kullanıldı; aynı şekilde, sunacak önerin olmasa bile sadece çatışarak hedefine ulaşırsın düşüncesi de benimsendi; yönetim organları seçilmedi, fiilen atandı -bu FMLN için de geçerli. Halk hareketi eliter, son derece merkezci, fazla demokratik değil ve insanların çıkarlarını somutta savunurken çok hata yapıyor. Tabandan yukarı doğru yenilenmelidir; farklı, demokratik örgütlenme ilkelerine ihtiyaç var. Bu FMLN ve taban hareketlerinin önünde duran zorlu bir görev.

Medyaya gelince, bunun yüzde 90-95'i oligarşinin elinde. FMLN ideolojik etkisini genişletebildi mi?

Savaş oligarşinin mutlak medya egemenliğini kırdı. Gazeteciler ve medya sahipleri çoğu kez çelişkili görüşlere sahipler. Bu da medyada hakkımızda daha olumlu haberler çıkmasını sağlıyor. Ayrıca *Radio Venceremos* ve *Radio Farabundo Martí* ya da günlük gazete *Diario Latino* gibi alternatif medya var. Diğer olanakları da sağlamak istiyoruz, örneğin bir televizyon kanalı. Ama bizim istediğimiz kendimizin "farklı tekel"i değil, aksine bağımsız bir medya. Seçim reklamlarının fiyatları ve yayınlanma saatleri yasalarca yeniden düzenlendi; ARENA da eskiden olduğu gibi istediği gibi at koşturamıyor.

FMLN'nin neden hâlâ kaliteli bir dergisi yok? Ama bana şimdi sakın paramız ya da teknik altyapımız yok deme.

Doğru, sorun parada yatmıyor. Biz hâlâ "olumsuzlayan bir güç"üz; kutuplaştıran bir soluz. "Kendi medyamıza" ilişkin tasarımlarımız hâlâ bir zamanlar reel sosyalizmde olanlara benziyor. Kaliteli bir dergi profesyonelce hazırlanıp geniş bir tabana oturmalı ve solun dışındaki diğer politik eğilimler için de çekici olabilmeli. FMLN'nin bugüne kadar yaptığı gibi gazetecilere dayatmalarda bulunamayız. *Radio Venceremos*'da da

bu mantıkla çalışıyoruz. Radyo daha önce en çok dinlenen radyolar listesinde 30. sıradaydı, sonra 23'e yükseldi ve şimdi 19. sırada.

Genel olarak bakılırsa, Chapultepec anlaşmasıyla askeri kıskaçtan kurtulundu mu? Yoksa ülkede hala askerlerin denetiminde bir açılma süreci mi yaşanıyor?

Ne biri ne de diğeri iddia edilebilir. Askeri aygıt hâlâ önemli. Bu açık. İkili bir görevimiz var: ordunun üst kademelerini temizleyip silahlı kuvvetlerle doğrudan ya da dolaylı ilişki halinde olan 500 bin insana ulaşmalıyız. Askerlerin ailelerinin, kardeşlerinin kafalarını militarizmden arındırmalıyız. El Salvador'un askerlerin denetiminde olduğunu artık söylememek gerek. Çünkü bu anlayış, bizi çatışmacı, kutuplaştırıcı ve radikal bir çizgiye götürdü. Militarizmi aşmaya çalışıyoruz ve bu yolda önemli adımlar attık.

Sosyal sorunlara gelince: Eski gerillalar ve FMLN denetimindeki bölgelerde oturan halka verilmesi öngörülen toprak verildi mi?

Bu konuya ilişkin -BM gözetimi altında- yapılan sözleşme hala belirsiz bir sürü madde içeriyor. Bu tehlikeli bir durum ve çatışmalara yolaçabilir.

Tam olarak neyi kastediyorsunuz?

Örneğin bir yanda Campesinos'ların topraklarından çıkarılamayacağı söyleniyor; diğer yanda ise toprağı satmayı reddeden mülkiyet sahipleri iki aylık bir süreden sonra tahliye için mahkemeye başvurma hakkına sahipler. Burada sözkonusu olan bizim taraftarlarımız. Hakları için mücadele etmesini biliyorlar. Şiddet kullanmadan yerlerinden edilemezler. Eski gerillaya ve solun toplumsal tabanına dağıtılmak üzere 130 bin-140 bin manzana (1 manzana= 0,7 hektar) toprak öngörüldü. Buna terhis edilen askerlere verilecek 70 bin manzana ekleniyor. Toprağın dağıtılması hazır hale getirildi, ancak henüz yapılmadı. Hükümet ve mülkiyet sahipleri bu toprağı satmak istiyorlar...

...piyasa fiyatları üzerinden mi?

... piyasa fiyatları üzerinden. Ama bunun için gerekli olan para yok. Ne ABD ne de AB yardım etti. Bu yüzden çatışmalar baş-

layacak. Çünkü ne topraktan vazgeçeceğiz ne de eski sahiplerine para vereceğiz. Burada yeni bir çatışma doğabilir. Yeni görüşmeler yapılmazsa önümüzdeki aylar içinde, 1994 seçimlerinden önce, büyük anlaşmazlıklarla karşı karşıya kalacağız.

Sözünü ettiğiniz toprağın genelde tarıma elverişli toprak içindeki payı ne kadar?

Seksenli yılların başında Hristiyan demokratlar tarafından dağıtılan 250 bin-300 bin manzana toprağı da eklersek, işlenebilir toprakların yüzde 30-40'ı sözkonusu. Yani çok önemli bir bölümü.

FMLN, tabanının temel gıda maddeleri üretmesiyle yetinecek mi?

Hayır. Yeni bir "ekonomik kutup"un yatırımına harcanacak kâr getiren alanlara da ilgi duyuyoruz. Bunlara örnek olarak ülkenin doğusunda, "El Tigre" bölgesindeki 8 bin manzana genişliğinde, çok verimli kahve çiftlikleri, her biri yüzbinlerce dolar değerinde kahve işlemeye hizmet eden üç, dört işletme, 19 tane tuz ve kabuklu hayvan üretim çiftliği ve turistik kullanım için ilginç olabilecek El Espino gibi kıyı şeritleri verilebilir. Sıkı pazarlık yaparsak bunlardan pay alabiliriz. O zaman, kendi kendine yetebilen bir ekonomiden de öte belli bir güçten sözedebiliriz. Önümüzü kaparlarsa yine çatışmalara yol açarlar. Sadece temel gıda maddelerinin ekimine elveren verimsiz toprakla ağzımıza bal çaldırtmayız. Ulusal ekonominin kuyruğuna takılmamak, aksine onun bütünsel bir parçası olmak için kredi ve banka sistemine el atmak istiyoruz.

Aşırı sağcı ARENA hükümeti neoliberal ekonomi politikasını uygulamaya ve bunun bedelini yoksulların sırtına yüklemeye devam ediyor. FMLN'nin buna karşı koyacak araçları nelerdir?

ARENA'nın ekonomik programıyla FMLN'nin düşünceleri arasında örtüşen noktalar var.

Bu neoliberal çizgi için de geçerli mi?

Çok acı bir gerçek olsa da evet. IMF ve Dünya Bankası verdikleri kredileri belli koşullara bağlıyorlar. Biz de ülke ekonomisinin modernleştirilmesi, dünya ekonomisiyle bütünleşmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Daha yüksek verimliliğe, yeni ihraç

ürünlerine ve çağdaş teknolojiye ihitiyacımız var. Dış borçlarımız var. Bunları nasıl ödeyeceğiz diye kafa yormamız gerek. "Orta Amerika Blokçuk"u kursak bile belli koşullara boyun eğmeğe mahkûmuz. En elverişli koşullar için mücadele edeceğiz tabii. El Salvador'da hâlâ irademiz dışında piyasa kanunları geçerli. Pazarlık masasına tam anlamıyla zafer kazanamadığımız için oturmak zorunda kaldık ve böylece bu kanunları da kabul etmiş olduk; şimdiyse bu çerçeve içinde koşulları iyileştirmeye çalışıyoruz. Sandinistler gibi tarım sanayinde ve bankacılıkta yeni mülk sahipleri yaratabileceğimizi düşünüyoruz. Bu yeni üretken blok, Hristiyan demokrat tarım reformundan kârlı çıkan kesimlerden, geri dönen savaş mültecilerinden, eski gerilla ve FMLN taraftarlarının kurduğu projelerden ve kentlerdeki gayriresmi sektörden oluşuyor. Henüz gelişmekte olan bu blok oligarşinin tekeline karşı kendini savunmalı. Bu henüz gerçeklik değil, on yıl sonra da olmayacak. Onlarca yıl sürecek. Özel mülkiyeti, üretenlerin eline teslim ederek toplumsallaştırmak istiyoruz. Nikaragua'da işçilerin yüzde 30-40 oranında sahibi olduğu işletmeler var. Bu El Salvador için de örnek oluşturabilir.

İyi güzel ama bu büyüğün küçüğü yuttuğu kapitalist oyun kurallarında bir değişiklik yaratmayacak.

Artı değere el koymak, uluslararası oyun kuralları, rekabetteki dezavantajlarımız vs. gibi olguları saf dışı bırakamayız. 1994 yılında hükümet olup, bunlara karşı koyabilmek için yeni güçlü bir yığın hareketi oluşturma mücadelesini biraz da bunun için veriyoruz. Ulusal ve uluslararası koşullar her zaman bugün olduğu gibi boktan olmayacak. ABD başkanı Clinton Latin Amerika politikasını militarizmden arındırmak zorunda. Neoliberal ekonomi politikasını da sorguluyor. Sol, Latin Amerika'nın bazı ülkelerinde seçimleri kazanma şansına sahip: Brezilya'da İşçi Partisi (PT), Uruguay'da "Frente Amplio" (FA) ve Sandinistler ve FMLN. Görüyorsun, ortam değişiyor gibi görünüyor; radikal bir "proleter devrim" anlamında olmasa bile demokratik ve antioligarşik bir politika lehine değişiyor.

FMLN bu hedefe nasıl ulaşacak? ARENA ile işbirliğine giderek mi yoksa çatışma politikasıyla mı?

Pazarlık yapmak zorundayız. Barış anlaşması yaşama geçirilmediği sürece "mutabık eylem"e ihtiyaç var. Sonrasında durum belki daha iyi bir hale gelebilir.

II. "FARABUNDO MARTI" KURTULUŞ HAREKETİ'NİN DURUMU ÜZERİNE

FMLN'nin bugünkü gücü ne kadar? Her yerde büronuz ve örgütünüz var mı?

İzlememiz gereken çizgiye ilişkin varolan bütün farklılıklarımızdan -ki olumsuz yan etkilerine rağmen olumlu özünde ve gerekli olan birşeydir bu- bağımsız olarak FMLN'nin bugün ülkedeki en büyük parti olduğu açık. Ülkenin 262 yerleşim biriminden yaklaşık 200'ünde temsil ediliyoruz. Ülkenin en büyük 60-70 yerleşim merkezinde oldukça güçlüyüz. FMLN kuşkusuz en aktif ve militan parti aynı zamanda. ARENA en güçlü politik karşıtı olarak FMLN'den korkuyorsa bunun haklı nedenleri var. Sözleşmeleri de zaten bu yüzden uygulamıyor. Öbür türlü FMLN'nin derin toplumsal dönüşümleri sağladığı bilinecek. Bunun bugüne kadar ne Hristiyan demokratlar ne ABD ne de ARENA başardı. Bu tarihsel olarak FMLN'nin büyük bir kazancı olurdu.

FMLN her biri özerk yapıya sahip beş örgütten oluşan bir bir lik. Bu örgütler ne ölçüye kadar gerilla yapısından politik ve sosyal bir güce dönüşebildiler?

Salt bir politik partiden öte birşey olmak istiyoruz. Çeşitli toplumsal örgütlenmelere katılarak ve yeni bir ekonomik kutup yaratarak toplumsal ve ekonomik bir güç olmak istiyoruz. Ayrıca Sivil Ulusal Poliste (PNC) yer alarak kurumsal bir güç haline gelmeyi hedefliyoruz.

Beş örgüt de bu görüşü paylaşıyor mu?

Hepsi değil. Bazıları daha çok politik parti olmaya ağırlık veriyorlar ve en büyük hedefleri 1994 seçimlerini kazanıp iktidara gelmek.

Bunu somut olarak hangi örgütler istiyor?

Sorun bu eğilimi temsil eden belirli bir örgütün olmaması. Daha çok FMLN'nin bütünü içinde varolan farklılıklar söz-

konusu. Örneğin bu çizgi "Halk Kurtuluş Güçleri" (FPL) ya da "Komünist Parti" (PCS) içinde çoğunluk tarafından savunulsa bile, benzer konumlar ERP, RN ya da PRTC içinde de mevcut. Tersi durumda, FPL içinde de, biraz önce saydığım diğer görevlerin FMLN açısından önem taşıdığı yolunda görüşler var. Burada ara tonlara daha yakından bakmak gerekiyor.

ERP lideri Joaquin Villalobos, yakınlarda çıkan ve sert tartışmalara yol açan kitabında FMLN'nin "geçiş bunalımı" yaşadığını öne sürüyor. Bundan kastedilen nedir?*

Sözkonusu olan sadece örgütsel değil, aynı zamanda projeyi ilgilendiren sorulardır. Joaquin'in bazı düşüncelerine katılıyorum, bazılarına katılmıyorum. Militarist bir toplumdan sivil güçlerce denetlenen bir topluma geçiş sürecinde bulunuyoruz. Sorun budur.

Bu FMLN içinde bunalıma yol açabilir mi?

FMLN'nin bugüne kadar savunduğu tasarıma göre, toplumsal dönüşüme, iktidardan hareketle bütün toplumda mutlak egemenliği sağlayarak ulaşılabilir. Gerçeğin bizi görmeye zorladığı gibi biricik öneü değiliz, mutlak egemenliğe sahip değiliz. Hristiyan demokrasiyle, küçük sosyal demokrasiyle (MNR), Demokratik Birlik'le (CD) ve işverenlerin ve ordunun belli kesimleriyle uzlaşmaya gitmek zorundayız. Alternatif, çatışmacı bir projeyi dayatmak istesek, toplum, içinde bulunduğu bunalımdan çıkamaz. Sadece belli bir kesimi gözeten her iktidar projesi karşısında diğerlerini bulacak. Bizim örneğimizde bu, sermayenin ülkeyi terketmesi, ekonomik ambargo ve iç ambargo anlamına gelir. Tasarımsal bunalım bizi yeni öneriler, yeni yapılar ve politika yapmanın yeni biçimlerini bulmaya zorluyor.

FMLN'nin bu yüzden bugün bir bunalıma girmesi beni şaşırtıyor. Çünkü saydığınız koşullar ciddi biçimde masaya oturulduktan sonra gündeme geldi.

Joaquín güncel durumdan sözetmiyor, aksine görüşmelerin başladığı tarihten 1994'e kadar olan bütün geçiş sürecini kastediyor.

* Joaquin Villalobos: Una revolucion en la izquierde para una revolucion democrática, San Salvador: Editorial Arcoiris, Ekim 1992.

Bana ulaşan bilgilere göre, FMLN'ye üye beş örgüt içindeki akımlardan bağımsız olarak iki ana eğilim var: Birincisi FPL, PCS ve PRTC, ikincisi ise ERP ve RN tarafından savunuluyor. Kendi sahip olduğun eğilimi nasıl niteliyorsun?

Söylediklerinin hepsi doğru değil. Birkaç ayrıntı aktarayım: Şefik Handal (PCS) FMLN koordinatörü -bilinçli olarak genel sekreter ya da başkan değil adı!- seçildiğinde, yardımcı bir koordinatör de seçilmek istendi. FPL başkanı Leonel González ve Joaquín Villalobos (ERP) adaydı. FPL, PCS ve PRTC üyelerine Leonel González'i seçmek vekaleti verilmişti. Yapılan ön anlaşmalara rağmen PRTC üyelerinden bir kısmı ona oy vermedi. RN, ERP ve birkaç PRTC'li Joaquın Villalobos'a oy verdi. Sonuçta pat durumu oluştu. Başka bir örnek: FPL merkez komitesinde, Cristiani ile ordunun temizlenmesine ilişkin görüşmelerde bulunup bulunmama konusunda yürütülen sert tartışmalarda oylamaya gidildi. 20 kişi görüşmelerin devam etmesinden yanaydı, 21 kişi karşıydı. ERP içinde de bu konuda ortak bir görüş yoktu: Görüşmelerden yana oy kullanan 50 kişiydik, 8 kişi de karşı ya da çekimser oy kullandı. ERP içinde merkez partilerine yakınlaşmaya karşı olanlar var. Diğer yandan FPL içinde de esnek konumlar mevcut.

Başını kuşkusuz ERP'nin çektiği, senin de içinde bulunduğun akımın konumunu nasıl niteliyorsun? Savunduklarınızın özü nedir?

El Salvador'da devrim yapmak, olanaklı çerçeve içinde yapısal değişimlere gitmek demektir. Ulaşılanla yetinmemek ama gerçekleştirilebilecek olanı da görmek. Çok radikal ve ilkelere bağlı konumlar savunabilirdik. Ancak bu, solu "olumsuzlamanın gücü"yle sınırlardı.

"Olumsuzlamanın gücü"nden kastettiğin nedir?

En ileri hedefleri öne koymak, anlaşmayı kabul etmemek ve devlet başkanı Cristiani ile pazarlığa karşı olmak. Seçimleri ve piyasayı reddetmek ve kendini sadece muhalif bir uç olarak görmek. Proleteryanın çoğunluğunun istediği toplumsal egemenliği uygulayacak bir yığın hareketi istemek. El Salvador'daki sıradan insanlar böyle birşeyi kabul etmeyeceklerdir. Cristiani'nin yaptığı ılımlı açıklamalar sayesinde bugün El Sal-

vador'un -anketlere göre- en sevilen politikacısı olduğunu gözardı etmemek gerek. Onun yerini almak istemiyoruz ama kullandığı demokrasi, birey hakları, aile, din, kültür ya da ulusal çıkarlar gibi kavramları elinden alacağız. Özel mülkiyete şiddet yoluyla saldırmamak da buna eklenmektedir. İşbirliği ve anlaşma içeren bir programa ihtiyacımız var. 1994 seçimlerinin propagandasını "sol hükümet" fikriyle yapmamalıyız. Çünkü bu solu tüketir, ülkeyi daha da yoksullaştırır ve uçuruma iter. Yeni bir politik dile, insanlarımızın konuştuğu dile ihtiyacımız var. Bu şekilde diğer politik güçlere karşı avantaj sağlayacağımızı umuyorum.

Burada KP genel sekreteri olarak sosyalist hedefleri özellikle vurgulayan diğer akımın lideri görünümünde olan Şefik Handal gibi birisiyle aranızda ne fark kalıyor?

İçimizden bir gruba göre, orta tabakanın belli kesimleri ve alt tabakanın ARENA'ya oy veren ya da hiç seçime gitmeyen kesimleriyle işbirliği yapılabilir. En azından önümüzdeki dört, beş yıl süresince gerçek anlamda bir anlaşmaya, geniş bir ulusal uzlaşmaya gerek olduğuna inanıyoruz. Diğerleri bu adımı atarken solcu kimliklerini yitireceklerinden korkuyorlar ve kendi güçlerine güvenerek kazanacaklarını düşünüyorlar. Uzlaşmaya solun güçlenmesine yarayacak araç olarak bakıyorlar. Ama farklar, ki sen de bunu sorunda dile getirdin, aslında göründüğü kadar büyük değil. Tek tek kişiler üzerine konuşursak belirgin farklar olduğunu görürüz. Fraksiyonların ve kişilerin çıkarları da mevcut. Zaten Joaquin Villalobos'un kendini sattığı, burjuva olmak istediği ve hain olduğu yollu suçlamalarda buradan kaynaklanıyor. Bu saldırılar belden aşağıyı hedeflemektedir ve FMLN'nin aldığı örgüt içi kararı doğrultusunda gelecekte yapılmamalıdır.

Birinci eğilimin geniş yığınlar tarafından yürütülen sosyal çatışmayı, ikinci eğilimin ise Cristiani, ordu ve işverenlerle işbirliğini öne çıkardığı söylenebilir mi?

Bazıları radikalizmi muhafaza etmemiz gerektiğini söylüyorlar. Diğerleri, ki bunlara dahilim, bunun bizi sınırladığını söylüyor. Kanımca, geçiş döneminde ihtiyaç duyacağımız genişlemeyi ancak çatışmayı dışlayan yol üzerinden sağlayabiliriz. İdeolojik nedenlerden dolayı çatışmayı teşvik etmemeliyiz. İş-

birliğine yine vurgu yapıyorum, hatta istikrar, uzlaşma ve ulusal kuruluştan sözetmeye bile hazırım. Bu halka, FMLN içinde de yönetebilecek insanlar olduğunu kanıtlar.

Bu iki eğilime bir örgüt içinde yer var mı?

Eğilimler her beş örgütte de yanyana olabiliyorlar, bu nedenle FMLN'nin de parçası olabilirler. Görevimiz, kendini bölmeyen, yeni, hoşgörülü ve kendi içinde tartışabilen açık bir parti kurmaktır.

Parçalanırsa herhalde her iki eğilim de etkisini yitirir.

O zaman her iki çizgi de, hem genişleme hem de radikalleşme eğilimleri, toplumsal seçenek olmaktan çıkarlar. Bu her ikisi için de intihar anlamına gelir. İki akım da FMLN içinde hareket etmek zorunda. Her iki kanadın varolmaya hakları olduğunu ve birlikte FMLN'yi güçlendirdiklerini düşünüyorum. Biri diğeri karşısında örgütsel araçlarla başarı kazanana kadar sürer bu. Eğilimlerden birini ihraç ya da tasfiye FMLN için belki savaş döneminde haklı olabilirdi, ama artık bugün sözkonusu olamaz. Bugün farklılıklar olgun biçimde tartışılmalıdır. Her iki tarafın çıkarları eşit biçimde gözetilmelidir. 15 üyeden oluşan "Politik Komisyon"da ve FMLN'nin elli kişiden oluşan "Ulusal Konsey"inde önemli kararlar gelecekte gizli oylamayla alınacak. Böylece tek tek insanlar örgütleri için değil kendi konumları doğrultusunda oy kullanabilecekler. Bu sayede FMLN'nin demokratikleştirilmesine katkıda bulunuyoruz.

III. "DEVRİMCİ HALK ORDUSU" (ERP) NUN YENİ ÇİZGİSİ ÜZERİNE

ERP, askeri gücü, kendine özgü cesareti ve birçok -başarısız- ayaklanma denemesi yüzünden hem orduya hem de ABD'ye korku salmıştı. Örgütün radyo kanalı Radio Venceremos bütün dünyada tanınıyor. ERP lideri Joaquín Villalobos uzun süre bir numaralı devlet düşmanıydı. Bana öyle geliyor ki ERP ve özellikle Joaquín Villalobos derinden işleyen politik yön belirleme çabası içinde. Buna ilişkin ilk sorum: ERP içinde bu konuda eleştiri var mı, örneğin bir anti-Villalobos akımı şeklinde?

Joaquín Villalobos ve Şefik Handal FMLN'nin öne çıkan kişilikleri; nasıl ki ERP ve FPL en büyük örgütlerse. Villalobos öneri sunabilecek ya da bir çizgiyi savunabilecek güçlü bir kişilik. ERP içinde iki tür görüş var: bir yanda radikal ve son derece ideolojik bir konum ki aynı FPL'de olduğu gibi sol değerlerin sulandırılmamasını savunuyor. Çoğunluğu oluşturan diğeri ise aynı savaş döneminde olduğu gibi cesur bir şekilde merkez partilerine yakınlaşmayı hedefliyor. ERP'nin çoğunluk eğilimi içinde de belli ara renkler var. Makalemi* okur ve Villalobos'un kitabıyla karşılaştırırsan bu açıkça ortaya çıkar.

Örneğin Villalobos diğer akıma karsı çok daha saldırgan yaklaşıyor...

Doğru. Olaya yaklaşımımızda farklılıklar var. Villalobos daha çok çatışmacı, daha keskin. Bu onun politik bedeller ödemesine maloluyor, ama avantajları da var; birçok insan destek veriyor. Benim stilim daha başka. Onun piyasaya ilişkin açıklamaları örneğin çok mutlak. Bense buna göreceli bakıyorum ve rekabet gerekli olsa bile, El Salvador'da piyasayı manipüle eden tekellerin olduğunu vurguluyorum. Onun yaptığı gibi herşeyi elimin tersiyle itmiyorum. Başka bir örnek: Villalobos alternatif bir ekonomik sektörün kurulmasını güçlü biçimde vurgularken, hükümetin gücünü oldukça aşağılarda değerlendiriyor. Ben her ikisinin de önemli olduğunu söylüyorum. Sendika sorunu: Villalobos dayanışmacılığı* bile olumlu değerlendiriyor, bense eğer gerçekten bir yerde varsa o zaman dayanışmacılığın mücadeleci sendikaları güçten düşüren bir biçim olduğunu dü-

* J. R. Medrano konumunu aşağıdaki yazıda açıklıyor: "Revolución democrática. Tesis para la estrategia del FMLN", Estudios Centroamericanos, San Salvador, No. 527, Eylül 1992, s. 723-739

** ***Solidarismus*** (Alm.); Orta Amerika ülkelerinde branş sendikalarından daha çok işletme sendikaları var. Bu özellikten hareketle, işçiler, işletme grupları tarafından çalıştırılan ve işletmeye ait dükkanlardan ucuza alışveriş etme gibi somut şeylerle, sendikayla işverene karşı çalışmak yerine, işverenle ortak hareket etmenin daha iyi olacağı konusunda ikna edilmeye çalışılıyorlar. Orta Amerika'da seksenli yıllarda dayanışmacılık yoluyla militan işletme sendikaları yokedilmek istendi.

şünüyorum. Aradaki farklar açık. Burada sözkonusu olan ERP içinde yapılması gereken bir tartışmadır. ERP, FMLN'de parti içi demokratikleşme mücadelesinin başını çekecektir.

Siz solun "ahlaksal bunalım" içinde olduğundan yola çıkıyorsunuz. Nereden kaynaklanıyor bu bunalım? FMLN bu denli pisliğe mi bulaştı?

Villalobos'un deyimiyle söyleyecek olursak, devrimci değerler merkezdedir, kenarda değil. Bizim için bugüne kadar devrim yapmak demek, proleteryanın çıkarları için mücadele etmek, iktidarı ele geçirmek, bankaları ve dış ticareti ulusallaştırmak, proleteryanın iktidarını ve egemenliğini gerçekleştirmek vs. demekti.

Peki bu saydıkların geride bıraktığımız yıllarda FMLN içinde pratik bir öneme sahip miydi? Bunlar daha çok soyut iman tazelemeler, sol radikal lafazanlıklar değil miydi?

Bunların içi somut olarak doldurulmamıştı. Bütün bu soyut değerler bizce şimdi somutlaştırılmalılar; örneğin demokrasi, doğrudan katılım, militarizmden arınma, üretkenlik ve verimlilik. Ama aynı zamanda özel mülkiyete ve yasalara saygı. İdeolojik tabulara saplanmadan ulusal çıkarları geniş halk yığınlarının çıkarlarıyla birleştirmek istiyoruz.

Joaquin Villalobos sadece kapitalizmin yasaları olduğunu ve bunun politikanızı yaparken gözetilmesi gerektiğini söylemiyor. O, solun bu yasaları kabul etmesi gerektiğini savunuyor. Sadece işverenler var demiyor, bunun yararlı ve olumlu bir şey olduğunu vurguluyor. Yani sözkonusu olan eski talepleri -pragmatik nedenlerden dolayı- merkezden kenara kaydırmak değil, onları temelden değiştirmektir.

Bu bir bakıma doğru. Villalobos belli bir yolu açabilmek için uca kayıyor. Bunu yaparken bazen önerilerini abartıyor ve diğerlerini gülünç hale getiriyor. Kanımca düşüncelerinin bazıları çok aşırı ifadelere sahip ve göreceleştirilmelidirler.

Okurken gözlerime inanamadım ama devleti, ekonomi ve politikada, sözcüğü sözcüğüne!, "hakem" olarak görüyor. Tıpkı bir futbol maçındaki gibi. Siyahlar içinde, taraflardan biri faul yaptığında düdük çalan birisi. Bunun arkasında devletin ta-

rafsız olduğu ya da olabileceği düşüncesi yatıyor. Bunun eleştirel analizle ne ilgisi var, çok bilmek isterdim.

Villalobos devletin tarafsız olması gerektiğini söylüyor.

Burada kapitalist üretim ilişkileri altındaki bir devletten konuşuyoruz. Bunun düşüncede bile olamayacağını iddia edebilirim!

Bak, devletin hiçbir zaman tarafsız olmayacağını düşünüyorum. Hep iktidardaki ya da egemen partinin izini taşıyacak. Ben Joaquín'in tersine devlete önemli görevler düştüğünü söylüyorum. Hedeflediğimiz dönüşümleri devleti etkileyerek gerçekleştirmeye çalışmalıyız. Onun tasarrufunda olan araçların büyük çoğunluğu konut, sağlık ve eğitim için kullanılmalıdır. Bu görevi ona klasikler, marksistler, keynesçiler verdi.

Sizin yeni bir iktidar tasarımınız var. Bazı güçlerden seçim stratejisi noktasında ayrılıyorsunuz, diğer bazı güçlerden farklı olduğunuz nokta ise, iktidarı silahla ele geçirme. Kısaca açar mısın bunu?

Allende Şili'de seçimleri kazandı; askerler saldırdığı için de kabetti. Nikaragua'da Sandinistler hem politik hem de askeri iktidarı kazandılar ama ekonomik, bir o kadar da kültürel iktidara, yani kamuoyu yaratma kapasitesine sahip değillerdi. Bu seçim yenilgisine yolaçtı. Çıkan ders: belirleyici ve egemen bloğa karşı alternatif blok yaratmalıyız. Oligarşi El Salvador'da 100 yıldan beri egemen; askeri, politik, yönetimsel, kültürel vs. ifadesini yaratabilmiş. Bize gereken bu gücü zayıflatacak geniş kapsamlı bir tasarım. Savaş sayesinde her bakımdan ulusal bir olgu haline geldik. Sözleşmeler sayesinde kurumsal, ekonomik, politik, kültürel ve ideolojik iktidarı dönüştürecek bir çıkış noktasına sahibiz. Bütün bu boyutları derinleştirmeliyiz. Nasıl? Örgütlenmenin farklı biçimleriyle! Bu yüzden bütün güçleri 1994 seçimlerinde yoğunlaştırmamalıyız.

Politik alan gözönünde tutulduğunda toplumu gerçekten demokratikleştirmeyi önerdiğiniz izlenimine kapılıyorum. Ekonomik alanda, oligarşik, vahşi ve bağımlı kapitalizminizi iyileştirip, onu, belki başka aktörlerle birlikte modern bir kapitalizme dönüştürmek istiyorsunuz. Bu ise, eğer başarılırsa ki

güvencesi yok, bugüne kadar olanla karşılaştırıldığında değişimler anlamına geliyor ama kapitalist oyun kurallarını kabul ederek. Villalobos'ın iddia ettiği gibi bunun "sosyalizm" ya da "demokratik sosyalizm"le bir ilişkisi olduğunu düşünmüyorum.

Asıl sorun bugüne kadar kapitalizm ve sosyalizme ilişkin tasarımlarımızı kullanmaya devam edip etmeyeceğimiz. Benim için önemli olan nokta, kendimizi tasarımlara hapsetmememiz. Bence sorun kapitalizm, sosyalizm ya da komünizm değil. Sözkonusu olan daha iyi yaşamak, daha fazla demokratik katılım ve garanti altına alınan insan hakları. Bu benim için uygarlık anlamına geliyor, ülkemizde bugüne değin varolan barbarlığın aşılması demek oluyor. Günümüz dünyasında devrimin nasıl yapılacağına ilişkin yanıtlar olmadığından bu bizim için devrimdir. Barbarlık 80 bin insanın yaşamına maloldu, ve bugün bile aşırı sağcı biri tarafından öldürülebiliriz. Yüzümüzü hep ileriye döneceğiz, geriye değil! Hep ütopyaların peşinden koşacağız. Konformist değiliz. Ama aşamalı devrim, proleterya diktatörlüğü ya da sanayinin ulusallaştırılması gibi şemalara inanmıyoruz. Bunların hiçbirinin işe yaramadığını gördük. Dogmaları geride bırakıp, kuramdan geriye işe yarar ne kaldığına bakmamız gerek. Yeninin ne olduğu konusunda muhtemelen görüş birliğine varamayacağız. Çünkü bir tarafta yaşlı, gelişmiş ve zengin bir kıta var, diğer tarafta yoksul, az gelişmiş ve yaşamın beş para etmediği başka bir kıta.

Sanıyorum somut adımlar üzerinde daha kolay, bunların arkasında yatan perspektifler üzerinde ise daha zor anlaşıyorsunuz. Villalobos bu noktada kesin ifadeler kullanıyor. Sosyalizm ve komünizm gibi kavramları kullanmanın artık politik olmadığını, antidiyalektik olduğunu yazıyor.

Bunu söylerken aslında somut bir örneğe yanıt veriyor. Şefik Handal geçenlerde şöyle dedi: ben bir komünistim, komünist kalacağım ve komünist olarak öleceğim. Bu kendisine fazla taraftar kazandırmadı. Tam tersine: bu sözlerle bırakın işverenleri ya da daha önce karşı cephede olan insanları, sokaktaki vatandaşı bile kazanamazsınız. Belki bu kendi tabanına güven ve olumlu duygular veriyor olabilir, ama yeni insanları çekmez, hatta aksini getirir. Villalobos belki örgüt içinde güvensizlik yaratıyor ama dışarıda yeni taraftarlar kazanıyor. Şunu da söyleyeyim, belki burada, Avrupa'da, siz

devrimi bizden farklı anlıyorsunuz. Bizim hedeflerimize çok önceleri ulaştınız. Unutma ki, 1994 seçimleri ülke tarihindeki ilk özgür seçimler olacak!

Burada konuştuğumuz şeyler El Salvador'da neden açıkça tartışılmıyor?

Bu pragmatik nedenlerden dolayı olmuyor. Özellikle kimliği ve örgüt çevresindeki taraftarlarını yitirme korkusundan. Hatta açıkça söylemek gerekir, Avrupa ve ABD'nin dayanışmasını yitirme korkusundan. Bu dayanışma çok radikal ve El Salvador'da kendi yansımasını görmek istiyor. Öz güçleri bu dayanışmaya bağlı olduğundan desteği ayakta tutabilmek için radikal tavırlarını koruyorlar; dolarlar da bu sayede akmaya devam ediyor. Bu en önemlisi olmasa da bir neden.

Joaquin Villalobos tartışmaya ilişkin görüşlerini hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açıkça dile getirdi. Sözcüğü sözcüğüne şöyle yazıyor: kendi savunduğu çizgiyi oturtmak için düzen karşıtı yaklaşımlarla mücadele edilmelidir. ERP düzene karşı mücadeleden, düzenin düşmanlarına karşı verilen mücadeleye mi kayıyor?

Aslında büyük bir ölçüde evet. Pazarlık ve bundan kaynaklanan değişimlerle, Cristiani'yi, yasaları, hatta düzeni, vahşi kapitalizmi olmasa da serbest rekabet sistemini vs. kabul ettiğimizi unutmayalım. Eskiden düzeni yıkıp yerine başka bir düzeni kurmak istiyorduk. Ama artık değil. Bugün varolanı reforme etmek istiyoruz.

Ama eski projeyi muhafaza etmek isteyenler var.

Olanaksız olduğu için açıkça söyleyemeseler de, gönüllerinde düzeni yıkmak olanlar hâlâ var. Olanaklı olsa bile bence gereksiz ve akıllıca olmaz. Nikaragua, Küba, Vietnam vs. tarihini biliyoruz. Tarih böyle olmayacağını bize gösterdi. Şimdi bir kere karar verdik diye devam mı edelim?

Son sorum: Eğilimlerden hangisi bugün FMLN içinde çoğunlukta? Şefik Handal'ı koordinatör seçtirmeyi başaran geleneğe bağlı sosyalist akım mı?

Şefik Handal KP üyeliği ya da özel politik görüşü yüzünden seçilmedi. En yaşlımız, en deneyimlimiz ve FMLN içinde en iyi

pazarlık yapabilenimiz o. Bütün halk hareketi ve FMLN içinde bugüne kadar savunulan konumlarda bir atıllık hissediliyor. Her yeni eğilim önce kendi çerçevesi içinde azınlık konumunda. Ama toplumu değiştirme perspektifi açısından çoğunlukta. Güçlenme şansına en fazla sahip olanlar bunlar. Farklılık şu: solun liderliğini mi istiyoruz yoksa ulusun mu?

Joaquin Villalobos, eski gerilla kumandanı şimdi "Demokratik Parti" Genel Başkanı; San Salvador, 1988

FMLN
Nasıl bölündü?

SAVAŞ VE SONRASI

Salvador kurtuluş hareketi FMLN 18 Aralık 1994 tarihinde toplanan parti meclisinde bir dizi reform kararlaştırdı. FMLN böylece "normal" sol bir parti olma yönünde adım attı. Geçmişte FMLN içinde yer alan, artık sosyal demokrat bir çizgi izleyen iki üye örgüte ait kimi kesimler daha önce kavgayla ayrılmışlardı. Geçmişte üstü örtülen görüş ayrılıkları, barış anlaşmasının imzalandığı 1992'den bu yana giderek artan biçimde kamuoyu önünde tartışılıyor. Bölünme süreci, giderek büyüyen eylem boşluğu karşısında duyulan çaresizlikle de yakından ilintili.

Joaquín Villalobos
[ERP-Sosyal Demokrat Eğilim]

Politikaya Hristiyan demokrat gençlik hareketi içinde başladı. Yetmişli yılların başında, daha sonra "Devrimci Halk Ordusu"nu (ERP) oluşturan gerilla birliklerine katıldı. Yetmişli yılların ortasından bu yana ERP'nin lideri. Örgüt, barış anlaşmalarının imzalanmasından sonra "Halkın Yenilenmiş İfadesi" (ERP) adını aldı. Villalobos, beş kişilik FMLN Genel Kumandanlığında yer aldı ve bu organın bir dönem en etkili üyesi olarak biliniyordu. ERP, "Halk Kurtuluş Birlikleri" (FLP) ile birlikte FMLN içinde en fazla üyeye ve en güçlü askeri yapıya sahip örgüttü. Villalobos, 1992 Ekim ayında yayınlanan "Sol İçinde Devrim. Demokratik Bir Devrim İçin" adlı kitabıyla sosyal demokratlığını ilân etti.

FMLN nasıl bölündü?

FMLN içinde farklı görüşler hep oldu. Son dönem üç farklı akım vardı. Birincisi, özellikle Komünist Parti'nin savunduğu, geleneksel, tutucu çizgi. Bu çizginin uluslararası komünist hareketle sıkı bağları vardı ve önceleri silahlı mücadeleyi reddediyordu. İkinci akım, radikal eğilimlere sahip isyan hareketleriydi. Bu hareketler Latin Amerika'nın birçok ülkesinde var; örneğin Kolombiya ve Peru, ve kısmen Guatemala'daki gerilla hareketleri bu çizgiyi temsil ediyorlar. Benzer bir hareket El Salvador'da özellikle "Halk Kurtuluş Birlikleri" (FPL) içinde sözkonusuydu. Üçüncü akım -ki artık FMLN içinde temsil edilmiyor- daha çok doğrudan ülke koşullarından doğan, politikasını El Salvador gerçekliğinden yola çıkarak yapan çizgiydi. Tutucu köklere sahip olmayan bu akım bugün kendini sosyal demokrat olarak tanımlıyor. Diğer akımlar ikircikli hareket ederek, tutucu geleneklerini terketmekten çekiniyorlar, düzen karşıtı bir duruş alıyorlar ve şiddet dilini kullanıyorlar.

FMLN örgüt olarak son on, oniki yıl içinde -en azından kamuoyu önünde- hep birlik içinde hareket etti. Köklü çelişkilerin olduğu bilinmiyordu ya da bütün taraflarca yalanlandı.

Ne de olsa ciddi bir savaşın içindeydik. Karşımızda çok güçlü bir düşmanın durması, çelişkilerin arka plana kaymasına neden oluyordu. Örgüt içinde tartışmalar hep oldu. Örnek olarak dört ana konuyu sayabilirim: Birlik sorunu, silahlı mücadeleye evet mi hayır mı, halk ayaklanması mı halk savaşı mı soruları ve pazarlık politikasına ilişkin tutumlar. Hem ERP olarak biz hem de "Ulusal Direniş" (RN) kendimizi daha 1981'de sosyal demokrat çizgide tanımladık. Hattâ resmi olmasa da Sosyalist Enternasyonal'in bir toplantısında üyelik önerisini getirdik. Bu FMLN içinde çok başımızı ağrıttı.

Gerek örgütünüz ERP gerekse kendi şahsınız, daha yakın zamana kadar, FMLN'ye üye örgütlerin yeni bir temelde yeniden biraraya gelmesini talep ediyordunuz. Neden bundan vazgeçip ayrılmaya karar verdiniz?

FMLN tipi bir partiyle kanımca seçim kazanmak olanaklı değil. Diğer Latin Amerika ülkelerindeki deneyimler, burada aklıma örneğin Nikaragua'daki Sandinistler geliyor, bunu gös-

teriyor. Geleneksel solun, marksist-leninistlerin ve demokratik olmayan solun umut bağladığı Brezilya İşçi Partisi de seçimleri kaybetti. FMLN'nin gelecek seçimlerde, geçen marttan daha iyi sonuç elde etme şansı hiç yok. Bu yüzden FMLN'nin feshedilmesini, sol politikanın farklı yüzlerini temsil edecek yeni örgütlerin kurulmasını talep ediyoruz.

Ama "yeni pakt" adı altında dile getirdiğiniz talepleri, aşırı sağcı hükümet partisi ARENA'ya karşı kaybedilen seçimlerden daha aylar önce dile getirmiştiniz. Sizce kopuş ne zaman yaşandı?

FMLN'nin eğilimler temelinde yeniden örgütlenmesi yönünde yaptığımız öneri reddedildi. Ayrıca FPL, bize parlamentoda FMLN'yi temsil edebileceğimiz görevlerin verilmesine kesin şekilde karşı çıktı. Bunun üzerine parlamento işgali geldi: FPL, Ulusal Muhafızların milletvekillerimizi rehin almalarına destek çıktı. Bu kabul edemeyeceğimiz düzen karşıtı bir hareketti. Böylesi eylemler hiçbir şekilde halkın desteğini kazanmıyor. İşe yaramadıkları gibi yıkıcı bir niteliğe de sahipler.

Ama FPL parlamento işgalini onaylamadığını açık biçimde dile getirdi; ayrıca sizin işgalle ilgisi olduğunu ileri sürdüğünüz Komünist Parti'den Şefik Handal da, işgalden FMLN üyelerinin sorumlu olduğu yolundaki iddiaları kesin biçimde reddediyor.

Birçok şeyi yalanlayabilirsiniz. Ama FPL'nin denetimi altında olan "Barış İçin Sürekli Komite" (CPDN) işgalcilere lojistik destek sağladı. FPL'nin yığın örgütleri de işgali desteklemek için geldiler. Ancak bunu kamuoyuna duyurduğumuzda destek sona erdi.

FMLN artık bölündü. Neden bunu kabul etmekle yetinmeyip, örgütün feshini talep ediyorsunuz?

Kurtuluş Cephesi herkesin katılımıyla kuruldu. ERP ve RN'nin de bunda büyük katkısı oldu. FMLN ülkemiz tarihinde hatırı sayılır bir yer edindi. Onun yüzde dörtlük parti olarak tarihin çöplüğüne atılmasını istemiyoruz. Tüzük, partinin beş örgüt tarafından kurulduğunu yazıyor, eğer bunlardan biri bitti derse, o zaman o iş sürmez.

Cizvit Üniversitesi UCA geçenlerde çıkardığı bir yayında, Joaquín Villalobos, FMLN'nin, kendisinin kurmayı düşündüğü partiye ciddi bir rakip olacağını düşünmekle çok haklı, onun için FMLN'yi zayıflatmak için elinden geleni yapıyor, diyor. Bu doğru mu?

Hayır, tam tersi. FMLN bir anlamda aşırı solun örgütü. Kesilmekte olan bir dalın üzerinde bulunuyor. Biz zaten sol partilerin şu ana kadar içinde dönüp durduğu bir çerçevede yer alan başka sol bir parti kurmak istemiyoruz. Cizvitler analitik yeteneklerinden çok şey yitirdiler; biraz da radikalleştiler. FPL ve UCA'nın bazı kesimleri arasında sıkı ilişkiler mevcut.

FMLN dağılırsa barış anlaşmalarının yerine getirilmesini kim garanti edecek?

Barış anlaşmaları tartışma konusu olmayacak. Anlaşmaların pratik bir sonucu olarak, terhis edilen bütün savaşçılar en geç yıl ortasına kadar yeniden uyum sağlamış olacaklar. Ülkemizin bugün ihtiyaç duyduğu şey ise bu noktadan da ileriyi hedefleyen önerilerdir. Bu sadece hükümet ve FMLN'yi değil, bütün partileri ilgilendiriyor. Vergi reformu, uyuşturucu ticaretivle mücadele, adalet mekanizmasının temizlenmesi vb. gibi köklü sorunlar vardır. Bunların altından ancak ulusal pakt sayesinde kalkılabilir.

Bundan sonra ne olacak?

Gelecek dönemde FMLN'nin feshi üzerine görüşmeler yapılması gerekiyor. ERP ondan sonra, seçimlerde ARENA'ya kafa tutabilecek ortanın solunda bir partinin kurulması için mücadele edecek. Koltuk derdinde değiliz; Joaquín Villalobos'u devlet başkanı adaylığına önermek gibi bir derdimizde yok. Daha çok, henüz kararsız olan orta sınıfların böyle bir parti kurmalarını teşvik etmek ve bugüne kadar belki politikaya hiç karışmamış insanlarla biraraya gelmelerini sağlamak istiyoruz. Bence El Salvador'daki politik alan, ortanın solunda ve sağında duran birer büyük partiyle aşırı sağ ve solda duran birer küçük parti arasında paylaşılacak.

***

Miguel Saenz ve Şefik Handal (sağ yanda), Münih, Şubat 1990

Orlando Quinteros
[FPL-Düzen Karşıtı Eğilim]

Daha çok Gerson Martınez adıyla tanınıyor. Hemen hemen kuruluşundan beri "Halk Kurtuluş Birlikleri" (FPL) üyesi. 1972'deki ilk gerilla eylemlerine katıldı. Halen örgütün kolektif yönetiminde yeralıyor. FMLN'nin gerilla örgütünden politik partiye dönüşümünde belirleyici bir rol oynadı. Quinteros, Mart 1993 seçimlerinden sonra FMLN'nin parlamento fraksiyonu başkanı oldu; bu göreve gelirken 21 milletvekilinin 14'ü tarafından seçildi.

Eski FMLN'li yoldaşlar arasındaki görüş ayrılıkları nereden kaynaklanıyor?

FMLN üyesi örgütlerin çoğunluğu, örgütün ana gelişme ekseninin, Salvador halkının geniş yığınlarıyla iç içe olması gerektiği konusunda hemfikir. Bu çizgi belirleyici niteliktedir. Diğer politik güçlerle olan çalışmalarımız da buna ekleniyor. Örgütlerin azınlıktaki kesimi ise, politikamızın ve propagandamızın, özellikle sağ güçlerin belli kesimlerine yakınlaşması gerektiğini düşünüyor.

Onlara göre, merkez güçler.

Evet. Bu amaçla kendilerine "sosyal demokrat" etiketini yapıştırıyorlar. Yaklaşımlarını doğru bulmuyoruz. FMLN'nin köklü biçimde değişmesi gerektiğini biz de düşünüyoruz. Bunun için köklü ve FMLN'yi demokratikleştiren bir sürece ihtiyaç var. Örgütüm FPL'de iki yıl önce yapılan son kongreden bu yana geniş bir örgüt içi tartışma yürütülüyor. Üyelerimiz etkin bir biçimde gelecekte sahip olacağımız profili şekillendiriyorlar. Örgütümüzün kendisini, örgüt içi demokrasinin merkezi bir unsur olduğu demokratik ve sosyalist bir güç olarak tanımlayacağını şimdiden söyleyebilirim.

Söylediklerinizi sosyal demokrat azınlığın görüşlerle karşılaştırdığım zaman, aradaki fark ne diye kendi kendime soruyorum. Aynı şeyleri FMLN içindeki azınlık da formüle edebilir.

Muhalif grubun dışındaki görüşlere karşı son derece hoşgörüsüz bir tutum takındığı birçok insanın dikkatini çekiyor. On-

lara göre, görüşlerini paylaşmayan herkes aşırı, düzen düşmanı, sol radikal vb. Artık kendilerine sosyal demokrat diyorlar ama hâlâ eski tutucu ve hoşgörüsüz biçimde tartışıyorlar. Eskiden olduğu gibi hâlâ dogmatikler, stilleri aynen geçmişte olduğu gibi.

"Devrimci Halk Ordusu" ve onun genel sekreteri Joaquín Villalobos'un geçmişte de hoşgörüsüz ve dogmatik olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

Savaş dönemini şöyle bir gözden geçirdiğimizde, ERP'nin etkin olduğu ülkenin doğusunda, başka yerlerde olmayan şeylerin yaşandığını görürüz. Örneğin gerilla denetiminde bulunan bölgelerdeki yerel resmi makamlara yönelik politika konusunda. Biz orduyla işbirliği yapan belediye başkanlarını tutukluyorduk, doğuda ise öldürülüyorlardı. Örgüt içi tartışmalardan sonra bu uygulama durdurulduu. Ya da örneğin FMLN ülke çapında oligarşiye karşı mücadele verdi ama sadece ülkenin doğusunda, büyük toprak sahiplerini baskı altına almak amacıyla sağduyuya sığmayan bir şekilde hayvan sürüleri imha edildi.

FMLN içindeki tartışmalarda sloganlar yarışıyor, ama devlet işletmelerinin özelleştirilmesi ya da basın özgürlüğünün korunması gibi acil sorunlar pek rol oynamıyor. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

ERP üyelerinin çok değişken bir geçmişe sahip olduklarını unutmamalıyız. Çoğu sosyal alanda angaje olmuş Hristiyan demokrat gruplardan geliyor; daha sonra radikalleştiler ve troçkizme yakınlaştılar. 1975 yılında Çin yanlısı olduklarını ve iktidara silahla gelmek gerektiğini açıkladılar. 1975/76 yıllarında komünist sıfatı taşıyan basın organlarında yığın hareketlerinin mücadelesini reddeden yazılar yazdılar. Bu dönemde Roque Dalton'un öldürülmesi* ERP'nin bölünmesine ve RN'nin kurulmasına yol açtı. 1980'den sonra kendilerine marksist-leninist demeye başladılar, ve bugün artık sosyal demokrat oldular. Bu dönüşümlerin politik içeriği pek yok ama ideolojilerle yakından bağlantılı. Bana öyle geliyor ki, geçmişte solun içinde bu-

* Ozan Roque Dalton 1975'te, "ihanet"ini belgeleyen sahte belgelere dayanılarak ERP'li yoldaşları tarafından "cezalandırıldı". Villalobos daha sonra yapılan hata için özür diledi.

lunduğu tutumu bir türlü aşamadılar ve bunu yeni bir retorikle kapamaya çalıştılar.

Cizvitler, FMLN'nin feshini talep eden Villalobos'ın aslında gelecekteki politik rakiplerini safdışı etmek niyetinde olduğunu yazdılar. Bu doğru mu?

Tabii. Hattâ bunu kendi yayınlarında bile okuyabilirsiniz. FMLN olduğu sürece hiçbir şansları olmadığını biliyorlar. FMLN yılların birikimiyle güçlendi ve oturmuş bir güç haline geldi. Buradan yola çıkarak, kendi partilerini yaratabilmek için FMLN'nin dağıtılması gerektiğini biliyorlar.

Bütün bunlar birden olmadı; bu yüzden beni asıl şaşırtan, nasıl onca zaman FMLN'nin iç çelişkilerini bu kadar önemsiz gösterebildiniz, hattâ kamuoyundan gizleyebildiniz.

Gözden kaçırmamamız gereken bir nokta var: Ülkedeki gerici güçlerin istediği, biz birbirimizle uğraşalım, onlar da diledikleri gibi hareket edebilsinler. Asıl sorun özelleştirme, adalet mekanizmasının demokratikleştirilmesi, savaşa katılanların uyum sağlaması vb. konularda yatmaktadır. FMLN içindeki kavganın El Salvador'un en önemli sorunu olduğu kanısında değilim.

FMLN sizin açınızdan bundan sonra da politik bir araç olarak kalmaya devam edecek mi?

FMLN, EL Salvador'da belirleyici bir güçtür. Barış anlaşmasına attığı imzayla, kendini anlaşmaların yaşama geçirilmesini sağlama yönünde yükümlü kıldı. Şimdi kalkıp FMLN kendini feshediyor demek büyük sorumsuzluk olur gibi geliyor bana. Bununla beraber FMLN iç yapısında dönüşüme uğramalıdır. Politik içerikler, kamuoyu önünde temsil, yapılanma, kişiler bu dönüşümün parçası olmalıdır. FMLN bütünüyle modernleşmelidir; bunu yapacak güce de sahip zaten.

Modernleşme yönünde hangi adımların atılması gerek?

FMLN demokratik, hümanist ve ilerici bir anlayışa sahip olmak zorunda. Politikalarımız somut sorunları daha kökten kavrayabilmeli. Ayrıca parti modeli de değişmeli. FMLN halen partilerden oluşmakta. Her örgüte ayrılan kotalar sayesinde etki alanları ve makamlar bölüşülmüş durumda. Bu pek o kadar demokratik değil. Diğer partilerle rekabet edebilecek birleşik de-

mokratik bir partiye ihtiyacımız var. Bizim gibi küçük bir ülkede dokuz tane sol parti varsa, bu solun kendi kendisiyle sorunları olduğunu gösterir. Yeni sol parti FMLN'yi aşabilmeli.

•.•

Şefik Jorge Handal
[KP-Komünist Eğilim]

Şefik Jorge Handal, Filistinli göçmen bir ailenin oğlu. 1950 yılında yirmi yaşındayken öğrenci hareketine katıldı ve illegal çalışan Komünist Parti'ye üye oldu. Birçok kez sürgüne gitmek zorunda kaldı. 1969 yılında KP liderliğine getirildi ve kurulduğu 1980 yılından itibaren FMLN Genel Kumandanlığı üyesiydi. 18 Aralık 1994'deki parti kongresinde, FMLN'nin onbeş kişilik politik komisyonuna seçildi. İki yıl boyunca sürdürdüğü -eski gerilla hareketinin en yüksek makamı- "FMLN Koordinatörü" görevini FPL'li Salvador Sánchez Ceren'e devretti. Handal hareketi birarada tutan önemli bir figür olarak tanınıyor.

Joaquín Villalobos'un FMLN'ye yönelttiği yoğun saldırılara kamuoyu önünde kesin bir dille yanıt vermek için neden uzun süre tereddüt ettiniz?

FMLN'nin birliğini koruyabilmek için büyük çabalar sarfettim. Ülkemizin demokratikleşmesini öngören Chapultepec Barış Antlaşması, bunun için sağlam bir temel oluşturuyordu. Bana göre FMLN, örgüt içindeki bütün politik ve ideolojik farklılıklara rağmen, tarihsel öneme sahip bu antlaşmaya destek veren halkın çoğunluğuna karşı yükümlüdür. Ancak durum artık dayanılamayacak hale gelmişti; dostumuz Joaquín Villalobos saldırılarıyla o kadar ileriye gitti ki, bunun politik tartışmayla uzaktan yakında ilgisi kalmadı...

Ya neyle ilgisi vardı?

Asılsız suçlamalarda bulundu. FMLN'de kalan güçleri, parlamentonun işgalini gizlice örgütlemekle suçladı. Bütün bunları uydururken asıl niyeti, bu sayede FMLN'yi feshetme hedefine bir adım daha yaklaşmak ve kendi partisine yer açmaktı. Öyle bir noktaya gelindi ki, kullandığı yöntemler yüzünden Vil-

lalobos'un güvenilir olmayan bir muhatap olduğunu kamuoyu önünde açıklamak zorunda kaldım. Villalobos bunun hemen ardından, büyük toprak sahiplerinden Orlando de Sola'nın ölüm mangalarını desteklediğini açıkladıktan sonra sözde ithamdan dolayı tutuklandı. Bu konuda tabii ki Villalobos'la dayanışmada bulunduk ve serbest bırakılmasını talep ettik.

Mart seçimlerinden hemen sonra FMLN içinde iki uzlaşmaz konseptin olduğu ortaya çıkmıştı. Bugünkü konumunuzdan baktığınızda, çok fazla beklemekle hata mı yaptınız?

Hayır, sanmıyorum. Konsept kavgasının olduğu doğru değil. Bugüne kadar konseptler ve projeler üzerine konuşmadık bile. İki, üç belki de daha fazla olup olmadığını bilmiyoruz. Öncelikle somut olandan, Barış Antlaşmasından hareket etmeliyiz. Burada başarıyla uygulanması gereken sözleşmeler var. Villalobos ve taraftarlarının bu yükümlülüğü kabul ettikleri ve yerine getirmek zorunda olduklarından yola çıktık. FMLN'yi parçalamak, Barış Antlaşmasının sağladığı değişimlerin önünü kesmek anlamına gelir.

Ama artık gerçekleşmiş bulunan kopuşla bu durum zaten sözkonusu.

Hayır, Joaquín Villalobos ve arkadaşlarının geri çekilmesiyle ERP'nin ayrılması aynı şey değil. Çünkü Villalobos'un örgütten attığı ERP'nin bir kesimi, "Demokratık Eğilim"i (TD) kurdu ve bizimle aynı hedefleri paylaşıyorlar. O yüzden FMLN'nin geçmişte sahip olduğu yapının parçalandığı ya da bozulduğu iddia edilemez. Chapultepec anlaşmalarının uygulanmasını garantileyen hükümet, FMLN ve BM Genel Sekreteri üçlüsü geçerliliklerini hâlâ koruyorlar.

FMLN 18 Aralık'taki parti kongresinde bir dizi reform kararlaştırdı. FMLN artık, sizin kullandığınız deyimle, "partilerin partisi" olmaktan çıkıyor mu?

FMLN'yi, birliğini bir üst düzeye çıkartacak şekilde geliştirmek istiyoruz. Bu, "partilerin partisi" konseptini terketme anlamına geliyor. Tek tek partiler arasında yıllardır varolan mesafeyi kapatabilmek için sürece ihtiyacımız var. Şu anki örgütler hala gelişmiş parti yapıları, iç psikolojileri ve özel çıkarlarıyla mevcutlar. Sözkonusu olan farklı görüşlerden de öte birşeydir. Bunlar, yönetmeliklerle bugünden yarına ortadan kaldırılamayacak

gerçekliklerdir. Geçiş dönemine ihtiyacımız var, aksi taktirde bitmek tükenmek bilmeyen kavgaların içine düşeriz.

FMLN'nin zayıf noktalarını hep Villalobos taraftarlarının dile getirmesi dikkatimi çekiyor. Neden bir kere olsun siz de varolan çelişkilere değinmediniz de onların üstünü örttünüz?

Çünkü biz Villalobos'un aksine kavga etmekten çıkar ummuyoruz. Hep onun başlaması aslında mantıklı.

Neden?

FMLN solun en önemli hareketi. FMLN parçalanmadan ya da feshedilmeden diğer sol güçlere yer açılmasını düşünmek çok zor. Villalobos bu yüzden çatışmayı körüklüyor.

NİKARAGUA

Postsandinist Nikaragua

Nikaragua'nın 1979 yılı temmuz ayında halk ayaklanması ve Sandinistlerin iktidarı ele geçirmesiyle başlayan en önemli tarihsel dönemi, 25 Nisan 1990'da burjuva Chamorro hükümetinin işbaşına gelmesiyle son buldu. On bir yıldır iktidarda kalan Sandinistler, 1990 şubatında yüksek oranda (% 86,2) seçmenin sandık başına gittiği seçimlerde iktidarı sürpriz bir şekilde 14 partiden oluşan sağcı UNO ittifakına devrettiler. FSLN oyların sadece yüzde 40,84'üne (39 sandalye) ulaşırken, çok farklı güçlerden oluşan UNO yüzde 54,7 (51 sandalye) oy aldı. İki sandalye de diğer partilere dağıldı.

Violetta Chamorro'nun hükümet döneminde görüldüğü gibi, anti-sandinist UNO ittifakının iç istikrarının bozulacağı yönünde duyulan genel kuşkunun haklı olduğu ortaya çıktı. FSLN küçümsenmemesi gereken tüm iç sorunlarına rağmen hâlâ politik blok olarak çalışmaya devam ederken, hükümet koalisyonu üç ayrı fraksiyona bölündü (sert Somozacılar; Sosyalist, Komünist ve Liberal Parti'den anti-sandinist güçler; FSLN ile işbirliğine hazır olan pragmatik çevreler). Bu olgu, FSLN'nin parlamenter çoğunluklar bulabilmesine yolaçtı.

Devlet Başkanı Chamorro kendi fraksiyonu içinde zayıf bir tabana sahip olduğundan ve aşırı sağcı Somoza yanlısı güçlerce baskı altına alındığı için Sandinistlerle işbirliğine muhtaç. Sandinistler ordu ve polis içinde hâlâ hatırı sayılır bir güce sahipler. Ayrıca kendilerine yakın aktif yığın hareketlerinin desteğini alıyorlar. Görüldüğü gibi FSLN, seçim yenilgisinden sonra da geniş bir mü-

cadele ve yığın potansiyeline sahip. FSLN sonuçta bir tür politik veto gücünü elinde bulunduruyor. Zaten Devlet Başkanı Chamorro ve modernleşme yanlısı işveren kesimlerinin Sandinistlerle aradıkları *gentlemen's agreements*'ın temelinde bu güç yatıyordu. Sandinistlerle anlaşmaya yanaşmayan UNO'nun parlamento fraksiyonunun çoğunluk kanadı, vekalet yetkisini yürütmeyi bloke etmek ve yasama yollarını tıkamak için kullandı. Bu kanat Devlet Başkanı Chamorro'yu Sandinistleri yönetime katmakla suçluyor. ABD'deki Bush hükümeti de bu yaklaşımı benimsedi. Baştan destekledikleri devlet başkanı Chamorro'ya giden yardımları erteledi ya da azalttı. Nihayet 1992 yılında ünlü aşırı sağcı ABD'li milletvekili Jesse Helms'in girişimleri sonucu söz verilen 104 milyon dolar tutarındaki yardım paketini dondurdu. Parayı ödemek için kamu harcamalarının düşürülmesi ve vergi zammı talebini koşul olarak öne sürdü. Sonuçta sermaye yanlısı ve ABD dostu UNO başkanı Chamorro da ABD'nin bir zamanlar toplumun adım adım dönüştürülmesine çalışan antiemperyalist Sandinistlere uyguladığı baskıyla karşı karşıya kaldı. 20.10.1996'da yapılan seçimler, sözkonusu güçler dengesinin özünde değişmediğini gösterdi. FSLN oyların yüzde 36,5'ini aldı ve 36 sandalye çıkardı (toplam sandalye sayısı 93). FSLN'nin eski başkan yardımcılarından Sergio Ramirez liderliğinde FSLN'den ayrılan sosyal demokrat MRS bir sandalye çıkarttı. FSLN 145 yerel yönetimin 52'sinde belediye başkanlıklarını kazandı, ancak başkentte yine kaybetti. Seçimleri kazanan anti-sandinist sağ, bu sefer Managua eski belediye başkanı ve açık bir Somoza taraftarı olan Arnoldo Alemán'ın liderliği etrafında toplandı. Ancak Alemán'ın parlamento fraksiyonu en az Chamorro'nunki kadar heterojen bir yapıya sahip. Alemán ekonomiyi canlandıracak hiçbir konsepte sahip değil ve salt sloganlarla profil kazanmaya çalışıyor.

NEOLİBERAL YAPISAL UYUM POLİTİKASI VE SANDİNİZM

FSLN yönetimi ve Chamorro hükümeti "Concertación"* parolası altında politik ve ekonomik sorunlar üzerine pazarlık yapıyorlar. Karşılıklı verilen politik tavizler (Ordu ve polis içindeki subay bir-

* mutabakata dayalı bir tür anlaşmalı eylem

liklerinin birleştirilmesi; Sandinist Yüksek Mahkemenin kalması; devletin baskı aygıtlarının şiddet kullanmaması; arta kalan kontra çeteleriyle pazarlıkların sürdürülmesi; işletmelerin özelleştirilmesinde sermayenin yüzde 25'inin çalışanlara devredilmesi vs.) sayesinde Chamorro hükümeti neoliberal yapısal uyum politikasını yaşama geçirirken FSLN'nin ses çıkarmamasını güvence altına alıyor. Bu sayede bütçe açığı büyük ölçüde kapatıldı, Cordoba Oro döviz piyasalarında istikrara kavuşturuldu ve aşırı enflasyon sıfırlandı. Ne var ki ihracat hacminin azalmayı sürdürmesi, işverenlerin fiili yatırım boykotu ve GSMH'nın durgunluğu, uygulanan bu ekonomik rotanın makroekonomik düzlemde bile hangi dar sınırlara sahip olduğunu gösterdi. Sıkı tasarruf politikası, hızla yoksullaşan halkın çoğunluğunun alım gücünün daha da zayıflaması anlamına geliyor. Oysa zaten nüfusun yüzde 60'ı işsiz ya da sınırlı biçimde istihdam ediliyor. Kırsal bölgelerde halkın yüzde 80'i içme suyu ağına bağlı değil; 415 bin konut açığı var; 150 bin çocuk okula gidemiyor; sağlık hizmetleri özelleştirildikten sonra birçok insan için çok pahalı hale geldi; çocuk ölümleri binde 71,8'e tırmandı. Çalışanlar işletmeleri ve sokakları işgal ederek, grevler ve mitingler düzenleyerek sorunlarına dikkat çekmek istiyorlar. Bu protestolar çalışanların kendileri tarafından ya da Sanayi Sendikası CST ya da Tarım İşçileri Sendikası ATC gibi sandinist yığın örgütleri tarafından düzenlendi. FSLN parti yönetimi ve parlamento fraksiyonu ise daha çok çatışmaları hafifletmeye ve arabulucuk yapmaya çalıştılar. FSLN hâlâ iki arada bir derede. Şu an ne iktidara gelecek gücü ne de ülke kalkınmasına yönelik uygulanabilir alternatif bir önerisi olduğundan hareket alanı son derece dar. Bu nedenle FSLN'nin Chamorro hükümetinin düşmesinden sağlayacağı bir çıkar yok. Diğer yandan halkın çoğunluğunun içinde bulunduğu toplumsal sefalet ve taban örgütlerinin eylemleri FSLN'yi gerek hükümete gerekse Sandinistlerin (potansiyel) sosyal tabanına karşı daha kesin tutum almaya zorluyor.

FSLN yıllardır bu ikilemin içinde bocalıyor. Bu yüzden Tomás Borge ile yaptığım ama ilk bakışta eskimiş gibi görünen görüşmeleri kitaba aldım. Kendisini sorularımla iki kez sorguya çektimse de, kimsenin geniş halk yığınlarının yaşam standartını yükseltecek ve aynı zamanda ulusal sermaye birikimini sürekli kılacak kapsamlı ve gerçekten uygulanabilir bir konsepte sahip olmadığını biliyordum.

Tomas Borge Salesianer Tarikatını ziyareti sırasında; Haziran 1989, Münih

Tomás Borge
[FSLN]

NİKARAGUA NE GRENADA NE DE PORTEKİZ'DİR

Tomás Borge "Sandinist Kurtuluş Cephesi" (FSLN) kurucularından ve Nikaragua'da on yıldan fazla İçişleri Bakanı olarak görev yaptı.

13 Ağustos 1930'da Matagalpa'da doğan Tomás Borge Martinez, okul yıllarında tanıdığı Carlos Fonseca ile beraber Marx, Engels, Flaubert ve Steinbeck'in kitaplarını okudu. İlk kez ise öğrencisiyken tutuklandı. Üniversite yıllarında rejim muhalifi gazetelerin yayınlanmasında yeraldı. 26 yaşındayken ilk Somoza diktatörünün öldürülmesi olayında "kışkırtıcı ve suç ortağı" olarak sekiz yıl hapse mahkum oldu. Arkadaşlarının zorlamasıyla serbest bırakıldı. Borge Honduras'a kaçtı. Carlos Fonseca, Tomás Borge ve diğer sekiz kişi 1961 temmuzunda Honduras'ın başkenti Tegucigalpa'da "Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi"ni (FSLN) kurdular. Tomás Borge halen hayatta olan tek kurucu üyedir. 1967 yılında Nikaragua dağlarında yıllarca başarıyla savaşan gerillamn sorumlularından biri oldu. 1976'da tutuklandı. Ardından işkence, 180 yıl mahkûmiyet kararı, tecrit ve açlık grevleri geldi. 1978 yılında bir FSLN komandosunun Ulusal Saray'ı bastığı "Domuz Ahırı Eylem"i sonrasında serbest bıraktırıldı ve dağlara döndü. Tomás Borge dokuz kişiden oluşan FSLN yönetimi içinde "genişletilmiş halk savaşı" (GPP) konsepti ile hareket eden akımı temsil ediyor. "Katı marksist" olarak biliniyor. İktidarın burjuva Chamorro hükümetine devredilmesine kadar Nikaragua'da İçişleri Bakanıydı. 1992 yılındaki FSLN kongresinde, sadece çarşaf liste olarak oylamaya

sunulan dokuz üyelik lider kadrosuyla birlikte tekrar "Ulusal Yönetim"e seçildi. Tomás Borge birçok kitap yayımladı.

Söyleşi 11.6.1989 tarihinde Münih'te kaydedildi.

Nikaragua'nın ekonomik sorunları dev boyutlarda. Sandinistlerin başlattığı sıkı tasarruf politikası IMF'nin reçetelerine benziyor...

Sadece biçim olarak benziyor, içeriği farklı. IMF politikası kapitalistlerin kârlarını arttırmaya hizmet eder. Bizim tasarruf politikamız işçi sınıfını etkileyen ekonomik bunalımdan çıkmayı hedefliyor.

Sandinist hükümet örneğin büyük üreticilere üretimi arttırmaları için maddi teşvikler veriyor.

Doğru. Bunu üretimi canlandırmak için yapıyoruz. Ama aynı zamanda işçilerin reel ücretlerini yükseltmek için özel fonlar oluşturuyoruz. İşçiler açısından durum yine de son derece ağır.

Bir çeşit anlaşmalı eylem olan "Concertación" ile işçiler ve işverenler arasında işbirliği talebinde bulunuyorsunuz. Sınıf mücadelesi artık bitti mi?

Hayır. Bu, sınıf savaşımının bugün ülkemizde aldığı özel biçimdir. Çünkü devrimci hareket işçilerin çıkarını temsil ediyor ve buradan yola çıkarak Nikaragua burjuvazisi ile işbirliğini amaçlıyor. İşçilerin ve Campesinos'ların sınıfsal çıkarlarını savunuyoruz. İçinde bulunduğumuz aşamada bu ifadesini "Concertación"da buluyor. Burjuvazinin bazen başka ülkelerde uyguladığı "mutabık eylem", işçilerin değil, kendi çıkarlarını korumaya hizmet ediyor.

Ama bu olurken işçiler birçok somut çıkarlarını ertelemek zorunda kalıyorlar. Burjuvazi işbirliğini istiyor mu ki?

Evet, işçiler stratejik çıkarlarını korumak için somut bir dizi çıkardan vazgeçmek zorunda kalıyorlar. Burjuvazinin belli kesimleri işbirliğinden yana. Ancak büyük bir bölümü, özellikle büyük toprak sahipleri ve büyük yatırımcılar, ciddi zorluklar çıkarıyorlar.

Yatırım yapmıyorlar, işletmeleri sermayesizleştiriyorlar, üretimi düşürüyorlar?

Evet, doğru, bunu geçmişte yaptılar, bazen bunu sürdürüyorlar.

Karma ekonomi konsepti, kapitalistlerin işbirliğinden, kâr yapma isteklerinden yola çıkar. Ama bunu gerçekten istiyorlar mı? Yoksa ilk aşamada, uzun erimli hedeflerini gerçekleştirmek için somut ekonomik çıkarlarını kurban ederek bu yolla sağlanacak bir ekonomik çöküşle devrimi mi yoketmek istiyorlar?

Bazılarının istediği tam bu. Ama içinde bulunduğumuz ağır ekonomik sorunlar yüzünden üretimi şu ya da bu yolla yükseltmemiz gerek. Bu yüzden sözkonusu kesimlerle işbirliğine gitmek zorundayız. Karma ekonomi bizim için geçici bir konsept değil; bu ayrıca marksist ilkelere de ters düşmüyor.

Ya burjuvazi devrimi yoketme gibi stratejik bir hedefe sahipse...?

Politik güçler dengesi belli bir tarihsel dönemde öyle olabilir ki, işbirliğini seçmekten başka seçiminiz olmayabilir. Bunun için yeterince hareket alanı olduğuna inanıyorum.

Varolan sefalet yüzünden işçilerin kısa erimli yaşamsal çıkarlarıyla stratejik çıkarları arasında çatışma doğabileceğine inanıyor musunuz? Örnek: Ücret zammı için grevler?

Çeşitli grev dalgaları yaşandı, en son olarak da öğretmenlerin. Doğal olan ikna etme yoluna gidildi. Benzer hareketler gelecekte de olabilir. Düşman bunları politik hedefleri için kötüye kullanıyor. Öğretmenlerin grevinde de iki Kuzey Amerikalı sendika yöneticisi müdahale ederek grevcilere para teklif etti. Bu yüzden onları sınır dışı ettik.

Fakat bu grevlere yol açan nedenlerin dışarıdan müdahale değil, ekonomik gerçeklik olduğundan kuşku yok?

Nesnel nedenleri var. Politik unsur, yani FSLN'nin ikna yeteneği olmasa, ve işçiler Sandinist Kurtuluş Cephesi'nin kendilerinin tarihsel çıkarlarını temsil ettiklerini bilmeseler durum farklı olurdu; benzer sosyal koşullar başka ülkelerde ciddi toplumsal huzursuzluklara yolaçardı. Kısacası işçiler ekonomik olarak daha rahat olacakları için değil, politik görüşlerinden dolayı devrimden yanalar.

Çalışanlar için yakın gelecekte bu ekonomik olarak ne anlama geliyor?

Mütevazi bir çerçevede de olsa bu yaşam koşullarının iyileştirilmesi anlamına gelecek. Kent nüfusunun, devlet görevlilerinin ve özellikle polisin son derece kötü koşullar altında yaşadığını vurgulamak gerek.

Sandinist hükümet sosyal harcamaları oldukça kısıtı ve politik tavizler de verdi. Sandinist devrim geri çekilmeye mi başladı?

Campesinos'lara dağıttımız toprakları büyük toprak sahiplerine tekrar geri vermeye başlamadık. Silahlar hâlâ halkın elinde. Bundan sonra da anti-emperyalist olmaya ve Latin Amerika halklarıyla dayanışmaya devam edeceğiz. Ulusal egemenliğimize kimse dokunamayacak, kimseye ona müdahale etme izni vermeyiz, gerekirse elde silah savunuruz. Emperyalizmin önünde hiçbir zaman diz çökmeyeceğiz, ve kimse bizi sosyalist ülkelerle olan dostluğumuzu bitirmeye zorlayamaz. Demek istediğim, devrimci ilkelerimize sadık kalıyoruz.

Ya verdiğiniz tavizler?

Esnek davrandık. Seçimleri Kasım 1990'dan şubata aldık, Somoza'nın cani Ulusal Muhafızlarını serbest bıraktık, kontralarla pazarlık bile yaptık. Ama tüm bunlar ilkelerimizi zedeleyen şeyler değil.

Gelecek yıl şubat ayında Nikaragua'da seçimler yapılacak. Ülkenizde şimdi 24 parti var. Bunlardan bazıları FAC'den büyük yardım alıyor. Nikaragua'daki sürecin bu yolla dışarıdan manipüle edilebileceği tehlikesini görüyor musunuz?

Bu tehlike var ve bunun bilincindeyiz.

Buna karşı tutumunuz ne olacak?

Öncelikle ülkemizde FSLN'ye sadık olan çok büyük ve dinamik bir akım var. Toplumumuz içinde varolan sayısız dinamiğe güveniyoruz. İftiralara, bilinçli yayılan yalanlara ve ekonomik bunalıma karşı da direniyoruz: Bu yüzden şunu söylüyorum: en çoğu ve en iyisi bizleriz.

FAC'deki sosyal demokratlar ve Hristiyan demokratlar devrimci süreçlerin yokedilmesi konusunda birçok deneyime sahipler. Örneğin Portekiz. Oradaki sosyal demokrat parti burada,

FAC'de kuruldu, reformlar iptal edildi, ve zamanın devrim lideri Otelo Carvalho ancak daha geçenlerde hapisten salıverildi.

Nikaragua ne Grenada'dır ne de Portekiz.

Nikaragua hangi perspektife sahip?

Kontraların varlığı, devrimin olduğunu gösteriyor. Emperyalizmin nefreti, önümüze çıkardıkları engeller, tüm bunlar devrimin yaşadığını gösteriyor. Bu yüzden Nikaragua'nın perspektifi devrimci bir perspektiftir.

İlk basım: ***Volkszeitung***, No. 25, 16.6.1989

Tomás Borge
[FSLN]

KUNDAKÇI DEĞİLİZ AMA İTFAİYECİ DE DEĞİLİZ

I. İÇ POLİTİKADA GÜÇLER DENGESİ

Chamorro hükümetinin neoliberal hükümet politikasıyla, birkaç ay öncesine kadar Sandınıstlerin sorumluluğunda olan ekonomik uyum politikası arasında bir farklılık var mı?

Bizim uyguladığımız uyum politikası özü itibarıyla, diğer ülkelerde uygulanan benzer programlardan farklı değildi. Bütçe harcamalarını kısmış ve personel çıkarmıştık. Şimdiki Nikaragua hükümetinin de benzer bir planı var.

Yani Sandinistler özünde bugünkü hükümetin ekonomik konseptine benzeyen bir programa sahiplerdi?

Aradaki fark, bizim sorunları aldığımız ek önlemlerle çözmeye çalışmamızdır. İşsizlere toprak dağıttık ya da başka istihdam olanakları sunduk. Bizim ekonomi politikamız Uluslararası Para Fonu'nun önerilerine yakındı. Ama bugünkü hükümetten farklı olarak biz, alınan önlemlerin yoksullar ve işçiler üzerindeki etkilerini azaltmaya ve yükü eşit şekilde dağıtmaya çalıştık. Chamorro hükümeti uyumun getirdiği bütün yükü en yoksul kesimin sırtına yüklüyor.

Hükümet, FSLN tarafından teşvik edilen devlet işletmelerini ve tarım kooperatiflerini özellestirmek istiyor. Nikaragua'da Sandinistler dahil herkes "mutabık eylem"den (concertación) sözediyor. FSLN bu temelde işveren, devlet, işçi sınıfı ve küçük köylüler arasında bir anlaşmaya mı yanaşıyor?

Hükümetin bu konuda belirlediği oyun kuralları ülkemiz koşulları açısından pek uygun değil. Çünkü özelleştirme kendi başına amaç değil, daha çok gerekli ekonomik değişime hizmet eden bir araçtır. Sadece özel sermayeye hizmet eden bir özelleştirmeye karşıyız.

Ama FSLN ilke olarak işletmelerin özelleştirilmesine karşı değil?

İlke olarak tek tek özelleştirme önlemlerine, eğer ekonomik açıdan rasyonellerse, karşı değiliz. Örneğin sinemaların tekrar özelleştirilmesinden yanayız. Ama orta ölçekli bir metal işletmesi olan METASA'nın özelleştirilmesine karşıyız. Tabii ki tarım kooperatiflerinin ve devletin tarım mülkiyetlerinin özelleştirilmesine de karşıyız. Hükümet sınıfsal karakteri ve ideolojisi yüzünden özelleştirmeyi en uç noktalara kadar dayandırmak istemesine rağmen, Sandinistleri de aşan geniş bir muhalefetle karşılaştığı için bu planını gerçekleştiremiyor.

Devlet memurları mayıs ayında (1990) sağcı hükümetin ekonomik politikasına karşı geniş bir direniş sergilediler. Sandinist sendika CST'nin birkaç gün önce aynı hedefe yönelik yaptığı grev çağrısına ise pek uyulmadı. Bu başarısızlık nasıl açıklanabilir?

Bu başarısızlık değildi. Grev tehdidi hükümeti o denli ürküttü ki pazarlık yapmayı hemen kabul etti. Başlı başına bir amaç olarak ne protesto eylemleri ne de grev düzenliyoruz; bunu yaparken pazarlığı sağlamayı hedefliyoruz. Bu yüzden de sözkonusu adım başarısızlık değil, tam tersine büyük bir başarıydı, çünkü hükümet hemen ardından bizimle görüşme masasına oturmak zorunda kaldı. Hükümeti istikrarsızlaştırmak değil, istikrarlı hale getirmek istiyoruz.

Bundan neyi kastediyorsunuz?

Bundan kastettiğimiz, içinde bulunduğumuz aşamada istikrarlı bir hükümete gerek olduğu ve iktidar boşluğu yaratacak büyük bir bunalıma yolaçmanın elverişli olmayacağıdır. Bu hükümetin yerine geçecek olan kim? Biz şu an bu güçte değiliz. Anayasanın öngördüğü adımları atıp yeniden seçime gitmek gerekir. Bu ise çok erken olur, çünkü zaten seçimler daha yeni 1990 şubatında yapıldı. Taktik önlemler olarak protestolar burada önem kazanıyor. Ama stratejimizde belirleyici olan hükümetin istikrarı ve Nikaragua'da demokrasinin güçlenmesidir.

Sandinist yığın örgütleri FSLN yönetiminin aksine daha keskin mücadele biçimlerine girmek istiyor gibi gözüküyor.

Bu saptama gerçekliğimizin sadece belli noktalarını yansıtıyor. Sandinist İşçi Merkezi CST ya da sendika konfederasyonu FNT gibi yığın örgütleri ve FSLN farklı görev alanlarında yeralıyorlar. Yığın örgütleri partiye karşı ilk kez geniş bir özerklik kazandılar. Sandinist hükümet döneminde tamamen FSLN'ye göre hareket ediyorlardı. Bu bağımlılık yokoldu. Gerçi FSLN'nin hâlâ büyük bir etkisi var ama bu yığın örgütleri içindeki en önemli insanların FSLN üyesi olmasından kaynaklanıyor. Yine de yığın örgütleriyle sandinist cephe arasında çelişkiler var, fakat bunlar uzlaşmaz niteliğe sahip değiller. Yığın hareketleri radikalleşme eğilimi gösteriyorlar, mücadeleyi barikatlara taşıyıp şiddet kullanmaya hazırlar. Bugünkü koşullar altında Nikaragua'da şiddete dayalı bir çatışmaya gerek yok, hattâ bu zarar bile verebilir.

FSLN 1996 seçimlerini mi bekliyor?

Buna hazırlanıyoruz. Belki seçimlerin öne alınmasını gerektiren bir bunalım başgösterebilir. Biz de hükümetken seçimler iki kez öne alındı. Ama böyle bir şey olacağını bugünden söyleyemeyiz.

Sandinistler Chamorro hükümetini sadece frenlemekle kalıyor; ama insanları tahrik etmek ve toplumsal bir patlamaya yolaçmak istemiyorlar mı?

Kundakçı değiliz, ama itfaiyeci de değiliz. Üstelik hiçbir yangın sigortamız da yok.

FSLN hükümetle yaptığı görüşmelerde uyum önlemlerinin sonuçlarını hafifletmek, yani zararın en yakın yerinden dönmek mi istiyor?

Biz ekonomik bunalım karşısında ellerimizi ovuşturup oy avcılığına çıkmıyoruz. Ekonomik bunalımın işçilerin lehine hafifletilmesine katkıda bulunuyoruz. Halkın çektiği eziyet biraz olsun hafiflesin diye örneğin Avrupa hükümetlerine ekonomik ve maddi yardım çağrısı yapıyoruz. Bugünkü hükümet bunu kendi çıkarları için kullanmaya kalktığında bile bundan vazgeçmedik.

FSLN kendiliğinden radikalleşen bir halk hareketiyle, yığınları kontrol edemeyen Nikaragua'nın burjuva hükümeti arasında bir anlamda arabulucu işlevi mi görüyor?

Bu anlamda arabulucu değil, önderiz. Halkın liderliğine soyunuyoruz, başa geçip, gidilmesi gereken yolu açmaya çalışıyoruz.

Halk daha fazla radikalizm istiyorsa?

Halkın önüne geçmek olmaz, tersine onu ikna etmek gerek. Mücadele biçimleri koşulların gerektirdiği kadar radikal olur.

İç politik güçler dengesine ilişkin son sorum şu: Bugün Nikaragua sağının hedefi nedir? FSLN'yi ülkenin politik yaşamına entegre mi etmek istiyorlar, yoksa niyetleri Sandinistleri yoketmek mi?

Farklı akımlar var. Egemen çevreler için aslında en iyisi FSLN'yi ortadan kaldırmak. Bu eğilimler, Sandinist polis ve ordunun dağıtılması ya da değiştirilmesi hayalini kuruyorlar. Ama hayal başka gerçek başka. FSLN ve devletin güvenlik güçleri baskı ve egemenlik araçlarına döndürülemezler.

II. DOĞU AVRUPA'DA DEĞİŞİMLER VE ORTA AMERİKA DEVRİMCİLERİNE ETKİLERİ

COMECON tükenmiş durumda; Varşova Paktı'ndan da geriye bir mumya kaldı. Bunun Orta Amerika'daki devrimciler üzerinde ne gibi etkileri var?

Doğu Avrupa'daki değişimlerin sadece Orta Amerika'da değil, bütün Latin Amerika'da belirleyici etkilere sahip olacağını düşündük önce. Ne var ki bu değişimler ne bizim seçim yenilgimizin ne Salvador kurtuluş hareketi FMLN'nin taarruzunun ne de Latin Amerika genelindeki yığın hareketlerinin gelişmesinin sorumlusuydu. Kalıcı etkilere yolaçtığı yer burası, Avrupa. Bu altüst oluşların kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum. Ama yanıldığımız nokta sosyalist ülke halklarının kapitalizme geri dönmek için değil, sosyalizmin yenilenmesi için mücadele edeceklerini sanmamızdı. Ama tarihsel bağlamlarda düşünmek zorundayız. Örneğin Polonya yurttaşları işsizliğin, evsiz barksızlığın ve yetersiz sağlık hizmetlerinin acısını

tattıklarında Avrupa'da neler başgösterecek? Bu önümüzdeki on yıl boyunca bilinçleri ne yönde etkileyecek? Devrimci düşünceler, kararnameler ve duvarların yıkılmasıyla yokolmazlar.

Ama şu an, ki körfez bunalımı bunu çok iyi gösteriyor, emperyalist ülkeler ciddi bir direnişle karşılaşmadan hedeflerine varıyorlar.

Kanımca içinde bulunduğumuz şu anda devrimci güçlerin gerilemesi nasıl doruğuna ulaştıysa, neoliberal dalga da aynı şekilde en yüksek noktasına ulaştı. Devrimci hareketler ve yığın hareketleri Latin Amerika'da güç kazanıyorlar. ABD'de yavaş yavaş da olsa değişimler yaşanıyor; bunda oraya göçen birçok Latin kökenlinin de payı var. SSCB süper güç olmaktan çıktı; sadece ikinci planda kalan bir güç haline geldi. Gerçi SSCB henüz bağımsız, ancak COMECON üyelerinin dağılmasından ve Varşova Paktı'nın çözülmesinden sonra liberalizm atak halinde. Ama aslında devrimci hareketin değil, ABD emperyalizminin bunalımda olduğunu düşünüyorum.

Fakat güçler dengesi Orta Amerika devrimcileri açısından 19 Temmuz 1979'da olduğundan daha elverişsiz.

Aynı şekilde değerlendirmiyorum. 19 Temmuz'da zafer kazanan devrim yokedilmedi. Bugünle karşılaştırıldığında ne Honduras'ta ne de Costa Rica'da önemli bir halk hareketi vardı. El Salvador ve Guatemala'daki silahlı mücadele o zaman başladı ve bugün hâlâ sürüyor. Ancak bütün Latin Amerika'yı gözönünde tutmalıyız. Brezilya'da son seçimleri az kalsın kesin solcu olan bir aday kazanıyordu. Peru'da "Devrimci Tupac Amaru Hareketi"nin (MRTA) silahlı mücadelesi genişliyor. Arjantin, Ekvator, Bolivya ve diğer ülkelerde yerden biter gibi çoğalan kitlesel hareketler kötüleşen nesnel yaşam koşullarına yanıt veriyorlar. Devrimci güçlerin geri çekilmesi belki tam da Latin Amerika'da tersine döner.

Ama bu hareketler neye ulaşabilirler ki? Sosyal demokrat eğilimli parlamenter-demokratik bir sistemden daha fazlası olabilir mi?

Latin Amerika'da bu aşamada öncelikle varolan yasaların uygulanması önemli. Bu büyük bir ilerleme olur. Latin Amerika'da sadece biçimsel değil, gerçek bir demokrasi olsa, solun

seçimleri kazanma koşulları da daha iyi olur. Böylece ilk adım atılır. Sonuçta solun Latin Amerika'da iktidara gelmesi seçimle olacak.

Toplumsal çelişkileri bu yolla çözmek olanaklı mı?

Bunlar iktidara geldikten sonra alınacak ilk önlemler olur. İktidara gelmek ise atılması gereken ilk adım.

Devrimci güçlerin stratejik bağlaşıkları kimler?

Hep stratejik bağlaşıklardan sözedildi. Biz devrimi böyle bağlaşıklar olmadan yaptık. Ne SSCB ne DAC ne de Çekoslovakya bizi herhangi bir biçimde destekledi. Somoza'nın devrilmesinden sonra gelen yardım da pek fazla değildi.

Ama bu ülkeler devrimin savunulması için silah gönderdiler. Ne Fransa'nın ne de diğerlerinin göndermediği silahlar...

Bu doğru. İktidarımızın korunmasına hizmet eden silahlar gönderdiler. Ama seçimleri buna rağmen kaybettik. Sovyet panzerleri bile durumu lehimize değiştiremedi.

Kapsamlı bir kalkınmayı sağlayacak ve Nikaragualıların çoğunluğunu FSLN'ye bağlayacak gerekli ekonomik yardımın yapılmadığını saptamak durumundayız.

Eksiğini duyduğumuz şey yeterli ekonomik destekti. COMECON ülkeleri istemedikleri için değil, güçleri olmadığı için yeterli yardımda bulunamadılar. Kendi ekonomik durumları buna izin vermedi. Bu da Sandinist hükümetin özellikle son döneminde etkisini gösterdi; gelmeyen yardımın bu bağlamda seçim yenilgimizde etkisi oldu. Örneğin son aylarda DAC'den gelmeyen yardımlar yüzünden sert önlemler almak zorunda kaldık.

Durum bugün daha da kötü...

Kalkınmamızı sıkı bir şekilde dış yardımlara dayandırdık. Sanıyorum gelecekte daha çok kendi yağımızla kavrulup, sorunlarımızı bu yolla çözmeyi başarmalıyız. Öncelikle dış borçları tanımayarak bir yükten kurtulmak istedik. Nikaragua'da kısa erimli çok daha fazla projeye girişmeliydik. Yardımları ülkedeki normal tüketimi finanse etmekle, har vurup harman savurmamalıydık.

Ekonomi politikasında yapılan hatalar Fidel Castro'nın

Küba örneğinde hep eleştirdiği yabancı modellerin kopyalanmasından mı kaynaklanıyor?

Biz diğerlerinden daha az kopya çektik. Ama biz de birçok şeyi olduğu gibi aldık; ve kötü olanı seçtik.

Örneğin neyi?

Devletin ve partinin bütünüyle iç içe girmesi. Eğer parti, devlete kendi adımlarını atmasına izin vermezse, deli gömleği haline geliyor. Devlet ve parti birbirlerinden bağımsız olmalı. Toprağı hemen baştan dağıtmakta da geç kaldık. Daha devrimci olur diye toprağı önce devletin elinde tutmakla hata işledik. Bu Campesinos'ların önemli bir kısmının bizden kopup kontralarla işbirliğine gitmesine yolaçtı. Diğer bir hata polisiye yöntemlerin abartılmasıydı.

Sizce Latin Amerika'da demokratik ve devrimci hareketler hangi perspektiflere sahip, Comandante?

Latin Amerika'da biçimsel demokrasileri gerçek demokrasilere dönüştürmek başarılırsa çok önemli bir yol katedilmiş olur. Halkın aktif biçimde katıldığı, demokratik biçim ve içerikleri birleştiren bir demokrasi Latin Amerika için gidilecek en iyi yoldur. Sosyalist ülkelerdeki proleterya diktatörlüğü sonuçta bütün sınıfların tek bir parti tarafından ezilmesiydi. Latin Amerika'da devrimci örgütler sömürülen sınıfları temsil etmeli ve onları kayırmalıdır, ama diğer kesimlere de hareket alanı bırakmalıdır.

Sosyalizm gündemde değil mi?

Sosyalizm kararnameyle kurulmaz. Birçok aşamadan geçen bir süreçtir. Hedefi gözden kaçırmamalıyız ve yüzümüzü ileriye dönmeliyiz.

İlk basım (özet olarak): ***Volkszeitung***, No. 42, 12.10.1990;
tam metin: ***analyse und kritik***, No. 324, 12.11.1990

KOLOMBİYA

Kolombiya Gerilla Hareketlerinin Politikaları Üzerine

Kolombiya 1,2 milyon kilometrekare yüzölçümüyle (yeni) FAC nin üç katı büyüklüğünde; nüfusu 32 milyon. Kolombiya gerillası Latin Amerika'nın en eski gerillası. 1987 yılında bir takım gruplar "Simon Bolivar Gerilla Koordinasyonu"nda (CGSB) biraraya geldi. 1990'da dört örgüt silahlı mücadeleyi bıraktı. CGSB 1991 haziranından bu yana -El Salvador benzeri- bir anlaşma sağlamak için pazarlık yapıyor. Aşağıda Kolombiya'daki isyan hareketlerinin tarihinin kısa özetini verecegim ve hükümetle yapılan görüşmelere değineceğim.

Manuel Marulanda, nam-ı diğer Tirofijo, kırk yıldır yeraltında. Ülkenin en büyük silahlı örgütü olan "Kolombiya Devrimci Birlikleri"nin (FARC) lideri. 1948 yılında eline ilk kez silah alıp, tutucu partinin, Liberal Parti ve taraftarlarını politik olarak safdışı bırakmak için 1948'den 1958'e kadar sürdürdüğü devlet terörüne karşı direndi. Tutucu terör ve liberal karşı terör 200 bin ilâ 400 bin insanın yaşamına maloldu; 2 milyondan fazla insan yerinden yurdundan edildi. Komünist Parti yasaklandı. Savaş Liberal Parti ve tutucu "Ulusal Cephe" arasında varılan bir anlaşmayla sona erdi. Buna göre bütün devlet makamları 16 yıl boyunca sadece bu iki parti arasında bölüşüldü. Bu düzenleme bugün biçimsel olarak yürürlükte olmasa bile, gerçekte hâlâ geçerli.

İLK KUŞAK

Altmışlı yıllarda oluşan ilk gerilla, küçük gruplar halinde, coğrafi bakımdan ulaşılması zor kırsal alanlarda operasyonlar dü-

zenliyorlardı. Köklü bir toprak reformundan yana olan Campesinos'lar ve Campesinas'lar, üniversite öğrencileri ve "Ulusal Cephe"nin egemenlik tekelinden dışlanan kent entelektüelleri, taraftarlarını oluşturuyordu.

▼ "Kolombiya Devrimci Birlikleri"nin (FARC) öncülleri ilk kez 1964 yılında, ordunun büyük bir saldırısından sağ olarak kurtulan 48 Campesino'nun hareketli gerilla savaşını ilân etmesiyle kuruldu. FARC komünist partiye yakın olmasına rağmen kendine özgü bir yapıya sahip. Özellikle toprak reformundan yana mücadele ediyor. FARC operasyonlarını geleneksel "vur-kaç taktiği" ile daha çok savunma konumundan çıkarak yapıyor. Bugün yaklaşık 50 gerilla cephesinde savaşan 8 bin ilâ 10 bin silahlı insana sahip ve askeri bakımdan en güçlü örgüt.

▼ "Ulusal Kurtuluş Ordusu" (ELN) adı ilk kez 27 kadın ve erkeğin Santander vilayetindeki Simacota yerleşim merkezini işgal edip gerilla savaşını ilân etmesiyle duyuldu. Küba yanlısı üniversite öğrencileri tarafından kurulan ELN, hedefini politik iktidarı ele geçirmek olarak açıklardı. 1978 yılında sadece 36 kişi kalmışlardı. "Ulusal Kurtuluş Ordusu", hatalarını özeleştirel değerlendirmeden geçirdiği bir dönemin ardından, seksenli yıllarda yeniden örgütlendi. ELN bugün 3 bin ilâ 4 bin savaşçısıyla önemli bir rol oynuyor. Bunun bir nedeni de örgütün operasyonlarını petrol çıkarılan bölgelerde yapması ve buralardaki uluslararası tekelleri yüksek oranda para ödemeye zorlaması ve petrol çıkarma tesislerine yönelik sabotaj eylemlerine girişmesidir. ELN Haziran 1987'de iki küçük örgütle birleştikten sonra, 1966 şubatında kendi saflarında savaşırken ölen rahip Camilo Torres'in anısına "Camilist Birlik" ekini aldı ve o tarihten bu yana UC-ELN adını kullanıyor.

▼ "Halk Kurtuluş Ordusu" (EPL), Kolombiya Komünist Partisi (Marksist-Leninist) PCC (ML)'nin silahlı kolu. 1967 yılında, Çin-Sovyet çatışması sonrasında Moskova'ya sadık partiden ayrılan Çin yanlısı kanada dahil 10 kişi tarafından kuruldu. EPL özellikle Karibik kıyısındaki muz üretim bölgesinde (Urabá) etkin; yetmişli yıllarda neredeyse tamamen ortadan kayboldu; seksenlerde tekrar güç kazanmaya başladı ve 1990'da bölündü. B.Gutiérrez liderliğindeki çoğunluk 1 Mart 1991'de silahları bıraktı; F. Caraballo liderliğindeki azınlık ise hâlâ gerilla koordinasyonu içinde yer alıyor. EPL yetmişli yılların sonuna kadar

politika ve ideolojisini Çin'e, sonra da Arnavutluk'a göre düzenledi. Son ana kadar örnek alınan Arnavutluk'taki politik sistemin çökmesinden sonra PCC (ML) ve silahlı kolu EPL bugüne kadar sahip oldukları politik-ideolojik çerçeveyi yitirdiler.

FARC, ELN ve EPL (Caraballo) bugün "Simón Bolivar Gerilla Koordinasyonu"nu (CGSB) oluşturuyorlar.

İKİNCİ KUŞAK

Geçmişte ulusal ve uluslararası alanda en çok tanınan ve sevilen gerilla örgütü "19 Nisan Hareketi" (M-19), yukarıda sözü edilen örgütlerin derin bunalımlar yaşadığı bir sırada, 19 Nisan 1974'te kuruldu. Örgüt kendini, tutucu olmayan, sınıflarüstü ve antiemperyalist bir cephe olarak görüyor ve hükümetin devrilmesi için geniş bir ittifak kurmak için çaba sarfediyordu. Özellikle kentlerde varolan örgüt, hem yoksul mahallelerde hem de orta tabaka içinde geniş sempatiye sahipti. M-19 büyük gürültüler koparan sayısız eylem yaptı (Bolivar kılıcının çalınması*, ordunun merkez cephaneliğinden 5000 silahın çalınması, büyükelçilik işgalleri, adalet sarayının işgali). Kentlerde baskının artması üzerine kırsal alana geçince önemini yitirmeye başladı; seksenli yıllarda ağır askeri yenilgilere uğradı. M-19, Mart 1990'da silahlan bıraku ve bir seçim partisi olan "Demokratik Eylem-M-19" ile girdiği seçimlerde bazı başarılar elde etti. M-19 Kasım 1992'ye kadar liberal Gaviria hükümetinde sağlık bakanlığını yürütüyordu. Olağanüstü halin ilân edilmesinden sonra Liberal Parti'yle olan politik anlaşmayı bozdu ve muhalefete geçti.

Yetmişli ve seksenli yıllarda "Quintın Lame", ADO, PRT, "Patria Libre" ya da "Frente Ricardo Franco" gibi başka gerilla örgütleri de kuruldu. Ancak bunların sadece birkaç yüz militanları vardı ve bölgesel önemleri dışında ağırlıkları yoktu.

*Ulusal kahraman Simon Bolívar'ın Montevideo'da dikili heykelinden çalınan kılıç büyük olay yarattı.

PAZARLIKLAR, ATEŞKES ANLAŞMASI VE SİLAHLARIN BIRAKILMASI

M-19'un girişimiyle başlatılan ve iki yıl süren görüşmelerin ardından tutucu Betancur hükümetiyle M-19, EPL, FARC ve ADO arasında 1984 Ağustos ayında ateşkes imzalandı. Buna göre gerilla kamplarda toplanmak zorundaydı; ama silahlarını alıkoydular ve legal olarak çalıştılar. Öngörülen plana göre bu arada devam edecek görüşmelerde, köklü toplumsal reformlar belirlenecek ve bunun sonucunda da isyancılar kesin olarak silahlarını bırakacaklardı. Ama bu olmadı, çünkü başından beri buna karşı koyan ordu, kaçırma eylemlerini bahane ederek askeri operasyonlara girişti. M-19'un 1985 Kasım ayında işgal ettiği adalet sarayına yapılan baskında bütün işgalcilerin ve 12 yüksek yargıcın öldürülmesiyle ordu ateşkesin bittiği sinyalini verdi.

Politik ortam seksenli yılların ikinci yarısında köklü biçimde değişti. 1986'dan itibaren her yıl 1300 ilâ 3000 insan politik nedenlerden öldürüldü; 100 ilâ 300 insan "kayboldu". 1988 yılında -hükümet verilerine göre!- sekizi ülke çapında faaliyet gösteren 140 ölüm mangası vardı. Giderek ağırlık kazanan uyuşturucu mafyası, ordu, gizli servisler ve büyük toprak sahipleriyle ittifak yaparak, yasal demokratik ve sol örgütlere karşı mücadeleye başladılar. Şiddetin bütünüyle egemen olduğu bu ortamda M-19, EPL (Gutierrez), Quintín Lame ve PRT 1990/91'de silahları bırakmaya karar verdiler. Askeri zayıflık ve uzun süren başarısızlığın yanısıra, en azından EPL örneğinde rol oynayan "reel sosyalist" bloğun çöküşü de silahların neredeyse koşulsuz teslim edilmesine neden oldu. Karşılığında söz verilen tavizler: yasallaşma, seçimlere katılım ve uyum sağlamayı hedefleyen ekonomik projeler. Silahlar bırakılırken 791 savaşçıya sahip olan M-19 açısından seçimler birçok yerde başarılı geçti; yeni anayasanın oluşturulmasına katılmaları da olumlu sonuçlara yolaçtı. Buna karşın resmen silahlarını teslim eden 3157 gerillanın ekonomik uyumları başarısızlıkla sonuçlandı. Ayrıca bir yıl içinde 60'ın üzerinde eski EPL üyesi öldürüldü. Diğer örgütlerde de durum daha iyi değil.

Gerek kuşku uyandıran bu sonuçlar gerekse mücadeleyi baş-

latmalarına yolaçan olan sosyal ve politik nedenlerin hâlâ sürmesi, silah teslimini ilke olarak reddeden "Simon Bolivar" gerilla koordinasyonunu (ELN, FARC, EPL/Caraballo) başka bir yolu denemeye itti. Örgüt "önkoşulsuz pazarlık" talebinde bulundu ve buna ulaştı. İlk kez 1991 haziranında Caracas'ta biraraya gelen hükümet ve CGSB'nin belirlediği gündeme göre, silahlı çatışmaya neden olan bütün sorunlar görüşmeler yoluyla çözülecek. Ne var ki 1991 kasımında Caracas'ta (Venezuela) ve -kesintilerle- 10 Mart'tan 4 Mayıs 1992'ye kadar Tlaxcala'da (Meksika) yapılan görüşme turlarında somut sonuçlar elde edilemedi. Hükümet tarafı asıl olarak geriye kalan gerilla gruplarının da silahlarını teslim etmesini istiyorken, sözkonusu hareketler buna karşı çıkıyorlar ve görüşmeye başlamadan önce köklü sosyal ve politik reformlar talep ediyorlar. Devlet Başkanı Gaviria 8 Kasım 1992'de, önce 90 gün süreli olağanüstü hal, ardından da gerillaya karşı "topyekûn savaş" ilân etti. 1993 Ocak ayında olağanüstü hal üç ay daha uzatıldı. Barış görüşmelerinin şimdilik uzak bir geleceğe kaydığı söylenebilir.

Gaviria'dan sonra başa geçen Ernesto Samper, makamına oturur oturmaz yeni barış girişimlerinde bulunacağını söyledi, ancak sözünü tutmadı. Her gün ortalama on insanın yaşamına malolan askeri çatışmalar ve insan hakları ihlalleri hâlâ sürüyor. Buna ABD'nin müdahalesi ekleniyor. ABD 1989-1995 yılları arasında Kolombiya'ya hibe olarak toplam 322 milyon dolar askeri yardım yaptı ve 1992-1997 yılları arasında 444 milyon dolarlık silah sattı. Seçim kampanyası için uyuşturucu mafyasından aldığı yardım yüzünden politik olarak son derece güç bir konuma düşen ve ayakta kalmaya çalışan Ernesto Samper'in başkanlık döneminde yeni barış görüşmelerinin başlaması pek olası gözükmüyor.

Asdrúbal Jiménez, hükümetle yapılan görüşmelerde EPL'nin temsilcisi. Haziran 1992, Nürnberg

Asdrúbal Jiménez
[CGSB-EPL]

ÜLKEMİZDE GERİLLA GRUPLARI OLUŞTURMAK SENDİKA KURMAKTAN DAHA KOLAY

Asdrúbal Jimenez "Kolombiya Komünist Partisi - Marksist Leninistler"in (PCC-ML) yönetiminde yer alıyor. "Halk Kurtuluş Ordusu" (EPL), partinin silahlı kolunu oluşturuyor. "Simón Bolivar Gerilla Koordinasyonu"nun (CGSB) pazarlıklara katılan delegasyonunda EPL'yi temsil ediyor.

"Simon Bolivar Gerilla Koordinasyonu" (CGSB) 1990'dan bu yana üç örgütten oluşuyor: FARC, ELN ve EPL. Gerilla koordinasyonunun karar yetkisine sahip delegasyonu içinde her üç örgütten gelen delegeler yeralıyor. Delegasyon, 1991 Temmuz ayından bu yana silahlı çatışmaya politik çözümler konusunda hükümetle pazarlık yapıyor. Asdrúbal Jiménez hem Caracas'ta (Haziran ve Kasım 1991) hem de Tlaxcala, Meksika'da (1992 mart ve nisan sonu/mayıs başı) yapılan görüşmelerde hazır bulundu.

13 Haziran 1992'de Nürnberg'de gerçekleşen ikinci buluşmamızda özel yaşamına ilişkin kimi ayrıntıları aktardı; gerillanın pazarlık stratejisi hakkında kapsamlı bilgiler verdi ve EPL'nin bölünmesine değindi.

I. KİŞİLİĞİ ÜZERİNE

Asdrúbal, yıllarca Muz İşçileri Sendikası SITRAINAGRO'nun avukatlığını yaptın. Burada hangi koşullar altında çalıştın?

Urabá bölgesinde Muz İşçileri Sendikası SITRAINAGRO'nda çalıştığım süre boyunca sürekli tehditlere maruz kaldım. Bu öyle bir noktaya geldi ki, üyesi olduğum örgüt benim

Urabá'da öldürülmemi engellemek için başkent Bogotâ'ya gönderilmemin daha iyi olacağına karar verdi.

Bogota'da ne yaptın?

1987/88 yıllarıydı; daha çok yasal politik bir örgüt olan "Frente Popular" (Halk Cephesi) içinde çalıştım. Bu örgüt 1984 yılında "Halk Kurtuluş Ordusu" (EPL) ile Betancur hükümeti arasında yapılan ateşkes görüşmeleri sonucunda kurulmuştu. Aradan yedi ay geçtikten sonra Bogota'dan Medellin'e giderken yolda bir suikast girişimine uğradım. Evin önüne geldiğimde motosiklet üzerinde iki adam üzerime ateş ettiler ve öldüm sanıp bırakıp gittiler.

Ne zaman oldu bu?

4 Nisan 1988'de. Hemen bir kliniğe götürüldüm. Acilen ameliyata girdim. Doktorlar yine de öleceğimi sanmışlar. İyi ki de yanılmışlar. Klinik -yönetim, doktorlar, hemşireler- o denli yoğun tehditlere maruz kalmışlar ki, ameliyatın üzerinden dört gün geçtikten sonra binayı terketmek zorunda kaldım. Aksi takdirde başka insanların yaşamı da tehlikeye girmiş olacaktı.

Sonra?

Sağlık Bakanlığı'nın bölge sorumlularından biri olan, eskiden Urabá'da çeşitli vesilerle birlikte çalıştığım Liberal Parti üyesi Dr. Betancur'un yardımıyla Bogota'da gizlice bir kliniğe yatırıldım. Uluslararası Af Örgütü, İngiltere'ye sürgüne çıkmamı sağlayana kadar orada 20 gün kaldım. 20 Mayıs 1988'de Londra'ya geldim.

Çalışmaya oradan devam edebildin mi?

1988'de Uluslararası Af Örgütü'nün Kolombiya'daki insan hakları ihlallerine karşı açtığı kampanyaya aktif biçimde katıldım. Neredeyse bütün İngiltere'yi baştan sona dolaşıp kendimi örnek vererek -o zamanlar hemen hemen tamamıyla sakattım- Kolombiya'daki durumun ne kadar kötü olduğunu anlattım.

Savunduğun görüşler yüzünden içinde bulunduğun yasal toplumsal hareketlerde adeta hedef tahtası haline geldin. Bu işler Kolombiya'da o kadar kolay değil ne de olsa. PCC (ML) üyeliğinin bunda ne gibi bir rolü oldu?

Medellın'de üniversitede okurken okuldan atıldığımdan beri "Kolombiya Komünist Partisi (ML)" ile ilişkim vardı. Politik kariyerimi 1964'de kurulan ve o zamandan bu yana yeraltında çalışan bu partide yaptım. PCC (ML) ülkemizde biçimsel ama gerçek olmayan bir demokrasinin olduğunu söylüyor. İki anayasa var: biri kitapçılarda satılan; bir de askerlerin uyguladığı.

PCC (ML)'ye ne zaman girdin?

1971'de.

Hep yığın çalışması mı yaptın, yoksa askeri alanda da çalıştın mı?

Hep yasal alanda aktiftim: 1971/72'de öğrenci hareketinin liderliğinde, eğitimin özelleştirilmesine karşı kampanyalarda, SITRAINAGRO'da vs.

Bugün PCC (ML) ve EPL içindeki görevlerin nelerdir?

PCC (ML) politik bir partidir ve 1967'de silahlı kolu olarak kurduğu "Halk Kurtuluş Ordusu"nu (EPL) yönlendirir. EPL'nin içinde yeraldığı "Simón Bolívar Gerilla Koordinasyonu" geçen yıl hükümetin pazarlığa oturmasını sağlayınca, kumandan Diego Ruiz ile birlikte EPL temsilciliğine getirildim.

Asdrúbal, yine çok kişisel bir soru soracağım. Sen Tlaxcala'da (Meksika) hükümetle pazarlık ederken erkek kardeşin Urabá'da öldürüldü. Buna ilişkin birşeyler söyleyebilir misin?

Kardeşim bu bölgede politik etkinliklere katılmıştı. Bu yüzden tutuklandı. EPL'nin bir kanadı silahları bıraktıktan sonra hükümetle yapılan anlaşmaların birisi, tutukluların serbest bırakılmasını öngörüyordu. Serbest bırakılacakların listesinde iki kardeşim de yeralıyordu. Geçen aralıkta çıktılar. Çok genç olan kardeşim bu kısa süre içinde özel yaşamıyla ilgilendi ve politik olarak aktif değildi. Cinayeti intikam olarak, görüşmelere katılmamın bedeli olarak görüyorum.

Sorumlusu kim?

Muhtemelen hükümet, baskı güçleri ve 1991'de silahları bırakan EPL kanadından "arkadaşlar"dan oluşan bir ittifak. Çünkü bunlar kendi çizgilerini izlemem için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Bense reddettim, çünkü Kolombiya'da ge-

rillanın silahı bırakabilmesi için gerçek anlamda demokratik koşulların ve toplumsal önkoşulların olmadığını düşünüyorum.

Kardeşin silahı bırakan EPL kanadından mıydı?

Sanmıyorum. Hapisteydi ve onu da listelerine aldılar, hepsi bu. Onu çok iyi tanıyorum ve bu yüzden onların çizgisini kabul ettiğini düşünemiyorum. Aksine o, silahları bırakanların, birçok insanın yaşamını verdikleri davaya ihanet ettikleri görüşündeydi.

II. GERİLLANIN BELLİ KESİMLERİNİN SİLAHLARI BIRAKMASI

Görüşmelere gelelim. İçinde bulunduğumuz pazarlık sürecinin, 1 Eylül 1988'de, aslında büyük bir baskı dalgasının egemen olduğu bir ortamda, Barco hükümetinin aniden ortaya attığı barış planıyla başladığını söyleyebiliriz. Plan, politik sisteme makyaj yapmayı ve gerillanın affını öngörüyor; karşılığında da silahların bırakılmasını talep ediyordu. Gerilla Koordinasyonu buna hazırlıksız mı yakalandı?

Öncelikle bir noktayı açayım. Barış girişimleri hep Gerilla Koordinasyonu'ndan geldi, hükümetten değil. 1984'ten itibaren gerillanın girişimleri sonucunda sınırlı süreye yayılan ve belli koşullara bağlı ateşkes anlaşmaları imzalandı. FARC, M-19 ve EPL ile hükümet arasındaki anlaşmaları bozan yine hükümet oldu. Buna rağmen gerillanın politik güç olarak sahneye çıkmasına izin verdiler.

Gerilla askeri ağırlığının hiç olmazsa bir kısmını politik etkiye dönüştürebildi...

Çok doğru. Gerilla toplumsal etkisini ateşkes döneminde derinleştirdi. Maalesef bu dönem sayısız kurban vermemize neden oldu. Kamuoyu önüne çıkan sözcülerimizin ve aktivistlerimizin hemen hepsi öldürüldü. Bundan EPL, FARC ve Yurtsever Birlik ile M-19 etkilendi. Yine de bu dönem bizim açımızdan politik ilerleme demekti. O günden beri gerilla çatışmanın politik çözümünü savunuyor. Hükümet hep askeri zaferin yollarını aradı.

Kabul ediyorum, ancak Barco yine de beklenmedik bir barış girişimiyle kamuoyunun önüne çıktı...

Biz bunu doğrudan M-19'u muhatap alan bir adım olarak gördük.

Bu durumda "biz" dediğiniz kim?

"Simón Bolıvar Gerilla Koordinasyonu".

...M-19 o zaman daha üyeydi...

Doğru. M-19 askeri ve politik olarak çok zor durumdaydı. Ordunun Kasım 1995'de Adalet Sarayını basmasından sonra M-19 askeri anlamda yenilmişti. Ondan sonra hiç kendine gelemedi. Sözkonusu girişim sanki M-19 için atılan bir can simidiydi, tabii hükümetin de kendine göre beklentileri vardı.

Gerilla Koordinasyonu yönetimi içinde hükümetin girişimine yaklaşım konusunda tartışma var mıydı, yoksa buna sadece M-19'un ilgi gösterdiği başından itibaren belli miydi?

Gerilla Koordinasyonu içinde sayısız tartışma vardı. Sonunda hiçbir örgütün tek başına hükümetle anlaşmaya oturmaması konusunda görüş birliğine varıldı.

Ama M-19'un asıl yaptığı bu oldu.

Evet, hükümete karşı kimi sözler vermişti. Ama M-19 Gerila Koordinasyonu'na verdiği güvencede, sadece pazarlık için gereken koşulları yaratacağını, asıl görüşmelere diğer örgütlerle birlikte gidileceği güvencesini verdi.

M-19 tek başına pazarlıklara devam ederken bu arada Gerilla Koordinasyonu'nun beşinci "doruk"u gerçekleştirildi. Burada hangi kararlar alındı?

M-19 buraya katılmadı ama gönderdiği bir belgede, toplantıda alınan bütün kararları kabul edeceği güvencesini verdi. Hükümetle görüşme kararı alındı, fakat bu hep birlikte yapılacaktı.

M-19 örgütü 1990 Mart ayında silahları kesin şekilde bıraktı. Ama tek başına değildi. Quintín Lame, PRT ve örgütün EPL de M-19'un açtığı yol üzerinden hükümetle görüşme arayışlarına girdi - üstelik herkes tek başına! Bundan çıkardığım sonuç şu: sözde savunulan "sert pozisyon" ile pratikte neredeyse hiç sınır tanımadan verilen tavizler arasındaki çelişki sadece M-19'da yoktu. Gerilla Koordinasyonu karar almıştı, almamıştı, hiç önemli değildi.

M-19 hükümetle girdiği ilişki sayesinde umut ve beklentiler uyandırmayı becerdi. Birçok insan hayale kapılarak hükümetin yeterince garanti vereceğini, bu sayede rejime karşı mücadele edebilecek yasal politik projelerin gerçekleştirilebileceğini sandı.

Dikkatimi çeken şu: karşı yönde kararlar olmasına rağmen diğerleri de hükümetle tekli görüşmelerde bulundular!

CGSB içinde hükümetle teker teker ilişki kurulabileceği, ama pazarlığa kolektif oturulması gerektiği konusunda anlaşmaya varılmıştı. Sonra Bernardo Gutierrez EPL adına hükümetle ilişkiye geçip pazarlığa başlayınca kararlaştırılan çizgiyi terketmiş oldu. EPL başkumandanı Francisco Caraballo bir açıklamayla, bunun sadece Bernardo Gutierrez'in pozisyonu olduğunu, EPL'nin örgütsel görüşü olmadığını belirtmek zorunda kaldı.

EPL içinde birbirinden çok farklı iki eğilimin oluşmaya başladığını ne zaman gördün? Gutierrez'in çevresindekiler M-19 gibi silahlara karşı yasallaşmayı değiş tokuş etmek istiyorlardı; Caraballo kanadı ise köklü sosyal ve politik değişimler için pazarlığa oturmak istiyordu.

Bu Gutiérrez'in pratikte hükümetin koşullarını kabul etmeye başladığı 1990 ocak, şubat aylarında belli oldu.

Gutiérrez düşüncelerini önce kamuoyu önünde açmaya başlamadı. Başka bir yola çark ettiği nereden anlaşılıyordu?

Savaşçıların belli bölgelerde yoğunlaştırılmasından sözetmeye başladı. Üstü örtülü biçimde askeri gücü çözmeyi savunuyordu, örneğin Campesinos'lara dayanan silahlı mücadelenin soyutlanmış olacağını iddia ediyordu. Ona göre kırsal kesimdeki silahlı yapıyı dağıtıp kentlerde kurmak gerekiyordu.

Bunlar üzerinde sadece parti ve EPL yönetiminde mi tartışılıyordu yoksa taban da tartışıyor muydu?

İlk defa 1990 başlarında Bogota'da yapılan bir toplantıda dile geldi. Sonra Gutierrez Urabá'daki Pueblo Nuevo kampında savaşçıları toplamaya başladı. Burası EPL'nin en güçlü olduğu cephelerden biriydi.

Gutierrez'in ne yapmak istediği Ocak/Şubat 1990'da, sanıyorum PCC (ML) ve EPL yönetimi açısından kastediyorsun, açığa çıkmaya başladı diyorsun. Niçin bu parti içinde ve EPL

tabanında açıkça tartışılmadı?

Örgüt için denetim konusunda belli dikkatsizlikler vardı. Gutierrez'in insanları kandırmayacağına gereğinden fazla güvenildi. Taban çalışmasına gereken önemi vermedik, durumu kavradığımızda Gutierrez'in örgütün dağıtılması konusunda epey yol katetmiş olduğunu gördük. Gutierrez'in ayrıca M-19 ve hükümetten aldığı yardım da küçümsendi.

Anlayamadığım nokta şu: eğer tüm bunlar dediğin gibi 1990'dan beri biliniyorduysa, o zaman Caraballo nasıl oluyor da daha geçen nisanda Gutierrez'le ortak bir mektup yayınlayıp, basında EPL'nin pazarlık konusunda bölüneceğini iddia eden haberleri tamamen yanlıştır diye reddediyordu?

Sorunu örgüt içi tartışmalarla çözebileceğimizi düşündük. Yönetimin çoğunluğu Gutierrez'in görüşlerini reddettiği için kendisinin bu çoğunluk kararına uyacağını sandık.

Sanıyorum, M-19 ve diğerleri silahları teslim ettikten sonra EPL'nin tabanı da sıranın şimdi kendilerine gelip gelmediğini soruyordu. Birbirinden çok farklı iki çizgide kutuplaşan bu tartışmanın tabana neden aktarılmadığını anlayamıyorum. Gutierrez düşüncelerine yandaş bulmaya çalışırken siz hâlâ yönetim düzeyinde çözümü düşünüyordunuz.

Gerilla Koordinasyonu'na zarar vermemek için Gutierrez'le sert bir çatışmaya girmekten vazgeçmek zorunda kaldık. Buna ayrıca sözkonusu kanadın konumunu açıkça savunmaması eklendi. Gerillayı tabanda dağıtmaya başlarken yönetim organı toplantılarında hâlâ Gerilla Koordinasyonu'nun istediği doğrultuda bir görüşme yoluyla çözümden yana oy kullanıyorlardı.

Diğerleri 1990/91'de silahları bırakırken sizin, sizden kastettiğim FARC ve EPL'nin, neden buna karşı olduğunuzu kısaca açar mısın?

CGSB için Kolombiya'daki silahlı mücadelenin politik ve toplumsal nedenleri olduğu gayet açık: örneğin yoksulluk, geniş halk kitlelerinin politikadan dışlanmaları ve egemen kesimlerin şiddet yoluyla sürdürdükleri iktidarları. Pazarlıklar silahlı mücadeleyi yaratan bu nedenleri ortadan kaldırmayı hedeflemeliler. Hiçbir şey almadan teslim olmak ülkemizin sorunlarını hiçbir biçimde çözmeyecektir.

III. "SİMÓN BOLIVAR GERİLLA KOORDİNASYONU"NUN (CGSB) HÜKÜMETLE PAZARLIKLARI

Bana öyle geliyor ki, CGSB 1990/91'de, bazı grupların silahları bırakmasından, anayasa reformundan ve devlet başkanı Gaviria'nın iktidara gelmesinden sonra neredeyse tamamen soyutlanmış durumdaydı. Buna "reel sosyalizm"in çöküşü ve Orta Amerika'daki barış görüşmeleri eklendi. Gerillanın bu durumda görüşme girişiminde bulunması, tekrar politik hareket yeteneği kazanmak için çaresizlikten attığı bir adım mıydı?

Senin doğru biçimde dile getirdiğin o politik ortam bizim attığımız adımın asıl sorumlusu değildi. İçinde bulunduğumuz durumda inisiyatif kullanıp düşüncelerimizi yaşama geçirmenin çok uygun olacağından yola çıktık. Çünkü bize karşı yürütülen şiddetli bir propaganda vardı; sosyal demokrasi aktif bir şekilde harekete geçmişti ve sadece silahları bırakarak bunalımdan çıkılacağı yönünde yaygın hayaller kuruluyordu.

Gerilla Koordinasyonu görüşme projesini egemen politik sistemin açtığı monderleşme taarruzuna karşı bir seçenek olarak mı algıladı?

Hayır, önce değil. Anayasa kurucu meclisinde kendi delege'lerimizle yer almayı talep ediyorduk. Bunu reddettiler, sonra da ordu FARC'ın merkez karargâhına saldırdı ve ardından gerilla buna taarruzla yanıt verdi. Bunun üzerine Gerilla Koordinasyonu olmadan toplumsal çatışmalara çözüm bulunamayacağını vurguladık.

Gerilla Koordinasyonu'nun El Salvador örneğinde olduğu gibi, ateşkesi, köklü reformları ve gerillanın silahları teslim ettikten sonra hedeflerine politik alanda ulaşmaya çalıştığı genel bir anlaşma konsepti var mı?

Gerilla Koordinasyonu ateşkesi ya da silahların teslimini hiçbir zaman pazarlık konusu yapmadı. Silahlı çatışmaya yolaçan politik, sosyal, ekonomik ve askeri nedenleri ortadan kaldırmaya yarayacak sözleşmeler istiyoruz. Bunlar aşıldığı taktirde silahlı mücadeleye gerek kalmayacak.

Bu, özü itibarıyla 1984'dekine benzeyen bir strateji: önce diyalog, ardından ateşkes; bu arada gerilla köklü toplumsal de-

girişimleri hedefleyen görüşmeler sürerken silahlarını tutmaya devam ediyor. Bu yolla politik ve belki askeri gücünü de çoğaltmaya çalışıyor. Sonra savaş daha yüksek bir düzeyde devam ediyor.

Pozisyonumuzu iyi yorumladın. Ülkenin demokratikleştirilmesini hızlandıran anlaşmalara varırsak ve bu arada silahlı mücadelenin, hedefimize ulaşmada tek etkili biçim olmadığı ortaya çıkarsa, o zaman savaş bitebilir. Bu ülkenin politik ve toplumsal dönüşümüyle yakından ilintili olan aşamalı bir süreçtir.

O zaman bu çok uzun erimli bir şey. Çünkü gerçekçi olarak bakılırsa, örneğin ekonomik adaletsizlik o kadar çabuk düzelmeyecek.

Doğru. Ama zaten biz de herşeyi bir adımda değiştirmeyi talep etmiyoruz. Bizim için belirleyici olan, gerçek demokratikleşmedir. Bizi öldürmeleri tehlikesi olmadan yasal politika yapmak istiyoruz. Ayrıca ekonomi politikası geniş halk yığınlarını gözetmeli, şimdi olduğu gibi zaten zengin olan azınlığı ve çokuluslu tekelleri değil. Günlük yaşamın ve toplumsal çatışmaların militarizmden arındırılması da büyük öneme sahip. Oysa şu an polis ve ordu artık her greve müdahale ediyorlar. Bu koşullar gerçekleştiği taktirde ölüm rizikosu olmayan demokratik bir politika geliştirilebilir. Silahlı mücadele bu noktada geçerliliğini koruyor. Güvenlik aygıtları yeniden düzenlenmeli, ordu "iç düşman"a karşı kullandığı "ulusal güvenlik doktrini"nden vazgeçmelidir.

1991 haziranında başlayan görüşme turlarına gelelim. Buraya neden ordu temsilcileri katılmadı?

Görüşmelere sadece gerilla ve hükümetin değil, bütün toplumsal kesimlerin, yani askerlerin de katılmasını hep talep ettik. Askerler onaylamadığı sürece ülkeye barışın gelmesi olanaksızdır.

Bu bana da mantıklı geliyor. Eğer askeri aygıt katılmazsa pazarlığın ne anlamı kalacak?

Biz de böyle düşünüyoruz. Ama biz daha fazlasını istiyoruz: Süreç militarizmden arındırılmalıdır. Çünkü çatışmanın özünde farklı iki askeri karşıt değil, aksine toplumsal çatışmalar yatmaktadır. Bu nedenle de bizce görüşmelere bütün toplumsal

kesimler katılmalı, talepleri doğrultusunda mücadele vermeli ve anlaşmaları taşımalıdırlar. Aksi taktirde sosyal adaletin olduğu bir barışı sağlamak olanaksız olacak.

Hemen birkaç sözcükle sence Caracas I'in en önemli sonuçlarının ne olduğunu söyler misin?

O ana kadar tek çözüm olarak askeri yolda direten hükümet dayatmasını kırmayı başardık. Gündem konusunda, önkoşulsuz görüşmelerde bulunma konusunda anlaştık; Gerilla Koordinasyonu kolektif olarak muhatap kabul edildi. Başka kesimlerin katılımını ele aldık. Bunlardan bazıları Caracas'taydılar. Resmi görüşmelerin yanısıra sanayicilerle, humaniter örgütlerle, sendikacılarla vs. görüştük.

Kasım ayında, Caracas II kapsamında, hükümetin bastırmasıyla neredeyse sadece ateşkes üzerine konuşuldu. Sorunun 16 boyutu saptandı, ama somutta sadece farklılıklar kağıda döküldü. Neden?

Çok farklı bir noktadan hareket ettik. Hükümet herşeye son derece önemli askeri bir sorun olarak baktığından, asıl hedefleri ateşkesti. Gerilla ise toplumsal sorunlar üzerine tartışma gereğini duydu. Hükümetin ateşkes üzerine konuşma isteğini kabul edince farklılıklar ortaya çıktı. Hükümet ateşkesi kendisine politik ve askeri avantajlar sağlayacak koşullara bağlamaya çalışıyordu. İçinde bulunduğumuz aşamada sözkonusu noktada taviz verecek durumumuz yoktu, hele askeri taviz hiç. Hükümet güçlerimizin belli noktalarda toplanmasını istiyordu. Bu orduya askeri avantajlar sağlardı, üstelik boşalttığımız bölgelerdeki halkı ordunun ve paramiliter güçlerin insafına terketmiş olurduk. Ne politik ne de askeri olarak yenilmiş durumdayız, bu yüzden bunu kabul edemezdik. Paramiliter gruplar dağıtılmadığı ve gerilla merkez karargâhına karşı sürdürülen saldırılar bitmediği sürece hükümetin ateşkes önerisini ciddiye almıyoruz.

Bu yüzden Caracas II'yi geneli itibarıyla başarız olarak mı değerlendiriyorsun?

Hayır, bu tur çok önemliydi. Hükümetin, bize de, silahları karşılıksız bırakan diğer gruplara davrandığı gibi davranabileceği beklentisini kırdık. Her iki taraf da sürecin çok karmaşık olduğunu ve hızlı çözümler beklenemeyeceğini açık bi-

çimde kavradı. Bu tur, görüşmelerin Kolombiya'daki diğer kesimler tarafından da önemli olarak değerlendirilmesine ve desteklenmesine katkıda bulundu. Görüşmelere artık gerçek bir seçenek gözüyle bakılmaya başlandı.

Üçüncü tur birkaç defa ertelendi. Dış faktörlerin yanısıra - evsahibi ülke Venezuela'daki darbe- iç faktörler de var mıydı? Birkaç kere yapılan erteleme daha sert bir hükümet pozisyonuna işaret ediyor mu?

Ertelemeler için birden fazla neden vardı. Hükümet delegasyonunda bunalım başgösterdi, bileşimi değişti ve Dr. Serpa Uribe ile yeni bir başkan getirildi. Gerilla Koordinasyonu, Caracas sonuçlarını birlikte değerlendirmek ve yeni pazarlık stratejisini belirlemek için önce altıncı "doruk"unu gerçekleştirmek istiyordu. Venezuela'daki darbe denemesi bir sonraki buluşma için uygun bir yer bulunamamasına yolaçtı.

Nihayet 10 Mart'tan 4 Mayıs'a kadar Tlaxcala'da (Meksika) yapılan üçüncü tur görüşmelerin iki boyutu vardı: Gerilla için çok olumlu başlayan tur olumsuz bitti. Önce ekonomi politikasına yönelik yapılan tartışmaya gelelim. Bu tartışma ülkede nasıl bir yankı uyandırdı?

Görüşmelere yeniden başlanması sadece gerilla için değil, bütün ülke açısından çok olumluydu. Çünkü ekonomik açılma politikası ve bunun yol açtığı sosyal sonuçlar üzerinde yürütülen tartışmada, ülkenin çıkarlarıyla, Tlaxcala'da pazarlık yapanların çıkarları karşı karşıya geldi. Tartışmaya ekonomi uzmanlarının katılması da -hükümet politikasını savunanlar ve eleştirenler- çok önemliydi. Bu yolla neoliberal politikanın iyi ve kötü yanlarını açıklığa kavuşturmak istiyorduk. Burjuvazinin gerici kesimleri, basın ve militaristler, bizimle tartışmaya girdi diye delegasyon başkanının üzerine çullandılar. Hükümet politikasına kısmen karşı çıkan güçlü işletmeciler de, kendileriyle bu konuda görüşmeyi hep reddeden hükümetin şimdi gerillaya hesap vermesini eleştiriyordu. Sonuçta bu, hükümeti çok karışık bir durumun içine soktu.

Ele alınan bu konu sayesinde görüşmelerde ilk kez ülkenin sorunlarının özüne inildi. Bunu herkes gördü. Koparılan fırtınalar beni aslında pek şaşırtmıyor.

Bu çok olumluydu. Politik çözüme karşı olanlar ise tam bu noktadan saldırarak süreci sabote ettiler. Ve başardılar. Hükümet tarafı daha tartışmanın ertesi günü çeşitli bahanelere sarılarak konuyu kapatmaya çalıştı. Üç gün bile sürmeden, henüz hükümete yakın çevreler görüşlerini bildirirken, tartışma bitti.

Gelelim Tlaxcala'nın olumsuz tarafına. Örgütün EPL'nin bir kanadının eski tutucu bakanlardan Dr. Durán Quintero'yu kaçırması üzerine hükümet tarafı görüşmeleri yarıda kesti, ardında da ülkeye geri döndü. Böyle birşeyi bekliyor muydunuz?

Hükümet açısından görüşmelere ara verme gerekliliği, ülkede görüşmelerin taktiğine ilişkin eleştirilerin yükselmesiyle birlikte gündeme geldi. Delegasyon, hükümetin neoliberal ekonomi politikasına ilişkin yayınladığımız bir belgeye önce oldukça kızgın bir tepki gösterdi; bunun üzerine görüşmelere bir gün ara verilmesini talep ettiler; ardından da görüşmelerin devamını Durán Quintero'nun salıverilmesi koşuluna bağladılar.

Duran Quintero'nun ertesi gün öğrenilen ölümü geriye çekilmek için bir bahane oluşturuyor muydu?

Bu aşırı derecede şişirilen bir bahaneydi.

Ama daha iyi bir bahane de sunulamazdı. EPL eski bakanı neden kaçırmıştı ki?

Genel kumandanlığa gelen bilgide bunun bir kaçırma değil, politik bir gözaltı olduğu söyleniyordu. İki üç gün sürecekti ve bu arada bu bayla Santander ve özellikle Catatumbo bölgesindeki militaristleşme ve baskı üzerine konuşulacaktı. İki ya da üç gün sonra yine serbest bırakılması düşünülüyordu. Yoğun askeri operasyonlar, görüşme bittikten hemen sonra bırakılmasını engelledi. Bir çıkış yolu bulmak için yola çıkan iki yoldaş güvenlik güçlerince tutuklandıktan sonra katledildiler ve ardından yakıldılar.

Tutuklular ve kaçırılanlar konusu daha Caracas II kapsamında çok şiddetli tartışılan bir konu olmuştu. Gerilla Koordinasyonu'nun elinde bulunan asker ve sivil sayısı ne kadar?

Bütün Gerilla Koordinasyonu hakkında bir sayı vermek güç. Sadece EPL hakkında birşeyler söyleyebilirim...

...olur, o zaman EPL üzerine konuşalım.

Elimizde iki kişi vardı. Sözü geçen Durán Quintero ve Norberto Morales Ballesteros. Durán Quintero trajik olarak kalp yetersizliğinden öldü. Norberto Morales Ballesteros halk mahkemesi önünde yargılandı. Kamu kaynaklarından kendi cebine indirdiği paraların büyük bir bölümünü halkın çıkarına kullanılmak üzere teslim etmeye mahkûm edildi. Ayrıca Gerilla Koordinasyonu için savaş vergisi ödemek zorunda. Sonra serbest bırakıldı.

Ama EPL bu eylem biçimini uygulayan tek örgüt değil. Gerilla neden insan kaçırıyor? Kaçırma eylemini kriminel bir eylemden ayırmak zaten çok güç. Hele yığınla insanın kaçırıldığı Kolombiya gibi bir ülkede.

Kolombiya'da kaçırma eylemleri ticarete dönüştü. Zaten bu yüzden gerillanın elinde bulunan insanların sayısı hakkında kesin sayılar vermek çok güç.

Sorum da zaten tam bu noktayı hedef alıyor! Mafyanın büyük paralar kazandığı böylesi bir dönemde gerilla nasıl olur da böylesi bir eylem biçimini kullanır?

Öncelikle ekonomik talepleri yerine getirmek için. Devrim çok paraya maloluyor, ve bunu parası olanlar finanse etmeli. Başka durumlarda ise yolsuzluk yaptıkları ya da kamu paralarını çaldıkları için sanayicilere ya da yüksek makamdaki devlet görevlilerine yaptırım niteliği taşıyor. Ayrıca politik ajitasyon aracı olarak da kullanılıyor; ya da belli bölgelerdeki etkili insanlarla somut sorunları çözmeye hizmet ediyor. Bazen de belli bir bölgede yaşayan halk, tepesindeki yerel despotlarla başa çıkamamışsa bu istemle bize geliyor.

Bu eylem biçimlerinin sıradan çeteciliğe dönüşme ya da politik karşıtlar tarafından istismar edilme tehlikesi taşıdığını düşünmüyor musun?

Bu doğru, sözkonusu olan iki ucu da keskin bir bıçak. Çok karmaşık bir durum: bazen kullanılmasını haklı göstermek çok zor, bazen de reddetmek.

Nasıl olursa olsun; sonuçta Durán Quintero'nun kaçırılması sadece Tlaxcala'daki atmosferi değil, gündemi de değiştirdi. Hü-

kümet tekrar kaçırmalar ve silahların bırakılması üzerine konuşmakta diretmeye başladı; kendisi için son derece rahatsız edici ekonomi tartışmasını başka tarafa çekmeyi başardı.

Bu doğru, ama EPL'nin "Livardo Mora Toro" cephesi bunun böyle olmasını istemiyordu. Talihsiz bir şekilde gelişen olay pazarlık sürecini torpilledi. Hükümet bunu kendisine göre kullandı.

Hükümet delegasyonu katolik kilisesinin arabulucuk yapmasından sonra tekrar Tlaxcala'ya geldi, ama pazarlık masasında ilerleme kaydetmek olanaklı olmadı. Görüşmelere 31 Ekim'e kadar ara verme konusunda anlaşıldı. Üçüncü turu genel olarak nasıl değerlendiriyorsun?

Sözkonusu olay yüzünden hükümetin ekonomi politikasını tartışıp diğer toplumsal kesimleri görüşme sürecine katmayı başaramadık. Bu çok olumsuz.

Kendi kalenize attığınız bir gol!

Evet. Yine de olumlu noktaları vardı. Hükümetin öne sürdüğü koşullara karşı gerilla ortak ölçütler geliştirmeyi ve bunları kullanmasını bildi. Bu süreçte şu ana kadar iki taraf var; umudumuz gelecekte bu sayının çoğalması. Her türlü anlaşma her iki tarafın da onayını almalı; değişiklikler de yine ancak her iki tarafın onayı ile olanaklı olmalı. Tek bir taraf her istediğini yapmamalı. Ciddi bir diyalog ancak bu yolla olanaklı kılınabilir. Buna ek olarak uluslararası denetim gündeme geliyor. Talep ettiğimiz bu araç sayesinde bağlanan sözleşmelere kimin uyup kimin uymadığını belirlemek olanaklı olacak.

Kilise ve parlamentonun sürece katılmasının ne gibi bir anlamı olabilir?

Bunlar son derece önemli iki unsur. Kilisenin toplum içinde büyük etkisi var; kilisenin bazı kesimleri halk örgütleriyle çok sıkı işbirliği içindeler; bu yüzden de diyaloğa katılmalarını istiyoruz. Parlamento ise sonuçta her türlü anlaşmayı geçerli kılacak yasaları çıkaran organ. Onu da bu yüzden katmak istiyoruz.

Son bir değerlendirme: hükümet sence cidden pazarlığa girmek, yani taviz vermek istiyor mu? Yoksa sadece sizden öncekiler gibi silahlarınızı vermenizi mi istiyor?

Teslim olmamızı istiyor. Silahlarımızı istiyorlar, en ucuz yoldan. Bu nedenle de sürecin sadece hükümet ve gerilla arasında gelişmesi halinde başarısızlığa uğrayabileceğinden endişe duyuyoruz. Ancak diğer kesimlerin de katılımı görüşmeleri kurtarabilir ve olumlu sonuçlar sağlayabilir. Senato başkanıyla yaptığımız görüşmeler bu anlamda büyük önem taşıyordu.

Son haftalarda savaş giderek yoğunlaştı, insan hakları ihlalleri arttı; sosyal demoratik-popülist "Demokratik Eylem M-19" ise daha da zayıfladı. Çatışma bütün düzlemlerde keskinleşiyor; demokratik hareket alanları daralıyor. Bu koşullar altında çatışmanın politik çozümünü olanaklı görüyor musunuz?

Her şey bütün toplumu sürece katıp katamamamıza bağlı. Başarının ya da başarısızlığın anahtarı burada. Hükümetin savaş stratejisi olan "Operación Tricolor 90" Aralık 1990'da FARC merkez karargâhına yapılan saldırıyla başladı ve hedefi FARC yönetimine darbe indirmek. Bitmek üzere olan bu operasyon başarısızlığa uğrarsa, hükümet için savaş stratejisini sürdürmek çok zor olacak. Bir nokta daha: Gaviría hükümeti itibarını büyük ölçüde yitirdi. Devlet Başkanı için bu durumda barış düşüncesini satmak savaşı sürdürmekten daha kolay.

Yeni tur görüşmelerin başlaması ne zaman olanaklı olur?

Bu askeri operasyon iki, üç ay içinde bitmiş olacak. Ardından başka koşullar gündeme gelecek. 31 Ekim'den önce birşey yapmak zor, ama sonuç itibarıyla herşey olanaklı. Örneğin parlamentoda süren bir tartışmada diyaloğun yeniden başlatılması talep ediliyor.

Kesin tekrar katılacak mısın?

(Gülüyor.) Katılacakların listesinde adım var.

IV. "HALK KURTULUŞ ORDUSU"NUN POLİTİKASI

1967 yılında kurulan Halk Kurtuluş Ordusu (EPL) Haziran 1990'da bölündü. Kavganın nedeni göründüğü kadarıyla örgüt içi demokrasi konusunda ortaya çıkan farklı düşüncelerdi. Gerçekte ise, hükümetin pazarlık önerisine nasıl yaklaşılması gerektiği konusunda birbirinden çok farklı düşüncelerin çarpıştığını düşünüyorum. Sence EPL içinde

çoğunluğu oluşturan yaklaşık 2000 gerilla neden silah bıraktı?

Çoğunlukta değillerdi. Sayıyı şişirmek için son dakikada sıradan Campesinos'ları silah altına aldılar. Bir sürü insan sadece eski gerillalara söz verilen maddi yardımdan yararlanmak için onlara katıldı. Gerçekte Gutierrez EPL üyelerinin yaklaşık yüzde 40'ını arkasında toplayabilmişti. Buna rağmen bütün örgütsel yapı işlemeye devam etti. EPL bugün kendini toparladı ve eskisinden daha hızlı şekilde büyüyor.

Gutierrez kanadı neden silahları teslim etti?

İdeolojik olarak tükenmiş, devrimci mücadele perspektifini yitirmişlerdi. Sosyal demokrat bir konseptle egemen yapıya katılıp, çıkar sağlamak istiyorlardı. Bugün bu kanadın sadece yönetim kadrosu düzenle sıkı bir ilişki halinde. Taban ya yeniden EPL'ye katıldı ya paramiliter gruplarla beraber çalışıyorlar ya da kriminel çete haline geldiler.

"İdeolojik yenilgi" kavramı üzerinde duralım: Doğu Avrupa'daki çöküş ve özellikle Arnavutluk'taki olayların bunda ne gibi bir rolü oldu?

Çok önemli bir rolü oldu! Birilerinin moralini bozarken diğerlerinin içten içe daha önce de savundukları şeyleri açıkça dile getirmesini sağladı.

Örgüt yöneticilerinizin Arnavutluk'u ziyaret edip oradaki KP egemenliğinin çöküşünü kendi gözleriyle gördükleri doğru mu?

Aslında bazı yoldaşların Arnavutluk'u bildikleri ve bir süre orada kaldıkları doğru. Ama bu kadrolar da bölündü. Bir kısmı silahları bıraktı, diğerleri örgütte kaldı.

Arnavutluk olayları politik tartışma noktası olarak kaldı ama?

Tabii ki hem Doğu Avrupa'daki hem de Arnavutluk'taki gelişmeler partide tartışıldı. Parti henüz altmışlı yıllarda Doğu Avrupa'daki bürokratikleşme, çözülme belirtileri ve sosyalizm yolundan sapmayı görmüştü. Buna rağmen Arnavutluk'ta sosyalizmin kurulmasında önem taşıyan bazı ilkelerin korunduğu düşüncesindeydi.

Bu konular parti içinde hangi organlarda tartışılıyordu?

Bütün ulusal ve bölgesel yönetim organlarında ve taban birimlerinde. Bunda gazetenin belli bir işlevi oldu. Militanlarımızın birçoğunun okuma-yazma bilmediğini de gözönünde tutmak zorundayız. Bütün bu değişimleri anlamaları onlar için çok güç, hele hele bu olaylar, kendi gerçekliklerinden çok uzaklarda olup bitiyorsa. O yüzden onları şu ya da bu taraf için manipüle etmek bu kadar kolay.

Bu durumdan hangi sonuçların çıkarılması gerektiği konusunda yapılan tartışma bana daha çok yönetim organlarında yapılmış ve orada bir bölünmeye neden olmuş gibi geldi. Gutierrez kanadı, tabanın kendisi politik tartışmaya girmemiş olsa bile, birçok taraftar toplamasını bildi. Bu izlenimim doğru mu?

Bir anlamda haklısın. Yeraltında faaliyet gösteren bir örgüt için tartışma olanakları son derece kısıtlıdır. Gazete ancak illegal okunabilir. Geniş bir şekilde tartışmak çok güç olduğundan, tartışmalar çoğu kez küçük gruplarla sınırlı kalıyor. Son dönemde Arnavutluk hakkında sorulan sorular ve yürütülen tartışmalar vardı, ancak gereken netlik yoktu. İlişkiler kesilmedi. Bu tasfiyecilere bahane olarak hizmet etti. Herşey bitti, son kale de yı kıldı vs., şimdi başka bir yol denememiz gerek, diye konuştular.

Sonuçta sadece birkaç yönetim kadrosu değil, senin deyiminle parti üyelerinin ve gerillanın yüzde 40'ı silahlarını teslim etti.

Parti üyeleri arasında sayı azdı; parti yapısı hemen bütün bölgelerde olduğu gibi korundu. En büyük zararı EPL içinde gördük,. ama bütün EPL gerillaları partili değil! Urabá bir istisnaydı. Orada sadece EPL savaşçıları değil, parti üyeleri ve yönetimi de gitti.

Urabá EPL'nin hep kalesi olmuştu...

Taban, bölünmeye neden olan liderlerden hayal kırıklığına uğradığı için EPL'ye ve partiye geri dönüyor. Sözkonusu kadrolar bugün ya devlet bürokratı oldular ya da muz işletmelerinin sahiplerinin emrinde çalışıyorlar. Hattâ devletin gizli servisi D.A.S. ile (insan hakları ihlallerinden büyük ölçüde sorumlu, yazarın notu) eski gerillaların muz işletmelerinde koruma ve bekçi olarak eğitilmeleri için anlaşma yaptılar.

EPL şu an kaç cephede savaşıyor?

On dört.

Gerilla sayısı?

Kesin sayılar veremem, zaten cepheler de hızla çoğalıyor. Birkaç örnekle açmaya çalışayım: "Livardo Mora Toro Cephesi"nde 130 olan gerilla sayısı bölünmeden sonra 60'a düştü. Bugün orada savaşanların sayısı 200'ün üzerinde. Urabá'da bölünmeden sonra sadece 10 kişi geriye kaldı, bugün bu cephede yaklaşık 120 kişi bulunuyor. Aslında kesin sayı vermek öyle güç ki! Kolombiya'da gerilla cephesi kurmak sendika kurmaktan çok daha kolay. Gerilla grubu için sadece silaha ihtiyacın var, insanlar zaten geliyor. Sendika kurmak içinse çok yoğun şekilde ikna çalışması yapmak zorundasın, yasal olduğun halde illegaliteden hareket ederek çalışmak durumundasın ve her an bir köşe başında öldürülebilirsin. Bunun karşısında ise gerilla örneği duruyor: Kolombiya'da 150 yıllık gerilla geleneği var. İnsanlar yasal bir eylemde arkadan vurulmaktansa ellerinde silahla ölmeye razılar.

EPL iktidara gelip sosyalist bir düzen kurma mücadelesi verdi. EPL bu noktada, Moskova'ya bağlı KP'nin askeri kolu olan FARC'den yıllardan beri ayrı bir konuma sahipti. Bu hâlâ geçerli mi?

Hâlâ bunun için mücadele ediyoruz. Halkların daha iyi bir dünya için savaşma hakları olduğunu düşünüyoruz, bu dünya sosyalizmde gerçekleştirilebilir. Ama Doğu Avrupa'da olandan daha başka bir sosyalizmde.

Gerilla Koordinasyonu'nun parlamentoya gönderdiği bir mektupta hedefler daha ılımlı formüle ediliyor: Sosyalizmden ya da varolan düzenin ortadan kaldırılmasından değil, gerçek bir demokrasiden, garanti altına alınan insan haklarından ve sosyal adaletten sözediliyor. Gerilla Koordinasyonu bir tür "silahlı sosyal demokrasi" mi?

(Gülüyor.) Hayır, hayır. Sosyal demokrat bir konsepte sahip değiliz. İçinde bulunduğumuz dönemde ulusal ve uluslararası koşullar yüzünden çok istesek de devrimci bir zafere ulaşmamız olanaklı değil. Bizce olanaklı olan, sosyal adalete dayalı demokratik bir sistemin koşullarını oluşturup, buradan hareketle devrimin diğer aşamalarına gidecek mücadeleyi sürdürmektir.

İlk bası: ***analyse und kritik***, No. 344, 1.7.1992

Hèctor ve Ariel
[CGSB-UC/ELN]

İKTİDAR, HÜKÜMET OLMAKTAN ÖTE BİRŞEYDİR

Hector ve Ariel "Camilist Birlik-Ulusal Kurtuluş Ordusu"nun (UC-ELN) ondokuz kişiden oluşan yönetiminde yeralıyorlar.

Hector ve Ariel 35 ile 40 yaşları arasındalar. Legal yaşamalarına rağmen sürekli kimlik değiştiriyorlar. Biri uluslararası ilişkilerden, diğeri UC-ELN'nin yığın çalışmasından sorumlu. Yaklaşık yirmi yıl önce gerillaya katılmışlar. Görüşmeyi daha Federal Almanya'dayken ayarlamıştım. Kolombiya başkentinde bir refaketçi eşliğinde bulunduğumuz mekânı birkaç kez değiştirdikten sonra nihayet kent merkezine yakın bir evde buluştuk. Refakatçimiz ortadan kayboldu ve görüşme muhataplarımız çıkageldiler. Bizimle iki kişinin konuşmaya hazır olduğunu son anda öğrendik. Her ikisi de UC-ELN'nin ondokuz üyeli, kolektif "Ulusal Yönetim" (Dirección Nacional) üyesi. Birkaç istisna dışında bu yönetim kamuoyunda tanınmıyor. "Ulusal Kurtuluş Ordusu"nun gerilla savaşı "Merkezi Komando" (COCE) tarafından yürütülüyor. Bu komandonun altı üyesi aynı zamanda "Ulusal Yönetim"de de yeralıyor ve dağlarda yaşıyorlar.

Radyonun sesini olabildiğince açtık, birbirimize iyice yanaşıp konuşmaya başladık. Devrim tasarımları ve Gerilla Koordinasyonu içindeki tartışmaları ele aldık. Görüşme 23 Ekim 1992'de Santa Fe de Bogotá'da gerçekleşti.

Hèctor: Bizden birkaç kişi dışarıda, ortalığı kolluyorlar, umarım anlıyorsunuzdur. Dikkatli olmak zorundayız. Güvenlik

güçleri daha geçenlerde Cali'de sekiz yoldaşı öldürdüler, hepsi de oradaki "Sosyalist Yenilenme Akımı"nın (CRS) yönetimindeydi. Baskı aygıtı bir şekilde buluşma yerini ve saatini öğrenmiş. Sanırım biliyorsunuz, CRS bir yıl kadar önce örgütümüzden ayrıldı. Aslında legal yaşama entegre olmaya hazırlar. Cali'deki yoldaşlar yığın hareketleri içindeki çalışmaları koordine etmek için biraraya gelmişlerdi. Soğukkanlı bir şekilde ortadan kaldırıldılar. Ama korkmanıza gerek yok, gözümüzü dört açıp sizi de beraber kollayacağız.

Gerilla Koordinasyonu'nun halen sürmekte olan taarruzu ve tıkanan pazarlık sürecine ilişkin değerlendirmeleriniz beni aslında çok ilgilendiriyor. Ama bunları bir kenara koyup, kısıtlı zamandan yararlanarak, ilkesel sorunlar üzerinde konuşmak istiyorum. "Camilist Birlik-Ulusal Kurtuluş Ordusu" (UC-ELN) uluslararası kamuoyunda özellikle giriştiği radikal askeri eylemlerle, örneğin petrol boru hatlarını havaya uçurmakla kendinden sözettiriyor. Örgütünüz yirmi yıl boyunca kurtuluş savaşını askeri olarak en dar alana indirgeme konusunda neredeyse kusursuz bir örnek sergiledi. Askeri saldırılarla neye ulaşmak istiyorsunuz?

Hector: Hükümet ve kitle iletişim araçları bizim aslında haraç çetesi olduğumuzu, üstelik yaptığımız eylemlerle dev boyutlu çevresel zararlara yolaçtığımızı iddia ediyorlar. Petrol tekellerine karşı giriştiğimiz bazı eylemlerimizin gerçekten çok yüksek bedellere malolduğunu bir kenara koyarsak -bunun bilincindeyiz-, bu tamamen bir propaganda. Ne mi istiyoruz? Ülkemizdeki ekonomik, sosyal ve politik koşulları köklü biçimde değiştirmek. Bunun için neye gerek var? Tabii ki iktidara. Bu bizim için başından beri belliydi. O yüzden de iktidarı ele geçirmek gibi zorlu bir hedefi içeren militan bir konseptle işe giriştik.

Tabii, fakat...

Hector: Heyecanlanma, bırak önce düşüncemi açayım, sonra girersin araya. Evet, bu düşünce orduyu asıl düşman olarak belirlememize yolaçtı; buna karşı koyacak askeri aygıtı kurmaya başladık. Salt askeri bir örgüt olarak geliştik. Altmışlı ve yetmişli yıllarda görece küçük bir gerilla grubu olarak, şurada ya da burada küçük askeri eylemler yapıyorduk. 1973 yılında ordudan

büyük bir darbe yedik. Bunun sonucunda ELN neredeyse tamamen bitti ve örgüt derin bir bunalıma girdi.

Yeni çizginiz bu yenilgilerden çıkardığınız bir sonuç mu?

Hector: Eskiden iktidar sorununu, özünde askeri bir sorun olarak görürken, seksenli yılların başında, yediğimiz darbelerin özeleştirel analizinden sonra, iktidarın, bir ülkenin hükümeti olmaktan daha fazla şey olduğu sonucunu çıkardık. Gerçi bu da bir iktidar ama diğerinin bir parçası. Bugünkü düşüncemize göre, askeri alanın yanında, iktidarın ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel boyutlarının da gözönünde tutulması gerekiyor. Bundan kastettiğim ne? İktidarı silahla ele geçirmek yetmiyor, aynı zamanda devrimi hattâ örneğin toplumsal koşulların iyileştirilmesini sağlamalıyız. Bugün iktidarın, halk iktidarının aşağıdan, yaşanan her günde ve bütün alanlarda kurulması gerektiğini söylüyoruz. Ulusal Kurtuluş Ordusu askeri bir aygıttan çeşitli görevleri yerine getiren bir örgüte dönüştü.

İktidar sorusuna verdiğiniz yeni yanıt pratiğiniz için ne anlama geliyordu?

Hector: Eskiden askeri eylemleri politik tabana sahip olmadığımız bölgelerde yapardık. Gelir, saldırır ve tekrar giderdik. Ama halkla gerçekten buluşmayı başaramadık. Sonuçta halk bizim gözümüzde gerillanın lojistik temeliydi. Bugün halkın yaşamının tam içine giriyoruz, çeşitli sorunlarıyla uğraşıyoruz ve çözüm yolları üzerine tartışıyoruz.

Bu örneğin Campesinos'ların yoksulluklarıyla sadece soyut değil, somut olarak da ilgilendiğiniz anlamına mı geliyor?

Ariel: Sosyal sorunlarına kendileriyle birlikte çözüm yolları bulmaya çalışıyoruz. Ürünlerinin çeşitlendirilme-sini, tarımsal yöntemlerinin daha teknik bir hale getirilmesini ve modernleştirilmesini teşvik ediyoruz. Kurulmasına destek verdiğimiz kooperatifleri kendilerinin çekip çevirebilmesi için onlara yönetim konusunda bilgiler veriyoruz. Genel olarak Campesinos'ların ekonomik özyönetimleri yönünde çalışıyoruz.

Hector: Bu noktada iktidarın bir başka boyutu devreye giriyor: politik katılım. Campesinos'ların katılımını bütün alanlarda ve çok farklı biçimlerde sağlamaya çalışıyoruz. Buna ek

olarak doğal liderlerini hedefli biçimde teşvik ediyoruz. Böyle insanlar her toplulukta var. Onları eğitmeye çalışıp, önderlik görevlerini hakkıyla yapabilmelerini sağlıyoruz.

Ariel: Örneğin kooperatifler hukuksal açıdan güvence altına alınmak zorundalar, bu açık. Aksi taktirde hükümet, büyük toprak sahipleri ya da ordu gelip, herşeyi yasadışı ilân edip, ortadan kaldırırlar. Bu yüzden haklarına hukuksal temeller de sağlamak gerek. Bunun ötesinde toplulukların iç yaşamlarında yeni normlar saptanıyor.

Hepsi kulağa hoş gelen şeyler, fakat bu süreçler soyutlanmış alanlarda gerçekleşmiyor. Kolombiya'da savaş hali yaşanıyor, en azından ülkenin belli kesimlerinde, ve egemen düzen "halk iktidarı"nın gelişmesine seyirci kalacak değil.

Ariel: Yeni ekonomik ilişkileri güvence altına alabilmek için yeni iktidar ilişkilerine gerek var. Milislerin kurulması yönünde propaganda yapıyoruz; gerektiği zaman harekete geçebilecek vurucu gerilla güçlerimiz var.

Hector: Söylenenleri bir örnekle açmaya çalışayım. Diyelim ki ülkenin kuzeybatısında etkili olduğumuz bir bölgede, Campesinos'larla şunun farkına vardık: eğer süt veren inek satın alırlar, sütü kendi mandıralarında işlerler ve pazarda yine kendileri satarlarsa yoksulluktan kurtulabilecekler. En yakındaki mandıra kuşkusuz hemen süt alım fiyatlarını yükseltip istenmeyen rekabetçileri safdışı etmeye çalışacaktır. Ardından da süt alım fiyatlarını, zaten çok düşük olan eski fiyatların da altına çekecektir, çünkü süt arzı yükselmiştir. Campesinos'ların pazarlıkları sonuç vermeyecektir. Milis de harekete geçemez, çünkü mandıra sahiplerinin özel ordusuna karşı koyacak gücü yoktur. Biz UC-ELN olarak bu noktada müdahale eder ve mülk sahibini baskı altına alırız. Eğer ticari pratiklerini değiştirmezler ve kooperatifle anlaşmaya yanaşmazsa araçlarını ve üretim donanımı tahrip etmekle tehdit ederiz.

Ariel: "Halk iktidarı" bizim için, devlet iktidarını ele geçirmekten çok uzak olduğumuz şu an bile, yeni yaşam koşulları yaratmak anlamına geliyor. Bu noktada kültürel boyutu da gözardı etmemeliyiz. Ülkemizde çok zengin bir kültürel çeşitlilik mevcut. Kolombiya bütün Latin Amerika kültürlerini küçük bir

ölçekte birarada barındırıyor. Farklı kültürel kimliklere saygı göstermeli, teşvik etmeli ve derinleştirmeliyiz. Kolombiya sizin belki Avrupa'da bildiğiniz anlamda ulusal kimliğe sahip değil. Ülkemiz, aslında birbirleriyle pek yakınlığı olmayan farklı bölgelerin biraraya gelmesinden oluşuyor. Tarihsel açıdan bakıldığında ülkemizin ulusal kimliği eksik. Bunu oluşturmaya çalışmalıyız. Ancak sözkonusu kimlik Latin Amerikalı olmalı ve farklı bütün unsurları kapsamalı.

Egemen sistemle girilen askeri çatışma sizin için ne anlam taşıyor?

Hector: Hedeflenen köklü değişimlerin temelini belli alanlar üzerinde sağlanan denetim oluşturmaktadır. Yani yanıtlamamız gereken soru, savaşırken bu iktidarı nasıl sağlayacağımız ve koruyacağımızdır. Bu, halkın çeşitli çıkarlarıyla uyum içinde yapılmalıdır. Yeni bir iktidar dengesi kurmak zorundayız; bunu yaparken halk sorumluluğu gerillaya vermek yerine kendisi üstlenmelidir.

Sizce Kolombiya'da güçler dengesini belirleyici biçimde devrimci güçlerden yana çevirmek sonuç itibarıyla olanaklı mıdır?

Ariel: Sadece Kolombiya'da bir devrim olanaklı değil. Bunun bedeli devrimin soyutlanmasıdır, Nikaragua örneği bunu gösteriyor. Sözkonusu dönüşümleri taşıyacak ve güvence altına alacak bir blok Latin Amerika çapında oluşturulmalıdır.

SİMÓN BOLİVAR GERİLLA KOORDİNASYONU'NUN İÇ SORUNLARI

Resmi propaganda, "Halk Kurtuluş Ordusu"nun (EPL) 1991'de silahları tamamen bıraktığını ve "Simón Bolıvar Gerilla Koordinasyonu" içinde Francisco Caraballo liderliğinde hâlâ EPL olarak çalışan grubun çok küçük olduğunu öne sürüyor. EPL'nin barış görüşmelerindeki temsilcisi Asdrúbal Jimenez ile yaptığım konuşmalarda, kendisi bana bunun tam tersini söyledi: Silahları bırakan sadece bir azınlıkmış, çoğunluk hâlâ savaşmaktaymış. Hangisi doğru? Kanımca bu nokta çok önemli; ne de olsa resmi verilere göre silahları bırakan toplam 3293 kişiden 2149'u EPL üyesiydi. M-19'un payı 791 kişiyle çok düşüktü.

Hector: Compañero Asdrúbal ve bizimle birlikte Gerilla Koordinasyonu içinde çalışan EPL'li yoldaşlara duyduğum bütün saygıya rağmen, EPL gerillalarının yüzde 80-85'inin silahlarını teslim ettiklerini söylemek zorundayım. "Komünist Parti-ML" (KP-ML) üyelerinde bu oran biraz daha düşüktü, ama yine de neredeyse yüzde 80'i legale çıktı. Sorunu kulaktan dolma şeylerle bilmiyorum. Gerilla Koordinasyonu'nun resmi temsilcileri olarak büyük çoğunluğun silahları bırakma kararı aldığı EPL kongresine katıldık. CGSB'nin kongreye gönderdiği mesajda, silahsızlanmanın hata olacağını belirttik. Bununla birlikte verecekleri karara saygı duyacağımızı da vurguladık. Francisco Caraballo ya da Asdrúbal hâlâ ayrılan bir grubun silahları bırakmadığından sözediyorlar. Ama bu sözkonusu değil. Sayılara bakılırsa aslında ayrılan kendileri.

EPL çoğunluğunun bu adımı atma gerekçesini de bugüne kadar tam anlayabilmiş değilim. Asdrúbal beni ikna etmeye çalışırken, "silahları bırakanlar" yönetiminin, özellikle Bernardo Gutierrez'in, tabanı aldattığını ve onları aslında hiç istemedikleri bir yöne sürüklediklerini söyledi. Ama EPL tabanının olan biteni anlayamayacak kadar aptal olduğunu sanmıyorum. Hele silahları bırakmaya hazır olan üç örgütün daha olduğu bir durumda.

Ariel: Kanımca buna yol açan başka nedenler vardı. EPL geçtiğimiz yıllarda askeri gücünü hızlı bir biçimde genişletti. Belli ki bunun için gereken altyapı eksikti. Diğer bir zayıf nokta, "Halk Kurtuluş Ordusu"ndaki yüksek derecedeki bürokratlaşma. KP-ML'nin lideri Francisco Caraballo 1964'ten beri kentte yaşıyor. Yılda belki bir kez EPL cephelerini ziyaret etmek için kırsal alana geliyordu. EPL'nin önemli kadrolarından bazıları ölünce Francisco Caraballo askeri yönetimi de üstlendi. Ama savaşı kentten yönetmek olanaklı değil. Sanmıyorum bu konuda huzursuzluk vardı. Hep cephede olan Bernardo Gutierrez böylelikle büyük etki sağlayabildi.

Basının iddiasına göre, EPL'nin sizinle birlikte çalışan geriye kalan kısmı, her türlü politik iddiadan yoksun ve çoktan çeteleşmiş durumdalar. Gerillanın bütün kanatlarına değişik şekillerde yöneltilen bu suçlama kamuoyunda yapılan genel tartışmalarda büyük bir rol oynuyor. En azından ben bu izlenime kapılıp oldum.

Ariel: Düşman Gerilla Koordinasyonu'nu uzun zamandan beri bölmeye çalışıyor. Burada özellikle EPL'ye taktılar. Politik hedeflere sahip olmadığımız iddiası ideolojik mücadelenin parçası. Bu işin bir tarafı. Diğer tarafı: EPL büyük kan kaybından sonra tekrar askeri güce kavuşmaya çalıştı. Bu nedenle çok hızlı bir şekilde savaşçı topladılar. Ne var ki deneyimli kadro eksikliği nedeniyle birliklerinin politik yönetimi yetersiz olduğundan sorunlar doğmaya başladı. Bunu onlar da biliyor biz de. Sorunları gidermek için birlikte çalışıyoruz. Bu yetmiyormuş gibi Gutierrez sadece silahları teslim etmekle kalmadı, bugün askerlerle kesin işbirliği de yapıyor. Yani düşman, örgüt yapısını, ilişkilerini, çalışma yöntemlerini tanıyor. Ciddi güvenlik sorunları var. Herşeyin değişip yeniden kurulması gerek. Tahmin edersin ki bunun için belli bir süreye gerek var.

Şimdi de sizin zorluklarınızdan sözedelim. ELN'den ayrılan "Sosyalist Yenilenme Akımı"nın (CRS) iki liderinden birisi olan Jacinto Ruiz, burjuvazinin saldırgan gazetesi El Tiempo ile yaptığı bir röportajda (28 Eylül 1992), UC-ELN'nin farklı konuların özgürce tartışılmasına izin vermediği tezini öne sürdü.

Hector: Bu suçlamaları doğrulayamam. Örgütün bütün düzeylerinde geniş bir tartışma yürüttük, özellikle UC-ELN'nin 1989 sonunda yapılan II. kongresinin öncesindeki hazırlık sürecinde. Jacinto ve CRS'li Compañeros'lar hem o dönem hem de daha sonraki ulusal toplantılarda görüşlerini sınırsızca dile getirdiler.

Ariel: Düzelterek ekleyeyim, tartışma kısmen polemiğe dönüştü ve yaralayıcı oldu; sadece bizim tarafımızdan değil, ama biz de yaptık. Zaten UC-ELN yönetimi, Ağustos 1991'de yapılan Ulusal Toplantı'ya katılanların çoğunluğu tarafından kınandı. Kendi adıma tartışmanın kaba biçiminden üzüntü duyduğumu söyleyebilirim. Ama bu sonuçta her iki tarafın da sorunuydu. Bundan bağımsız olarak CRS'li Compañeros'ların ifade özgürlüğü kısıtlanmadı. Açıkça söylemeliyim, ben CRS'li yoldaşları UC-ELN'den ayrıldıktan sonra da aynı dava uğruna mücadele verdiğimiz devrimciler olarak görüyorum. Bu tartışma sırasında şiddet içeren olayların olmamasına da çok se-

viniyorum. Ayrılık sancılı oldu ama belki şimdilik her iki taraf için de iyisi bu.

Ayrılıktan sonra sizde de EPL'de olduğu gibi güvenlik sorunları yaşandı mı?

Ariel: Hayır, hiçbir şekilde ihanet olmadı. Gerçi CRS bizden ayrıldı ama güvenlik güçleriyle işbirliği yapmıyorlar.

Eskiden sizin gibi Ulusal Yönetim üyesi olan Jacinto Ruiz -ki boş konuşmadığını düşünüyorum- kırsal alana yönelinmesini de eleştiriyor. Dediğine göre, ki bu doğru, Kolombiya halkının artık yüzde 70'i kentsel yerleşim merkezlerinde yaşıyor; bu yüzden de her devrimci strateji öncelikle bu potansiyeli göz önünde bulundurmalıdır. Duyulduğu kadarıyla CRS ilk etapta kentli kadrolardan oluşuyor; yani sözkonusu eleştiri birçoğu tarafından destekleniyor.

Ariel: Kent merkezlerine yaklaşmamız gerektiğini, kent yoksullarına yönelik stratejimizin olması gerektiğini biz de söylüyoruz, bunu herkes istiyor. Jacinto şimdi bunu böyle lanse etmeye çalışsa da CRS'nin asıl özelliği bu değil. Kanımca bu noktada ayrılık yoktu. Farklı baktığımız nokta, bu adımın ne kadar hızlı atılması gerektiği ve çalışma projelerimizi gerçekten de nasıl yaşama geçireceğimiz konusundaydı. Onlar en kısa zamanda sonuca ulaşmak istiyorlardı. Bizim içinse bir şey hep çok açıktı: ana gücümüz şu an kırsal alanda ve bu, sürecin bundan sonrası için stratejik önemde. Bundan sonra da elimizde silah savaşmak zorundayız, çünkü bu ülkede sonuçta onurunuzu sadece bu şekilde koruyabiliyorsunuz. Ama kent ve kırsal alan arasında ilkesel bir çelişki yaratmayı yanlış buluyoruz. Sadece kırsal alana yönelik değil, kentler için de politikalarımız var. Bu noktada "Ulusal Kurtuluş Ordusu"nu kapalı ve tek tip bir güç biçiminde düşünmemelisin. Bölgelere göre profilimiz de farklı.

Jacinto Ruiz, "Sosyalist Yenilenme Akımı"nın, eski ELN üyelerinin yüzde 30'unun, özellikle de kent örgütlerinin büyük bir bölümünün desteğine sahip olduğunu öne sürüyor. Doğru mu bu?

Hector: Biliyor musun, aslında bu sayıların doğru olup olmadıkları üzerine tartışmayı gereksiz buluyorum. Sonuçta sözkonusu olan politik projeler ve bunların halkın desteğini alıp

alamayacaklarıdır. Basında çıkan rakamları hiç yorumlamadık. Bu konuya ilişkin görüşümüzü kamuoyuna açıklamış olsaydık bile, muhtemelen basın da görmezden gelinecekti.

Tamam, kabul ediyorum, ama bölünmenin politik değerlendirmesi açısından güçlerin durumu üzerine biraz daha fazla bilgi sahibi olmak önemli.

Hector: Tamam, o zaman ayrıntıya girelim. Bölünmeden önce kırsal kesimde yaklaşık 40 birimimiz vardı, bunlardan sadece birisi, Urabá'daki "Astolfo González" cephesi CRS'ye katıldı. Diğer iki cephenin yaklaşık yüzde 20-25'i sözkonusu akıma eğilim gösteriyordu. 37 kırsal örgütlenme biriminde CRS'nin kayda değer bir etkisi yoktu. Kentlere gelince: o dönem yaklaşık 20 kentte faaliyetimiz vardı. CRS bunlardan birini tümüyle aldı: Córdoba vilayetinin başkenti Montería (nüfusu 240 000). Diğer kentlerde yüzde 10, 20'si, ya da Medellín'de olduğu gibi yüzde 40, 50'si CRS'ye katıldı. Ortalamada kent örgüt yapılarının yüzde 10-20'si sözkonusuydu. Fakat dediğim gibi, bu soruna salt nicelik olarak bir bakış.

Şu an durum nasıl?

Hector: CRS içindeki farklı akımlar kendilerini daha çok, bize karşı, yani eski ana partilerine karşı takındıkları tutum üzerinden tanımlıyorlar. Henüz ortak bir projeleri yok. Bununla Cartagena gibi yerlerde kotardıkları değerli çalışmaları küçük görmek istediğim anlaşılmasın. Bize gelince, kayıpları tekrar dengelemeyi başardık. Hem kırsal kesimde hem de kentlerde büyüyoruz.

İlk basım: ***analyse und kritik***, No. 350, 13.1.1993

URUGUAY

Halk Oylamaları ve Neoliberal Şok Politikaları

Ülkeyi Arjantin'den ayıran Uruguay nehrinin doğusunda bulunan Uruguay'ın nüfusu yaklaşık üç milyon. Bunun 1,3 milyonu (%45) başkent Montevideo'da yaşıyor. Nüfusun yüzde 90'ı İspanyol ve İtalyan göçmenlerin soylarından geliyor; geri kalan bölümü siyahlar, melezler, Afrikalı kölelerin soylarından oluşuyor. Yerli halkların kökü kazındı. Ülke içindeki büyük çiftliklerde kapsamlı hayvan yetiştiriciliği yapılmakta. Ülkenin en önemli döviz kaynağını dondurulmuş et ihracatı (Uruguay'da 1988 yılında 10,4 milyon sığır ve 24 milyon koyun vardı) ile deri ve tekstil imalatı oluşturmaktadır. Geniş toprak mülkiyeti nedeniyle ülkenin iç kısımları insansız halde ve ihmal edilmiş durumda; bütün yollar başkente doğru yoğunlaşmakta; altyapının en gelişmiş olduğu yer de başkent.

Ülkenin yedi milyar dolar tutan dış borçlarının faizlerini ihracat fazlası bile ödemeye yetmediğinden, 1 Mart 1990'dan beri iktidarda olan Ulusal Parti'den Devlet Başkanı Luis Alberto Lacalle devlet işletmelerini satmak istiyor. Bu durumda ülkenin en büyük işvereni olan ve onlarca yıldır demiryollarını, sigortaları, okulları, emeklilik ve sosyal güvenlik sistemini denetimi altında tutan devletin elinden, Latin Amerika koşullarıyla karşılaştırıldığında yüksek sayılabilecek sosyal standartları sağladığı araçlar alınmış olacak. Geniş orta tabaka dahil olmak üzere halkın çoğunluğunun sosyal durumu zaten geçtiğimiz yıllarda daha da kötüleşti; ancak birçok insan özelleştirmenin tıpkı diğer komşu Güney Amerika ülkelerindekine

benzer bir tırpanlamaya yolaçacağı endişesini taşıyor.

Güney Amerika hükümetlerinin ekonomi uzmanları Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) sadık müridleri. IMF yoksullaşan halklara insafsızca neoliberal reçeteler yazıyor: devlet işletmelerinin özelleştirilmesi, gümrük sınırlarının kalkması ve pazarın açılması, bütçe harcamalarının kısılması, sosyal hizmetlerin kısıtlanması, ücretlerin düşürülmesi. Hedef: borçların ödenmesinin garanti altına alınması. Bedeli: yoğun yoksullaşma, konjonktürün gerilemesi ve iç pazarın daralması, sanayisizleşme. Kıtanın "Cono Sur", yani "güney üçgen"indeki askeri diktatörlükler (Arjantin, Şili, Uruguay) bu politikayı şiddet kullanarak uyguladılar. Askerlerin kışlalarına dönmesinden sonra seçimle işbaşına gelen sivil hükümetler iç ve dış politikada yeni çizgiler çizerken, askeri diktatörlüklerin ekonomi politikasını kesintisiz sürdürüyorlar. Olumsuz ekonomik pespektif doksanlı yılların başından itibaren her gün 300 genç insanın iş aramak için ülkeyi terketmesine neden oluyor. (Yaklaşık 700 bin Uruguaylı yurtdışında yaşıyor.)

Askerler Uruguay'da 27 Haziran 1973 tarihinde darbe yaptılar; yani kent gerillası "Ulusal Kurtuluş Hareketi" (MLN-) askeri yenilgiye uğradıktan ve yönetim kadroları tutuklandıktan bir yıl sonra. 1965'te kurulan MLN(T) o döneme kadar dünya çapında dikkat çeken silahlı eylemler yapmıştı; birçok alanda etkin olan binlerce taraftarı vardı. Ancak Robin Hood türü eylemlerle ve önde gelen politikacıları kaçırmakla, CIA'nın danışmanlığını yaptığı orduya askeri olarak direnmek olanaklı değildi. Ölüm mangaları, sistematik biçimde uygulanan işkence ve medeni hakların yürürlükten kaldırılması sonuçta yasal yolu da daraltıp ve illegaliteye zorladı. Ülke bir polis kafesine dönüştü. MLN-Tupamarolar'ın liderleri bunların -arasında görüşme muhatabım da bulunuyordu- devlet rehineleri olarak uzak mesafelerdeki askeri kışlalara götürüldüler, tamamen tecrit edildiler ve ağır işkencelerden geçtiler. Ordunun iyi düşünülmüş toplumsal denetim mekanizmalarına ve baskısına rağmen, askerlerin hazırladığı anayasa reformu, 30 Kasım 1980'de çoğunluk tarafından (%58) reddedildi. Yığınsal eylemler sonuçta 1984 yılında serbest seçimleri dayattı (sol koalisyon "Frente Amplio" %21 oranında oy aldı) ve askerleri geri çekilmeye zor-

ladı. Politik tutuklular -Tupamaro'lar dahil- serbest bırakıldı ve büyük bir bölümü affa uğradı. Eski kent gerillaları tahliyelerinden hemen sonra "Ulusal Kurtuluş Hareketi"nin yeniden -legal bir örgüt olarak- kurulması için çalışmaya başladılar. Tupamaro'lar silahlı direniş biçimlerini ideolojik olarak dışlamadan ağırlıklı olarak yerel örgütlerde çalışıyorlar ve sol ittifakların kurulmasına katılıyorlar.

İç politikada belirleyici olan "insan hakları ihlalleri sorumluları için af" ve "devlet işletmelerinin özelleştirilmesi" gibi konular diğer Güney Amerika ülkelerinden farklı olarak sadece politikacı sınıfı tarafından tartışılmadı. Sol örgütlerden ve yerel birliklerden oluşan geniş bir sol koalisyon her iki konuda da halk oylaması yapılabilmesi için gerekli olan yetersayıya (seçmenlerin yüzde 25'i) ulaştı. Hükümetin ve parlamentonun istememesine rağmen halkın görüşüne başvurmaya zorlanmış olmaları gerçeği bile solun bir başarısı olarak değerlendirilebilir.

İnsan hakları ihlallerinden sorumlu olanlar için öngörülen af iki yıl süren bir tartışmadan sonra 16 Nisan 1989'da yapılan oylamada çoğunluk tarafından (%56,7) kabul edildi. Sol için acı olan bu oylama yenilgisine rağmen, kampanya bağlamında askerlerin suçlarının yeniden ele alınması ve yerel komitelerin geniş katılımının sağlanması sol için olumlu sayılabilecek noktalardı. Kasım 1989'da yapılan diğer bir referandumda halkın yüzde 82'si emeklilik maaşlarının her dört ayda bir enflasyon oranında yükseltilmesini kabul etti.

Sola artan sempati kendini 1989'da yapılan parlamento seçimlerinde de gösterdi. Sosyal demokrat akımların çıkması ve MLN-Tupamarolar'ın girmesiyle sola kayan "Frente Amplio" ülke çapında yüzde 21,3 oy aldı ve Montevideo'da yüzde 36,8 ile ilk kez belediye başkanlığını kazandı. Asıl adı "Partido Nacional" (Ulusal Parti) olan "Blancos" (Beyazlar) ve "Colorados"lardan (Renkliler) oluşan geleneksel iki parti sistemi artık tarihe karışmış oldu.

Telefon, elektrik ve havayolları işletmelerinin, petrol ve alkol rafinerilerinin, limanların ve balıkçılık filosunun, parlamentoda tek bir oy farkla kabul edilip satılığa çıkarılması Aralık 1992'de yapılan halk oylamasında ezici çoğunluk tarafından (%71,5) reddedildi. Bu Latin Amerika'da eşi görülmemiş bir olaydır. Bu

sonuç, devlet işletmelerinin satışını yeniden yapılanma politikasının merkezine koyan Devlet Başkanı Lacalle'in neoliberal ekonomi politikasına vurulan ağır bir darbe olarak yorumlanıyor. Hele 1991 yılında 65 milyon ABD doları kâr yapan devlet tekellerinin yetersiz uzmanlık ve verimlilik ve verdikleri kötü hizmet nedeniyle halk tarafından pek o kadar sevilmediği dikkate alınırsa, referandum sonucu daha da önem kazanmaktadır. Sendikalar ve "Frente Amplio" özelleştirmeyle bağlantılı olan yığınsal işten çıkarmaları tartışmanın merkezine oturtmayı başardılar. Diğer önemli bir faktör ise, "Ulusal Serveti Koruma ve Devlet Reformu Komisyonu"nun özelleştirme yasasının sadece en önemli beş maddesini reddetmesi ve devlet tekellerinin reforme edilmesi gerektiği konusunda kuşkuya yer bırakmamasıydı. Komisyon, bürokrasinin temizlenmesine ve partizanlığın geriletilmesine ilişkin yasa tasarıları hazırladı.

Sol bu referandum zaferi sayesinde neoliberal özelleştirmecilere kesin rest çekti; asıl zor görev ise gerçekçi bir ekonomik-politik seçeneğin hazırlanmasında yatıyor. Dar mali hareket alanı ve komşu ülkeler Arjantin ve Brezilya'daki kaotik ekonomik gelişme gözönüne alındığında bu ödevin yerine getirilmesi, Uruguay'ın dikkate değer başarıların sağlandığı demokratikleştirilmesinden çok daha karmaşık olacak.

Halkın referandumlar kapsamında başarılı bir şekilde seferber edilmesi, kendini Kasım 1994'te yapılan genel seçimlerde de gösterdi. Sol tarafından kurulan "İlerici Birlik Hareketi"nin (EC) oluşturduğu ittifak listesi, geleneksel burjuva partileri ("Colorados"; "Blancos") kadar oy alarak parlamentoya girdi. Sol oyların yüzde 29,6'sını, parlamentodaki 99 sandalyenin 30'unu ve senatodaki 30 sandalyenin 9'unu aldı. Başkent Montevideo'daki belediye başkanlıklarını yüzde 45'lik oy oranıyla savunabildiler.

Eleuterio Fernández Huidobro MLN-Tupamarolar'ın kuruculanndan; Mayıs 1991, Heidelberg

Eleuterio Fernández Huidobro
[MLN-Tupamaro]

HER AŞAMANIN KENDİNE ÖZGÜ MÜCADELE BİÇİMLERİ VAR

MLN-Tupamaro'ların kurucularından Eleuterio Fernández Huidobro, bugün örgütün yönetiminde yeralıyor.

Eleuterio Fernández Huidobro nam-ı diğer "El Nato", 14 Mart 1942'de İspanyol göçmen bir ailenin oğlu olarak Montevideo'da doğdu. Politik faaliyetlerine 1958 yılında Yüksel Okul Yasası'na karşı düzenlenen grevler ve gösterilerle başladı. İlk tutuklanışı 1962'de oldu. İşçi hareketinin sol kanadını oluşturan Şekerkamışı İşçileri Sendikası'nda (UTAA) çalıştı. Eleuterio Fernández Huidobro 1965 yılında Raul Sendic ve diğerleriyle beraber "Ulusal Kurtuluş Ordusu"nu (MLN-Tupamaro'lar) kurdu. 1966'da illegaliteye geçti, kent gerillasının eylemlerine katıldı, Ekim 1969'da yeniden tutuklandı. Büyük gürültü koparan yığınsal bir firar eyleminden sonra Eylül 1971'de yine özgürlüğüne kavuştu; ama 14 Nisan 1972'de askerlerin, kaldığı gizli eve yaptığı baskında ağır yaralanarak tekrar gözaltına alındı. Fernández Huidobro askeri darbeden haftalar önce, Haziran 1973'te, MLN-Tupamaro'ların önde gelen sekiz üyesiyle birlikte "devlet rehinesi" olarak uzak bölgelerdeki kışlalara kaldırıldılar. Rehineliği on bir buçuk yıl sürdü. Tutuklular ağır işkencelerden geçirildi; yıllarca tecritte kaldılar.

Askeri diktatörlüğe karşı protestoların yükselmesi üzerine "devlet rehineleri" Nisan 1984'de La Libertad (Özgürlük!) hapisanesinde biraraya kondular ve hükümetin 14 Mart 1985'te sivillere devredilmesinden sonra salıverildiler. E. Fernández Huidobro MLN-Tupamaro'ların tarihi yönetiminin sözcüsü

olarak daha aynı gün örgütün artık legal bir politik hareket olarak yeniden kurulacağını açıkladı. Halen *Mate amargo* dergisini yönetmektetir; MLN-Tupamaro'ların kolektif yönetiminde yeralmakta ve yazar olarak çalışmaktadır.

Kendisiyle ayrıntılı biçimde MLN-Tupamaro'ların kuruluşu, güçlü ve zayıf yönleri ile Uruguay'da kent gerillasının yenilgisinin nedenleri üzerine konuştum. Tupamaro'ların yeni başlangıcından, yasal yerel hareketler içindeki rolünden, başarılarından ve hatalarından, ve nihayet Güney Amerika'da doksanlı yıllarda sol bir politikaya nasıl baktıklarından sözetti. Görüşme 28 Mayıs 1991'de Heidelberg'de gerçekleştirildi.

MLN-TUPAMARO'LARIN KURULUŞU, GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Compañero Huidobro, politik faaliyetlerinize yasal yerel örgütlerde başladınız. Neden legal çerçeveyi terkedip silahlı mücadele veren bir hareket kurdunuz?

Legal çerçeveyi bütünüyle hiç terketmedik. Kendimizi hiçbir zaman salt askeri eylemlerle sınırlamadık. Başlangıcından itibaren hem legal yığın eylemleri hem de illegal askeri eylemler yaptık. Tupamaro'lara özgü olan nitelik ve onları Latin Amerika'nın diğer gerillalarından ayıran asıl şey budur.

Peki, ama Uruguay'daki diğer sol akımlardan farklı olarak askeri mücadeleye de başladınız.

Başta silahlı mücadeleye başlama gibi bir niyetimiz yoktu, sadece buna hazır olmak istiyorduk. Kuramsal analizlerimizden yola çıkarak, Uruguay'ı bekleyen derin sosyal ve kurumsal bunalımın şiddet kullanımına yol açacağını düşünüyorduk. Bu yeni koşullar altında ayakta kalabilmek için öncelikle hazırlanmak istiyorduk. Ancak bu hazırlık aşamasında talihsiz olaylar oldu, çatışmalara girildi, birçok Compañero yeraltına inmek zorunda kaldı. Ama biz, yani yönetim, talihsiz biçimde gelişen bu olayların yapıcı olmadığım biliyorduk. Silahlı mücadele için gerekli koşullar yoktu.

Altmışlı yıllarda silahlı mücadele koşullarının olmadığının bilincindeydiniz yani?

Tabii ki. Görevimiz sadece hazırlanmaktı, fazlası değil. Özellikle 1967'den sonra, devlet başkanı aniden ölünce, yerine, Uruguay aşırı sağının bir temsilcisi geçti ve daha makama gelir gelmez legal çerçeveyi aşmaya başladı. Bunun üzerine olaylar da hızla patlak verdi. Derin bir ekonomik ve toplumsal bunalım başgösterdi. Sınıf savaşımı hiç olmadığı kadar sertleşmeye ve anayasayı gözardı eden şiddetli bir baskı uygulanmaya başladı. Artık parlamento ve yüksek mahkemeler dikkate alınmıyordu, sıkıyönetim sürekli hale gelmişti. Bu durumda, tüm bunlara tepki gösterebilmek için, silahlı mücadeleyi gerekli gördük. Bu yolla yasal yığın hareketlerine destek veriyorduk. Bunu yaparken halkın anlayabileceği askeri mücadele biçimleri kullanıyorduk.

Silahlı örgütünüzün sahip olduğu konsept savunmaya mı yönelikti? Devletin yasadışı saldırganlığını ve şiddetini durduracak bir savunma anlamında?

Sokakta olup bitenlere yanıt veriyorduk. Ülkemde sıkıyönetim nedeniyle gözaltına alınan ilk politik tutuklular Tupamaro'lar değil, sendikacılardı, üniversite öğrencileriydi, politikacılardı. Aynı şey öldürülenler için de geçerli. İlk ayağa kalkanlar çoğu kez öğrencilerdi, sonra işçiler ve politikacılar sonra da biz. Bir yandan solun seçim koalisyonunu destekliyorduk, bir yandan da silahlı mücadele veriyorduk. MLN mücadelenin bütün biçimlerine her zaman saygı göstermiş ve bunları birbirleriyle uyuşturmaya çalışmıştır. MLN bu özelliği sayesinde stratejik anlamda hiçbir zaman mağlup edilemedi.

Diğer sol, örneğin Komünist Partisi, kendisinin kullanmadığı askeri şiddetin başkalarınca uygulanmasına nasıl tepki gösteriyordu?

Komünist Partisi, kendisi de silahlı mücadeleye hazırlanıyor olmasına rağmen, bizim silahlı eylemlerimizi reddediyordu.

Pratik olarak da hazırlanıyorlar mıydı yoksa sadece karar mı vermişlerdi?

Gerçekten hazırlanıyorlardı, ama öğrendiklerini uygulamıyorlardı. Bu gerçek, bugün Uruguay KP'si içinde önemli bir tartışma konusu. Uruguay KP'si hiçbir zaman silahla savaşmadı; MLN-Tupamaro'lar ve diğer küçük grupların askeri eylemleri karşısında

KP saldırgan olmayan eleştirel bir tutum aldı. Ancak KP yönetiminin görüşüyle, belli eylemlerle bazen bizlerle dayanışmada bulunan tabanın görüşü arasında ayrım yapmak gerek.

Mücadelenin farklı biçimlerini (yerel örgütler, parlamento ve seçimler ve gerilla eylemleri) biraraya getirmek için nasıl bir konsepte sahiptiniz?

Bütün mücadele biçimlerinin gerekli olduğundan, duruma göre birisinin önem kazandığı anda, diğerlerinden vazgeçmeden, arka plana kaydırılması gerektiğinden yola çıkıyorduk. Hangi mücadele biçimlerinin hangi politik aşamalarda daha çok kullanılması gerektiğini ortaya çıkarmaya çalışıyorduk. Tupamaro'ların dünya çapında tanınıyor olmalarının asıl nedeni yaptıkları gerilla eylemleriydi. Asıl sorun buydu. Hangi gazeteci Uruguay'a gelip, Tupamaro'ların sendika ve öğrenci çalışmaları ya da seçim politikaları üzerine haber yapmak ister ki? Bunlar uluslararası basının gözünde haber özelliği taşımıyordu.

Tupamaro'ların, mücadele biçimlerini varolan durumun saptadığını söylediniz. Sizce ilke olarak daha önemli ya da daha stratejik rolü olan bir biçim sözkonusu muydu? Örneğin silahlı mücadele ya da yığın hareketi?

Tam bir tarih söylemek zor ama 1969/1970 yıllarında militarizme saplandık; sonra bunun özeleştirel bilançosunu çıkardık. Ancak MLN, başından itibaren militarist değildi. Halkın desteğini kazanmanın stratejik öneme sahip olduğunu daha sonraki deneyimlerimizden öğrendik. Biliyorum, Almanya'da "halk"* kavramını kullanmak zor...

* Almanya tarihinde "halk" (Volk) kavramı ulusiaşma sürecinin başından itibaren militarist ve ırkçı bir içeriğe sahip oldu. Geçen yüzyılda Avrupa'ya damgasını vuran Alman emperyalizmi, Birinci Dünya Savaşı ve nihayet Hitler faşizmi, "Volk" kavramının ırkçı, militarist ve aşırı milliyetçi içeriğini kesin olarak belirledi. Günümüzde özellikle radikal solun geniş kesimleri "anti-national" ya da "anti-deutsch" özelliklere sahip. Çeviri metninde sık sık kullanılan "halk" sözcüğü, yazarın "nüfus" , "ahali" ya da "insanlar" anlamına gelen "Bevölkerung", "Leute" anlamında kullandığı kavramların Türkçeleştirilmiş alidir.

...nüfusun, insanların...

(Gülüyor.) ... evet, insanların. Gerilla halkın desteği olmadan mücadele ederse, bu, sonuçta sadece polisiye bir soruna indirgenir; gizli servislerin sorunu haline gelir, ama politik sorun olmaz. Böylesi çatışmalar çok dar ve çok iyi yetiştirilmiş aygıtlar arasında yapılmaktadır.

Tupamaro'larda militarizm kendini somut olarak nasıl hissettirdi?

Örneğin politik durum analizi yapılırdı ama, durum ne olursa olsun sonuçta askeri eylemler yapılması gerektiği sonucu çıkartılırdı. Anlamsız, hattâ olumsuz sonuçlar doğuran askeri operasyonlar düzenlendi. Yığın hareketinin çok güçlü olduğu kimi dönemlerde politik çalışmanın önemini küçümsedik ve taban örgütlerine çok az katıldık. 1972 yenilgisi bize kent gerillasının hedefine ulaşmış olsa bile gelişme sınırına gelip dayanmış olduğunu gösterdi.

Bundan kastettiğiniz nedir?

Kent gerillası kitlelerin desteğini kazandıktan sonra yine hâlâ sadece kent gerillası olarak mücadeleye devam ediyorsa, kitle savunmasız şekilde ölüm mangaları ve faşist güçlere teslim ediliyor. Ayrıca gerilla baskı aygıtlarına karşı mücadele verirken halk bunu izledi, ama fiilen katılmadı. Bu askeri bir hataydı. Silahlı mücadele gerekliyse ve gerilla hedefine, yani halkın desteğine ulaşmışsa, ardından farklı niteliklere sahip yeni eylemleri başlatmak zorundadır. Ordulaşıp savaşmalı, bölgeler kurtarmalıdır vs... Bütün bunları daha sonra Nikaragualılar ve Salvadorlular yaptılar. Yenilgilerimizden ders çıkardılar.

Uruguay'daki durum bir anlamda kedinin fareyle oynamasına benzetilebilir mi? Seyirciler pasif biçimde seyrettiler ve fare başarı kazandığında alkışladılar.

Tam anlamıyla böyleydi. Düşmanın halka karşı topyekün savaşa karar vermesi durumu daha da zorlaştırdı. Taban örgütlerinde etki kazanan gerillayı doğrudan ele geçiremedikleri için halka saldırmaya başladılar.

Tupamaro'lar hiç gerilla savaşını kırsal alana kaydırıp, bu-

ları yaratmayı düşündüler mi?

Kırsal bölgede de gerilla eylemleri yapmayı düşündük, ama geri çekilme alanları yaratmak için değil, çünkü bu ülkemizde tamamen olanaksız. Belki El Salvador'da ya da başka yerlerde yapılabilir ama coğrafyanın bir futbol sahası gibi dümdüz olduğu ve sadece ineklerin ve arıların bulunduğu, ama insanların olmadığı Uruguay gibi bir ülkede asla olmaz. Böyle bir yerde geri çekilecek bölgeler oluşturamazsınız.

Orta Amerika'da büyük bir rol oynayan genişletilmiş halk savaşı ya da halk ayaklanması gibi politik-askeri stratejilerden Uruguay'da uygulanması olanaklı olmadığı için yararlanamıyor-dunuz kısacası.

Şemalara takılıp basmakalıp yanıtlar vermekten çekiniyorum. Soru sorarken kullandığın kavramlar bu tehlikeyi içeriyorlar. Politik-askeri konseptler genelgeçer değiller. Tupamaro'ların özelliği her zaman her türlü şemayı kırmaları olmuştur. Kır gerillası modayken kent gerillasını buldular. Gerilla savaşını sürdürürken, yığın çalışması yapmaktan hiç vazgeçmediler ve seçim politikaları geliştirdiler. O zamanlar bunların yanyana olabileceği kabul edilmezdi. Kafamızı kullanıp ülkemiz gerçekliğinden yola çıkarak kendi stratejimizi ve taktiğimizi geliştirdik. Öte yandan Arjantin ve Brezilya'da olan bitenlerin bizim içinde belirleyici bir öneme sahip olduğu da açık.

Ordu ve ölüm mangaları yığın hareketini kanlı bir şekilde bastırmaya başladı. ABD'nin akıl hocalığı bunda bir rol oynadı mı, oynadıysa nasıl bir roldü bu?

Belirleyici olmuştur. Uruguay ordusu ABD tarafından donatılmış ve eğitilmiştir. Subayların mentalitesi Panama'da gördükleri eğitimin damgasını taşıyordu. Dünyaya soğuk savaş gözlüklerinden bakmayı, komünizmi ortadan kaldırılması gereken bir şeytan olarak görmeyi ABD'li eğitmenlerinden öğreniyorlardı. Orduda ayrıca İspanyol Frankoculuğunun ve nasyonal sosyalizmin de etkileri vardı.

Son derece vahşi ve bilimsel biçimlere bürünen baskıyı öğreten birçok öğretmen vardı.

Evet, hattâ bunlar Amerikalılardan daha da sağcıydılar. Uruguay'da İkinci Dünya Savaşı sırasında açıkça nazi yanlısı gö-

rüşleri savunan, falanjistlerden, Hitler'den ve Mussolini'den etkilenmiş bir subay kesimi vardı. Bu kesim gerçi baskı altındaydı ama ordudan uzaklaştırılmadı. 1970-1972 yılları arasındaki cunta generallerinin birçoğu bu kesimden geliyordu. Bu eski faşist kesim, sözkonusu dönemde oldukça etkiliydi. ABD, askeri diktatörlük geldikten birkaç yıl sonra, örneğin ABD başkanı Jimmy Carter'ı önde gelen komünistlerden biri olarak niteleyen bu kesimlere yapılan askeri yardımı kesti.

Ölüm mangaları ve sistematik ve bilimsel işkence yığın hareketinin parçalanmasında nasıl bir rol oynuyordu?

Ölüm mangaları ve paramiliter örgütler Latin Amerika'nın birçok ülkesinde faaliyete başlamışlardı. Bunlar akla gelebilecek bütün suçları işleyen üniformasız asker.ve polislerdi. Sınıf çatışması belli bir düzeye ulaştıktan sonra işkence de yoğun olarak uygulanmaya başladı. Sürecin "Guatemalalaştırılmasından" sözediliyordu. Guatemala, baskının bu biçimde uygulanmaya başladığı ilk ülkeydi. Gerilla halktan geniş destek görüyorsa, geniş kitleler mücadeleye başlıyorsa, ölüm mangaları da faaliyete başlıyorlardı. Bu olmadan önce silahlı operasyonlar sadece polise ait bir sorundur. Sistematik terör halk hareketini durdurmak için kullanılıyor.

Bugünkü konumunuzdan baktığınızda, Tupamaro'ların o dönem sahip oldukları güçlü ve zayıf yanlar sizce nelerdi ?

Güçlü yanlar: başarı sağlayan bir mücadele biçimi geliştirmiştik, sekter değildik ve yığın hareketinin kurulmasında yer aldık. Uruguay halkının bugün sahip olduğu bilincin oluşmasına katkıda bulunduk. Zayıf yanımız ise hedefimize ulaştığımızı göremedik; yığınlara karşı taşıdığımız büyük sorumluluğu gözardı etttik; düşmana karşı korunmasız kalmamak için askeri alan dahil başka mücadele biçimleri geliştirmemiz gerektiğini göremedik.

DARBE VE TUPAMARO'LARIN YENİLGİSİ

Ordu Haziran 1973'te darbe yaptı. Yığın hareketi iki hafta süren bir genel greve rağmen askeri diktatörlüğü engelleyemedi. Bu ilk baskı dalgasının ardından yığın hareketi ve Tupamaro'lardan geriye ne kaldı?

MLN'nin yığın çalışmasından sorumlu yapıları o günlerde henüz işliyordu. Çok önceden gizlice hazırlanmaya başlanan darbe haziran ayında tamamlandı. Parlamentonun dağıtılmasından sonra yığın hareketi kahramanca bir genel greve gitti. Halk mücadele etti ama savunmasızdı, çünkü sahip olduğu askeri araçları, örneğin Tupamaro'lar, parçalanmıştı. Tabii Komünist Parti örneğinde olduğu gibi henüz dağıtılmamış yapı da vardı ama bunlar hiç kullanılmadı. Bugün bu araçların o dönem neden kullanılmadıkları tartışılıyor.

Askerler direnişi kırdıktan sonra ne yaptılar?

İşçi hareketini, öğrenci hareketini, her şeyi dağıttılar, üniversiteyi işgal ettiler, partileri kapattılar, burjuva partilerini de. Güney Amerika'nın İsviçre'si Uruguay'da birkaç ay içinde taş taş üstünde kalmamıştı. Hapisaneler dolmuştu, binlerce, onbinlerce insan işkenceden geçiyordu. Öldürülenler, kayıplar, sürgünler... Terör kâbus gibi çökmüştü; ve halkı sindirmek için sistematik biçimde uygulandı.

Ordu bir anlamda Uruguay burjuvazisinin emriyle silahlı bir organ olarak mı hareket ediyordu, yoksa daha çok ABD emperyalizminin çıkarlarını yerine getiren bir araç mıydı?

Hmm. Ülkemde emperyalizm ve burjuvazinin çıkarları arasında ayrım yapmak çok güçtür. Uruguay burjuvazisi lümpen bir burjuvazidir. Ulusal konsepti yoktur, aksine aracı rolündedir, bir anlamda emperyalizmin çıkarlarının temsilcisi işlevi görür. İçlerinde çıkarları ülkeye bağlı, dışarıyla ilişkisi olmayan kesimler tabii ki mevcut, ne var ki çok güçsüzler; gelişme şansları yok ve onlar da yoğun baskıya tâbi tutuldular. Ordu bir senteze gitti: bir yanda oligarşinin silahlı kolu olarak hareket ederken, diğer yanda Kuzey Amerika'nın çıkarlarıyla da sıkı sıkıya bağlıydı. Ordu daha sonra, belirli bir tarihsel dönemde bonapartça davranmaya başladı. Bu da sahip olduğu politik egemenliğin sonunun başlangıcıydı.

Ordu Guatemala silahlı kuvvetleri örneğinde olduğu gibi ekonomik egemenlik kurmaya çalıştı mı?

Bu hedef doğrultusunda usul usul hareket etmeye başlamışlardı. Tek tek askerler arasında bağlantılar ve çıkar ilişkileri olmasına rağmen niyetlerini gerçekleştiremediler.

Subaylar ve generaller bireysel mi hareket ediyorlardı, yoksa ordu, örneğin kendisine bağlı işletmeler kurarak faaliyet gösteriyor muydu?

Bireysel hareket ediyorlardı. Devlet işletmelerinin denetimini ele geçirdiler. Buralardaki müdürlük koltukları pastanın en büyük parçalarıydı. Ama Uruguay küçük bir ülke. Pasta küçük; pay kapmak isteyenlerin sayısı ise çok fazlaydı. Yolsuzluklar olmaya başladı, bu da ordu içinde çatışmaların başlamasına neden oldu.

Yetmişli yılların ikinci yarısında yığın hareketleri içinde hâlâ örgütlü kesimler ya da Tupamaro'ların faal birimleri var mıydı?

Solun bütün akımları ağır darbe yemiş olmalarına rağmen her zaman örgütlü biçimde çalışma yapabildiler. Uyguladığı politikaya rağmen Komünist Parti de buna dahil. 1975/1976 döneminde bütün üyeleri işkence tezgâhından geçti. Bu yıllar korkunç bir kâbustu. Faaliyetler en gerekli durumlarda yapılıyordu. Bu dönem sürgünde yapılan çalışmalar çok önemli bir işleve sahipti. Yığın hareketi 1980'de tekrar canlandı.

Bu canlanmaya neden olan somut gelişmeler nelerdi? Yeni oluşan taban hareketi hangi talepler etrafında örgütleniyordu?

Kabaca söylersek, askerler büyük bir hata yaptılar. Yığın hareketini dağıtmış ve sistematik propagandalarını oturtmuş olmakla hedeflerine ulaştıklarını sandılar. Okul kitaplarını değiştirip yeniden yazdılar, sokakta dört kişiden fazla insanın bir araya gelmesini yasakladılar, bir doğum günü kutlayabilmek için yakınınızdaki polis karakolundan izin almak zorundaydınız. Solu ya ülke dışına sürmüşlerdi ya da içeri tıkmışlardı vs. Bir anayasa reformuyla egemenliklerini yasallaştırıp sonsuzlaştırmak istiyorlardı. Ama bu aynı zamanda diktatörlükten çıkış yolu anlamına da gelebilirdi. Halk oylaması yapmaya karar verdiler. Karşı propagandayı yasaklarken, kendileri anayasa değişikliği için yoğun biçimde reklam yaptılar. Kazanacaklarına kesinlikle emindiler. Ama çoğunluk, neredeyse hiç propagandasız, reklamsız, örgütsüz "hayır" dedi. Bu diktatörlük için olağanüstü ağır bir darbeydi. Uluslararası alanda son bağlaşıklarını da yitirdiler; artık iç politikada da tükenmişlerdi.

Komşu Şili'de de Pinochet 1979'da özünde benzerlikler gösteren bir anayasa oylaması yaptırmıştı. Orada diktatörlük büyük bir çoğunlukla kazandı. Sizce nedenleri neydi?

Bu konuda bir şey söyleyemem. Şili'deki koşulları bir kıyaslama yapacak kadar iyi tanımıyorum. Bize gelince; "hayır" oyu, bütün solun süreç içinde yaptığı çalışmanın sonucuydu. Diğer yandan kilise ve burjuvazi içindeki kesimlerin çalışmalarını da görmek gerek. Diktatörlüğe karşı bir birlik cephesi oluşmuştu.

Askerler daha başka hatalar yaptı mı?

"Sarı", yani işveren yanlısı sendikalar kurmaya çalıştılar. Yeni bir kuşaktan gelen akıllı işçi önderleri dar alanları kullanmasını bildiler ve sınıf mücadelesi yapan örgütler kurdular. İlk kez yine 1983'de yapılan 1 Mayıs gösterisine geniş kitleler katıldı. Bu diktatörlüğe son darbeyi indirdi.

Askerler insanları bireycileştirme ve atomize etme hedeflerine ulaştılar mı?

Başaramadılar, hattâ tam tersi oldu. Örneğin ben hapse girmeden önce sokakta karşılaştığınız yabancılara "Siz" diye hitap edilirdi. 1985'de dışarı çıktığımda herkes birbirine "Sen" diyordu. Saflar sıklaşmıştı.

Bu konuda başarılı olan Şili diktatörlüğüyle aradaki bir fark da bu olabilir.

Evet. Pinochet diktatörlüğü neoliberalizmin çıkarları doğrultusunda işleyebilen ekonomik modeli oturtmayı başardı. Oysa Uruguay'da askerler ekonomik çöküşe yol açtılar. Biraz önce söylemeyi unuttum, diktatörlüğün devrilmesinde diğer önemli bir unsur buydu.

Askeri diktatörlük Uruguay'da yeni üretken sektörler kurmayı başaramadı yani?

Aksine bütün üretici sektörleri mahvedip ülkeyi felakete sürüklediler. Yaptıkları tek şey ülkeyi finans transferleri için cennete çevirmek oldu. Bütün bankaları büyük uluslararası bankalara sattılar. Askeri diktatörlük ve burjuvazi arasında çok keskin iç çelişkilere yolaçan bu adım sonuçta diktatörlüğü yıkıma götürdü.

Şimdi güncel sorunlar hakkında konuşmak istiyorum. Özellikle Tupamaro'ların yığın hareketi içindeki rollerini tartışmak istiyorum. İnsan hakları ihlalleri sorumlularının cezai muafiyetine karşı kampanyayla başlayalım. Hükümet bununla neyi amaçlıyordu?

Ordunun yoğun baskısı altında bulunan hükümet, askerlere cezai muafiyet getiren bir yasa çıkardı. Diktatörlük yıkıldıktan sonra ordunun kirli çamaşırları ortaya döküldü. Yapılan kıyımlar gün yüzüne çıkarıldı, bir sürü belge yayımlandı, bunun üzerine birbiri ardına davalar açılmaya başladı. Parlamento araştırma komisyonları kuruldu, davaların büyük bölümü mahkemelere intikal etti ve askerler mahkûm edilmekle karşı karşıya kaldılar. Tam mahkeme önüne çıkacak ilk subayın davası başlayacakken, ordu kurumu yasaları açıkça çiğneyerek, hiçbir subayın mahkeme önüne çıkmayacağına karar verdi. Bu pratikte "teknik darbe"ydi. Bunun üzerine kurumsal bunalım başgösterdi.

Sonra?

Önde gelen burjuva politikacıları ve askerler solcuları dışlayarak gizli bir anlaşma yaptılar. Sağcı partiler, suçların cezai muafiyeti üzerine 22 Aralık 1986'da, sürpriz bir biçimde sözkonusu yasadan yana oy kullandılar. Daha önce diktatörlüğe karşı muhalefetin liderliğini yapmış birçok politikacı şimdi bu yasanın açık savunucusu haline gelmişti. Uruguay oligarşisi ve emperyalizm bu yolla silahlı aygıtını kurtarmaya çalışıyordu. Çünkü insan hakları ihlalleri araştırmaları, olayların tek tek subayların aşırılıkları olmadığını, aksine bütün ordunun sistematik politikası olduğunu ortaya koyacaktı. Bu, kurum olarak ordunun büyük bir darbe yemesi anlamına gelecekti. Kayıp anneleri daha ertesi gün yasanın iptalini hedefleyen bir referandum için mücadeleye başladılar.

Referandum kampanyasını kim örgütledi?

Bütün solun, insan hakları örgütlerinin, kilisenin, hattâ bazı burjuva kesimlerin katıldığı "Referandum İçin Ulusal Komisyon" adında geniş bir ittifak kuruldu. Referandum için Uruguay'daki üç milyonluk nüfustan 634 702 imza toplamayı ba-

şardık.

MLN/Tupamaro'lar bu hareket içinde nasıl bir rol oynadılar?

Annelerın çağrısını destekleyen ilk politik örgüt bizdik. Sonrasında hareket içinde aktif biçimde çalıştık. Bir buçuk yıl boyunca dev bir seferberlik vardı. Kapı kapı dolaşıp derdimizi anlattık, imza topladık. Askerler mahkeme önüne çıkmayı redederek insan hakları ihlalleri araştırmalarını engellemek istemişlerdi. Şimdi ise tam tersi oluyordu. Sonuçta iki yıl boyunca, merkezinde Uruguay'daki insan hakları ihlallerinin yer aldığı dev bir halk mahkemesi kuruldu.

Sağcı partiler ve askerler bu hareketi durdurmak için bazı hukuksal manevralara giriştiler.

Sağcıların tehditkâr bir tutumu vardı. Belgileri şuydu: "Ya sonra ne olacak?" Referandum için toplanan imzaların yeni bir askeri darbeye yol açacağını imâ ediyorlardı. İnsanlar buna rağmen kimlik numaralarını verip imzaladılar. Diktatörlükten daha yeni çıkmış bir ülke için bu büyük bir medeni cesaretti. Bir sürü oyuna başvurdular. Bunların sonuncusunda, "şüpheli" olduğu gerekçesiyle sayılmayan 30 bin imza bir gün içinde toplanmak zorundaydı. Bu kadarı da fazlaydı! İmza sahiplerini önce bulmak zorundaydık. Herkes yeniden bir daha imzaladı. İnsanlar yurtdışından geldiler, hastaneden çıktılar ama sonuçta gerekli sayıya ulaştık.

Sonuç olarak 555 917 imza topladınız, bu gerekenden 216 tane fazlaydı.

Aslında çok daha fazla topladık ama 80 bin tanesini geçersiz saydılar, yine de gereken fazlaydı.

16 Nisan 1989'da halk oylamasının sonucu açıklandı. Sadece 777 580 oy askerlerin affına karşıydı, ama 1 016 547 oy leyhteydi. Kaybetmiştiniz.

Acı bir yenilgiydi. Aslında affa karşı olan birçok insanın askerlerden korktuğu için leyhte oy kullandığının bilincindeydik. Çünkü sağcılar kampanyalarını giderek sertleştirmişlerdi, eğer yeşile, yani affa karşı oy verirseniz, darbe gelecek. Oylama bu tehdit altında yapıldı.

İnsanlar korkuyordu yani?

Hem de çok. Ancak sonuç sağ açısından yine de yenilgiydi. Bunu onlar da hissetti ve kutlama yapmadılar bu yüzden. Uruguay referandumdan sonra iki cepheye bölünmüştü. Sağın yenilgisi kendini referandumdan birkaç ay sonra yapılan seçimlerde de gösterdi. Sol tarihte ilk kez Montevideo'da kazandı.

Referandum kampanyası ezelden beri politik hareketlerin merkezi olan Montevideo ile ülkenin geri kalan kesimi arasındaki ilişki açısından ne gibi bir öneme sahipti?

Sol, tarihte ilk kez yoğun biçimde ülkenin iç kesimlerinde de çalışmaya başladı; ve askerlerin vahşeti ilk kez burada gerçek anlamıyla su yüzüne çıktı. İnsanlar tanımadıkları ya da gerçek olabileceğine inanmadıkları gerçeklikleriyle yüz yüze geldiler. Kampanya insanları politize eden ve örgütleyen bir araç işlevi gördü.

Sonuçta geriye ne kaldı? Kaybedilen oylamanın yılgınlığı mı yoksa güçlenmiş bir sol mu?

Birçok insan yaşamında ilk kez sola oy verdi ki bu bize büyük bir güç kattı. Gerçi aktivistler yenilgiye üzülmüşlerdi ama yılmadılar; iyi mücadele ettiklerini biliyorlardı ve devam etmeye hazırdılar. Latin Amerika'da, askerlerin cezai muafiyeti sorununun, birkaç politikacı ve askerin üst düzeyde kararlaştırdığı anlaşmalara ya da bazı mahkemelerin verdiği kararlara indirgenmediği tek ülke Uruguay. Bu konu, iki yıl boyunca halkın önderlik ettiği bir mahkemenin elindeydi. Bu solun güçlenmesine katkı sağladı.

Seçimlere gelince: Sol, bir parti ittifakı olan "Frente Amplio" (Geniş Cephe) ile hem geleneksel iki parti sistemini (Colorados, Partido Nacional) kırmayı hem de 1989'da Montevideo'da çoğunluğu sağlamayı başardı. Tupamaro'lar seçim mücadelesinde nasıl bir tutum aldılar?

Biz "Frente Amplio"nun bir parçasıyız. Bu parti ittifakında örgütlü akımlar var; biz de diğer başkalarıyla birlikte "Halk Katılımı Hareketi" (MPP) içindeyiz. MLN'den daha geniş tabanlı olan bu yığın hareketi sadece seçim politikası yapmakla kal-

mıyor. Aynı zamanda gençlik, kadın, kültür vs. hareketleri içinde çalışıyor, çeşitli etkinlikler düzenliyor ve "Frente Amplio"nun bir parçası olarak seçimlere de katılıyor.

Tupamaro'lar olarak aday gösterdiniz mi?

Hayır, MLN tek bir sandalye için bile aday göstermedi. MLN'nin tanınan liderleri aday olmadılar, ama "Frente Amplio" için aktif biçimde seçim kampanyası yürüttük; MPP kanadının adaylarını yoğun biçimde destekledik.

Örgüt olarak neden aday göstermediniz?

Bu karar "Frente Amplio", MPP ve MLN içinde sert tartışmalara neden oldu. Biz MLN olarak sorunu seçimlerden çok önce tartıştık. Solun birliğini sağlamak ve MPP'yi oluşturabilmek için MLN bağımsızlar lehine adaylıktan vazgeçti. Diğer neden, Tupamaro'ların geçmişte ve bugün de seçimler dışında başka yollardan güç toplamış olmasıydı. Düşündüğümüz şuydu; halk bizi başka türlü biliyor ve bizden seçimlerde aday olmanın dışında farklı şeyler umuyor ve bekliyor. Tartışma çok zorlu oldu; kararlar gerek MLN gerekse MPP içinde oy çokluğuyla alındı.

Söylediklerinizden çıkardığım kadarıyla, diğer sol akımların MLN'nin adaylığına ilişkin kimi kaygıları varmış gibi geliyor bana. Bu nereden kaynaklanıyor?

Bunun değişik nedenleri var. Kimileri, halkın saygınlığını kazanmış MLN adaylarının kend. adaylarından daha fazla oy alabileceğinden endişelendi. Sol içinde MLN'ye üye olmayan birçok insan ise aday olmamızı, çünkü bunun "Frente Amplio" için önemli olduğunu ve oy getireceğini söyledi. Diğer, başkaları, daha sağda olanlar, adaylarımızla katılmayışımızın demokrasiyi küçümsediğimizi ve her an yeniden silahlı mücadeleye başlama niyetinde olduğumuzu gösterdiğini söyledi.

Niyetinize güvenmiyorlar mı?

Evet, bize güven duymayan kesimler de var. Seçim politikamıza ilişkin varolan görüşlerin yelpazesi oldukça genişti.

Montevideo yerel meclisinde çoğunluğa sahip olan ve belediye başkanını çıkaran "Frente Amplio"nun politikasını uygulama olanaklarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Gerçi en önemli yerel

yönetim burası ama burjuva hükümeti para vermiyor, ülkenin ekonomik durumu çok bozuk...

Uruguay'ın en önemli seçim bölgesindeki seçimleri paradoks bir durumda kazandık: Sağcı bir hükümet baştayken sol en önemli kentte belediye başkanlığını ele geçirdi. Sorunda değindiğin güçlüklerin olması da gayet mantıklı. Bunun da ötesinde daha bir sürü sorunumuz var: aşırı merkezci bu kentin bürokratik aygıtı yüzyıllardır sağcılar tarafından oluşturuldu ve yönetildi; ülkemizin ama aynı zamanda belediyenin de mali durumu acınacak halde, tam anlamıyla bir enkaz devralındı. Şu ana kadar bütün planlarımızı uygulayamamış olsak bile, bu sorunlara karşı koyabildik ve büyük bir çöküşle karşılaşmadık. Üzerinde özellikle durduğumuz bir nokta, belediye yapısının ademi merkeziyetçi hale getirilmesi; insanların semt toplantılarında sorunlarına kendilerinin sahip çıkması.

... yani kenti gerçekten demokratikleştirecek planlar?

Planlama, kaynak dağıtımı ve denetlemede doğrudan mahalli katılımı istiyoruz. Çünkü Montevideo'nun bürokratik aygıtı adeta bir canavar, korkunç derecede merkezileştirilmiş ve semtlerdeki tek tek sorunları ana merkezden çözecek yeteneği yok. Kenti 18 semte bölmek istiyoruz; karar yetkisi buralarda oturan insanların elinde olmalı, bunların burjuva partilerinden, "Blancos" ya da "Colorados"lardan olmaları farketmez. Sağcılar için çöp toplanıyormuş ya da sokaklar temizleniyormuş, botanik bahçe kurulacakmış ya da sokak lambaları takılacakmış pek bir şey ifade etmiyor. Sağcıları asıl düşündüren, kent yönetimini semt sakinlerinin eline verme niyetimiz.

Demokratik ve salt teknik-yönetimsel reformların dışında sunabileceğiniz başka şeyler var mı?

Çok önemli diğer bir konu, cebi doldurmamak, çalıp çırpmamak. Montevideo gibi bir kentte bunlar zaten yeterinden fazla oluyor.

Çoğunluğun ekonomik durumunu da somut biçimde iyileştirebilir misiniz? Örneğin ucuz toplu taşımacılık, konut yapım programları vs.

Seçim kampanyasında söz verdiğimiz gibi toplu taşıma ücretlerini indirdik. Söylediklerinden bazılarını gerçekleştirebiliriz, fakat hepsini değil. Hepsini değil, çünkü kaynaklar çok kısıtlı. Özellikle insanların kendi kendilerine yardım edebilecekleri biçimleri özendiriyoruz, örneğin koleraya karşı alınan önlemler de olduğu gibi. Ucuz konut yapımına verecek paramız yoksa en azından belediye kurumlarında inşaat malzemelerini ucuza satarız ya da belediye satış merkezlerinde yoksullar için ucuz ekmek ve et satılır.

Gerek Lima'da "Birleşik Sol" (Izquierda Unida), gerekse Brezilya'nın büyük kentlerinde yönetime gelen İşçi Partisi (PT) özünde aynı görevlerle karşı karşıya. Peru örneğinde belediye başkanlığı sonuçta solun güçlenmesine değil, aksine sorunların altında ezildiğinden zayıflamasına yolaçtı. Aynı tehlikeyi "Frente Amplio" için de görüyor musunuz?

Onların yaptıkları hataları tekrarlamak için deneylerinden olduğunca ders çıkarmaya çalıştık. Uruguay halkı oldukça politize olmuş durumda ve sırf sol Montevideo'da yönetimde diye dünyayı cennete çeviremeyeceğinin bilincinde. Ama insanlar, elinde varolan olanaklardan gerçekten yararlanıp yararlanmadığına ya da yiyici olup olmadığına bakıyorlar.

Sizce günümüzde parlamenter mücadele ve yığınsal eylemler hangi stratejik öneme sahip?

Seçimler önemli bir mücadele alanı, aynı şekilde sendika ve öğrenci çalışmaları da. Ancak diğer sol akımların savunduğu gibi bizim için en önemlisi değil. Geçmişte olduğu gibi, bugün de mücadele biçimlerinden birinin anlık duruma göre önceliğe sahip olacağını düşünüyoruz. Bugün göründüğü kadarıyla sol 1994 genel seçimlerini kazanabilir. Bu sayede güç toplayabilir, ama bu sadece seçimler ve parlamento üzerinden değil, insan hakları ihlallerine karşı kampanya, grevler vs. gibi toplumsal seferberliklerle de olur. Güç bugün seçimlerde somutlaşır, yarın büyük bir grevin desteklenmesinde.

Parlamenter faaliyet, taban hareketleri içinde çalışma, solun güç kazanabileceği farklı alanlar anlamına mı geliyor?

Evet, kesinlikle. Stratejik hedef güç birikimidir. Bugünkü durum paradoks. Sol kamuoyu nezdinde ve seçimlerde güç-

lenirken çalışma yaşamındaki mücadelelerde başarı sağlayamıyor. Hemen bütün grevlerin başarısızlıkla sona ermesi işçi sınıfının moralini bozdu. Öğrenci hareketi geçmişe oranla geriledi, ama yoksul semtlerde büyük bir hareketlilik var. Bir yanda ilerlerken diğer yanda geriliyoruz. Yani güç birikimi çelişkilerden arınmış değil. En büyük zayıflığımız ki bu bütün sol için geçerli, birçok aktivistimizi kaybetmemiz.

Bu kayıp çalışmalara nasıl yansıyor?

Birçok insan çalışmaları bırakıyor. Bütün Latin Amerika'da sözkonusu bu; duyduğuma göre burada da (Almanya ve Batı Avrupa) aynı şey yaşanıyor. Uruguay'da bunun birden fazla nedeni var. Geçinebilmek için ya iki işte birden çalışacaksınız ya da çok uzun çalışmak zorundasınız. Compañeros'lar yorgun argın eve geliyorlar ve eskiden olduğu gibi çalışmalara ayıracak zamanları yok. Gerçi Compañeros'lar gerektiği anda eylemlerde hep bulunuyorlar ama günlük çalışmanın içinde yoklar. Diğer bir neden Doğu Avrupa'da çöken sosyalizm. Bu birçok insanda, özellikle Komünist Parti içinde, savrulmaya, eski düşüncelerin yeniden ele alınmasına ve gözden geçirilmesine yolaçtı.

Bu unsur MLN'ye de yansıyor mu?

Evet. Bundan en çok zarar gören Uruguay KP'siydi ama Sosyalist Parti, MLN ve diğer akımlar da etkilendi.

Aktivistlerin geri çekilmesine başka hangi nedenler yolaçtı?

Son zamanlarda sosyal demokrat ve reformist akımların etkisinde kalan "Frente Amplio" yönetiminin yaptığı hataların da çözülmede payı olduğunu düşünüyoruz. Hükümetle yaptığı mutabık eylem birçok aktivisti hayal kırıklığına uğrattı. İyi örgütlenen grevlerde uğranılan başarısızlıklarm da önemli bir rolü oldu. Kanımızca aktivistlerin geri çekilmesinde birçok unsur birıraya geldi; fakat biz bunun geçici olduğunu düşünüyoruz.

Gençlerin durumu nedir? Aktif olarak yer alıyorlar mı yoksa başka dertleri mi var?

Diktatörlüğün devrilmesinde gençler çok önemli bir rol, hattâ diyebilirim ki en önemli rolü oynadılar. Çalışmalarına diktatörlük koşulları altında başlamışlardı; hapisteki ya da sür-

gündeki solcuların deneyimlerine sahip değillerdi; ve diktatörlüğe karşı verilen mücadelenin başını çektiler. Sanıyorum demokrasi konusunda büyük hayallere kapıldılar. Diktatörlüğün devrilmesiyle birlikte sadece demokrasi, insan hakları ve özgürlükler konusunun değil, ekonomik sorunların da çözüleceğini sandılar. Kısa zamanda bunun böyle olmadığını, hattâ tam tersi gelişmelerin yaşandığını görmek zorunda kaldılar. Uğradıkları hayal kırıklığı çok büyüktü. Sol da gençlik içinde gerektiği şekilde kök salamadı.

Bunun bir nedeni de zengin deneyimlere ve kuramsal bilgilere sahip eski militanların sürgünden -ya da sizin durumunuzda hapisten- çıkıp gelmeleri olamaz mı?

Hapisten ve sürgünden geri geldiğimizde eski gerçeklerimizi beraberimizde getirdik; büyüklük taslıyorduk, her şeye kadirdik ve her şeyi biliyorduk. Gençlere çocuk muamelesi yaptık. Kibirliydik; eski şemalarımızla çalışıyorduk; hattâ gençlerin gerçekliğe bizden daha yakın olan düşüncelerini kalkıp bir köşeye attık. Sonuçta bu her yerde, sendikalarda, üniversitelerde vs. büyük sorunlar doğurdu.

Gençler geri çekildi?

Evet, tabii. Anlaşılmadılar ve dogmatizm, şemacılık ve sek terlikle karşı karşıya kaldılar. Geri dönenler sanıyorlardı ki Uru guay hâlâ altmışlı yılların Uruguay'ı, ama gençler bunun boyle olmadığını biliyorlardı. Liderler bütün haşmetleriyle geri dönünce gençler de geri çekildi, protesto etmediler gerçi, ama...

Militan olmak deyince akla gelen bütün o özellikler bunda bir rol oynamış olabilir mi: bütün gününü, bütün yaşamını davaya adamak? Belki genç insanlar da katılmak istiyorlar ama eskiden olduğu gibi yirmi dört saatlerini ayırarak değil.

Bu mutlaka büyük bir rol oynuyor. Ayrıca altmışlı yıllarda yığın hareketi öyle bir doruk noktasına ulaşmıştı ki herkes bütün gün koşturup duruyordu. Fakat bu bir konseptin parçası olmaktan çok sınıf savaşımının gerçekliğiydi. Herkes bunun içinde yeraldığı için katılmamak olmuyordu. Hiçbir tarihsel süreçte sınıf savaşımının içinde bulunduğu böylesi bir gerginlik uzun sürmez. Belli tarihsel anlar böyle olabilir ama sonra tekrar durulmuş bir sürece girilir. Militanlar bu sefer eski savaş ruh-

larıyla gelip, gençlerden de aynı şeyi beklerlerse gerçeklikle çatışmaya girerler. Çünkü zaman değişti. Yeraltında olsa, ölüm mangaları bizi kovalasa bunun anlamı olabilir, fakat şimdi günün yirmi dört saati koşturmak anlamsız. Bu sadece gençlerin değil, yaşlı militanların da geri çekilmesine yol açtı. Üstelik kendilerine saldırganca bir tavırla da yaklaşıldı. Burjuvalaştılar, reformist oldular gibi hakaretler edildi.

Bizde de, tabii ki karşılaştırılamayacak kadar düşük düzeyde, benzer bir olgu yaşanıyor. Örneğin körfez savaşına karşı oluşturulan hareket başta çok başarılıydı; hâlâ örgütlü olanlar açısından bu sürpriz bir başarıydı. Ama kimin bu işi örgütleyip taşıdığına baktığımızda hep eski yüzleri görüyordunuz. Kitle gelip protesto ediyor, sonra da eve gidiyordu. Hepsi bu kadar.

Uruguay'da birçok insan yığınsal gösterilerimize katılıyor. Kitaplarımız ve dergilerimiz iyi satılıyor. Ama toplantılarımıza katılanların sayısı giderek azalıyor.

Yığın, seçim ve bağlaşıklık politikaları üzerine uzun uzun konuştuk. Giriş'te bütün mücadele biçimlerinin önemli olduğunu vurguladınız. İllegal mücadele biçimleri bugün hâlâ bir rol oynuyor mu?

Bugün pratikte illegal mücadele yok. Sadece sağ hâlâ bu yöntemleri kullanıyor. Ölüm mangaları solun önde gelen liderlerini tehdit ediyor, suikastlar düzenliyorlar.

Silahlı mücadele bugün artık gereksiz, hedeflerimize legal yollardan ulaşmalıyız derken, bunu ideolojik anlamda mı ifade ediyorsunuz? Yoksa silahlı mücadele yapılmasının nedeni daha çok somut tarihsel koşullarla ilgili olan bir şey mi?

Söylediklerinin ikincisi. Bunu ideolojik bir sorun olarak ele almak saçma olurdu. Örgütsel biçimler, yöntemler ve mücadele biçimleri ideolojik sorunlar değil. Eğer ideolojik hale getirilirse büyük bir hata yapılır; örneğin, doktrinimin bir parçası olduğu için illegal çalışacağım, derseniz. Bu sorunlar taktik ve stratejik sorunlardır; somut bir gerçeklikten kaynaklanırlar; hiçbir zaman ideolojik bir tasarımın parçası değildirler. İllegal çalışma gerekirse yapılır.

Silah gerektiği zaman kullanılır yani?

Tabii, bu uygun aracın hangisi olduğu sorunudur.

Sizin bir yoldaşınız, Marenales, 'MLN faaliyetleriyle başarı kazanırsa yeniden illegaliteye itilecek' dedi.

Böyle olması çok muhtemel. Sol başarı kazanırsa muhtemelen yasadışılığa kaydırılıyor. Uruguay sürekli faşist bir tehdidin altında bulunuyor. Bunun için Marenales'ten alıntı yapmaya gerek yok. Daha geçenlerde bir general, sol 1994 seçimlerini kazanırsa ne olur bilinmez, dedi.

Buna nasıl hazırlanıyorsunuz?

(Gülüyor.) Tabii öncelikle yığın hareketi içindeki etkimizi arttırarak. Yeraltı çalışmalarında deneyimimiz var. Bu deneyimleri arkadaşlarımıza ve yoldaşlarımıza da aktarıyoruz; gerekirse hazır olacaklar. Bu tehdidin gözden kaçmaması için çaba harcıyoruz. Ama zaten Uruguay'ın aşırı sağı kimsenin unutmasına fırsat vermiyor. Beş politik önderle birlikte ben de faşist bir grup tarafından ölümle tehdit edildim. Bunlar bizi kendimizi korumaya zorluyor.

TUPAMARO'LARIN VE GÜNEY AMERİKA SOLUNUN PERSPEKTİFİ

Son olarak Tupamaro'ların ana aynı zamanda bütün solun politik perspektifine değinelim. Güney Amerika'daki ekonomik durum o kadar berbat ki, sol öncelikle yaşamda kalma mücadelesi vermek zorunda. Şu an daha fazlası olanaklı değil herhalde?

Ülkemde köklü ve ilkesel değişimler hedeflenebilir. Fakat kesinlikle sosyalist bir devrim değil; bu ülkemizde bugün olanaklı değil. Belki çok derinliği olmayan politik ve ekonomik dönüşümler üzerine kafa yoruyoruz; ne var ki sol bunu yaparken bile bölgesel ve kıtasal kategorilerde düşünmek zorundadır.

Bu yönde ortak politika geliştirmek için somut adımlar atıldı mı?

Evet, örneğin Latin Amerika sol partilerin São Paulo'daki kongresine (Temmuz 1991) katıldık ve bunu izleyecek olan Mexico konferansına da (Haziran 1991) gideceğiz. Mütevazi olanaklarımızla Latin Amerika'da ve bütün dünyadaki sol güçlerle ilişki kurmaya çalışıyoruz.

Ekonomik ve politik tasarımlarınız çerçevesinde uluslararası ekonomik mekanizmaları ve IMF ve Dünya Bankası gibi örgütleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kapitalizm bugün uluslarötesi çapta, dünya çapında hareket ediyor. Bu sadece uluslarötesi işletmeler biçimiyle değil, teknolojik devrimle, modern kitle iletişim araçlarıyla da sağlanıyor. Devrimciler olarak bu kategorilerde de düşünmek zorundayız. Küçük ve yoksul ülkelerimizin ulusal sınırları içinde kalan devrimler üzerinde kafa yoramayız. Yeni bir enternasyonalist mücadele konsepti geliştirmeliyiz. Burjuvazi de işletmeleriyle sadece kendi ülke sınırları içinde faal değil; kıta ve dünya çapında çalışıyorlar. Sol olarak bu mekanizma ve örgütlere, kısıtlamaların uluslararasılaştırılmasına karşı yine aynen uluslararası yanıtlar vermeliyiz. Bu kısıtlamaları, emperyalist kapitalizmin kollarını tek başımıza parçalayamayız.

İlk basım: ***analyse und kritik***, No. 333, 26.8.1991

Eleuterio Fernández Huidobro
[MLN-T]

URUGUAY: ESKİ VE YENİ FİMLER

"Biz bu filmi daha önce seyretmiştik". Eleuterio Fernández Huidobro etkili bir biçimde dile getirdiği uyarılarını bu tümceyle özetledi. "Ulusal Kurtuluş Hareketi" (MLN-Tupamaro'lar) kırıcularından olan Huidobro, büyük yankı uyandıran bir makalesinde, Uruguay'ın bugün, yetmişli yılların darbe öncesi dönemine benzer bir gelişme içinde olduğuna dikkat çekti. Verilen bu alarm, daha önce askeri diktatörlük döneminde de oniki yıl hapis yatan (1972-1985) Eleuterio Fernández Huidobro ve Jorge Zabalza'ya yine hapis cezasına maloldu. Her ikisi de haziranda altı ay hapis cezasına çaptırıldılar, ceza sonra tecile çevrildi. Suçları: Devlet Başkanına hakaret ve iftira. Temyiz mahkemesinde cezanın tecili üzerine kesin karar verilecek.

Eleuterio Fernández Huidobro Federal Almanya'ya gelebilmek için polisten izin almak zorunda kaldı. Frankfurt'ta yapılan "Reform ya da Devrimci Kuram ve Pratik" kongresine ve birçok kentte düzenlenen toplantılara katıldı. Kendisiyle Frankfurt'ta buluşarak eski ve yeni filmler üzerine ve "1994'de seçimleri kazanma tehlikesiyle karşı karşıya olan" (Eleuterio Fernández Huidobro) Uruguay solunun politikası üzerine görüştüm.

Görüşme 3 Ekim 1993'de Frankfurt'ta gerçekleştirildi.

***

Görünen o ki Uruguay'da yine korkunun egemen olduğu bir ortam yaratılmak isteniyor. Eski MLN yöneticilerinden Ronald Scarzella'nın geçen yılın nisan ayında öldürülmesi ve birçok solcuyu hedef alan suikastlar buna işaret ediyor. Uruguay yine gizli ve illegal baskı aygıtlarının operasyonlarına mı sahne oluyor?

Böylesi illegal aygıtlar gerçekten var. Ronald Scarzella'nın öldürülmesine rağmen, bu aygıtların bugün daha çok silahlı kuvvetler içindeki çatışmalara müdahale ettiklerini söylemek gerek. Asıl saldırıları solu hedef almıyor. Ordu ve diğer güvenlik örgütleri içinde toplantılar yapılıyor. Bildiriler yayınlayan gizli gruplar var. Hattâ ABD Büyükelçiliğine bile bomba koydular. Uruguay Ordusunun "Yeni Dünya Düzeni" kapsamında oynaması gereken rol üzerine kavga ediyorlar.

Bu ölüm mangaları, ordu ve gizli servisler içinde bulunan belli fraksiyonlara mı aitler?

Evet. Elimizde kanıt yok ama bütün bulgular, bunların - eskiden olduğu gibi- baskı aygıtlarıyla sıkı ilişki içinde olduğuna işaret ediyor. Kimi olaylarda silahlı kuvvetlerin üyelerine karşı harekete geçtiler. Bunun nedeni silahlı kuvvetler içindeki farklı fraksiyonlar, varolan çatışmalar. Bu eylemlerin sorumluluğunu üstlendiler. Gazetelere gönderdikleri bildirileri ordu üyesi bir grup subay ismiyle imzaladılar.

Grubun ismi ne?

Biri "Guardia de Artigas", diğeri "Comando de la Valleja".

Sadece ya da özellikle sola karşı çalışan başka gruplar var mı?

Bu konuda ayrım yapmak çok zor. Hepsinin iç içe geçmiş olması muhtemel. Henüz kesin bilgilere sahip değiliz.

Uruguay'a kaçtıktan sonra 1992 kasımında kaybolan Şilili gizli servis ajanı Eugenio Berrios olayı, Cono Sur gizli servisleri arasındaki işbirliğinin hâlâ varolduğunu gösteriyor. Kimyasal silah uzmanı olarak bilinen ajan, göründüğü kadarıyla eski patronları için artık bir güvenlik rizikosu haline gelmişti; kendisini kaçıranlar Uruguay'da en yüksek makamlar tarafından korunuyor. Sol ittifak "Frente Amplio"nun parçası olan "Halk Katılım Hareketi" (MPP) bu olaya ilişkin olarak "bu pislik, Club Naval anlaşmasının kaldırdığı tozun sonucudur" dedi. Bundan kastedilen nedir?

"Club Naval Paktı" askerlerin ve politik partilerin geçiş dönemini başlatmak için üzerinde uyuştukları anlaşma. O dönem henüz birçok politik tutuklu vardı.

Sol da pakta imza attı...

Solun büyük bölümü anlaşmayı imzaladı. Geri kalan kısmı sürgünde ya da hapisteydi. Anlaşma sayesinde baskı aygıtlarının işler halde kaldığı bir geçiş dönemi üzerinde anlaşıldı. Askerlerin işlediği suçlara daha sonra cezai muafiyet getirilince, geçişin ne kadar dar sınırlar içinde kalacağı kesinleşmiş oldu. Ne askeri aygıta ne de onun caniyane geçmişine dokunulmadığı için bugün böylesi olayların olmasına şaşmamak gerek. Geçmişte bize karşı kullandıkları yöntemleri şimdi kendi iç çatışmalarında kullanıyorlar. Berrios olayı Cono Sur'daki gizli servislerin gerçekten birlikte çalıştıklarını gösteriyor. Bu aslında daha önce, 1992 sonlarında Paraguay'daki "Terör Arşivi" ortaya çıkınca kanıtlanmıştı. Birçok insan, bunlar geçmişte kalan şeyler, dedi. Bu arşivin bulunmasından birkaç gün sonra Berrios olayının patlak vermesi bu işbirliğinin hâlâ işler halde olduğunu kanıtlıyor.

"Club Naval Paktı"na geri dönelim. Bu pakt, diğer maddelerin yanısıra politik tutukluların da salıverilmesini içeriyordu. Sen, MLN'li yoldasların ve daha birçoğu bu sayede serbest bırakıldınız. Sence solun bu paktı imzalaması hata mıydı?

Pakt serbest kalmamızı, 1984 seçimlerini ve geçiş döneminin başlatılmasını olanaklı kıldı. Eleştiri, pazarlığa oturuldu ve anlaşma imzalandı diye yapılmıyor. Asıl eleştirilen, solun pazarlık masasına nasıl oturduğu. O tarihte ülkemizde giderek yükselen bir yığın hareketi vardı. Pazarlığa oturabilmek için bu hareket durduruldu. Sokak eylemleri bir süre daha sürseydi daha elverişli koşullar sağlanabilirdi. Ama her durumda pazarlığa oturmak gerektiğini düşünüyorum.

Fakat daha fazla politik ve toplumsal gücü arkaya alarak...

Tabii ki. Büyüyen yığın hareketi askerleri giderek köşeye sıkıştırıyordu. Ama sol masaya oturunca bu dinamik aniden kesildi.

Önümüzdeki yıl Uruguay'da seçimler yapılacak. Seçim öncesi sola karşı baskının artacağı endişesi var mı?

Bu önce bir başka soruya verilecek yanıta bağlı: Sol seçimlere hangi iktidar programıyla gidecek? Kanımca karşı taraf daha çok solu ele geçirebileceğinden yola çıkıyor. İlk aşamada darbe ya da baskıyı öngörmüyor. Son derece tehlikeli olan stratejileri solu evcilleştirip, onu, kapitalizmin bunalımını yönetir hale getirecek kadar dönüştürmeyi hedefliyor. Bunu başarırlarsa son derece memnun kalacaklar, ne de olsa sağ bile bunalımı yönetecek halde değil.

Ya sol içindeki reformist akım sözünü geçiremezse?

Ordunun o zaman terör yöntemlerine başvurması muhtemeldir.

Yani kimi gözlemcilerin olanaklı gördüğü sola karşı "gerilim stratejisi", solun temel politik yönelimi ile sıkı sıkıya bağlı?

Evet, sözkonusu olan asıl budur. Uruguay solu şu an büyük ve geniş bir tartışmaya başlıyor. Tartışmanın merkezinde izlenecek politik strateji ve program yer alıyor. Kastettiğim bir ilke programı değil, hükümet programıdır. 1994'de seçimleri kazanırsak ne yapmak istiyoruz? Bu noktada şimdiden iki eğilim açık biçimde belirdi. Birisi programı asgari tutarak düzene uyum sağlamak isteyen ve düzenin öngördüğünü gerçekleştirmeye çalışan eğilim. Kendimi de kattığım diğer eğilim ise, bunun solun intiharı anlamına geleceğini söylüyor. Bu durumda hem sol hem de yılların güç birikimi mahvedilir. Ayrıca içinde bulunduğumuz dönemde birinci eğilimin hedeflediği programı dahi gerçekleştirecek koşulların olmadığını düşünüyoruz. Ülke kamuoyunun görüşünü kutuplaştırmak gerektiği düşüncesindeyiz. Neoliberal ekonomi programına seçenek hazırlamak için köklü değişiklikler gerekiyor.

Seçim sorununa gelmeden önce baskı konusunu kapatalım. "Mate amargo" gazetesinin mayıs sayısındaki makalende illegal örgütlerin provokasyonlarına dikkat çekerek, Devlet Başkanı Lacalle'yi olan bitene dur demediği için aciz korkak diyerek eleştirdin. Adalet mekanizması bunun üzerine neden bu kadar sert geldi?

Tüm bunlar ordu içindeki sorunlarla çok yakından bağlı. Ölüm mangalarından biri Compañero Ronald Scarzella'yı öldürdüğünde, bunu ordu içindeki eğilim kavgalarını etkilemeyi

amaçlayan bir eylem olarak değerlendirmiştik. Compañero'muzu bizi şiddet kullanmaya kışkırtmak için öldürdüler. Bir savaş başlatıp, şu ana kadar sahip olmadıkları ortak bir düşman yaratmak istiyorlardı. Bunda başarı sağlayamadılar. "Ulusal Kurtuluş Hareketi" (MLN-Tupamaro'lar) içinde örgütlü bütün yoldaşlar, üye olmayan ama bize yakın duran herkes, çok disiplinli davrandı. Karşı şiddetle yanıt vermediler. Devlet Başkanı Lacalle'yi suçladım, çünkü olayın arkasındaki ölüm mangaları hakkında soruşturma başlatmadı.

Senin deyiminle "bir eşek kadar aptal" olduğu ve politik hatalar yaptığı için mi yoksa belirli bir çevreye yakın durduğu için mi?

O ve ona bağlı askeri yöneticiler ABD Büyükelçiliğinden verilen bir doktrinin taraftarları. ABD'nin ilân ettiği "Yeni Dünya Düzeni"ne katılmaya hazırlar. Uruguay ordusunu sözde barış misyonlarını gerçekleştirecek bir çevik kuvvete dönüştürmek istiyorlar. Uruguay askerlerinden oluşan birçok tabur şimdiden Kamboçya ve Mozambik'te. Ordu, Cono Sur orduları için uluslararası bir askeri akademi kurdu. Uluslararası askeri misyonların hazırlıklarının burada yapılması planlanıyor. Devlet Başkanı müdahalelerden yana, her tarafa birliklerini göndermek istiyor. Diğer yanda buna karşı askerler de var.

Berrios olayı ve ölüm mangalarının faaliyetleri askerlerin fiili olarak cezai muafiyetten nasıl yararlandığını gösteriyor.

Berrios olayıyla son derece sersemleyen askerler ilk kez sivil yargıç önüne çıktılar. Sivil hukuğa boyun eğmeleri önemli bir adımı ifade ediyor. Askeri diktatörlük devrildikten bugüne değin, sadece askeri mahkemeler önünde hesap vereceklerini söyleyip durdular. Sivil bir yargıç ordu üyelerini çağırınca herkes heyecanla ne olacak diye beklemeye başladı. Sonunda yargıç önüne çıktılar. Bu, Uruguay'da askerlerin iç sorunları nedeniyle son aylarda mevzi kaybettiklerini gösteriyor.

Çatışmaların özünde yatan neden nedir: Uruguay'ın sınırlarını savunacak ve/veya içeride karşı baskıcı işlev görecek bir ordu ile ilk aşamada uluslararası harekâtlara katılma görevi olan bir ordu arasındaki çelişki mi?

"Yeni Dünya Düzeni" konsepti Latin Amerika'daki orduların asker sayısını düşürmeyi öngörüyor. Ayrıca içe ve dışa

karşı baskı işlevini yerine getirecek güce sahip olmalılar. Bu konsepte karşı olan askerler, özellikle orta rütbeli subaylar, "Yeni Dünya Düzeni"ne karşı direniyorlar. Bunlara göre emperyalizmin, büyük devletlerin dünyanın herhangi bir yerindeki sorununu çözmek anlamsız. Gerçi Kamboçya'ya, Mozambik'e ya da başka bir yere gönderildiklerinde iyi para kazanacaklarını biliyorlar ama bövlece hiçbir ilgilerinin olmadığı bir pisliğe bulaştıklarını bilecek kadar da okuma-yazmaları var. Kurbanlık olarak kullanıldıklarının bilincindeler.

Başlangıçta sözünü ettiğin "Guardia de Artigas"a geri dönmek istiyorum yine. Burada sözkonusu olan sağcıların illegal bir aygıtı ama ilk bakışta sağ olarak tanımlanması zor unsurları içeriyor. Bu tartışmayı biraz daha yakından inceleyip, sözkonusu gerçekliği irdeleyebilir miyiz?

Yaptıkları açıklamalar antiemperyalist ve anti-neoliberal içerikte. Hattâ Aralık 1992'de yapılan referandumda devlet işletmelerinin özelleştirilmesine karşı oy kullandıklarını açıkladılar. Görüşlerinin sahip olduğu faşist köklerden o kadar kolay kopamıyorlar, ama aynı zamanda ideolojilerin, halkı bölmek için emperyalizmin bulduğu bir araç olduğunu da söylüyorlar. Bugün kendileri açısından ideolojik ayrımlar yok, asıl sorun vatan savunuluyor mu savunulmuyor mu. Bir bakıma bizle ortaklıkları varmış yanılsamasını yaratıyorlar. Kongredeki konuşmamda bu ikileme değindim. Kamuoyunda bize saldırmıyorlar ve açıklamalarında emperyalizme karşı biraraya gelme zamanının gelip çattığını imâ ediyorlar. Bu durumu son derece tehlikeli buluyorum. Sol eğer örneğin seçimleri kazanmak için antiemperyalist programını sulandırdığı an bunun yeri askerler tarafından doldurulacak. Arjantin'de şu an olan tam da bu.

Uruguay solu nasıl bir tepki gösterdi? "Ulusal Kurtuluş Hareketi" (MLN-Tupamaro'lar) ile sol ittifak "Frente Amplio" (FA) arasında farklı yaklaşımlar var mıydı?

Tepkiler farklıydı. "Frente Amplio"nun liderleri "Guardia de Artigas" tarafından tehdit edilen demokratik kurumları savunmak için devlet başkanına önce destek sözü verdiler. "Frente Amplio" içinde önceden bir tartışma yapılmadan bu tutumu

takındılar. Biz MLN-Tupamaro'lar olarak ABD Büyükelçiliğine ve diğer hedeflere yönelen saldırıları kınadık. Diğer yandan ama, saldırganların öne sürdüğü taleplerin yıllardan beri Uruguay halkı tarafından dile getirildiğini de vurguladık. Bizce yapılan saldırılarla dile getirilen talepler arasında ayrım yapmak gerekiyor! "Frente Amplio"nun bir kısmının soyut "kurumsal düzen"i, dolayısıyla kendini ABD Büyükelçiliğiyle özdeşleştiren devlet başkanını savunmaları bize tehlikeli göründü. Askerler sola akıllıca bir soru sordular: Şimdi söyleyin bakalım hangi taraftasınız? Karar verin! Çünkü asıl sorun bu. ABD Büyükelçiliğine yerleştirilen bir ya da iki bomba pek önemli değildi. Asıl büyük etkiyi saldırganların manifestosu yarattı.

"Guardia de Artiga"nın açıklamalarına gösterilen tepkiler nasıldı?

Uruguay'da böyle bir şey daha önce hiç yaşanmamıştı. Tam anlamıyla sürprizdi. Bazıları bunun iki ucu keskin bir bıçak olduğunu kısa süre içinde gördü. Biz Tupamaro'lar solun büyük kesimini, devekuşu gibi kafalarını kuma gömdükleri için eleştirdik. Sanki varolan yeni şey yokmuş gibi davranıyorlardı. Nasıl olur! Hem de nasıl vardı! Bomba yerleştirip, bildiriler yayınlıyorlar. Bugüne kadar yaptığımız analizlerin hiçbirine uymuyorlar. Bir çeşit düşünce tembelliği vardı bu noktada; bir de eskiye sarılıp yeni durumu kavramayı güçleştiren rahatlık.

Sorun şu an açıklığa kavuşturuldu mu, yoksa tartışma "Frente Amplio" içinde hâlâ devam ediyor mu?

Tartışma daha da derinleşti. Kabul etmeliyiz ki "Frente Amplio" Berrios olayından ve general skandalından sonra şunu söyledi: Hele bir durun, bu canavar gerçekten var. Şuna daha yakından bakalım. Kabaca çizdiğim bu tutum başta takınıldı. Birçok insan, bu fazla uzun sürmez diye düşündü. Bugün ise tartışılıyor, hattâ bütün Latin Amerika'da. Çünkü bu sorun çok benzer niteliklerle bütün Latin Amerika'da mevcut. Bugün Arjantin'de eski darbeci generallerden bir grup -"carapintadas"- seçimlerde aday olup Maocu bir grupla ortak hareket ediyorlar. Görünüşe göre hissedilir bir büyüme sağlayacaklar.* Solun bıraktığı boşluğu kullandılar. Bolivya'da sözde "Bolivyalı As-

* Oyların yaklaşık yüzde 17'sini alarak üçüncü büyük güç oldular.

kerler", "Causa R"* ile omuz omuza yürüyor. Yepyeni bir şey! Böyle bir şey Latin Amerika'da ne zamandır görülmedi.

Benzer bir durumu El Salvador ve Guatemala'da izlemek olanaklı. Yalnız burada durum kendini en olumsuz yanıyla gösteriyor; ordunun ve oligarşinin aşırı sağ uçları kendilerine "antiemperyalist" etiketi yapıştırıyorlar.

Tamamıyla doğru. Benzer bir şey Nikaragua'da da var. Sandinist ordu içinde benzer sorunlar yaşanıyor; Sandinistlerle eski Sandinistler arasındaki silahlı çatışmaları bir düşünelim. Bu olgu bütün Latin Amerika'yı bir ateş çemberi gibi sarıyor. Brezilya ordusu bile ABD politikasına karşı çok sert tutum takınıyor, kurum olarak!

Görünen o ki, Latin Amerika solu, toplumsallık süsü verilmiş, antiemperyalist propagandaya dayalı bu milliyetçiliğe karşı en kısa zamanda bir konum belirlemek durumunda.

Bileşim ülkeden ülkeye farklılıklar gösteriyor. Sanıyorum sadece biz değil, askerler de, en azından Cono Sur'dakiler, geçmişlerini eleştirel bir şekilde gözden geçiriyorlar. Bize karşı yürüttükleri savaşı kazandılar, ancak diğer anlamda, yani politik ve ideolojik olarak kaybettiler. Geçmişte yığın desteğinden yoksun olduklarını gördüler. Yığın tabanı olmayan faşistlerdi.

Bugünse salon faşistleri sokağa çıkıp, kitlelerle ilişkiye geçmeye çalışıyorlar?

Yığın desteği arıyorlar. Arjantin örneği bunu açık biçimde gösteriyor. Seçimde başarılı bir sonuç alacak olan eski subay Aldo Rico yoksul mahallelerde çalışıyor. Oyları en yoksullardan toplayacak! Solun aktif olmadığı yerde çalışıyor. Diğer bir örnek ülkemdeki askerler. Onlar da popüler taleplere sahip çıkıyorlar.

Uruguay'da Kasım 1994'de devlet başkanlığı ve parlamento seçimleri yapılması planlanıyor. Brezilya'da "İşçi Partisi" (PT), El Salvador'da FMLN/Convergencia Democrática ittifakı, Venezuela'da Causa R ya da Meksika'da PRD örneklerinde olduğu gibi Uruguay solunun "Frente Amplio" ile seçimi ka-

* "Radikal Dava"; giderek güçlenen ilerici, sol bir hareket.

zanma şansı var. Sözü edilen örneklerde sol parti ve ittifakların seçimden ikinci büyük güç olarak çıkmaları neredeyse kesinlik kazanmış durumda. Bazı durumlarda, "Frente Amplio" buna dahil, seçim galibiyeti olanaklı görünüyor. Bütün bu parti ve ittifaklar hükümet programının nasıl olması gerektiğini tartışıyorlar. Sence sol seçimleri kazanmak için programatik taleplerini asgariye indirmeli mi? Yanıtın evetse, ne kadar geri çekmeli?

Uruguay seçimleri komşu ülke Brezilya'daki seçimlerden bağımsız düşünülemez. Bölgeyi gözönünde tutmalıyız. El Salvador'daki sonuçlar ülkemizdeki sonuçları etkilemeyecek. Ama Brezilya daha farklı bir durum. Seçimler orada ekimde, Uruguay'da kasımda yapılacak. Büyük komşumuzdaki sonuçlar Uruguay üzerinde doğrudan etkilere sahip olacak. Sol Uruguay'da kazanırsa bu kendi başına bir durum, ama sol Brezilya'da kazanırsa durum bütünüyle değişecek. Bütün bölge hareketlenmeye başlayacak. Kuzeydeki imparatorluğun gözünde Brezilya ne de olsa küçük bir ülke değil. ABD açısından, Brezilya Devlet Başkanı olarak karşısında metal işçisi Lula'yı görmek büyük sorunlara yol açacaktır. Bu nunların dibinde yapılacak seçimler bütün kıtada benzeri olmayan sonuçlar doğuracak; daha küçük olan Uruguay'daki seçimlerden çok farklı bir durumdur bu. Bunu bir ön saptama olarak alalım. Gelelim şimdi asıl soruna. Sol içinde, seçimleri en önemli şey olarak gören bir akım var; ama seçimi kazanmak için bedel ödemek zorundasın. Seçimleri kazanmak bizim açımızdan da çok önemli. Tabii ki kazanmak için kampanya yapacağız, kaybetmek için değil. Ne var ki bizce seçim kampanyaları ya da hükümete gelme olanağı politik mücadelenin sadece bir alanı. Bu nedenle de programı kesinlikle yumuşatmamak gerektiğini düşünüyoruz. Diğer bir nokta seçimlerden sonra nasıl bir tutum alınacağı sorunu, çünkü oy oranları belirleyici olacak. Seçim sistemi gereği "Frente Amplio" parlamentoda azınlıkta olsa bile hükümeti kurabilir. Şili'de Salvador Allende ve "Unidad Popular"ın durumuna benzer bir durum sözkonusu olabilir. Sağ güçler oyların ve sandalyelerin çoğunluğunu alır ama hükümet kuramazsa, sıra "Frente Amplio"ya gelecektir ve bu hükümet gerekli çoğunluk olmadığı için yönetme gücünde ola-

mayacaktır. Bu durumda pazarlığa oturulabilir. Halkla konuşup şunu söylemek gerek: Tamam, buraya kadar becerdik ama şimdi ne yapacağız? "Frente Amplio"nun ilke programını yaşama geçirmek için mutlak çoğunluğu almamız gerektiğini düşünüyorum. Bunun için geniş yığın desteğine gerek var. Bugün dev kitlesel hareketler olmadan bir devrimin yapılamayacağı kanısındayız. Seçimler bizce böyle bir hareketi kurma işlevine sahip. Başka Companeros'lar en önemli şeyin seçimlere katılmak ve iktidara gelmek olduğunu söylüyorlar. Bu yüzden de seçimlerden önce ittifaklar oluşturmak istiyorlar. Bugünden pazarlığa oturmak niyetindeler. Eğer bu eğilim söz sahibi olursa, solun seçimi kazanması halinde, sorunlar altında ezilip kalma ve politik özünü kaybetme tehlikesi var.

Tavız vermeye hazır olan kanat hükümet programının nasıl olması gerektiği konusunda pazarlığa hazır mı?

Tabii, burjuvazinin belli kesimleriyle bağlaşıklık kurmak istiyorsan program üzerinde pazarlık yapmak zorundasın. Bunu seçimlerden önce yaparsan yığınları seferber etmeyi engellemiş olursun.

MLN-Tupamaro'lar Uruguay'daki politik güçler dengesini "stratejik savunma ve taktik hücum" şeklinde tanımlıyor. Bu somut olarak ne anlama geliyor?

Bu hâlâ güçleri biraraya topladığımız bir süreç içinde bulunuyoruz demek. Çok uzun olmayan bir süre önce bize aşılmaz gibi gözüken politik sınırları ortadan kaldırdık. Ama örneğin ülkenin iç kesimleri hâlâ sağın elinde. Bu bizim açımızdan stratejik bir sorun. Uruguay solunun ağırlığı Montevideo'da. Kentsel, metropoliten bir sol bu. Bunu kırmalıyız. Bunun için grevler, öğrenci eylemleri, her türlü çatışma ve karşıtlıklar değerlendirilmeli, ama seçimler de kullamlmalı. Bizim için diğer mücadeleler ne kadar önemliyse seçimler de o kadar önemli. Ne var ki temel stratejimiz seçimlerde yoğunlaşmak değil. Birçok Compañero, 1989'da aday göstermedik diye bizi eleştiriyor. Tamam dedik, eleştirinizi kabul ediyoruz. Ama siz seçimlerin en önemli şey olduğundan ve politik prestije sahip herkesin aday göstermesi gerektiğinden yola çıkıyorsunuz. Bence en önemli iş tabanda, mahallelerde, sendikalarda ve yol-

daşlarımızla yapılan çalışmalar. Bu noktada parlamentoya hangi önemin verilmesi gerektiği konusunda da bir farklılık var. Bu kez aday göstermek zorunda kalacağız gibi gözüküyor. Ben kişisel olarak buna katılmıyorum. Ama taban bu yönde çok güçlü bir baskı oluşturuyor. Çünkü herkes bu seçimlerde sağa karşı bütün güçlerin seferber edilmesi gerektiğini biliyor.

"Ulusal Kurtuluş Ordusu" (MLN-Tupamaro'lar) için devlet kurumlarında yer almak ne gibi bir öneme sahip?

Bu konuyu hem önümüzdeki MLN kongresinde hem de "Frente Amplio"nun parçası olan MPP'nin ikinci kongresinde tartışacağız. MPP diğer örgütlerin yanısıra MLN'den oluşuyor. Bu konuyu iki yıl önce birinci MPP kongresinde tartışmıştık. Ancak o zaman pratik deneyimlerimiz yoktu. Artık kurumlar içinde çalışma konusunda deneyimlerimiz var ve bunu şimdi somut olarak tartışabiliriz. Compañeros'ların durumu neydi? Ne gibi hatalar yaptılar? Kim dönüp karşı tarafa çark etti? Kim iyi bir çalışma sergileyerek içinde bulunduğu aygıtları yığın hareketine yeni dinamik kazandırmak için kullanabildi?

"Frente Amplio"nun Montevideo belediyesindeki çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? İttifak burada belediye başkanlığına sahip ve kent meclisindeki en güçlü fraksiyon.

Oynayabileceğini sandığımız rolü oynamadı. Ama bunun nedeni orada bulunan Compañeros'lar değil, aksine bütün Uruguay solu -tabii ki biz dahil. Bu alanda en ufak bir deneyime sahip olmayışımızın bedelini ödedik.

Sence Montevideo belediye politikasında en önemli şey ne?

Yönetimin ademi merkeziyetçi hale getirilmesi. Yasama döneminin sonuna kadar aşırı merkeziyetçi idari sistemi kırmayı ve yönetimi semt halkının eline vermeyi başarırsak, birincil hedefimize ulaştık demektir. Burjuvazi 18 semt parlamentosunun kurulmasını engellemek için elinden geleni yaptı. Semt sakinleri temsilcilerini kendileri seçmeli ve kendi işlerini kendileri görmeli. Bu hedef Uruguay yasama organları tarafından "anayasaya aykırı" bulundu. Yine de yerinden yönetimi sonunda uygulamaya geçireceğimize inanıyorum. Montevideo halkı çok politizedir. Kenti yönetmekle neyin olup neyin olmayacağını çok iyi biliyor. İnsanlar hükümet ile iktidar arasındaki ayrımın

bilincindeler. Hayale kapılmıyorlar. Solun belli kesimleri hayal kurmayı özendiriyor. Ama bizim gibi diğer kesimler hayallere kapılmayı engellemeye çalışıyoruz. "Frente Amplio" içindeki akımımızın ismi boşuna "Halk Katılım Hareketi" (MPP) değil. Biz kendimiz yönetmek istemiyoruz; asıl olarak belirli hedeflere insanlarla birlikte ulaşmak için çalışmak istiyoruz. Sözkonusu olan ortak çabadır. Taktik ve stratejik sorunları hep birlikte tartışacağız. Bu da zaten halkın işi olmalı, yönetimin değil.

"Frente Amplio" ya da MPP Montevideo'da tabanın katılımını hangi dereceye kadar özendirdi?

İstediğimiz dereceye kadar olmadı; çünkü Uruguay sağı hukuksal araçlarla engeller çıkarıyor. Ancak daha geçtiğimiz aylar içinde bu karmaşadan kurtulabildik. İki hafta önce ilk seçimler yapıldı ve Barrios'lardaki yürütme organları belirlendi. Şimdi sırada semt parlamentolarının, yani yasama organlarının seçimi var. Düşündüğümüz süreç şimdi başlıyor. Buna ulaşmak dört yılımıza mal oldu. Sağın hiç istemediği bir şeydi aslında bu. Sokakların temizlenmesi, aydınlanma ya da benzer şeyler onu hiç ilgilendirmiyordu.

Seçimlere dönelim. MLN-Tupamaro'lar bu sefer aday göstermek zorunda kalacaklarmış gibi gözüküyor.

Bunu daha kesin olarak söyleyemiyorum. Kendi görüşümü söylemem gerekirse, buna taraftar değilim. Bizim için uygun değil diye düşünüyorum. Ama bağlaşıklarımızın ve tabanımızın tersi yönde baskı oluşturduğunu görüyorum. Yakında yapılacak MLN kongresi ve ondan sonraki MPP kongresi bu soruya yanıt verecek. 1994 seçim kampanyasının çok dramatik geçeceğinin işaretleri şimdiden görülüyor.

MPP'nin "Frente Amplio" içinde nasıl bir ağırlığı var?

Galiba en örgütlü güç o, fakat bunu abartmamak gerek. Seçim anketlerine bakacak olursak "Frente Amplio" içindeki en büyük güç "Sosyalist Parti". Montevideo'da sözünü ettiğim semt seçimlerinde hareketimiz iyi sonuçlar aldı. "Frente Amplio" içinde iki ana akım, iki stratejik konum beliriyor. Çok kabaca söylemek gerekirse bunlardan birisi birçok politik kanadı içeren ılımlı bir konum. İkincisine radikal bir konum denebilir. MPP, Komünist Parti ve diğer gruplar da bu eği-

limde yer alıyorlar. Hangi politik stratejinin uygulanacağı konusunu içeren en önemli tartışmada "Frente Amplio" içindeki güçler dengesi bu iki akım tarafından belirlenecek. Uruguay solu bugün sayısız küçük gruplara dağılmış durumda. Bu durum yavaş yavaş ortadan kalkıyor. Hâlâ değişik gruplarda yer alıyoruz ama 1989'dan beri yapılan somut tartışmalar ve oylamalarda konumlar sözkonusu iki cepheye ayrılıyor. İki akım arasındaki tartışmanın soyut ve ayakları yere basmayan tartışmalar olmadığını, farklı görüşlerin olduğu stratejik sorunları içerdiğini vurgulamak istiyorum. Örneğin diğer başka bir konumu benimsemesem de meşru olduğunu kabul ediyor ve onu kesinlikle küçümsemiyorum Yeni ve karmaşık bir durumla karşı karşıyayız. Yol ayrımına geldik. Çok tartışmamız gerekiyor.

Hükümet/İktidar sorununa gelelim: Uruguay hükümeti iktidarın ne kadarına sahip?

Şu an çok azına sahip. Bu sadece sol için değil, sağ bir hükümet için de geçerli. Asıl önemli konularda askerler belirleyici oluyor. Sözkonusu olan "denetlenen", "sınırlı" bir "demokrasi". Son iki burjuva hükümet de istediğini yapamadı. Hep önce askerlere danışmak zorunda kaldılar.

Ya ekonomik konuda?

Askeri rejim döneminde de bu alan hep sivillerin oldu. Ekonomi politikacıları hep uluslarötesi büyük bankaların adamlarından oluşuyordu. Askerlere ve hükümete yol gösteren bunlar. Bunun için hükümette olmalarına gerek yok. Solun yükselen seçim başarısı ve olası bir seçim zaferi öyle pek iktidar kazanacağı anlamına gelmiyor. İnsanların bilinç düzeylerinin geliştirilmesi açısından seçimler önem taşıyor. Solcuların karanlık güçler ya da bir tür şeytan olarak sunulduğu efsanelerin hepsi yıkılıyor. Sol bunun için yıllarca çalıştı. Düşüncelerimiz artık ülkenin iç kesimlerine de giriyor. İktidar üzerine konuşacaksak, bugünkü koşullar altında iktidarın ne olduğunu açmamız gerek. Bence bu taban çalışması, yani Compañeros'ların kitlesel biçimde örgütlenmesi demek. İktidar bu geniş kitle içinde oluşur -çok yavaş biçimde! Hükümet bunun inşası için yararlı olabilir.

Latin Amerika solu, reel sosyalist bloğun dağılması, Çin'in sağa kayması ve Küba'nın soyutlanması sonucu yalnız kaldı. Sol ve somut olarak MLN-Tupamaro'lar stratejik anlamda öksüz mü kaldı?

Hayır. SSCB'yle ilişkilerimiz hiç iyi olmadı. Aksine; bizi destekleyeceklerine onlardan da, Uruguay Komünist Partisi'nden de darbe yedik. İdeolojik ve kuramsal alanda çatışma halindeydik. Sosyalist cephenin bulunduğu yere bakıp takılmadan kendi başımıza düşünmeye alışkınız. Ülkemizde ve somut mücadelelerimizde bizi hiç desteklemediler.

Çöküş yine de çeşitli sonuçlara yol açmıştır.

Tabii ki. Bunun diğerlerini etkilediğini bizimle ilgisi olmadığını söylemek kendini beğenmişlik olur. Kendi kendimizi kandırmış oluruz. Uluslararası güçler dengesi kökten değişti, ABD askeri egemenliğe sahip vs. Birçok Compañero'nun paradigmasının yıkıldığı da açık. Üçüncü dünyanın bütün ülkeleri bugün olumsuz koşullarla karşı karşıyalar. Noam Chomsky'nin geçenlerde haklı olarak vurguladığı gibi, yoksullar için bir yerine iki efendinin olması daha iyi, hiç olmazsa o zaman biraz olsun pazarlık edebilirler. Sovyetler Birliği'nin eleştirilmesinden bağımsız olarak onun çöküşüyle birlikte uluslararası alanda güç kaybettik. Kuzey imparatorluğunun hareket alanları sınırlıydı. Bugün istediği gibi at koşturabiliyor.

Çöküşün etkileri sadece olumsuz muydu?

Olumlu sonuçları da vardı. Şefik Handal* Frankfurt'taki kongrede haklı olarak şimdi kendi kafamızı kullanma zamanının geldiğini söyledi. Uluslararası güçler dengesini çeşitlendirmek için kendi tabanımızdan başlamaktan başka çaremiz yok. Bizi enternasyonalist olmaya zorlayan nedenlerden biri de bu. Durum bizden ilişki kurmamızı talep ediyor; bunu bizim adımıza yapacak büyük merkezler yok.

* 1970'den bu yana El Salvador Komünist Partisi Genel Sekreteri.

Bu bağlamda "São Paulo Forumu" sizin için hangi öneme sahip?

Forum bizim için büyük bir rol oynuyor ve bizden büyük şeyler talep ediyor. Frankfurt'taki kongrede sık sık Simón Bolívar ruhunun, Bolívarcı düşüncenin* gerekliliğinden sözedildi. Sözkonusu konuşmaları dinlediğimde Compañeros'ların çok kuramsal yaklaştıklarını düşündüm. Bu kavramı somutta kullanmanın hangi güçlüklere yol açtığını görmüyorlar. "São Paulo Forumu" bu yönde yıllardır verilen en büyük çabalardan biri. Bolívarcı düşünceyi talep etmek başka şey, kıtanın sol hayvanat bahçesini aynı yerde toplamak ise bambaşka bir şey. Çünkü o zaman sivrisineği, zürafaası, maymunu, aslanı, kaplanı, kısacası bütün hayvanlar bir yerde bulunuyor. Sonra da onlara, hadi arkadaşlar şimdi anlaşalım demek, o kadar da kolay değil. Katılıp katılmamaları başkaları tarafından sorgulanan sosyal demokratlardan, diğer yanda sosyal demokratların eleştirdiği radikal devrimci akımlara kadar herkes geliyor buraya. Tabii o zaman kimin sol olup olmadığı sorusu da ortaya çıkıyor.

Ama 'São Paulo Forumu"nun asıl esprisi hiçbir akımı dışlamama değil mi?

Doğru. Öncelikle Latin Amerika'da devrimci sayılan güçleri seçmek de bir yöntem olabilir. Sonra diğer bazılarına danışılır, onlar da bu seçimin uygun olduğunu onaylar. Başka bir olanak ise bütün sol akımları bir çuvalın içine sokmaktır. Zaten bu varsayıma bağlı bir durum değil! "São Paulo Forumu"na katılmak için başvuran sağ partiler var. Buna izin vermek hata olur. Forumun etkisini yokeder. Bu partileri katarsak soyut ve gereksiz tartışmalar başlar. Ama kimin katılacağı soru olarak hâlâ duruyor.

* Bağımsızlık kahramanı Simón Bolívar 19. yüzyılın başında ulus devletlere karşı çıkarak Latin Amerika'nın bütün bölgelerinin birarava gelmesini savundu. Silahlı mücadele sonucu ancak kurabildiği Büyük Kolombiya birkaç yıl ayakta kalabildi. Bugün Bolívarcı düşünceden sözedildiğinde genelde kastedilen kıta kategorisinde düşünmektir.

Uruguay solunun homojen bir güç olmadığını sana bütün samimiyetimle söyleyebilirim. Bu heterojenlikle yaşamaya alıştım. Uzun yıllar öncesinde terkettiğim düşünceler var: Uruguay'da devrimi sadece Tupamaro'lar yapacak; halkın çoğunluğunu kazanacağız ve o zaman diğer sol ya bize katılacak ya da kenardan seyredecek; ya da onları ittifaklar içinde işimize yaradıkları sürece araç olarak kullanacağız. Hani, şimdilik yoldaşımsın ama sonra kurşuna dizeceğim seni, der gibi. Bugün hiç kimse böylesi politikalara kanacak kadar aptal değil. "Frente Amplio" gibi "São Paulo Forumu" da çok heterojen. Ya tartışırız ya da tartışmayız. Ya katılmadığın düşüncelere tahammül edersin ya da etmezsin. Asıl önemli olan nokta, ortak tartışmada belirli bir tutumu takınabilmektir. Burada sorgulanan bir bakıma çelik parti sorunudur.

REFORM VE/VEYA DEVRİM

Frankfurt'taki kongrenin düzenleyicileri bu temel düşünceyi kavramamış gibi gözüküyorlar. Gerçi São Paulo çevresinden insanları davet ettiler ama kongrenin belgisi "Reform ya da devrimci kuram ve pratik" idi. Bunun ardında, nasıl tartışılması ve gelecekte nasıl politika yapılması konusunda çok farklı bir düşünce yatıyor.

Reform ve devrim demek daha iyi olur. Bu, ikisini birbirinden koparmamak anlamına gelir. Sendika kurup ücret zammı için mücadele etmek reformdur. Yaşam koşullarını iyileştirdiği için doğal olarak bunun mücadelesi verilir. Montevideo gibi bir kentte belediye başkanını çıkarıyorsak bununla ne devrim yapılır ne de sosyalizm ilân edilir. Bu durumda da reformları ilerletiyoruz. Peki ne işe yarayacak bu? Düzeyi yükseltecek. Buna hizmet etmese zaten katılmam. Sadece zaman kaybı olur.

"São Paulo Forumu"na katılım kesin kurallara bağlanacak mı?

Bu noktada "São Paulo Forumu"na katılan Latin Amerika solunun başka bir sorunu ortaya çıkıyor: sol sürekli yer değiştiriyor, hareket halinde. Dün devrimci olan birçok Compañero bugün -şimdilik öyle diyelim- reformist. Ama ken-

dilerini reformist olarak görmüyorlar. Başka bir şey olarak görüyorlar. Devrime götüren başka yollardan geçmek gerektiğini söylüyorlar.

FMLN ve FSLN'nin belli kesimlerini ya da Kolombiya'dan "Demokratik Eylem M-19'u mu kastediyorsun?

Bu olgu her yerde mevcut. Her şey hareket halinde olduğundan, kimin devrimci olduğu kesin şekilde tanımlanamaz. Yaşamın kendisi böyle; birden, farklı görüşlere sahip yoldaşlar çıkıyor ortaya. O zaman ne diyeceğiz? Dümen kırıp, asıl devrimci bunlar mı oldu diyeceğiz? O zaman her gün yeni birilerini davet etmek gerek. Dünyada o kadar çok şey oldu ki Latin Amerika solunun bu kadar çalkalanması olağandışı bir şey değil. Şefik Handal FMLN içinde bir grubun geçen hafta kendilerini sosyal demokrat olarak ilân ettiklerini söyledi. İki hafta öncesine kadar kendilerine devrimci diyorlardı. Ne yapacaksın şimdi? Bu Compañeros'larla tartışmaya devam edecek miyiz etmeyecek miyiz?

Sen "evet" mi diyorsun?

Diyaloğu sürdürmek benim için sorun yaratmıyor. Uruguay solu tartışmaya alışkındır. Söylenenin anlamı ya da anlamsızlığı üzerine yargıyı biz değil halk verecek. Üç Compañero ile eve kapanıp kendimi devrimci ilân edebilirim. İnsanlar beni dinlemedikten sonra? Doğru düşüncelere kimin sahip olduğuna sonuçta halk karar veriyor.

Yani karar politikanın pratiğinde veriliyor?

Tabii ki. Önerilerimin daha iyi olduklarını insanların önünde kanıtlamak zorundayım. Düşüncelerimin ve pratiğimin doğru olduğunu diğer sol akımlardan yoldaşlarla kamuoyunda tartışıp göstermeliyim. Hattâ sağcılarla bile tartışmak zorundayım. Düşüncelerimin sağcılarınkinden daha iyi olduğunu göstermeliyim. İlk aşamada sözkonusu olan benim ne yaptığım değil, halka ne yapmasına ilişkin sunduğum öneridir. Pratiğin, gerçekliğin ölçütü olduğu bir an vardır. Birisi bu yoldan gidelim der. Azınlıkta kalır; ikna edemez ve o da çoğunluğun arkasından gider. Aşılmaz bir duvarla karşılaşırlar ve yola devam edemezler; tartışma yeniden başlar. Sözkonusu olan tartışma işte budur. Kapalı bir çevrede kimin en çok devrimci olduğunu tartışıp durmak, sonuç itibarıyla sözcükler uğruna yapılan kavgadır.

Son sorum: "Sao Paulo Forumu" yeni bir enternasyonalin tohumu mu?

Hayır. Sanıyorum geçmişte tanıdığımız türden "Enternasyonel"lerin olmasına karşı genel bir tepki var. Öte yandan yoğun alışverişinin ve koordinasyonun uluslararasılaştırılması yönünde bir irade de var. Ama bu iradenin o ulaşılmaz üst organları olmayacak. Ortak tartışmayı, görüş birliği arayışlarını, bilgi alışverişini ve çok somut şeylerin karar altına alınması gibi şeyleri herkes istiyor. Ayrıca benim kafamdaki Enternasyonal Latin Amerika ile sınırlı değil.

.. tabii. Kastettiğim "São Paulo Forumu"nun şu an dünya çapında solun ve devrimci güçlerin yeraldığı en önemli birlik olması ve son buluşmalarda Afrika ve Avrupa'dan da daha çok konuğun katılması.

Bu birlik bu haliyle bile mükemmel bir araç. Sadece bir örnek vereyim: Guatemala Devlet Başkanı Serrano Elias mayıs sonunda hükümet darbesi yaptığında, "São Paulo Forumu"nun kurduğu modem ve fakslarla anında bilgilendirildik. Daha haber ajansları geçmeden olaydan haberimiz olmuştu. "Dikkat. São Paulo Forumu'nun bütün üyeleri için önemli haber. Şu an bir darbe oluyor. Bize yardım edin!" Hemen parlamentoda, sendikalarda ve taban hareketlerinde protesto girişimlerinde bulunduk. Bu önemli. Eskiden böyle bir şey yoktu. Eskiden kendi ülkende kelleni koparıyorlardı da, Compañeros'lar bundan bir ay sonra haberdar oluyordu.

El Salvador, Guatemala, Kolombiya, Nikaragua ve Uruguay'daki bağımsızlık hareketlerinin üyeleriyle yaptığım görüşmelerde, uzun yıllardan beri sürdürdükleri mücadelenin temelinde nelerin yattığını ortaya çıkarmak istedim. Amacım, sözkonusu politik hareketlerin başarılarını ve yenilgilerini olduğu kadar, günümüz koşullarında sahip oldukları önemi de değerlendirmekti. Sürdürdükleri mücadeleyi nasıl bir çerçeveye oturttuklarını ve geleceğin kurulmasına ilişkin ne gibi önerilere sahip olduklarını öğrenmek istiyordum. Söyleşiler son üç yıl içinde kısmen Almanya'da , kısmen de Orta ve Güney Amerika'da gerçekleştirildi.

Bu kitabın hazırlanmasının nedenlerinden biri, kurtuluş ve gerilla hareketleri üzerine doksanlı yılların başından itibaren burjuva-demokratik kamuoyundan tutun, solun belli kesimlerine kadar yürütülen tartışmaların beni son derece rahatsız etmesi. Çünkü ciddi bir tartışmadan daha çok adeta iman savaşı veriliyordu. Yaşanan gerçekliği dikkate alan argümanlar ve tezler öne sürmek, bunları kabul ya da reddetmek yerine, dogmalarla boğuşuluyordu. Tartışmanın sonu, silahlı mücadeleden yana ya da ona karşı alınan tutuma göre, başlamadan biliniyordu. Bu yaklaşımın ne marksist ya da diyalektik yöntemle ne de ampirik ya da olgucu analizle bir ilgisi vardı.

Görüşmeler, uluslararası bir perspektife yeni bir yön çizmek ve yeniden yapılandırmak için katkı olabilir; bu vesileyle kendi kendimize ucuz yollu ağlaşmalardan ve canı tatlı metropoliten yılgınlığımızdan da kurtulabiliriz belki.»

Albert Steer

YAŞAM VE ANILAR

ISBN 975-[illegible]-149-5
9 789753 441490